

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**ÇEVRE HAKKI EKSENİNDE 6831 SAYILI ORMAN
KANUNU'NDAKİ YAPTIRIMLARIN ETKİNLİĞİ VE
UYGULAMA SORUNLARI**

**Hazırlayan
Merve YÜKSEL**

**Danışman
Prof. Dr. Cengiz GÜL**

Yüksek Lisans Tezi

Ağustos 2025, KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**ÇEVRE HAKKI EKSENİNDE 6831 SAYILI ORMAN
KANUNU'NDAKİ YAPTIRIMLARIN ETKİNLİĞİ VE
UYGULAMA SORUNLARI
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Merve YÜKSEL**

**Danışman
Prof. Dr. Cengiz GÜL**

Ağustos 2025, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Merve YÜKSEL

T.C.

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Kamu Hukuku

Program Adı : Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Çevre Hakkı Ekseninde 6831 Sayılı Orman Kanunu'ndaki Yaptırımların Etkinliği ve Uygulama Sorunları

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 142 sayfalık kısmına ilişkin 15/08/2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %5'dir.

Filtrelemeye alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini bilgilerinize arz ederim. 15/08/2025

Danışman: Prof. Dr. Cengiz GÜL

Öğrenci: Merve YÜKSEL

KILAVUZA UYGUNLUK

“Çevre Hakkı Ekseninde 6831 Sayılı Orman Kanunu'ndaki Yaptırımların Etkinliği ve Uygulama Sorunları” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Danışman

Prof. Dr. Cengiz GÜL

Öğrenci

Merve YÜKSEL

Kamu Hukuku ABD Başkanı

Prof. Dr. Cengiz GÜL

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Cengiz GÜL danışmanlığında Merve YÜKSEL tarafından hazırlanan “Çevre Hakkı Ekseninde 6831 Sayılı Orman Kanunu'ndaki Yaptırımların Etkinliği ve Uygulama Sorunları” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

25/07/2025

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Cengiz GÜL
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gündüz Alp ASLAN
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir SAKA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /...../

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Tez sürecim boyunca bilgi, deneyim ve desteğini esirgemeyen, akademik gelişimime büyük katkı sağlayan değerli danışmanım Prof. Dr. Cengiz Gül'e en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Çalışmamın eksik ve hatalarına yönelik yapıcı geri bildirimleriyle yol gösteren sayın jüri üyelerim Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir Saka ve Dr. Öğr. Üyesi Gündüz Alp Aslan'a da ayrıca teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Kendi ayaklarım üzerinde durabilen bir birey olmam için hayatımın her alanında olduğu gibi çalışmamın hazırlanma sürecinde de bana cesaret veren, sevgisi ve desteğiyle güç katan, her adımda yanımda olan kıymetli annem Mendife Yüksel'e, her koşulda desteğini esirgemeyen sevgili babam Tahsin Yüksel'e, başarılarımla gurur duyan ve desteklerini esirgemeyen ağabeyim Yasin Yüksel'e ve kardeşim Yunus Emre Yüksel'e teşekkürlerimi sunarım.

Akademik yolculuğum da desteğini daima hissettiren, varlığıyla güç veren ve başarılarımla her zaman gurur duyan değerli arkadaşım Psikolog Rumeysa Hanım Karaman'a da teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmamın akademik alana katkı sağlamasını ve gelecekteki araştırmalara ışık tutmasını dilerim.

Merve YÜKSEL, Kayseri, 2025

ÇEVRE HAKKI EKSENİNDE 6831 SAYILI ORMAN KANUNU'NDAKİ YAPTIRIMLARIN ETKİNLİĞİ VE UYGULAMA SORUNLARI

Merve YÜKSEL

**Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2025
Danışman: Prof. Dr. Cengiz GÜL**

ÖZET

Çevre hakkı, bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını güvence altına alan temel insan haklarından biridir. Çevre hakkı yalnızca insanların refahını değil, aynı zamanda doğanın korunmasını ve gelecek toplumlara sürdürülebilir bir yaşam alanı bırakılmasını da hedeflemektedir. Bu hak, çevrenin korunması şeklinde ulusal ve uluslararası hukuk sistemlerinin temel öncelikleri arasında yer almakta, bu kapsamda devletlere çeşitli sorumluluklar yüklemektedir. Türkiye’de çevre hakkı, 1982 Anayasası’nda sağlıklı ve dengeli yaşam hakkı olarak tanımlanmış ve çevre koruma yükümlülüğü hem devlete hem de bireylere verilmiştir. Çevrenin korunmasına ilişkin yükümlülükler kapsamında; ormanların ekolojik dengeyi sağlaması, iklim değişikliğiyle mücadele ve biyolojik çeşitliliğin korunması gibi kritik işlevleriyle hayati bir rol üstlenmektedir. Bu doğrultuda 6831 sayılı Orman Kanunu, ormanların korunması ve sürdürülebilir orman kullanımı için önemli bir hukuki düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, bu kanunun uygulanmasında çeşitli zorluklar yaşanmakta ve kanunda öngörülen yaptırımların etkinliği sorgulanmaktadır. Bu nedenle çevre hakkı ekseninde ormanların korunması için yeni bir kanuna ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu çalışmada, çevre hakkı ve ormanların korunması arasındaki ilişki temel alınarak 6831 sayılı Orman Kanunu’ndaki suçlar ve yaptırımların değerlendirilmesi yapılmak suretiyle yaptırımların etkinliği ve uygulama sorunları anlatılacaktır. Ormanlara yönelik hukuka aykırı eylemlere karşı öngörülen yasal yaptırımların caydırıcılık düzeyi, bu düzenlemelerin uygulamadaki etkinliği ile karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm yolları çalışmada ayrıca ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Hakkı, Çevrenin Korunması, Ormanlar, Ormanların Korunması

**THE EFFECTIVENESS AND IMPLEMENTATION ISSUES OF SANCTIONS IN
LAW NO. 6831 ON FORESTS WITHIN THE FRAMEWORK OF
ENVIRONMENTAL RIGHTS**

Merve YÜKSEL

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences

Master's Thesis, August 2025

Supervisor: Prof. Dr. Cengiz GÜL

ABSTRACT

The right to a healthy environment is a fundamental human right that guarantees individuals the ability to live in a safe and balanced ecosystem. This right not only aims to ensure human well-being but also seeks to protect nature and provide future generations with a sustainable living space. Environmental protection is a key priority in both national and international legal systems, placing various responsibilities on states. In Turkey, the right to a healthy and balanced environment is enshrined in the 1982 Constitution, assigning environmental protection duties to both the state and individuals. Forests play a vital role in fulfilling these obligations, contributing to ecological balance, combating climate change, and preserving biodiversity. In this context, Law No. 6831 on Forests stands as a significant legal framework for forest conservation and sustainable use. However, challenges persist in its implementation, and the effectiveness of its sanctions is often questioned. This raises the need for a new legal regulation focused on forest protection within the scope of environmental rights.

This study will examine the relationship between the right to the environment and forest protection, and assess the offenses and sanctions under Law No. 6831, focusing on the effectiveness of these sanctions and the problems encountered in their implementation. In particular, the study will evaluate the deterrent effect of the legal sanctions prescribed against unlawful acts targeting forests, the practical challenges encountered in their enforcement and possible solutions to these issues.

Keywords: Environmental Right, Environmental Protection, Forests, Protection of Forests

İÇİNDEKİLER

ÇEVRE HAKKI EKSENİNDE 6831 SAYILI ORMAN KANUNU'NDAKİ YAPTIRIMLARIN ETKİNLİĞİ VE UYGULAMA SORUNLARI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE HAKKI, ÇEVRENİN KORUNMASI VE ORMANLAR

1.1 Çevre Hakkı.....	3
1.1.1 Çevre Hakkının Tanımı ve Niteliği.....	3
1.1.2 Çevre Hakkının Sınıflandırılması.....	4
1.1.3 Çevre Hakkının Gelişimi.....	8
1.1.4 Hukuki Belgelerde Çevre Hakkı	10
1.1.4.1 Uluslararası Düzeydeki Hukuki Belgeler.....	11
1.1.4.2 Ulusal Düzeydeki Hukuki Metinler	14
1.1.5 Çevre Hakkının Hak ve Ödev Boyutu.....	17
1.1.6 Çevre Hakkının Unsurları	19
1.1.6.1 Konu Unsuru	19
1.1.6.2 Taraf Unsuru	20
1.1.6.2.1 Hak Sahipleri	20
1.1.6.2.2 Ödev Sahipleri	21
1.1.7 Çevre Hakkının Kullanımı	21
1.1.7.1 Genel Olarak	21
1.1.7.2 Sürece İlişkin Haklar	22
1.1.7.2.1 Bilgiye Erişim Hakkı	22
1.1.7.2.2 Katılım Hakkı	23
1.1.7.2.3 Başvuru Hakkı	24
1.2 Çevrenin Korunması	25
1.2.1 Çevrenin Korunma Düzeyi.....	25
1.2.1.1 Uluslararası Düzeyde Korunma	25
1.2.1.2 Ulusal Düzeyde Korunma	26

1.2.2	Çevrenin Korunmasında Hukuki Yollar	27
1.2.2.1	Uluslararası Hukuki Yollar	27
1.2.2.2	Ulusal Hukuki Yollar	28
1.2.3	Çevrenin Korunmasına İlişkin İlkeler	29
1.2.3.1	Önleme İlkesi	29
1.2.3.2	Kirleten Öder İlkesi	31
1.2.3.3	Bütünleştirme İlkesi	33
1.2.3.4	İhtiyat İlkesi.....	34
1.2.3.5	İş birliği ve Eşgüdüm İlkesi	35
1.2.3.6	Diğer İlkeler	35
1.2.4	Çevre Sorunları	36
1.2.4.1	Kirlilik	36
1.2.4.2	Küresel Isınma.....	37
1.2.4.3	Çölleşme.....	38
1.2.4.4	Ormansızlaşma	39
1.3	Ormanlar.....	41
1.3.1	Orman Kavramı	41
1.3.2	Orman Türleri.....	42
1.3.2.1	Mülkiyet-İdare Bakımından	42
1.3.2.2	Vasıf ve Karakter Bakımından	44
1.3.3	Ormanların Hukuki Rejimi.....	45
1.3.3.1	Orman Rejimi İçine Alınma	46
1.3.3.2	Orman Alanı Dışına Çıkarma.....	47
1.3.4	Ormanların Önemi.....	48
1.3.5	Sürdürülebilir Kalkınma ve Orman Yönetimi.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

6831 SAYILI ORMAN KANUNUNDA SUÇLAR VE KABAHATLER

2.1	Ormanlara İlişkin Düzenlemelerin Tarihsel Süreci.....	51
2.2	6831 Sayılı Orman Kanunu'nun Genel Çerçevesi	52
2.3	Orman Kanunu'nda Suçlar ve Kabahatler	53
2.3.1	Orman Suçu ve Kabahati Kavramı.....	53
2.3.2	Orman Suçlarının ve Kabahatlerinin Nedenleri	54
2.3.3	Orman Suçlarının ve Kabahatlerinin Ortak Özellikleri.....	56
2.3.3.1	Korunan Hukuki Değer	56
2.3.3.2	Maddi Unsurlar	57
2.3.3.3	Manevi Unsurlar.....	59
2.3.3.4	Özel Görünüş Şekilleri	59
2.3.3.5	Hukuka Uygunluk Sebepleri	61
2.3.3.6	Zamanaşımı	62
2.3.3.7	Af Kurumu	63

2.3.3.8	Yargılama ve Karar Verme Usulü.....	65
2.3.3.9	Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	67
2.3.4	Orman Suçları	68
2.3.4.1	Ağaç Kesme	69
2.3.4.2	İzin Almadan Ormanlarda Maden Ocağı Açma veya İşletme	73
2.3.4.3	İşgal ve Faydalanma.....	76
2.3.4.4	İzinsiz Tesisat Kurmak, Ocaklar Açma.....	78
2.3.4.5	Damgalama Kurallarına Aykırılık ve Damga Taklidi.....	79
2.3.4.6	Orman Emvalini Tahsis Amacına Aykırı Kullanım.....	81
2.3.4.7	Orman Yangınlarını Haber Vermemek, Orman İdaresine Ait İletişim Eşyalarına Zarar Vermek	83
2.3.4.8	Orman Yangınının Söndürülmesinden Kaçınmak	84
2.3.4.9	Orman Kanunu'na Muhalefet.....	86
2.3.4.10	Kaçak Orman Emvali	86
2.3.4.11	Orman Yakma	89
2.3.4.11.1	Ormanlarda Yangın Çıkmasına Sebebiyet Verme.....	89
2.3.4.11.2	Taksirle Orman Yakma	93
2.3.4.11.3	Kasten Orman Yakma	94
2.3.5	Orman Kabahatleri	97
2.3.5.1	İzinsiz Hayvan Sokulması yahut Başboş Hayvan Girilmesine Neden Olma.....	97
2.3.5.2	Otlaklardan ve Meralardan Usulsüz Faydalanma	99
2.3.5.3	İzin ve Tedbirlerin İhlali	100
2.3.5.4	Orman Emval Taşıma Belgesini Değiştirmeden yahut Damgasız ve İşaretsiz Nakletme.....	100
2.3.5.5	Özel Orman Sahiplerinin Orman Sınırlarını Belirlememesi	102
2.3.5.6	Özel Orman Sahiplerinin Orman Planlamasına Uygun Tedbirleri Almaması.....	103
2.3.5.7	Orman Alanlarına Aykırı Davranmak yahut Zarar Vermek	103
2.3.5.8	Kuraklık veya Yangın Sonrası Tedbirlere Aykırılık	104
2.3.5.9	Orman İşaret ve Sınırlarını Bozma.....	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

6831 SAYILI KANUNUNDAKİ YAPTIRIMLARIN ETKİNLİĞİ ve UYGULAMA SORUNLARI

3.1	Ormanlara Yönelik Eylemlerin Yaptırımları	105
3.1.1	Adli Yaptırımlar	105
3.1.1.1	Cezalar.....	106
3.1.1.2	Müsadere	106
3.1.2	İdari Yaptırımlar.....	109
3.1.2.1	Cezalar.....	109
3.1.2.2	Tazminat.....	110
3.1.2.3	Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi.....	112

3.1.2.4	Diğer İdari Tedbirler	113
3.2	Ormanlara Yönelik Yaptırımların Etkinliği	114
3.2.1	Orman Suçlarında Yaptırımların Etkinliği	116
3.2.1.1	Ağaç Kesme	116
3.2.1.2	İzin Almadan Ormanlarda Maden Ocağı Açma veya İşletme	117
3.2.1.3	İşgal ve Faydalanma	118
3.2.1.4	İzinsiz Tesisat Kurmak, Ocaklar Açma.....	119
3.2.1.5	Damgalama Kurallarına Aykırılık ve Damga Taklidi.....	120
3.2.1.6	Orman Emvali Tahsis Amacına Aykırı Kullanım.....	121
3.2.1.7	Orman Yangınlarını Haber Vermemek, Orman İdaresine Ait İletişim Eşyalarına Zarar Vermek	121
3.2.1.8	Orman Yangınının Söndürülmesinden Kaçınmak	122
3.2.1.9	Orman Kanunu'na Muhalefet.....	122
3.2.1.10	Kaçak Orman Emvali	123
3.2.1.11	Orman Yakma	124
3.2.2	Orman Kabahatlerine Yönelik Yaptırımların Etkinliği.....	128
3.2.2.1	İzinsiz Hayvan Sokulması yahut Başıboş Hayvan Girilmesine Neden Olma.....	128
3.2.2.2	Otlaklardan ve Meralardan Usulsüz Faydalanma	129
3.2.2.3	İzin ve Tedbirlerin İhlali	129
3.2.2.4	Orman Emvalini Taşıma Belgesini Değiştirmeden yahut Damgasız ve İşaretsiz Nakletme	130
3.2.2.5	Özel Orman Sahiplerinin Orman Sınırlarını Belirlememesi	130
3.2.2.6	Özel Orman Sahiplerinin Orman Planlamasına Uygun Tedbirlerini Almaması.....	130
3.2.2.7	Orman Alanlarına Aykırı Davranmak yahut Zarar Vermek	131
3.2.2.8	Kuraklık veya Yangın Sonrası Tedbirlere Aykırılık	131
3.2.2.9	Orman İşaret ve Sınırlarını Bozma.....	131
3.3	Ormanlara Yönelik Uygulama Sorunları	132
3.3.1	Hukuki Sorunlar	132
3.3.2	İdari Sorunlar.....	135
3.3.3	Teknik Sorunlar.....	136
3.3.4	Ekonomik ve Sosyal Sorunlar	137
SONUÇ		141
KAYNAKÇA		143

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CD	: Ceza Dairesi
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
E.	: Esas
GDO	: Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar
HAGB	: Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
m.	: madde
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
RG	: Resmî Gazete
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TL	: Türk Lirası
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
vs.	: ve saire
UNEP	: United Nations Environment Programme
UNCCD	: United Nations Convention to Combat Desertification
UNCED	: The United Nations Conference on Environment and Development
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Günümüzde çevre sorunları, dünya genelinde artmakta ve çevrenin korunması hususu büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle çevre sağlığı ve doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi açısından çevrenin korunması hayati bir konudur. Bu konuyu ise haklar bağlamında çevre hakkı sağlamaktadır. Çevre hakkı, sağlıklı ve dengeli bir ortamda yaşam faaliyetlerin ikame ettirilebilmesini sağlayan evrensel bir haktır. Bu hak kapsamında da ormanlara büyük bir önem atfedilmiştir. Buna göre ormanlar, ekosistem dengesine aracılık etmek suretiyle çevre hakkının hayata geçirilmesini sağlayan önemli doğal yaşam alanlarıdır. Canlı ve cansız varlıkların yaşamlarını sürdürebilecekleri doğal yaşam ortamı sunan ormanlar, biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkı sunarken küresel iklim değişikliğinde mücadelede de kritik bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle ekosistem dengesinin korunmasına yönelik ormanların korunmasının uluslararası ve ulusal düzeyde dikkate alınması gerekmektedir.

Türkiye’de çevre ve orman koruma politikaları, uluslararası ve ulusal düzeyde yasal düzenlemelerle sağlanmıştır. Canlıların yaşam faaliyetlerinin devamlılığı, çevre sağlığının iyileştirilmesi, ormanların korunması ve çevre için önem arz eden orman suçlarının caydırıcılığı açısından çeşitli yaptırımlar ile tedbirler içeren ulusal yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Uluslararası yasal düzenlemeler hususunda Türkiye de çevre koruma ve orman yönetimi alanında birçok uluslararası anlaşmaya taraf olarak bu konuda evrensel yükümlülükler üstlenilmiştir. Çevre hakkının uluslararası hukuktaki gelişimi, çevreyi koruma çabalarına hukuki düzen kurma sürecinde ilerlemektedir. Ülkemizin bu kapsamda attığı adımlar uluslararası standartlar ile uyumlu olmayı hedeflemektedir.

Türkiye’de çevre ve orman koruma politikalarının hukuki temelleri ve uygulanabilirliği noktasında 1982 Anayasası ile 2872 sayılı Çevre Kanunu düzenlemeleri öne çıksa da bu konuda ilk ve en önemli yasal düzenleme, 8 Eylül 1956 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan 6831 sayılı Orman Kanunu’dur. Zira diğerleri hak kapsamını ele alırken 6831 sayılı kanun, hakkın korunmasını ortaya koymaktadır. Ancak bu hakkın korunması noktasında bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunlar; çevre ile ilgili suçlara karşı caydırıcılığın eksiklikleri, uygulama sürecinde karşılaşılan bilinçsizlik, denetim ihlalleri, yargı süreçlerindeki zorluklardır. Bu noktada ise denetimlerin arttırılması, çevresel suçların daha kapsamlı ortaya konulması ile yaptırımların düzenlenmesi, kamu bilincinin artırılması gibi çözümlerin ortaya konulması gerekmektedir. Böylece, çevre hakkının ve ormanların korunması ile güçlendirilmesi için daha etkili bir yönetim modeli geliştirilmesine katkıda bulunulması sağlanarak yeni bir kanuni düzenleme hedeflenmelidir.

Çalışma, çevre hakkı çerçevesinde ormanların korunmasına ilişkin hukuki değerlendirmeyi esas alarak 6831 sayılı Orman Kanunu’nu incelemekte ve bu kapsamda üç bölüm başlığı altında yapılandırılmaktadır. İlk Bölümde, çevre hakkı kapsamında ormanların korunmasına genel bir bakış açısı sunulacaktır. Böylece bu kısımda; çevre hakkının tanımı, gelişimi ve ormanların ekosistem içindeki kritik rolü ele alınacak çevre hakkının uluslararası ve ulusal düzeydeki yansımaları incelenecektir. Ormanların korunmasının çevre hakkı ile nasıl bir bütünlük oluşturduğuna ve bu konuda sürdürülebilir orman yönetim uygulamalarının önemine de vurgu yapılacaktır. İkinci Bölümde, 6831 sayılı Orman Kanunu ışığında bu kanundaki ormanlara karşı işlenen suçlar ve kabahatler, Türk Ceza Kanunu’ndaki suç teorisi yöntemiyle incelenecektir. Bu bölümde orman suçlarının tanımlanması, bu suçlara ilişkin suç teorisi kapsamındaki karşılıkları ile analiz sunulacaktır. Üçüncü Bölümde, çevre hakkı ve ormanların korunması açısından ormanlara yönelik faaliyetlerin yaptırımlarının neler olduğu ve bu yaptırımların etkinliği ile uygulama sırasında karşılaşılan sorunlar ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE HAKKI, ÇEVRENİN KORUNMASI VE ORMANLAR

1.1 Çevre Hakkı

1.1.1 Çevre Hakkının Tanımı ve Niteliği

Çevre hakkının ne olduğunu anlayabilmek için çevre ve hak kavramlarına ayrı ayrı bakılmalıdır. Çevre tanımını kişiler ve kurumlar kendi açılarından tanımlamaktadır. En genel çevre tanımı; insan faaliyetlerinin ve canlı organizmalarının anında ya da uzun süre içindeki etkisi ile fiziksel, kimyasal, biyolojik ve sosyal etkenlerin süreçteki toplamıdır.¹ Bu tanımla çevrenin dinamik yapısının insanla doğa arasındaki etkileşimi ortaya konulmaktadır. Ayrıca çevre; fiziksel boyutta biyotik ve abiyotik ekosistem bütünü ile insanın varlığına ilişkin tüm boyutları kapsayan kaynakları göstermek suretiyle ekosistemle insan arasında ilişki kurmaktadır.² Hak kavramının literatürde teorilere göre birbirinden farklı şekillerde tanımı yapılsa da hak, hukuk sisteminde bireylerin iradesinin tanındığı ve korunduğu menfaatleri elde etme ve kullanma yetkisidir.³

Çevre ve hak kavramlarının anlamları bir araya getirilmesi doğrultusunda; çevre hakkı, bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamayı ve çevreyi koruma hakkını ifade eder.⁴ Çevre hakkı ile çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, tüm ekosistemin sağlığı için kritik öneme sahiptir. Devlet bunun için ekolojik ortam sağlamaya ve ortamın yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Ekolojik ortamın zararlarını önlemek ve zarar verenleri cezalandırmakla sağlıklı ve dengeli bir çevre hakkını bireylere devlet sağlamaktadır. Bununla birlikte, bu çevreyi korumaya yönelik ödev yükümlülüğü ise

¹ Ruşen Keleş, Can Hamamcı ve Aykut Çoban, *Çevre Politikası* (Ankara: İmge Yayınları), 2015, 53.

² Nükhet Yılmaz Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk* (Ankara: İmaj Yayınevi), 2009, 1-2.

³ Kemal Gözler, *Hukukun Temel Kavramları* (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım), 2012, 154.

⁴ Muhammed Yunus Bilgili, “Anayasal Bir Hak Olarak Çevre Hakkı”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6/2 (2015), 567-568.

bireylerdedir.⁵ Hak ve ödev noktasında çevre hakkı, günümüz toplumları kadar gelecek toplumlar için de önem arz etmektedir. Bu bağlamda, insan ve doğa arasında öncelik sıralaması yapmaksızın, hem günümüz toplumunun çevresel kaygılarını yasal düzenlemelerle azaltmak hem de gelecek nesillerin çıkarlarını korumak amacıyla ortak bir hedef doğrultusunda hareket edilmesi gerekmektedir.⁶

Çevre hakkının gerçekleşmesi noktasında devlet ve bireyler pozitif sorumluluk taşımaktadır. Bu nedenle çevre hakkı, pozitif statü haklarındandır. Bireylerin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşaması hak kapsamındayken; çevreyi koruma, geliştirme, bozmaması da ödev kapsamındadır. Hak ve ödev niteliği taşıyan çevre hakkının somutlaşabilmesi için uygun bir ortamın oluşturulması ve bu ortamın sürdürülebilir biçimde korunması gerekmektedir. Bu sayede, çevreye zarar veren faaliyetlerin önlenmesi yoluyla doğanın kendi içsel dengesi korunabilecektir. Çevre hakkının etkin şekilde korunabilmesi açısından, çevrenin sınırları doğanın belirlediği ekolojik sınırlamalara dayanmakta; bu çerçevede çevrenin yenilenme kapasitesi ve ekolojik dengesi esas alınarak gerekli sınırlandırmalar yapılmaktadır.⁷

1.1.2 Çevre Hakkının Sınıflandırılması

Hakların sınıflandırılması, uluslararası hukukta farklı şekillerde, örneğin bireysel-kolektif ayrımı gibi ele alınmasına rağmen, bu çalışmada yalnızca George Jellinek'in statü hakları yaklaşımı, Karel Vasak'ın kuşaklara dayalı hak teorisi ve Türk Anayasası'ndaki düzenlemeler doğrultusunda üç farklı biçimde incelenmektedir. Bu sınıflandırmalar farklı temellere dayansa da içerik bakımından büyük ölçüde birbirleriyle paralellik göstermektedir. Negatif statü hakları birinci kuşak haklarla; pozitif statü hakları ikinci kuşak ve sosyal-ekonomik haklarla; aktif statü hakları ise siyasi hak ve ödevlerle benzer özellikler taşımaktadır. Bu bağlamda, farklı teorik çerçevelerde yapılmış sınıflandırmalara rağmen, bu üç yaklaşım arasında anlamlı bir uyum ve karşılık ilişkisi olduğu söylenebilir.

⁵ İbrahim Ö. Kaboğlu, "İnsan Haklarının Gelişmeci Özelliği ve Anayasa Yargısı (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden Günümüze)", *Anayasa Yargısı Dergisi*, 9 (1993): 131.

⁶ Handan Yokuş Sevük, *Çevre Hukuku: Doğal Çevrenin Korunması* (Ankara: Adalet Yayınevi), 2013, 22.

⁷ Güneş Gürseler, "İnsan Hakları Çevre Anayasa", *Türk Barolar Birliği Dergisi*, 7 (2008): 201.

Temel hak ve hürriyetler, Jellinek'e göre üçlü sınıflandırmaya tabiidir. Bunlar; negatif statü hakları olan kişisel haklar, pozitif statü hakları olan isteme hakları ve aktif statü hakları olan katılma haklarıdır.⁸

Negatif statü hakları, devletin herhangi bir müdahalesi olmadan bireyin kendi varlığından doğan aşılamayacak ve dokunulamayacak özel alanları oluşturan hak ve hürriyetlerdir.⁹ Bu haklar nezdinde bireyin bazı hakları devlete yahut topluma karşı koruma sağlamaktadır. Özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, basın hürriyeti vs. negatif statü haklarına örnektir.

Pozitif statü hakları, bireylerin devletten bir davranış yahut bir hizmet istemesi suretiyle devletin olumlu müdahalesini gerektiren haklardır.¹⁰ Devletten bir şey istenmesi noktasında isteme, sosyal devlet anlayışının getirisi olan sosyal haklardır.¹¹ Bu hak kapsamında toplumda bireyler arasındaki sosyal eşitsizliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Konut hakkı, çalışma hakkı, sağlık hakkı vs. pozitif statü haklarına örnektir.

Aktif statü hakları, devlete hem pozitif hem de aktif olarak hareket etme yükümlülüğü getirmek suretiyle; bireylerin, devletin siyasi organlarının oluşumuna katılmalarını ve bu organların işleyişine etkide bulunmalarını sağlayan haklardır.¹² Kamu hizmetine girme, siyasi parti kurma, seçme ve seçilme vs. aktif statü haklarına örnektir.

Jellinek'in sınıflandırılması dışında Karel Vasak tarafından, temel hak ve hürriyetler ortaya çıkış sıralarına göre; birinci, ikinci, üçüncü kuşak şeklinde sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır.¹³

Birinci kuşak hakların ortaya çıkış süreci; rönesans döneminde skolastik düşünce karşılığında antik çağın bilgi anlayışının yeniden ortaya çıkması suretiyle 17-18. yüzyıllar döneminde artık geleneksel toplumcu ve dogmatik anlayışın ötesine geçilerek

⁸ Kemal Gözler, *Türk Anayasal Hukuk Dersleri* (Bursa: Ekin Basım Yayın), 2015, 112-114.

⁹ Aydın Turhan, "İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4/2 (2016): 368.

¹⁰ Turhan, "İnsan Hakkı Kuşakları", 368.

¹¹ Gözler, *Türk Anayasal Hukuk Dersleri*, 112.

¹² Turhan, "İnsan Hakkı Kuşakları", 368.

¹³ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları* (Bursa: Ekin Basım Yayın), 2015, 411.

bireyci anlayışın gündeme gelmesiyle başlamıştır.¹⁴ Bireyci anlayışın hâkim olduğu, birinci kuşak haklar, yeni çağ döneminde bireylerin doğuştan haklara sahip olduğu fikrini oluşturmuş ve bu hakların korunması ihtiyacı hasıl olmuştur. Bireylerin doğuştan sahip olduğu hakların korunması ise siyasal iktidara karşı olmakta ve siyasal iktidarın yetkilerinin sınırlandırılması gerektiği düşüncesini beraberinde getirmiştir. Böylece birinci kuşak haklar tarihte belirginleşmiştir.¹⁵ Birinci kuşak haklar, üçüncü kişilerin ve devletin dokunamayacağı özgürlük alanı sağlayan haklardır.¹⁶ Böylece birinci kuşak haklarda bireyler kendi hak ve hürriyetlerini kullanırken başkalarının hak ve özgürlüklerine müdahale etmeden dilediğince hareket eder. Birinci kuşak haklar hem negatif haklar olan kişinin hak ve ödevleri ile hem de aktif haklar olan siyasi haklar ve ödevlerdir. Yaşama hakkı, adil yargılanma hakkı, işkence yasağı, mülkiyet hakkı, seyahat özgürlüğü gibi haklar birinci kuşak haklar arasındadır.¹⁷

İkinci kuşak haklar, sanayileşme süreciyle ortaya çıkan işçi sınıfının mücadeleleri ve talepleri doğrultusunda, bireylerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına yanıt veren haklar olarak gündeme gelmiştir.¹⁸ Bu haklar, toplumdaki bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak amacıyla devlete sorumluluk yüklemiş ve sosyal devlet ilkesinin temelini oluşturarak, bireylerin devletten talepte bulunma hakkını güçlendirmiştir.¹⁹ Böylelikle bireye, üçüncü kişilerden veya devletten isteme yetkisi verirken, hakkın muhatabına da bu istemin yerine getirilmesi borcunu yüklemektedir.²⁰ İkinci kuşak haklar bu durumda geneli pozitif haklar olarak sosyal ve ekonomik haklar ve ödevlerdir. Çalışma hakkı, sendikal haklar, sağlık hakkı, konut hakkı gibi haklar ikinci kuşak haklardır.²¹

Üçüncü kuşak hakların ortaya çıkış süreci; 2. Dünya Savaşı ile insan onuruna yönelik saldırıların etkisiyle 20. yüzyılda ihtiyaç duyulan toplumun hakkı olmak suretiyle

¹⁴ Celal Yeşilçayır, “İnsan Haklarında Kuşaklar Tartışması ve Bir Çözüm Denemesi”, *Temaşa Felsefe Dergisi*, 13 (2020): 75.

¹⁵ Yeşilçayır, “İnsan Haklarında Kuşaklar Tartışması”, 76.

¹⁶ Buğra Yıldırım ve Harun Aslan, “İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet: Ortak Bir Kader Mümkün Mü? Nasıl Bir İlişki, Ne Çeşit Bir Etkileşim?”, *Toplum ve Sosyal Hizmet* 30/2 (2022): 652.

¹⁷ Yıldırım ve Aslan, “İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet”, 652.

¹⁸ Ferzan Durul, Kemal Er ve Umut Solmaz, “Kuşak Hakları Bağlamında İnsan Hakları Ölçeği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 32/2 (2022): 756.

¹⁹ Durul, Er ve Solmaz, “Kuşak Hakları Bağlamında İnsan Hakları Ölçeği”, 756.

²⁰ Mahmut Gökpınar, “Bir Kavram Olarak İnsan Hakları ve Çeşitli Açılardan Sınıflandırılması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 120 (2015): 57.

²¹ Yıldırım ve Aslan, “İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet”, 652.

kollektif haklar olarak gündeme gelmeye başlamıştır.²² Kollektif haklar; belirli bir kişiye, yere yahut zamana yönelik değil tüm insanlığı etkileyen tehditlere karşı duyulan ihtiyaç sonucu ortaya çıkmıştır. Kollektif niteliğin bulunması ve kökenlerinin aynı temelden kaynaklanması nedenleriyle bu haklar; bütün kurum, kuruluş, bireyler ve devletin dayanışmasını zorunlu kılmaktadır.²³ Bu nedenle üçüncü kuşak haklara, yeni insan hakları yahut dayanışma hakları denilmekte ve çevre hakkı, barış hakkı, gelişme hakkı vs. haklar üçüncü kuşak haklarında yer almaktadır.²⁴ Gelişen dünya çerçevesinde ihtiyaç duyulan yeni haklar olmasından dolayı üçüncü kuşak haklar diğer iki kuşak gibi genel bir sınıflandırmaya alınmamaktadır. Lakin bazı haklar sınıflandırmaya dâhil edilebilmektedir. Örneğin çevre hakkı üçüncü kuşak hak olmasının yanı sıra pozitif haklar sınıfında da yer almaktadır. İnsanoğlu, değişen dünya koşulları çerçevesinde zamanla doğaya karşı olumsuz etkilerde bulunmakta ve bu durum çevrenin ekolojik dengesinin zedelenmesine neden olmaktadır.²⁵ Dengenin zedelenmesi sonucu ormansızlaşma, çölleşme, küresel ısınma, asit yağmurları, hayvan türlerinin tükenmesi gibi çevresel sorunların ortaya çıkmasına neden olunmuştur.²⁶ Sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı temelini oluşturan üçüncü kuşak haklar gündeme yeni sorunları getirmiş bulunmaktadır. Bundan dolayı hem bireylerin hem de devletin yükümlülükleri bulunmaktadır. Devlet sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam hakkını sağlarken, bireylere de sağlıklı ve dengeli bir çevrenin korunması ödevi yüklenmektedir.

Gelişen dünya kapsamında günümüz teknoloji ve bilimiyle insan onuruna karşı tehditlere karşı genel olarak kabul edilen yeni bir kuşak doğmasına sebep olarak Karel Vasak'ın kuşak tasnifine dördüncü bir kuşağın da eklenmesi söz konusu olmuştur. Farklı olma hakkı, biyoetik haklar, siber uzay hakkı, klonlanmaya karşı insan onurunun korunması gibi haklar dördüncü kuşak haklardandır.²⁷

²² Yeşilçayır, "İnsan Haklarında Kuşaklar Tartışması", 76.

²³ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 89.

²⁴ Gözler, *Anayasa Hukukunun*, 412.

²⁵ Yeşilçayır, "İnsan Haklarında Kuşaklar Tartışması", 77.

²⁶ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 3-6.

²⁷ Oya Boyar ve Kama Işık, "Dördüncü Kuşak Haklar ve Bilişim Teknolojilerinin Doğuşunda Mahremiyet Kavramına Karşılaştırmalı Bir Bakış", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25/2 (2019): 605-606.

1982 Türk anayasasına göre temel hak ve hürriyetlerin sınıflandırılması; kişinin hak ve ödevleri, sosyal ekonomik hak ve ödevler, siyasi hak ve ödevler şeklindedir.

Negatif statü hakları ve birinci kuşak haklar olarak tanımlanan haklar, kişinin hak ve ödevleri kapsamında da geçerliliğini korumaktadır. Böylelikle kişinin hak ve ödevleri, bireyin doğrudan varlığı kapsamında kazandığı haklarla birlikte kişisel alan sınırlarını çizerek devlete müdahale hakkı vermeyen haklardır.

Pozitif statü haklar ve ikinci kuşak hakları anlatımında kullanılan bilgiler, sosyal ekonomik hak ve ödevler kapsamında da geçerlidir. Böylelikle sosyal ekonomik hak ve ödevler, sosyal devlet anlayışının getirisiyle bireyin devletten isteme hakkı bulunduğu haklardır. Genel olarak pozitif statü haklar ve ikinci kuşak haklar, sosyal ekonomik hak ve ödevleri olsa da bazı negatif ve aktif statü hakları ile üçüncü kuşak hakları da bu kapsama girmektedir. Örneğin; negatif statü hakkı olan sendika kurma hakkı ile üçüncü kuşak hakkı olan çevre hakkı sosyal ekonomik hak ve ödevlerindendir.

Aktif statü hakları anlatımında kullanılan bilgiler, siyasi hak ve ödevler kapsamında da geçerlidir. Böylelikle siyasi hak ve ödevler, devletin yönetimine katılma ve siyasi eylemlerde bulunma sağlayan haklardır.

Temel hak ve hürriyetlerin sınıflandırılmasına genel bir bakış sonrası çevre hakkının da bu sınıflandırmadaki yerine bakıldığında çevre hakkı, anayasal bir hak olarak anayasanın temel hak ve hürriyetler kapsamında yer alan üçüncü bölümündeki sosyal ve ekonomik hak ve ödevler başlığının altında 1982 Anayasa madde 56'ta düzenlenmiştir.²⁸ Buna göre de çevre hakkı, temel hak ve hürriyetlerin sınıflandırılması hususunda sosyal ekonomik hak ve ödevler, pozitif statü hakları ile üçüncü kuşak hakların sınıflandırılmasında değerlendirilmektedir.²⁹

1.1.3 Çevre Hakkının Gelişimi

Çevreyi korumayı amaçlayan çevre hakkı, son yıllarda uluslararası sözleşmelerde ve anayasalarda yer alarak çevre hukukunun hem ulusal hem uluslararası alanda etkin bir yansıması haline gelmiş ve insan yaşamının korunmasına yönelik hassas bir yaklaşım

²⁸ Gözler, *Türk Anayasal*, 112-114.

²⁹ Gözler, *Anayasa Hukukunun*, 411-412.

ürünü olarak kabul edilmiştir.³⁰ Zira çevrenin korunması, sağlıklı çevrede yaşam hakkını temel alan insan hakkının bir görüntüsüdür. Bu nedenle, çevrenin korunmasına yönelik hukuki düzenlemeler yapılmış ve çevre hakkı insanın uygun bir çevrede yaşama hakkına yönelik evrensel bir nitelik kazanmıştır.

1968 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 2398 sayılı kararı, çevresel bozulmaların insan yaşamı ve temel haklar üzerindeki etkisini vurgulamıştır.³¹ Bu tarihten itibaren çevre sorunları uluslararası alanda daha fazla önem kazanmış ve çeşitli ülkeler, çevreyle ilgili hak ve yükümlülükleri düzenleyen yasal mevzuatlar geliştirmeye başlamıştır. Ayrıca aynı yıl kabul edilen Tahran Bildirisi'nde gelişen teknolojik ilerlemeler sonucu çevresel tehditlere karşı insan haklarına müdahalelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.³² Bu bağlamda, teknolojik ilerlemenin insan hayatına sağladığı katkılar yadsınamaz olsa da bu gelişmelerin insan haklarıyla uyum içinde sürdürülmesi açıkça ortaya konmaktadır. Zira haklar ancak uygun bir yaşam alanında gerçek anlam kazanabilmektedir. Çevre hakkı, bu hususta ekolojik bir bütünlük içerisinde tüm yaşam çevresini ifade etmesinden tüm temel hak ve hürriyetlerin geçerliliğine yönelik temel bir şarttır.³³

Çevre sorunlarının küresel boyutuna dikkat çeken BM Genel Sekreteri Thant, çevre sorunlarına gerekli önemin verilmemesi halinde bu sorunlarının aşılamayacağını ilk kez açıkça ifade eden kişidir. Thant'ın açıklamalarının ardından 1968'de kurulan Roma Kulübü'nün, 1970 yılında "*değişmek ya da yok olmak*" başlıklı bir rapor hazırlaması sonucunda uluslararası kamuoyunda çevre sorunları yer edinmeye başlamıştır. Sonuç olarak, 5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında Stockholm'de BM Çevre Konferansı'nın düzenlenmesiyle çevre sorunlarının evrenselliği hususunda üstünlük elde edilerek 5 Haziran Çevre Günü olarak kabul edilmiş ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur.³⁴

³⁰ Sevük, *Çevre Hukuku*, 24.

³¹ Fatma Zohra Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, (Birleşmiş Milletler: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 1994), 12, <https://Www.Stgm.Org.Tr/Sites/Default/Files/2020-09/Ksentini-Raporu.Pdf>.

³² Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 12.

³³ Gürseler, "İnsan Hakları ve Çevre Anayasa", 200.

³⁴ Burhan Kuzu, "Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşam Hakkının Gelişim Süreci", *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 20 (2011): 145-146.

Çevre hakkı, insan hakları ile doğrudan bağlantılıdır. Bu ilişki, çevresel bozulmanın ve kirliliğin, yalnızca çevreyi değil, aynı zamanda bireylerin yaşam kalitesini, sağlığını ve toplumsal refahını etkilediğini gözler önüne sermektedir. Çevresel bozulmaların genellikle en fazla yoksul ve dezavantajlı grupları etkilediği göz önüne alındığında, çevre hakkı sosyal adaletin sağlanmasında önemli bir araç olarak öne çıkar. Bu hak, yalnızca çevrenin korunmasını sağlamakla kalmaz; aynı zamanda çevre hakkının etkin şekilde kullanılabilmesi için adil ve sürdürülebilir kalkınma politikalarının uygulanması gerektiğini vurgular.³⁵ Bu nedenle 1972'deki Stockholm Konferansı ile ilk kez çevre hakkı gündeme alınmıştır. Türkiye ile yüz on üç az gelişmiş ve gelişmiş ülkenin katılımıyla konferans çevre sorunlarının sadece bir bölgeyi değil, tüm insanlığı etkileyen boyutları ve çözümün uluslararası dayanışmayı gerektirdiği vurgulanmıştır. Konferans ile çevresel problemlerin yalnızca belirli coğrafi alanlarla sınırlı olmadığı aksine tüm dünyayı etkileyen küresel bir tehdit oluşturduğu gerçeği tüm dünyaya duyurulmuştur.³⁶ Ayrıca konferansta kabul edilen kararlar ışığında her zamana uygun şekilde insanların eşit biçimde doğayı tehlikeye düşürmeden yaşama elverişli bir ortam hedeflenmektedir.³⁷ Gelişmeler ışığında çevre hakkı, insanın sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama hakkının yanı sıra sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak ve çevresel bozulmaları engellemek için küresel bir çabanın parçası haline gelmiştir. Çevresel sorunların karmaşıklığı ve boyutları göz önüne alındığında, çevre hakkının korunması ve geliştirilmesi için uluslararası iş birliği, güçlü politikalar ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine odaklanılması büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte, çevre hakkı sadece çevrenin korunması ile değil toplumların daha adil ve sürdürülebilir bir biçimde kalkınması ile de bağlantılıdır.³⁸

1.1.4 Hukuki Belgelerde Çevre Hakkı

Dünya genelinde çevresel sorunlara yönelik farkındalık, 1968 BM Genel Kurulu'ndan önce yeterince önemsenmemiştir. Bu nedenle çevre hakkına ilişkin hukuki düzenlemeler, başlangıçta dolaylı yollarla, sonrasında ise doğrudan biçimde hukuk sistemlerine dâhil

³⁵ Sevik, *Çevre Hukuku*, 27.

³⁶ Kuzu, "Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşam Hakkının Gelişim Süreci", 146.

³⁷ Özge Kama, "Küreselleşen Dünyada Çevre ve Mülkiyet İlişkisi", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 1/1 (2009): 21.

³⁸ Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 6.

edilmiştir. Çevre hakkı, hukuki zeminde sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam noktasında küresel boyut kazanmıştır.

1.1.4.1 Uluslararası Düzeydeki Hukuki Belgeler

1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çevre hakkına doğrudan yer vermese de küresel boyutta çevre hakkının dayanağına ışık tutarak uluslararası düzeydeki hukuki belgelere zemin oluşturmuştur.³⁹ Avrupa Birliği ise, çevre hakkı için hukuki belgelere yer vermese de Dünya Çevre Konferansı belgelerini imzalayan tek uluslararası kuruluştur. Kirliliğin önceden önlenmesi, kirliliği kaynağında önlenmesi, kirliliğin kirletene yükletilmesi ve tüm politikalarla bağdaşan çevre politikası, AB ortak çevre politikasının başlıca hedefleridir.⁴⁰ Bunlar ışında; Stockholm Bildirgesi, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi, Braundtland Raporu, Rio Bildirgesi çevre hakkının temellerini oluşturan uluslararası belgelerdir.

Uluslararası boyutta çevre hakkının temeli 1972 Stockholm Bildirgesi ile atılmıştır. 1972 Stockholm Bildirgesi, bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşam hakkının olmasına yönelik vurguyu yapan ve çevre hakkının temellerini atan ilk uluslararası hukuki belgedir. Bildirgeye kadar çevresel problemler sadece gelişmiş ülkelerin sanayileşmiş yapısına yönelik kirlilik ile sınırlıydı.⁴¹ Ancak çevreyle insan hakları arasındaki ilişki, Stockholm Bildirgesi olan BM İnsan Çevre Konferansı sayesinde uluslararası düzeyde tanınmıştır. Böylece çevre ve insan hakkının yanı sıra çevre ve kalkınma hakkı ile ayrılmaz bir bütünlük oluşturulmuştur.⁴² Stockholm Bildirgesi, 26 maddeden oluşan bir belgedir ve bu bildirgenin ilk maddesinde *“İnsanın; hürriyet, eşitlik ve yeterli yaşam koşulları sağlayan onurlu ve refah içinde bir çevrede yaşamak temel hakkıdır. İnsanın, bugünkü ve gelecek nesiller için çevreyi korumak ve geliştirmek için ciddi bir sorumluluğu vardır...”*⁴³ kuralıyla bu durum ortaya konmaktadır. Ayrıca bildirgenin ilk maddesiyle uygun yaşam koşulları içerisinde onurlu ve refah bir ortamda bireyin yaşam hakkının olduğuna, çevrenin korunması ve geliştirilmesi arasındaki ilişkinin yanı sıra mevcut ve gelecek

³⁹ Sevük, *Çevre Hukuku*, 31.

⁴⁰ Ruşen Keleş ve Birol Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2002), 228-230.

⁴¹ Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 6.

⁴² Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 19.

⁴³ Uğur Kalelioğlu ve Noyan Özkan, *Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Çevre Sözleşmeleri*, (İzmir: İzmir Barosu Yayınları, 2000), 16.

toplumların yükümlülüğü olduğuna da değinilmektedir. Bildirge, bağlayıcı olmamakla birlikte ilk kez sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam hakkından bahsetmesi nedeniyle hukuki öneme sahiptir.

1982 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi, bireylerin doğayı etkileyen eylemlerinin incelenip kontrol edildiği 24 maddeden oluşan, temel amacının doğaya saygı gösterilmesi ve doğanın dengesinin bozulmaması olan uluslararası bir hukuki belgedir.⁴⁴ Bu sözleşmeyle çevre hakkının uygulanması için bireylerle birlikte devletin katkılarını ve sorumluluklarını belirleyen kurallar düzenlenmiştir.⁴⁵

1987 Braundtland Raporu, sürdürülebilir kalkınma kavramını uluslararası gündeme taşıyan ve çevre hakkının temel kaynaklarından biri kabul edilen BM Genel Kurulu Norveç Başbakanı Gro Harlem Braundtland'ın öncülüğünde hazırlanan "*Ortak Geleceğimiz*" adıyla yayımlanan bir belgedir. Bu rapor, bugünkü ihtiyaçların gelecek toplumların haklarını tehlikeye atmadan karşılanmasını savunmaktadır. Böylelikle sadece doğal kaynakların korunmasını değil, bireyin ve toplumun refahını bütüncül bir perspektifte sunmaktadır. Çevresel koruma, ekonomik büyüme ve toplumsal eşitlik arasındaki dengeyi vurgulayan bu yaklaşım modern çevre hukukunun temel taşlarından biridir.⁴⁶ Raporda değinilen çevre sorunlarına göre ekonomik kalkınmanın sadece iktisadi büyüme olmadığı aynı zamanda çevresel ve toplumsal boyutları da içermesi gerekmektedir. Çevresel ve toplumsal dengenin korunması hususunda sürdürülebilir kalkınmanın varlığı bulunmalıdır.⁴⁷

1992 Rio Bildirgesi, çevre hakkının korunmasına yönelik önemli uluslararası belgelerden biridir. Stockholm Bildirgesinden sonra BM, çevrenin durumunu değerlendirmek üzere bir toplantı yapmaya karar vermesi sonucunda Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 117 ülkenin, 187 ulusal delegenin 30.000 fazla katılımcının eşliğinde dev bir konferans gerçekleştirmiştir.⁴⁸ Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED)

⁴⁴ Sevük, *Çevre Hukuku*, 29-30.

⁴⁵ Kuzu, "Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşam Hakkının Gelişim Süreci", 147.

⁴⁶ Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 214-215.

⁴⁷ Yasemin Semiz, "Çevre Hakkı Kavramı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Çevre Hakkına Yaklaşımı", (Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2016), 25.

⁴⁸ Kuzu, "Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşam Hakkının Gelişim Süreci", 146.

sonucunda ise; Rio Bildirgesi, Gündem 21, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, İklim Değişikliği ve Ormancılık Prensipleri olan beş temel belge ortaya çıkmıştır.⁴⁹

Rio Bildirgesi doğa ile uyum içerisinde sağlıklı ve dengeli bir yaşam hakkının zeminini hazırlayan 27 madde ile düzenlenmiştir.⁵⁰ Bu bildirge, bazıları yeni olan bazıları ise daha önceki çevre ile ilgili uluslararası belgeleri esas alan nitelikteki uluslararası hukuki bir belgedir. Uluslararası toplumun küresel boyutta ekolojik dengenin korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasını destekleyen uygulama olarak yer edinmiştir.⁵¹ Ancak Rio Bildirgesi, çevre hakkı hususunda evrensel bir sözleşme olsa da yaptırımlara ilişkin bağlayıcı bir metinle sonuçlanmaması nedeniyle yetersizliği dikkat çekmektedir.⁵²

Rio Bildirgesi ile kabul edilen maddelerin hayata geçirilmesi amacıyla hazırlanan ve konferansın onayından geçen düzenlemenin adı ise Gündem 21'dir.⁵³ Gündem 21, 1990 yılından itibaren çevre ve ekonomi odaklı sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda tüm paydaşların uygulaması gereken bir eylem planıdır.⁵⁴ Sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkelerini ortaya koyan bu düzenlenme bütünsel bir anlamda çevrenin korunmasını sağlamaktadır.⁵⁵

Biyolojik Çeşitlilik ve İklim Değişikliği Sözleşmeleri, Rio Bildirgesi'nin iki bağlayıcı belgeleridir.⁵⁶ Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilirliğin benimsenmesi ile çevre ve kalkınma dengesinin oluşturulmasına yönelik bir belgedir.⁵⁷ Bu sözleşme ile biyolojik çeşitliliğin korunmasını, biyolojik çeşitlilik unsurlarının kullanımı ve kaynaklardan adil faydalanılması sağlanmaya çalışılmaktadır.⁵⁸ İklim Değişikliği Sözleşmesi, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini sınırlandırmak amacıyla emülasyon azaltmayı hedefleyen küresel düzeyde iş birliğine teşvik eden ve taraf ülkeler arasındaki sorumluluk paylaşımını düzenleyen belgedir. İklim

⁴⁹ Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 216.

⁵⁰ Kalelioğlu ve Özkan, *Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Çevre Sözleşmeleri*, 387.

⁵¹ Lucretia Dogaru, "The Importance Of Environmental Protection And Sustainable Development", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93 (2013): 1345.

⁵² Yasemin Özdek, *İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı* (Ankara: TODAİE, 1993), 81.

⁵³ Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 217.

⁵⁴ Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 26.

⁵⁵ Dogaru, "The Importance Of Environmental", 1345.

⁵⁶ Semiz, "Çevre Hakkı Kavramı", 27.

⁵⁷ Marc Pallemarts, "Stockholm'den Rio'ya Uluslararası Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım Mı?", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakülte Dergisi*, 52/1, (1997): 619.

⁵⁸ Kalelioğlu ve Özkan, *Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Çevre Sözleşmeleri*, 351.

değişikliği, küresel bir sorun olarak toplumları ve ülkeleri tehdit etmektedir. Bu nedenle iklim değişikliğini düzenleyen bu belge, ulusal ve uluslararası düzeyde alınacak önlemleri ve stratejiler ışığında hareket ederek kalkınma politikalarına uyumlu olmayı hedeflemektedir.⁵⁹

Ormancılık Prensipleri ise, ormanların sürdürülebilir yönetimini koruması ve geliştirilmesi için yol gösterici ilkeler sunan, ormanların ekolojik, ekonomik ve sosyal önemine değinen, hukuki bağlayıcılığı bulunmamakla birlikte tüm ormanları kapsayan 42 maddeden oluşan uluslararası bir belgedir.⁶⁰ Belge tüm ormanların geliştirilmesine ilişkin sürdürülebilir ormancılık esasları içermektedir. Ormanların korunmasına ilişkin sorumluluğun tüm ülkelere eşit şekilde paylaştırılması suretiyle ormanların sosyal, ekonomik, ekolojik, kültürel ve manevi ihtiyaçlarının karşılama kapasitesinin artırılması hedeflenmektedir.⁶¹ Bu bağlamda ulusal politikalar ve stratejilerle ormanların korunması ve geliştirilmesi sağlanacaktır.

1.1.4.2 Ulusal Düzeydeki Hukuki Metinler

Türkiye’de çevreyle ilgili mevzuatın temel taşlarını oluşturan en önemli yasal düzenlemeler Anayasa ve Çevre Kanunudur. Anayasa, çevre hakkını güvence altına alırken; Çevre Kanunu, çevrenin korunmasına yönelik kapsamlı bir çerçeve sunar. Ancak çevre koruma alanında daha spesifik düzenlemeler de bulunmaktadır. Bunlardan biri de 6831 sayılı Orman Kanunudur. Orman Kanunu ise ormanların korunması ve geliştirilmesine yönelik özel düzenlemeler getirilen bir kanundur. Çevre Kanunu’nda çevrenin tanımı ile Orman Kanunu’nda ormanın tanımı birlikte değerlendirildiğinde, ormanların çevrenin ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya çıkmaktadır. Her iki kanun, çevre ve orman arasında bir bağ kurmakta ve bunların korunmasını hedeflemektedir. 1982 Anayasa’nın orman ve çevreye ilişkin hükümleri ise bu bütünlüğü anayasal düzeyde pekiştirmekte ve orman ile çevrenin korunması gerekliliğini vurgulamaktadır.⁶²

⁵⁹ Pallemarts, “Stockholm’dan Rio’ya Uluslararası Çevre Hukuku”, 618-619.

⁶⁰ Pallemarts, “Stockholm’dan Rio’ya Uluslararası Çevre Hukuku”, 620.

⁶¹ “Ormancılıkla İlgili Sözleşmeler ve Uluslararası Kuruluşlar”, (Erişim Tarihi 25.10.2024), <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/UluslararasıKurulu%C5%9Flar/Orman%C4%B1%C4%B1kla%20%C4%B0lgili%20Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar.pdf>

⁶² Fatma Duygu Bozkurt, Ormanların Korunması: Devletin Anayasal Sorumluluğuna İlişkin Bir Değerlendirme, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12/2 (2022): 530.

Türkiye’de çevre hakkı, çevrenin korunması ve geliştirilmesi anayasa ile güvence altına alınmıştır.⁶³ 1982 Anayasa m. 56’ya göre, “*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir...*” ifadesiyle, çevrenin korunması gerekliliğinin tanımı yapılmıştır. Anayasa’da belirtilen bu hak, bireysel hak olmanın ötesinde toplumun genelinin refahını gözetken hak olarak değerlendirilmelidir. Böylelikle 1982 Anayasası; çevre hakkını hem bir insan hakkı olarak düzenleyen hem de bireylere çevreyi koruma ödevi yükleyen bir anlayışı benimsemektedir. 1982 Anayasasında çevre hakkının, en temel insan hakkı olan yaşam hakkının bir uzantısı olarak tanımlandığı ve bu hakkın, sağlıklı ve dengeli bir biçimde yaşama hakkını güvence altına aldığı ortaya konulmaktadır. İnsanlığın yaşama koşullarını tehdit eden her türlü çevre sorunlarına karşı direnme ve çözüm talep etme hakkını da kapsadığı belirtilmektedir.⁶⁴

1982 Anayasa da çevre hakkına ilişkin olarak m. 56 dışında başkaca maddeler de yer almaktadır. 1982 Anayasa m. 23 gereğince yerleşme ve seyahat özgürlüğü ile m. 35 gereğince mülkiyet ve miras hakkı, çevrenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla kamu yararına uygun olarak sınırlanabileceği düzenlenmektedir.⁶⁵ 1982 Anayasa m. 44 gereğince toprak mülkiyetinin düzenlenmesine yönelik hükümleriyle, toprağın verimli kullanılmasını, erozyonun önlenmesini ve doğal kaynakların korunmasını esas olarak çevre hakkının sürdürülebilir bir şekilde hayata geçirilmesine katkı sağlanmaktadır.⁶⁶ Çevreye yönelik ihlal riskini en aza indirme amacıyla, 1982 Anayasa 45. maddesinde; tarım, hayvancılık ve üretim alanlarının korunması güvence altına alınmış, ayrıca tarım arazilerinin amacı dışında kullanılması ve tahrip edilmesinin önlenmesine yönelik bir yükümlülük öngörülmüştür.⁶⁷ Kamulaştırma süreçlerinde kamu yararını esas olarak doğal kaynakların korunması ve çevreye duyarlı bir kamusal düzenin kurulması 1982 Anayasa m. 46 ile güvence altına alınmaktadır.⁶⁸ Öte yandan 1982 Anayasa m. 56, çevreyi koruma yükümlülüğünü düzenlerken m. 169 ise ormanların korunmasına ilişkin özel hükümler

⁶³ Bilgili, “Anayasal Bir Hak”, 576.

⁶⁴ Gürseler, “İnsan Hakları Çevre Anayasa”, 817.

⁶⁵ Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 273-274.

⁶⁶ Bilgili, “Anayasal Bir Hak”, 579.

⁶⁷ Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 274.

⁶⁸ Bilgili, “Anayasal Bir Hak”, 579.

içermektedir. Her iki madde birlikte değerlendirildiğinde çevrenin ve ormanların korunmasının anayasal teminat altında olduğu görülmektedir. 1982 Anayasa m. 169 ile, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli hukuki dayanakların olmasını ve tedbirlerin alınmasını devlete bir yükümlülük olarak yüklemektedir. Bu madde, yanan ormanların yerine yenilerinin dikilmesini zorunlu kılarken, bu alanlarda tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlere izin verilmemesini de hükme bağlamaktadır.⁶⁹ Sonuç olarak, ormanların korunmasına yönelik düzenlemeler doğal kaynakların sürdürülebilirliği ve çevrenin korunması açısından anayasal bir güvence sağlamaktadır.⁷⁰ Ayrıca ilgili anayasa maddeleri, tüm ormanların gözetim yetkisini devlete vererek çevre hakkının etkin biçimde uygulanmasına katkı sunmaktadır.⁷¹

Çevre hakkının uygulanması, çeşitli çevre koruma kanunları ve politikalar ile desteklenmektedir. 2872 sayılı Çevre Kanunu ile çevre koruma faaliyetlerinin önemi vurgulanmıştır. Çevre Kanunu'nda; çevre ve çevrenin korunmasının tanımları yapılmış olup çevre kirliliğinin önlenmesi, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve çevre ile ilgili tüm faaliyetlerin denetimi konularına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.⁷²

Çevre Kanunu; çevre kirliliğinin önlenmesi, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve çevre ile ilgili tüm faaliyetlerin denetimi konusunda kapsamlı düzenlemeler getirmektedir. Bu kanun, çevreyi koruma sorumluluğunu sadece devletin değil, aynı zamanda bireylerin de yükümlülüğü olarak tanımlanmaktadır.⁷³ Çevre hakkı, tüm insanlık için ortak bir sorumluluk olarak ele alınırken bu sorumluluğun küresel düzeyde de iş birliğini vurgulamaktadır.⁷⁴ Türkiye'de çevre yasalarının etkili şekilde uygulanması çevre kirliliği ile mücadele ve doğal kaynakların korunması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, devletin ve bireylerin çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri, doğal kaynakların korunmasını ve çevre kirliliğinin önlenmesini sağlayan

⁶⁹ Kemal Dadak, "Yeni Kuşak Hak Olarak Çevre Hakkı", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 5 (2015), 322.

⁷⁰ Bilgili, "Anayasal Bir Hak, 580.

⁷¹ Dadak, "Yeni Kuşak Hak Olarak Çevre Hakkı", 322.

⁷² Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 275.

⁷³ Dadak, "Yeni Kuşak Hak Olarak Çevre Hakkı", 323.

⁷⁴ Gürseler, "İnsan Hakları Çevre Anayasa", 821.

belirleyici faktörlerdir.⁷⁵ Bu sebeple çevre kanunları doğrultusunda çevre hakkı, insan hakkı olarak ele alınmaktadır.⁷⁶

6831 sayılı Orman Kanunu ile de sağlıklı çevre ve çevrenin korunması doğrultusunda ekolojik sistemin korunması noktasında ormanların sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Ormanların sürekliliğini sağlamak amacıyla benimsenen ilkelere dayanarak zaman içerisinde değişen politikaların ve toplumsal çıkarların etkisiyle orman mevzuatı şekillenmiş ve Orman Kanunu bu bağlamda ortaya çıkmıştır.⁷⁷ Bu bağlamda orman ekosistemlerin korunması ile yönetilmesinde etkinlik ve verimliliği arttırmayı hedeflemektedir.

Ulusal düzeyde temel hukuki metinler dışında, Türkiye çevre hukuku için bazı kanuni düzenlemeleri de devreye almaktadır. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve İklim Değişikliği Sözleşmesi gibi uluslararası anlaşmalar çevreyi koruma adına Türkiye'nin üstlendiği sorumlulukları belirtmektedir. Özetle Türkiye, çevre hakkı konusunda çevrenin korunması ve geliştirilmesi için gerekli kanuni düzenlemeleri oluşturmuş ve hukuki çerçeveyi kurmuştur.

1.1.5 Çevre Hakkının Hak ve Ödev Boyutu

Hak, literatürde teorilere göre birbirinden farklı tanımlanmaktadır. En genel tanımla hak, hukuk sisteminde bireylerin iradesinin tanındığı ve korunduğu menfaatleri elde etme ve kullanma yetkisidir.⁷⁸ Buna göre haktan bahsedebilmek için, bu hakkın bir sahibi olan bireyin varlığına, bireyin iradesiyle örtüşen menfaatine ve bu menfaatin elde edilmesine yönelik bir ihtiyacın bulunması gerekmektedir. Ödev, bir şeyin hukuk nezdinde yapılması yahut yapılmamasıdır.⁷⁹ Hak ve ödev kavramlarına bakıldığında hak bir yetki ödev bir yükümlülük doğurmaktadır.

⁷⁵ Erdal Abdulhakimoğulları, Özcan Sezer ve Mahmut Akpınar, “Küresel Ulusal ve Yerel Düzeyde Bir İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkının Gelişimi” *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, (2011): 76.

⁷⁶ Bozkurt, Ormanların Korunması, 531.

⁷⁷ Nimet Velioğlu “Orman Sınırları Dışına Çıkarma İşleminin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi”. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 58/2 (Temmuz 2008): 73.

⁷⁸ Gözler, *Hukukun Temel*, 154.

⁷⁹ Gözler, *Türk Anayasal*, 110.

Temel hak ve özgürlükler kapsamında bazı haklar yalnızca bir hak, bazıları yalnızca bir ödev doğururken; bazı haklar ise hem hak hem de ödev niteliği taşımaktadır. Bu duruma örnek olarak çevre hakkı verilebilir. Zira çevre hakkı, diğer bazı haklardan farklı olarak, hak ve ödev unsurlarını birbirinden ayıramamaktadır.⁸⁰ Ayrıca, üçüncü kuşak hakların kolektif yapısı gereği, bu hakların öznelere arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır.⁸¹ Bu bağlamda, kimin hak sahibi, kimin ödev yükümlüsü olduğunun belirlenmesi güçleşmektedir. Hakların sınıflandırılmasına bakıldığında, çevre hakkı üçüncü kuşak haklar arasında yer almakta; bu da onun hem bireysel hem kolektif özellik taşımasına neden olmaktadır. Bu nedenle çevre hakkı hem hak hem de ödev boyutunu içermektedir. Sonuç olarak, çevre hakkı yalnızca bireyin çevrenin korunmasını talep etme hakkını değil, aynı zamanda çevrenin korunmasına katkı sağlama yükümlülüğünü de beraberinde getirmektedir.⁸²

1982 Anayasa m. 56/1’de çevre hakkının hem hak hem ödev olduğuna, m. 56/2’de ise sadece ödev olduğu yönelik ifadesi bulunmaktadır. 1982 Anayasa m. 56/1, “*Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.*” hükmüne göre yaşam hakkının sağlıklı ve dengeli bir çevrede olmasını bireyler devletten isteme hakkına sahiplerdir. Hakkın yükümlülüğü ise devlete yüklenerek çevreyi koruma ödevi olan devletin hiçbir gerekçe ve özür kullanmadan yerine getirmesi gerektiği ortaya konmaktadır.⁸³ 1982 Anayasa m. 56/2, “*Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.*” hükmüne göre hem bireylere hem de devlete bir dizi yükümlülük getirilmiştir. Bireylerin, çevreyi bozacak her türlü faaliyetleri önleme şeklinde aktif ödevi ile çevrenin kirlenmesine yönelik her türlü yasaklara eşlik etme şeklinde pasif ödevi bulunmaktadır.⁸⁴ Devletin ise, çevre hukukunun amacına uygun gerekli tedbirleri almak ve yaptırımları uygulamak şeklinde bir ödevi bulunmaktadır. Bu tedbir ve yaptırımların uygulanmasında esas olan genel menfaattir. Bu nedenle, özel mülkiyete yönelik müdahaleler söz konusu olduğunda hak sahiplerinin bu müdahalelere

⁸⁰ Bilgili, “Anayasal Bir Hak”, 570

⁸¹ Gözler, *Türk Anayasal*, 113.

⁸² Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 89

⁸³ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 78-79.

⁸⁴ Sevük, *Çevre Hukuku*, 23.

katlanılması beklenilmektedir.⁸⁵ Zira çevresel değerlerin korunması ve kamu yararı amacıyla hareket edilmektedir.

1.1.6 Çevre Hakkının Unsurları

Çevre hakkının unsurları diğer haklara göre farklıdır. Bunun nedeni ise diğer haklara göre farklı bir insan hakları kuşağında olmasından dolayıdır. Çevre hakkının konusu ve tarafları incelendiğinde diğer haklardan farkı da ortaya çıkmaktadır.

1.1.6.1 Konu Unsuru

Çevre hakkının konusu, en basit ifadeyle çevrenin korunmasıdır. Fakat çevrenin ne olduğu ve bu kapsamda neyin nasıl korunacağı önemlidir. Çevre kavramı, kişi ve kurumlar tarafından farklı amaçlara göre tanımlanabildiğinden, tanım tartışmalarına girilmesi yerine, kavramın özü ve işlevi üzerinde durulması daha yerinde olacaktır. Bu kapsamda çevre hakkının konusu, çevrenin korunmasına ilişkin olarak sağlıklı ve dengeli bir yaşam çevresinin sağlanması suretiyle yaşam çevresinin korunması şeklinde ifade edilmektedir.⁸⁶ Yaşam çevresi; insanlar, hayvanlar ve bitkiler, insan ve diğer canlılarla etkileşim içinde cansız varlıklar ve canlı ve cansız varlıkların ilişkilerini bulunduran sistemdir.⁸⁷ Yaşam çevresinin kapsamı böylelikle ekosistemin bütününe içermektedir.

Çevre hakkının konusu soyut kavramlar yerine somut kavramlarla ilgilenmektedir. 2872 sayılı Çevre Kanunu'na göre çevre “*Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı*” olarak tanımlanmıştır. Böylelikle çevrenin hakkının konusu; güzellik, sadelik, mistik, uyum, huzur gibi soyut kavramlar yerine dengeli çevre, sağlıklı çevre, yaşam çevresi, çevrenin korunması, çevrenin geliştirilmesi gibi somut kavramlar üzerine durmaktadır.⁸⁸

⁸⁵ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 79.

⁸⁶ Bilgili, “Anayasal Bir Hak”, 571.

⁸⁷ Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 82.

⁸⁸ Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 82.

1.1.6.2 Taraf Unsuru

Çevre hakkının taraflarının belirlenebilmesi için çevre hakkının konusundan hareket edilmelidir. Bu doğrultuda, çevre hakkının konusu olan çevrenin korunması ile sağlıklı ve dengeli bir yaşam çevresinin sağlanmasıyla çevre hakkının tarafları olarak, hak ve ödev sahibi olanlar yer almaktadır. Tarafların hangisinin hak sahibi hangisinin ödev sahibi olduğunun belirlenmesi zordur. Zira çevre hakkında hak ve ödev iç içe girmiştir. Bu nedenle çevre hakkı hususunda bireyler, topluluklar, devletler hem yararlanıcı hem yükümlendiricidir. Dikkat edilmesi gereken nokta hak ve ödev iç içe geçmesinden dolayı hem yararlandırıcı hem yükümlendirici olanların çevre hakkı konusunda uzlaşma halinde çevrenin amacına uygun bir yaşamın sağlanmasıdır.⁸⁹

1.1.6.2.1 Hak Sahipleri

1982 Anayasa m. 56/1, çevre hakkı için “*Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.*” denmektedir. Bu nedenle; din, dil, ırk, cinsiyet vs. ayrımı yapılmaksızın eşit haklar sağlanan her birey bu hakkın sahibidir. Çevre hakkının hak sahibi olarak “*herkes*” ifadesiyle, çevrenin korunması ve sürdürülebilir olmasını sağlamaya çalışan kamusal ve özel kuruluş ve topluluklar tüzel kişiler de bu hakkın sahibidir. Ayrıca yaşam çevresinin kapsamında bulunan ekosistemin bir parçası olan her şey bu hakkın bizzat sahibi olarak bulunmaktadır. Böylece, hak sahipleri; insanlar başta olmak üzere canlılar, topluluklar, devletler, gelecek kuşaklardır. Sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam daha doğmamış gelecek kuşakların da hakkı olmasından dolayı gelecek kuşaklarda çevre hakkının sahiplerindendir.

Çevre hakkının ulusal ve uluslararası bir boyut taşımasından kaynaklı çevre anlaşmazlıklarında devletler, kendi sınırlarını aşarak diğer devletlerle karşı karşıya gelerek diğer taraftan çevresel değerlere uygun davranma yahut davranmama isteminde bulunma hakkına sahiptir. Bundan dolayı herkes, sınır aşan çevresel sorunlar konusunda çevre hakkının kollektif savunulması için devletin uluslararası koruma mekanizmalarını hakem ve mahkeme kararlarıyla çözümlemesini sağlamaktadır.⁹⁰

⁸⁹ Bilgili, “Anayasal Bir Hak”, 571.

⁹⁰ Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 83-86.

1.1.6.2.2 Ödev Sahipleri

Çevre hakkı ve ödevi, iç içe geçmiş olmasından hak ve ödev sahipleri birbirine benzemektedir. 1982 Anayasa m. 56/1, “*Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.*” denilmesiyle hak sahiplerinin ödev sahiplerinden bu hakkın tahsis edilmesini isteme hakkını doğurmaktadır. 1982 Anayasa m. 56/2 ile de “*çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.*” denilmesiyle çevrenin korunması hususunda bireylere, topluluklara ve devletlere ayrı ayrı sorumluluklar yüklenilmektedir. Belirtilmesi gereken bir diğer husus ise şudur ki, çevre hakkı konusunda bireyler ve devletler çatışma halinde değil, uzlaşma halinde daha sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşanmasını sağlayabilirler.

1.1.7 Çevre Hakkının Kullanımı

1.1.7.1 Genel Olarak

Çevre hakkı, soyut bir nitelik taşımakla birlikte bireylerin yaşam, sağlık ve çevresel denge gibi temel ihtiyaçlarının korunması amacıyla somut uygulamalara ihtiyaç duyar.⁹¹ Bu hak, herkesin doğrudan ya da dolaylı olarak çevreye dair karar alma süreçlerine katılmasını, bilgi sahibi olmasını ve yaşadığı çevrenin iyileştirilmesine katkıda bulunmasını mümkün kılar.⁹² Ayrıca çevre politikalarının oluşturulmasında bireysel ve toplumsal katkının sağlanması, çevre sorunlarının çözümüne yönelik temel bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevre hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi, bireylerin çevreye yönelik bilgilere kolaylıkla erişebilmesini ve bu bilgileri kullanarak çevresel karar süreçlerine katılabilmesini gerekli kılar.⁹³ Çevre hakkı kapsamında bilgiye erişim, katılım ve başvuru haklarının bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği, uluslararası belgeler ve ulusal mevzuatta sıkça vurgulanmaktadır. Örneğin, Aarhus Sözleşmesi, bireylerin çevresel bilgilere ulaşabilmesini ve çevre ile ilgili kararlara aktif katılımını hukuki bir çerçevede düzenlemiştir.

⁹¹ Sevük, *Çevre Hukuku*, 42.

⁹² Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 77.

⁹³ Sevük, *Çevre Hukuku*, 42.

1.1.7.2 Sürece İlişkin Haklar

Çevre hakkının etkin biçimde hayata geçirilebilmesi, yalnızca bu hakkın tanınmasıyla sınırlı olmayıp; bilgiye erişim, karar alma süreçlerine katılım ve yargı yollarına başvuru gibi tamamlayıcı hakların da uygulanabilir şekilde düzenlenmesini gerektirmektedir.⁹⁴ Bu haklar, bireylerin çevreyle ilgili karar süreçlerine aktif olarak katılımını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda çevresel zararların önlenmesi ve sürdürülebilirliğin temini açısından da kritik bir rol üstlenir.

1.1.7.2.1 Bilgiye Erişim Hakkı

Çevre hakkı kapsamında bilgi edinme, bireylerin çevresel politikalar hakkında bilinçlenmesi ve çevreyi ilgilendiren gelişmelerden haberdar olması için vazgeçilmez bir unsurdur.⁹⁵ Rio Bildirgesi'nin 10. ilkesi, çevreye dair bilgilerin herkesin erişimine açık olması gerektiğini vurgular. Buna ek olarak, İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve Aarhus Sözleşmesi gibi belgeler, çevresel bilgilerin şeffaf bir şekilde paylaşılmasını hukuki bir zorunluluk haline getirmiştir.⁹⁶

Çevrenin korunması ve çevreyle bağlantılı insan hakları sorunlarının önlenmesi, halkın bilgiye erişim hakkının tanınması ve kamu otoritelerinin bu bilgiyi sağlama yükümlülüğü temel zorunluluktur.⁹⁷ Bu yüzden çevresel bilgi edinme hakkı; belirli kriterler doğrultusunda işlevsel hale getirilmeli, sağlanan bilgi anlaşılır olmalı, konuyla doğrudan ilgili ve zamanında sunulmalı, süreç mümkün oldukça sade ve hızlı bir şekilde işlenmeli, birey ve gruplar için maliyet açısından da ulaşılabilir olmalıdır. Bilgiye erişim hakkı yalnızca bireylerin çevreyle ilgili hakların kullanılmasını kolaylaştırmaz, aynı zamanda kamu otoritelerini daha şeffaf ve hesap verebilir bir hale getirmektedir.⁹⁸ Zira çevresel bilgi edinme hakkı, yalnızca bireylerin ve grupların değil; aynı zamanda hükümetlerin de faydasına hizmet etmektedir. Bu bağlamda hakkın yalnızca bireysel bir talep olarak değil, aynı zamanda toplumsal fayda üreten bir mekanizma olduğu göz önüne alınmalıdır.

⁹⁴ Bilgili, “Anayasal Bir Hak”, 569.

⁹⁵ Kaboğlu, “İnsan Haklarının Gelişmeci Özelliği”, 131.

⁹⁶ Sevük, *Çevre Hukuku*, 44-45.

⁹⁷ Sevük, *Çevre Hukuku*, 46.

⁹⁸ Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 64-66.

1.1.7.2.2 Katılım Hakkı

Katılım hakkı, bireylerin çevresel politikaların şekillendirilmesine aktif bir şekilde dahil olmasını sağlayan demokratik bir araçtır.⁹⁹ Ayrıca bireylerin çevresel politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasında etkinliğini ifade etmektedir. Çevresel sorunların karmaşıklığı ve çözüm süreçlerinin uzun vadeli etkileri göz önüne alındığında, katılım hakkının etkin şekilde uygulanması, sürdürülebilir bir çevre politikası için kritik bir gerekliliktir.¹⁰⁰ Bu nedenle hak, bireylerin düşünce ve görüşlerini paylaşmalarının yanı sıra çevresel sorunların çözümünde söz sahibi olmalarını da amaçlamaktadır. Çevresel sorunların yoğunluğu göz önünde alındığında, bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının sürece dahil edilmesi, alınacak kararların daha geniş bir toplumsal destek bulmasına katkı sağlar.

Katılım hakkı, ulusal ve uluslararası düzeyde çevresel politikaların temel bir dayanağı olarak kabul edilmektedir.¹⁰¹ Bu bağlamda, çevreyle ilgili karar alma süreçlerine bireylerin ve devletlerin etkin katılımının önemine ve bu süreçlerin sorumluluk gerektirdiğine vurgu yapılmaktadır. Çevre politikalarının şekillenmesinde vatandaşların yanı sıra meslek odaları, sivil toplum örgütleri ve özel sektörün de görüşlerinin dikkate alınması gerekmektedir.¹⁰² Özellikle yerel düzeyde yürütülen projelerde, halkın etkinliği doğrudan olursa katılım süreçleri çevresel kararların sağlıklı şekilde uygulanabilmesini sağlayacaktır.

Katılım hakkının tam anlamıyla kullanılabilmesi, halkın çevresel konularda yeterli bilgi düzeyine sahip olmasına bağlıdır. Bu bağlamda, etkili çevre eğitimi ve bilgilendirme kampanyalarının hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.¹⁰³ Çevre konusunda bilgi eksikliği yaşayan bireylerin karar alma süreçlerine katılım göstermesi mümkün olamayacağından, katılım hakkı da işlevsiz kalacaktır. Katılım hakkı, yalnızca toplantılara katılmak ya da görüş bildirmekle sınırlı değildir; aynı zamanda yazılı ve sözlü bilgi talebinde bulunmayı, süreçleri izlemeyi ve karar alma mekanizmalarına dâhil olmayı

⁹⁹ Kaboğlu, “İnsan Haklarının Gelişmeci Özelliği”, 131.

¹⁰⁰ Gürseler, “İnsan Hakları ve Çevre Anayasa”, 207.

¹⁰¹ Sevük, *Çevre Hukuku*, 47.

¹⁰² Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 69.

¹⁰³ Sevük, *Çevre Hukuku*, 54.

da kapsamaktadır.¹⁰⁴ Bu nedenle bilgi edinme hakkı ile katılım hakkı arasında güçlü bir karşılıklı ilişki bulunmaktadır.

Bireylerin çevresel sorunların farkında olması ve bu sorunların çözümüne aktif bir şekilde katılmasını sağlayan temel bir unsur çevre eğitimidir. Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında bireylerin bilinçli bir şekilde hareket etmesi için çevre eğitimi yaygınlaştırılmalıdır.¹⁰⁵ Bu eğitimler, bireylerde olumlu tutum ve davranış değişikliği yaratarak çevreye karşı duyarlılığı artırır ve çevresel faaliyetlere etkin katılımı destekler. Sonuç olarak çevre eğitiminin, bireylerin bilinçlenmesine, haklarını kullanabilmesine ve çevresel sorunların çözümüne yönelik katılımı güçlendirdiği açıktır.

1.1.7.2.3 Başvuru Hakkı

Başvuru hakkı, bireylerin çevre hakkını koruma ve ihlallerine karşı yasal yollarla çözüm arayışına girmesini sağlayan temel bir haktır.¹⁰⁶ Bu hak, bireylerin çevresel zararların önlenmesi veya telafi edilmesi için hukuki süreçlere erişim sağlamasını güvence altına almaktadır. Çevresel kararların uygulanması hususunda çevre üzerindeki olumsuz etkilerin engellenmesinde ilgili yerlere başvurulmak suretiyle hakların aranmasında çevre yönetiminin demokratik bir şekilde işlenmesi gerekmektedir.

Başvuru hakkı çevre hakkının ayrılmaz bir parçası olarak bireylerin, çevresel zararlar karşısında koruma sağlamasıyla mağduriyet yaşamalarını önlemeye yöneliktir. Çevre üzerinde gerçekleşen olumsuz etkiler, doğal yaşam alanlarının yanı sıra toplumun yaşam kalitesinin de tehdit edilmesine yol açmaktadır.¹⁰⁷ Bu bağlamda başvuru hakkı, bireylerin ve toplulukların çevresel sorunlara karşı harekete geçmesini sağlayarak sürdürülebilir bir çevre yönetimi için önemli bir araç sunmaktadır. Uluslararası çevre sözleşmelerinde de bu hakkın önemi vurgulanmış ve bireylerin hukuki yollara başvuru süreçlerinin kolaylaştırılması gerektiği belirtilmiştir.¹⁰⁸

Başvuru hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için çevre bilincinin artırılması ve bireylerin çevresel haklar konusunda bilinçlendirilmesi, bu hakkın uygulanabilirliği

¹⁰⁴ Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 68.

¹⁰⁵ Sevük, *Çevre Hukuku*, 53.

¹⁰⁶ Kaboğlu, “İnsan Haklarının Gelişimci Özelliği”, 131.

¹⁰⁷ Sevük, *Çevre Hukuku*, 54.

¹⁰⁸ Bilgili, “Anayasal Bir Hak”, 570.

açısından önemlidir. Kamu kurumlarının çevre ile ilgili alınan kararları ve süreçleri açık bir şekilde paylaşması, bireylerin haklarına erişimini kolaylaştırır ve başvuru hakkının kullanımı açısından bir teşvik unsuru oluşturur.¹⁰⁹ Başvuru hakkı sonuç olarak, çevre koruma politikalarının etkinliğini artıran ve bireylerin çevre hakkının savunmasını sağlayan temel bir unsurdur. Çevreye verilen zararların engellenmesi, azaltılması veya telafisi için bireylerin hukuki süreçlere katılımı, çevre yönetiminde toplumsal bir sorumluluğun ifadesidir.¹¹⁰ Bu kapsamda, başvuru hakkının etkin bir şekilde işlerlik kazanmasıyla çevre hakkının korunması vazgeçilmez bir husustur.

1.2 Çevrenin Korunması

Çevrenin ve ormanların korunması hem doğanın dengesini hem de canlıların sağlığının güvence altına alınmasını sağlamaktadır. Çevrenin korunması, atık yönetimi ile sürdürülebilir yaşam alışkanlıklarıyla mümkün olabilmektedir. Bunun yanında ormanların korunması ile ağaçlandırma çalışmaları doğrultusunda orman alanı oluşturularak biyoçeşitlilik desteklenmelidir. Böylece ekosistemlerin dengesini sağlama noktasında çevre ile ormanların korunması birbirinin devamı ve destekçisidir.

1.2.1 Çevrenin Korunma Düzeyi

1.2.1.1 Uluslararası Düzeyde Korunma

Çevrenin korunması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve ekosistemlerin sağlıklı bir şekilde devamlılığını sağlamak için büyük önem taşımaktadır. Günümüzde ise çevresel sorunlar bölgesel bir sorun olmaktan çıkarak küresel boyutlara ulaşmıştır. Bu durum, çevrede tahribata yol açmakta ve canlılar açısından çeşitli tehditleri de beraberinde getirmektedir.¹¹¹ Bu nedenle de çevreyi koruyan yasal düzenlemeler ve uygulamalar hem günümüz hem de gelecek toplumlar için kritik bir rol oynamaktadır.

Çevrenin korunmasında, çevresel bozulmaların önüne geçilmesi ve daha sürdürülebilir bir çevrenin oluşturulabilmesi için uluslararası iş birliği kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir. Çevre hakkının korunması, devletler ile uluslararası kuruluşların ortak metinler

¹⁰⁹ Sevik, *Çevre Hukuku*, 55.

¹¹⁰ Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre* 77.

¹¹¹ Alper Aydın, *Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesinde Hukuki Araçlar* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 28.

üzerinde çıkarları gözeten tedbirlerde uzlaşmalarına bağlanmıştır.¹¹² Zira canlıların varlıklarını sürdürebilmeleri, doğayla olan bağlarının korunmasına bağlı olup uluslararası dayanışma ve ortak sorumluluk bilinciyle sağlanmaktadır.

Çevre hakkının uluslararası düzeyde güvence altına alınması, küresel bir düzenin oluşturulması için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, BM ile bağı olan uluslararası örgüt ve bağımsız çevre mahkemeleri önemli bir rol üstlenmektedir. Çevre hakkının uluslararası düzeyde korunması için hakların sınırlarını ve yükümlülüklerini belirleyen bir sözleşme yapılmalıdır. Bu sözleşme geniş katılımlı bir uluslararası örgüt kurarak çevre koruma konusunda koordinasyonu sağlamalı ve bu örgüt yaptırım gücüne sahip olmalıdır. Ayrıca çevreye karşı tehditleri etkileyen faaliyetleri denetleyen ve tüm devletlerin kabul ettiği bir mahkeme aracılığıyla çevre hakkı sahiplerinin başvurabileceği bir mekanizma oluşturulmalıdır.¹¹³ Çevre hakkının uluslararası düzeyde doğrudan korunmasına yönelik bir sözleşme, örgüt veya mahkemenin olmaması bu hakkın uluslararası alanda olmadığı anlamına gelmemektedir. Ulusal ve uluslararası sözleşmeler çevre hakkını diğer temel haklarla birlikte güvence altına almıştır. Ayrıca güvence altına alınan bu haklar uluslararası mahkemelerde, çevre haklarını koruyarak çevreyi koruyacak önlemlerin alınmasını da sağlamaktadır.¹¹⁴

1.2.1.2 Ulusal Düzeyde Korunma

Çevre hakkı, hukuksal metinlerle, dolaylı olarak da olsa koruma altına alınan ve ihlali durumlarında mahkemelere başvuru hakkı tanınan bir haktır. Ulusal düzeyde çevrenin korunması, anayasal dayanağı olmayan düzenlemelerin çevreyi koruyamayacağından, anayasal bir çerçevenin oluşturulmasına bağlı olması gerekmektedir. Çevre hakkının etkin bir şekilde korunabilmesi için somut hukuki düzenlemeler ve uygulama alanı bulan çevre kanunlarının varlığı gerekmektedir.¹¹⁵ Bu nedenle çevrenin korunması uygulamada yalnızca olumsuz etkiler karşısında değil, çevrenin sürekli olarak geliştirilmesiyle sağlanmalıdır.

¹¹² Mesut Kayaer, “Hukuksal Araçlarla Çevrenin Korunması”, (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2012), 138.

¹¹³ Özdek, *İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı*, 115-116.

¹¹⁴ Kayaer, “Hukuksal Araçlarla Çevrenin Korunması”, 140.

¹¹⁵ Kayaer, “Hukuksal Araçlarla Çevrenin Korunması”, 137.

Çevrenin korunması hususunda çevre hakkının uygulama aşamasındaki ilkeler ışığında korunma sağlanmaktadır. Zira bilgilendirme, katılım ve başvuru hakları ile çevresel tehditlere karşı çevrenin sürdürülebilir gelişimi sağlanmaktadır. Mevcut çevre dengesinin korunması için bilgilendirme ve katılım hakları, çevre politikalarına dahil olmayı sağlayarak önemli bir oynamaktadır. Başvuru hakkı ise çevre hakkının ihlali durumunda çözüm sunan en önemli mekanizmadır.¹¹⁶

Çevre hakkının ilkeleri ışığında çevrenin korunmasında denetim mekanizmaları önemli rol üstlenmektedir. Bu mekanizmalar kirletici faaliyetler üzerinde baskı kurarak etkili bir farkındalık oluşturur ve böylece merkez ile yerel yönetimler arasındaki sorumlulukları arttırır. Bu sayede, daha fazla önlem alınması teşvik edilir. Özellikle küçük ölçekli yerleşim birimlerinin dahil edilmesi maaliyet ve çözüm açısından çevrenin korunması için uygun bir yaklaşımdır.¹¹⁷

1.2.2 Çevrenin Korunmasında Hukuki Yollar

1.2.2.1 Uluslararası Hukuki Yollar

Uluslararası çevre sözleşmeleri genellikle çevresel zararlara yönelik şikâyet ve başvuru usullerini belirlemez. Bu eksiklik nedeniyle, çevre ile ilgili davalar genellikle uluslararası insan hakları kurumlarına taşınmaktadır. Bu bağlamda çevresel zararlar, sıklıkla bireylerin çevreye yönelik katılım hakkı, mahkemeye başvurma hakkı ve adil yargılanma gibi usul haklarıyla ilişkilendirilir. Netice olarak çevreye yönelik zararlar hem bireylerin hem de grupların haklarını ihlal ettiği durumlarda, uluslararası düzeyde çözüm arayışları hususunda devreye girmektedir.¹¹⁸

Çevrenin korunması, sadece belirli ülkelerin değil, tüm dünya devletleri ve insanlığın ortak sorumluluğudur; çünkü çevre kirliliği küresel ölçekte etkiler yaratmaktadır. Bu nedenle, çevrenin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için uluslararası hukuk alanında önemli yargı kararları ve bu kararların oluşturduğu içtihatlar önemli gelişmeler olarak ön

¹¹⁶ Kayaer, “Hukuksal Araçlarla Çevrenin Korunması”, 138.

¹¹⁷ Özdek, *İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı*, 121.

¹¹⁸ Sevük, *Çevre Hukuku*, 201-202.

plana çıkmaktadır. Ayrıca, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesi amacıyla uluslararası düzeyde çeşitli hukuki düzenlemeler yapılmaktadır.¹¹⁹

Uluslararası alanda insan hakları kurumlarınca söz sahibi olan bazı gruplar bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, çevresel zararların insan hakları üzerindeki etkilerini izleyerek çevrenin korunmasının insan haklarıyla bağlantısını vurgular. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, çevreyi tehdit eden uygulamaların temel hakları ihlal etmesini engellemeye çalışır. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, çevre kirliliği ve doğal kaynakların tükenmesinin ekonomik, sosyal ve kültürel haklar üzerinde olumsuz etkilerini denetler. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Komitesi, çevresel adaletsizliğin kadınlar üzerindeki eşitsiz etkilerini göz önünde bulundurarak, çevre politikalarının cinsiyet eşitliği perspektifinden değerlendirilmesini sağlar. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi ise çocukların sağlıklı bir çevrede büyüme hakkını koruyarak çevre sorunlarının çocuklar üzerindeki etkilerini izler.¹²⁰

1.2.2.2 Ulusal Hukuki Yollar

Herkes ekolojik dengenin düzeni ve çevresel tehditlerin karşısında temel haklarını koruyucu hukuki güvencelerden yararlanma hakkına sahiptir. Bu güvenceler, çevresel zararların tespiti ve giderilmesi için etkin mekanizma sunmanın yanında ayrıca çevresel tehditlere karşı hakların savunulabilmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda ise çevreyi kirlüten faaliyetlerin engellenmesi ve çevresel zararların önlenmesi adına Türk hukukunda birçok başvuru yolu bulunmaktadır.

Çevresel zararlara karşı başvurulacak hukuki yollar konusunda, bu hakkın tarafları Anayasaya ve ilgili kanunlara göre çevreye zarar veren faaliyetler hakkında TBMM veya ilgili idari makamlara başvuruda bulunabilirler. Çevre Kanunu'nun m. 30 gereği, çevreyi kirlüten bir faaliyet söz konusu olduğunda zarar görmeyen kişiler dahi idari makamlara başvurarak bu faaliyetin durdurulmasını talep edebilmektedir. Ayrıca, çevreyi koruma adına yapılan idari işlemlerle ilgili olarak vatandaşlar ve ilgili kişiler idari yargıya başvuru

¹¹⁹ Michael I Jeffery, *Environmental Governance: A Comparative Analysis of Public Participation and Access to Justice*, *Osgoode Hall Law Journal*, 47/3 (2009): 596-597.

¹²⁰ Sevük, *Çevre Hukuku*, 202-205.

yapabilmektedir. Örneğin, çevreye zarar veren imar planlarına yahut çevresel etki değerlendirme raporlarına itiraz edilebilir. Bu başvuru yollarından başka, Medeni Kanun'a göre, çevreyi kirleten kişiler hakkında adli yargıya başvurulabilir. Çevre kirlenmesinin durdurulması ve eski hale getirilmesi için açılacak davalar ile maddi ve manevi tazminat talepleri de gündeme gelebilir. Ayrıca, çevreye zarar veren eylemlerin haksız fiil olarak kabul edilmesi durumunda, adli yargı yoluyla dava açılabilir. Çevreyle ilgili sorunlarda vatandaşların taleplerini inceleme ve idareye karşı bağımsız bir denetim mekanizması olarak Kamu Denetimi Kurumuna başvuru da sağlanabilmektedir. Çevreye karşı işlenen suçlarla ilgili Anayasa Mahkemesine bireysel başvurular ise, mahkemece değerlendirilmek suretiyle çevre haklarının ihlali durumunda müdahale edilebilmektedir. Çevre kirliliği veya yasadışı çevreyi kirletici faaliyetler konusunda herkesin ihbarda bulunmasını öngören ihbar hattı ise, çevreyi korumak açısından önemli bir mekanizma sağlamaktadır.¹²¹

1.2.3 Çevrenin Korunmasına İlişkin İlkeler

Çevrenin korunması hususunda birbiri ile bağlantılı beş temel ilke bulunmaktadır. Önleme, kirleten öder, bütünleştirme, ihtiyat ve son olarak da iş birliği ve eşgüdüm bu ilkelerdir. İlkeler genel olarak bakıldığında önleme ilkesi ile kirleten öder ilkesinin birbirini gerektirdiği, bu iki ilke için bütünleştirme ve ihtiyat ilkelerinin devreye girdiği, maddi işlemlerle ilgilenen bu dört ilkenin usul işleminde ise, iş birliği ve eş güdüm söz konusu olmaktadır.¹²²

1.2.3.1 Önleme İlkesi

Çevre hukuku açısından önleme ilkesi, çevre sorunlarına yönelik en temel ve belirleyici yaklaşımdır. Başlangıçta çevre sorunlarına yönelik yöntemler, meydana gelen zararların giderilmesine odaklanmıştır. Ancak çevresel tahribatın etkilerinin zamanla ortaya çıkması ve bazı zararların geri döndürülemez olduğunun anlaşılması önleyici tedbirlerin

¹²¹ Gülnur Erdoğan, “Çevre Politikalarının Ulusal ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi ve Çevre Sorunları”, *İzmir Barosu Dergisi*, 2/73 (Nisan, 2009): 32-35.

¹²² Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 109.

önemini arttırmıştır. Uzun vadede zararın önlenmesi hem ekolojik dengeyi korumak hem de ekonomik faaliyetleri azaltma açısından daha etkili bir yöntemdir.¹²³

Çevresel sorunların önlenmesi, mümkünse zarar oluşmadan önce harekete geçilmesini gerektirmektedir. Ancak bu önlemler uygulanamazsa, çevresel sorun oluşan durumun kontrol altına alınma yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Bu yükümlülükler önleme ilkesi doğrultusunda çevresel tehditleri en aza indirmeyi hedeflemektedir.¹²⁴

Önleyici ilkenin etkili bir şekilde uygulanabilmesi, insan faaliyetlerinin her aşamasında bu ilkenin yer almasına bağlıdır. Bu bağlamda en önemli aşama şüphesiz faaliyetlerin en erken safhasıdır. Çevreyi bozabilecek faaliyetler için gerekli önlemlerin, faaliyetlerin ilk aşamasında alınması ile olumsuz etkilerin ortaya çıkması büyük ölçüde engellenmektedir. Bu nedenle, önlemenin alt ilkeleri olan kaynaktan önleme, kaynaktan düzeltme ya da kaynaktan yönelim ilkeleri benimsenmektedir. Temel amaç çevresel atık üretiminin hiç olmaması ya da mümkün oldukça düşük seviyede tutulmasıdır.¹²⁵

Önleyici ilkelerin uygulanması sürecinde dört adım belirlenmiştir. İlk adımında, çevresel zararların oluşmasından önce çevresel zararların önlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İkinci adımında, çevresel kirliliğin genel alınması yerine spesifik olarak insan sağlığını, mülkiyet hakkını vs. esas alınmasıyla kirliliği düşük seviyede tutulmasını mümkün kılmaktır. Üçüncü adımında, kaynakların adil ve sürdürülebilir seviyede tutulmasıyla ortak çevresel kaynakların korunmasının sağlanmasıdır. Dördüncü adımında ise, çevresel zararların önlenmesi için en iyi mevcut teknolojilerin kullanılmasıyla çevresel kirliliğin önlenmesini sağlamaktır.¹²⁶

Önleme ilkesi, çevrenin korunması noktasında en kapsamlı ilkedir. Türkiye’de hukuki araçların neredeyse çoğu çevresel sorunların önlenmesine hizmet etmektedir. Bunlar; anayasa, çevre kanunu, çevresel etki değerlendirme (ÇED), çevresel davalar ve idari yaptırımlardır.¹²⁷ 1982 Anayasası’nda çevre kirliliğinin önlenmesi çevre hukukunun amacı ekseninde tüm vatandaşların yükümlülüğü olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, çevre

¹²³ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 111.

¹²⁴ Kayaer, “Hukuksal Araçlarla Çevrenin Korunması”, 150.

¹²⁵ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 111.

¹²⁶ Kayaer, “Hukuksal Araçlarla Çevrenin Korunması”, 150-151.

¹²⁷ Aydın, *Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesinde Hukuki Araçlar*, 42.

kanununda çevre koruma ilkeleri belirlenmiş ve bu ilkeler doğrultusunda çeşitli hükümler öngörülmüştür. Çevre Kanunu m. 3'te doğrudan önleme ilkesine değinilmese de diğer maddelerde çevresel zararların önlenmesi için çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir. ÇED sistemi, önleme ilkesinin hayata geçirilmesinde önemli bir araçtır. Bu süreç, faaliyetlerin çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi, raporların hazırlanması ve faaliyetlere izin verilmesi şeklinde işler. İzin verildikten sonra, faaliyetlerin belirlenen kurallara uygun şekilde yürütülmesi sağlanır ve gerekirse yaptırım uygulanır. Çevresel davalar ve idari yaptırımlar, çevre hukukunun etkin bir şekilde uygulanabilmesi için kritik bir rol oynar. Çevresel zararları önlemeyi ve düzeltmeyi amaçlayan yasal süreçler, ihlal durumunda idari yaptırımlar uygulanmasını sağlar; böylece çevreye verilen zararın giderilmesi ve çevresel düzenin korunması temin edilir.¹²⁸

1.2.3.2 Kirleten Öder İlkesi

Kirleten öder ilkesi, çevre hukukunun temel prensiplerinden biri olup çevreye zarar verenlerin bu zararı telafi etmekle yükümlü olduğu anlayışına dayanmaktadır. Başlangıçta ekonomik bir prensip olarak ortaya çıkan bu ilke, zamanla hukuki bir ilke halini almış ve çevresel maaliyetlerin karar alma süreçlerine dahil edilmesini sağlamayı hedeflemiştir. Kirletenin ödeme yükümlülüğü, çevresel kirliliğin önlenmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.¹²⁹

Kirleten öder ilkesinin temel unsurları, kirliliğin önlenmesini ve kontrolüne yönelik masrafların kirletici tarafından karşılanmasını, bu önlemlerin kamu otoriteleri tarafından belirlenmesini ve çevrenin kabul edilebilir bir durumda tutulmasının esas alınmasını içerir. Bu bağlamda çevrede belirli bir düzeyde kirliliğin tolere edilebileceği ve buna katlanılmasının gerekli olduğu anlamına gelir. Ancak bu durumun belirlenmesi, sosyal faydalar ile maliyetlerin dengelenmesini gerektirir. Kamu otoriteleri, çevre koruma önlemlerini planlarken, çevre kirliliğin azaltılmasından elde edilecek toplumsal faydalar ile daha fazla önlemin getireceği maliyetleri kıyaslayarak hareket etmelidir. Bu denge

¹²⁸ Sevük, *Çevre Hukuku*, 15-16.

¹²⁹ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 117.

hem çevrenin korunmasını hem de kaynakların etkin kullanılmasını sağlamak açısından önem taşır.¹³⁰

Kirleten öder ilkesinin temeline bakıldığında, çevreyi kirleten tarafın bu eyleminin sonuçları olarak üstlenmesi gereken iki tür maaliyet bulunmaktadır. Maaliyet türünün biri kirliliğin ortadan kaldırılması için yapılan harcamalar olup; diğer maaliyet türü ise, çevresel kirliliği nedeniyle bireylerin yaşamı ve kişisel haklarında oluşan zararların tazminine yönelik yapılan masraflardır.¹³¹

Çevre hakkını güvence altına almak için kirleten öder ilkesi, çevrenin korunmasında ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında temel bir unsur olarak kabul edilmektedir. Bu ilke, çevreye verilen zararın maliyetinin kirleten tarafından karşılanmasını öngörmekle birlikte, doğal kaynakların sınırlı olduğunu ve bu kaynakların gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde korunması gerektiğini de vurgular. Sürdürülebilir kalkınma anlayışıyla uyumlu olan bu ilke, çevresel etkilerin yalnızca bugünkü toplumların değil, gelecek toplumların yaşam kalitesini de etkilediğini hatırlatır.¹³² Kaynakların bilinçli ve sorumlu bir şekilde yönetilmesi, yalnızca çevre koruma açısından değil, ekonomik ve toplumsal gelişim açısından da büyük bir öneme sahiptir. Kirleten öder ilkesinin benimsenmesi, çevresel zararlardan doğan maliyetlerin adil bir şekilde dağıtılmasını sağlarken, doğal kaynakların tüketiminde daha sorumlu davranışların teşvik edilmesine de katkıda bulunur.

Çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi, sadece çevre hakkının değil, aynı zamanda insan sağlığının, ekosistemlerin ve gelecek toplumların yaşam hakkının korunması açısından da büyük önem taşımaktadır. Çevre Kanunu da bu amaç doğrultusunda önemli düzenlemeler içermektedir. Kirleten öder ilkesi, çevreye verilen zararın sorumluluğunun kirleticiye ait olduğunu ve bu zararın giderilmesine yönelik mali yükümlülüklerin kirleten tarafından karşılanması gerektiğini ifade eden evrensel bir prensiptir. Çevre Kanunu, bu ilkeyi benimseyerek çevresel adaleti sağlama yolunda önemli bir hukuki çerçeve sunmaktadır. Çevre Kanunu'nun m. 3'te kirleten öder ilkesiyle, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesinin tüm bireylerin ortak sorumluluğu olduğuna işaret edilmiştir.

¹³⁰ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuku*, 123.

¹³¹ Aydın, *Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesinde Hukuki Araçlar*, 41.

¹³² Abdulhakimoğulları, Sezer ve Akpınar, "Küresel Ulusal ve Yerel Düzeyde" 81.

Çevre Kanunu'nun m. 8'te, çevre kirliliğini önlemek adına bağlayıcı bir düzenleme niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte, kanunun 28. maddesinde ise, kirletenin sorumluluğu ilkesi ile çevreye verilen zararların giderilmesi sürecinde sorumluluğun açık bir şekilde kirletene yüklenmesini sağlamaktadır.

1.2.3.3 Bütünleştirme İlkesi

Bütünleştirme ilkesi, çevrenin korunmasında temel bir yaklaşım olarak, çevresel politikaların diğer sektör politikalarıyla uyumlu hale getirilmesini ifade eder. Çevre sorunlarının karmaşık ve çok boyutlu yapısından çevresel önlemlerin yanı sıra ekonomi, enerji, tarım vs. alanlarda alınacak kararların da çevreyi gözetecek şekilde düzenlenmesini gerektirir. Çevre Kanunu m. 3/c'de, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımını temel alarak çevresel ve sektörel politikaları bütünleştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, bütünleştirme ilkesi, çevrenin korunmasının sadece bir sektörün sorumluluğu olmadığını, tüm karar alma süreçlerine entegre edilmesi gerektiğini ortaya koyar.¹³³

Çevre politikalarının, yerel ve uluslararası düzeyde etkili olabilmesi, bütünleştirme ilkesine dayalı bir iş birliğini gerektirir. Uluslararası çevre politikaları ile ulusal politikaların uyumlaştırılması, çevresel sorunların küresel ölçekte çözümü için kritik bir adımdır. Aynı zamanda, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının aktif rol alması, çevrenin korunması adına alınacak önlemlerin daha etkili bir şekilde uygulanmasına katkı sağlamaktadır.¹³⁴ Bu sayede, çevresel politikaların sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyum içinde ilerlemesi sağlanarak, çevrenin korunması mümkün olur ve uzun vadede daha yaşanabilir bir çevreye ulaşılması mümkün kılınır.

Bütünleştirme ilkesi, politikalar arasında bir uyum gerektirmesinin yanı sıra, çevresel karar alma süreçlerinde ekonomik ve sosyal boyutların dengelenmesini de kapsar. Çevre Kanunu m. 3/d'de ekonomik faaliyetlerin çevresel etkilerini uzun vadeli olarak değerlendirme zorunluluğu getirmekte ve bu sayede çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Çevreyle ilgili her türlü faaliyetin, ekolojik

¹³³ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 114.

¹³⁴ Sevük, *Çevre Hukuku*, 13.

sistemlere zarar vermeden gerçekleştirilmesi, bugün ve gelecek kuşaklar için sağlıklı bir yaşam çevresi oluşturulmasının temel koşuludur.¹³⁵

1.2.3.4 İhtiyat İlkesi

İhtiyat ilkesi, çevreye zarar verme ihtimali bulunan ancak, bilimsel olarak zararı henüz kanıtlanmamış faaliyetlere karşı önleyici tedbirler alınmasını öngören bir yaklaşımdır. Elektromanyetik kirlilik, küresel ısınma, transgenik kirlilik gibi konularda çevreye olası zararlar göz önünde bulundurularak devletlerin önlem alması gerektiği savunulmaktadır.¹³⁶ Ayrıca bu ilke Çevre Kanunu'nda açıkça belirtilmemekle birlikte; kanun maddelerinde çevrenin korunmasına, çevresel değerlerin ve ekolojik dengenin bozulmasının önlenmesine, mevcut bozulmaların giderilmesine, çevrenin iyileştirilip geliştirilmesine ve çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik düzenlemelere yer verilmektedir. Bu kapsamda, herhangi bir faaliyetin neden olabileceği potansiyel zararların önlenmesi gerektiği açıktır. Kanun, faaliyetler sırasında doğal kaynakların ve enerjinin verimli kullanılmasını, atıkların kaynağının azaltılmasını, çevre dostu teknolojilerin uygulanmasını ve yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesi gibi tedbirleri öngörmektedir.¹³⁷ Bu düzenlemeler, ihtiyat ilkesinin çevre politikalarının temelinde yer aldığını göstermektedir.

İhtiyat ilkesi, doğaya ve insan sağlığına zarar verebilecek riskler karşısında, kesin kanıtlar beklemekten önce önlem almayı ifade etmektedir. Zira zarar ortaya çıkmadan harekete geçmeyi ve olası tehlikeleri önlemeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, çevremizi korumak ve geleceğimizi güvence altına almak için bir sorumluluk çağrısıdır. İhtiyat ilkesi, insanın doğaya ve kendisine karşı daha duyarlı bir şekilde hareket etmesini hatırlatan bir ilke olarak giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Türkiye'de ihtiyat ilkesini hayata geçiren en önemli araçlardan biri, ÇED raporudur. Bir projenin çevreye zarar verip vermeyeceğini önceden anlamayı amaçlayan bu süreçte, bilimsel bir belirsizlik olduğunda çevrenin korunması her zaman öncelikli kabul edilmektedir. Belirsizlik durumunda, doğayı korumak için alınması gereken önlemler

¹³⁵ Sevik, *Çevre Hukuku*, 14.

¹³⁶ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 181.

¹³⁷ Sevik, *Çevre Hukuku*, 19-20.

belirlenir ve uygulanır.¹³⁸ ÇED raporu, mevcut durumun yanı sıra olası riskleri de değerlendirerek çevreyi ve insan sağlığını koruma sorumluluğumuzu hatırlatan önemli bir adımdır. Bu süreç, doğa ile uyumlu bir gelecek için atılan küçük ama etkili bir adımdır.

1.2.3.5 İş birliği ve Eşgüdüm İlkesi

Çevrenin korunması, ulusal sınırları aşan etkileri nedeniyle, iş birliği ve eşgüdüm ilkesi çerçevesinde uluslararası bir yaklaşımı gerektirir. Bu kapsamda, devletler arasında bilgi paylaşımı, teknoloji transferi ve ortak politikaların geliştirilmesi büyük önem taşır. Küresel ortaklık anlayışıyla, çevrenin korunması için farklı ülkelerin bir araya gelerek eşgüdümlü çalışması, kaynakların etkin kullanımı ve çevresel sorunlara hızlı çözümler üretmek adına kritik bir zorunluluktur. Bu ilkenin etkin işlemesi, sadece çevre hukukunun değil, aynı zamanda çevreye duyarlı toplumsal yapının da güçlenmesine katkıda bulunur.¹³⁹

İş birliği ve eşgüdüm ilkesi, çevre sorunlarının çözümünde hayati bir rol oynamaktadır. Ancak bu ilkenin uygulanmasında, ülkeler arasındaki ekonomik, politik ve kültürel farklılıklar gibi zorluklar, sürecin hızını ve etkinliğini etkileyebilmektedir. Bu nedenle, çevrenin korunması bağlamında iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi ve eşgüdümün daha katılımcı bir yapıyla desteklenmesi gereklidir. Uluslararası toplumun, bu alandaki sorumluluklarını adil ve dengeli bir şekilde üstlenmesi, sürdürülebilir bir gelecek için atılacak en önemli adımlardan biridir.

1.2.3.6 Diğer İlkeler

Çevrenin korunmasına ilişkin çevre hukukunda başkaca önemli ilkeler de bulunmaktadır. Bunlar; katılma, sürdürülebilirlik ve geliştirme ilkesidir. Katılma ilkesi, çevre ile karar alma süreçlerine herkesin dahil edilmesidir. Sürdürülebilir ilkesi, doğal kaynakların günümüz toplumlar ile gelecek toplumların ikame ettirebilmesine yönelik çevrenin dengesini korumasıdır. Geliştirme ilkesi, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi ile sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamın sağlanmasıdır.

¹³⁸ Aydın, *Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesinde Hukuki Araçlar*, 42.

¹³⁹ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuku*, 112-113.

Çevrenin korunmasına yönelik tüm bu ilkeler, canlıların doğadaki varlığı hususunda dengeyi koruyarak hem bugünkü hem de gelecek kuşaklara yaşanabilir bir dünya bırakılmasını amaçlamaktadır.

1.2.4 Çevre Sorunları

Çevre sorunları, karmaşık ve çok boyutlu bir sorun olarak hem ekosistemin dengesini hem de canlı varlıkların yaşamına tehdit oluşturmaktadır. Bu sorunlar; doğal kaynakların tükenmesi, iklim değişikliği, biyolojik kayıplar, çevresel kirlilik vs. gibi pek çok alt başlığı içermektedir. Bu durum hem yerel hem küresel ölçekte ciddi etkiler doğurmakta ve yaşamın sürdürülebilirliğini tehlikeye atmaktadır. Çevreye karşı tehditler ve olumsuzluklar, günümüzün en önemli sorunları olmasının yanı sıra geleceği de etkileyen en tehlikeli küresel meselelerdendir. Zira doğal kaynakların bilinçsiz tüketimi ve insan faaliyetlerinin doğaya verdiği zararlarla giderek büyüyen küresel bir kriz haline gelmiştir.

Canlıların çevre üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiler sonucu ortaya çıkan çevresel sorunlar, ekonomik gelişme ve nüfus artışı durumlarında daha da kötüleşmekte ve ilerlemenin önünde engel teşkil etmektedir.¹⁴⁰ Sanayileşme, hızlı kentleşme ve nüfus artışı ise çevre üzerindeki baskıyı arttıran temel faktörlerdir. Bu faktörler beraberinde ekosistemlerin bozulmasına, doğal kaynakların tükenmesine ve iklim değişikliğine yol açarak ciddi çevresel bedellere neden olmaktadır. Örneğin, kirlilik, küresel ısınma, çölleşme, ormansızlaşma gibi sorunlar bu süreçlerin doğrudan sonuçlarıdır ve her biri ekosistemler üzerinde yıkıcı etkilere sahiptir.¹⁴¹ Çevre sorunlarını kategorize etmek doğru bir yaklaşım olmayabilir, çünkü tüm çevre sorunları birbiriyle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılıdır. Ancak küresel nitelikte bazı sorunlara dikkat çekmek bu meselelerin ciddiyetini anlamak ve çözüm yolları geliştirmek açısından önemlidir.

1.2.4.1 Kirlilik

Kirlilik, coğrafi açıdan sınırları aşarak çevresel sorunlardan insan ilişkilerindeki olumsuzluklara kadar geniş bir yelpazeyi kapsayarak su, hava, toprak kirliliği gibi farklı şekillerde kendini göstermektedir. Ancak kentlerin gelişmesiyle birlikte elektromanyetik,

¹⁴⁰ Jared Diamond, *Çöküş; Toplumsal Başarısızlığı Ya Da Başarıyı Nasıl Seçerler*, (İstanbul: Pegasus Yayınları, 2019), 33.

¹⁴¹ Kayaer, "Hukuksal Araçlarla Çevrenin Korunması", 25.

transgenik, küresel gibi kirlilikler de ortaya çıkmıştır.¹⁴² Bu kapsamda, çevre kirliliğinin temel türlerini daha yakından incelemek faydalı olacaktır.

Su kirliliği, suyun kullanım amacının dışında kirletilerek doğal yapısının bozulmasıdır. Hava kirliliği ise atmosferde, havanın doğal dengesini bozacak zararlı maddelerin canlılar ve çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratmasıdır. Toprak kirliliği, insan kaynaklı faaliyetler sonucunda toprağın fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeolojik özelliklerinin bozulmasıdır. Toprak kirliliği geniş kapsamlı bir sorundur; çünkü tarım ilaçları, atıklar, asit yağmurları, sanayileşme ve erozyon gibi faktörler toprağın dolaylı yoldan kirlenmesine neden olmaktadır.¹⁴³

Kentleşmenin gelişimiyle ortaya çıkan kirlilikler ise dolaylı olarak su, hava ve toprak kirliliğine yol açmaktadır. Elektromanyetik kirlilik, teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan radyasyon kirliliği anlamına gelir. Transgenik kirlilik ise, genetiği değiştirilmiş organizmaların (GDO) ve teknolojik müdahalelerle genetik yapısı değiştirilen organizmaların çevreye verdiği zararları ifade eder. Küresel kirlilik ise, uzayda yabancı cisimlerin varlığı, ozon tabakasının incilmesi, deniz ticaretinde tehlikeli tanker kazaları ve atık boşaltım alanlarının yeterince kullanılmaması gibi nedenlerle bölgesel sınırların aşılması sonucu ortaya çıkan geniş kapsamlı bir çevre sorunudur.¹⁴⁴

Çevre sorunlarının en kapsamlı sorunu, kirliliktir. Kirliliği azaltmak için bireysel, toplumsal ve devletler düzeyinde ciddi adımlar atılması gerekmektedir. Bu bağlamda geri dönüşüm, yenilenebilir enerji yahut sürdürülebilir tarım gibi uygulamalar çevrenin korunmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Ancak bu sorunla etkili bir şekilde başa çıkmak için öncelikle toplumun bilinçlendirilmesi ve sorumluluk bilincinin artırılması büyük önem taşımaktadır.

1.2.4.2 Küresel Isınma

İnsanların eylemleri sonucunda karbondioksit, metan, azot oksit gibi gazların sera etkisiyle dünya yüzeyinin aşırı ısınması küresel ısınmadır.¹⁴⁵ Sera etkisi kavramıyla

¹⁴² Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 3-4.

¹⁴³ Keleş ve Ertan, *Çevre Hukukuna Giriş*, 29-32.

¹⁴⁴ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 4-5.

¹⁴⁵ Stefan Rahmstorf ve Hans Joachim Schellnhuber, *İklim Değişikliği Teşhisi, Tahmini, Çözümü*, (İstanbul: Runik Kitap, 2020), 38-39.

açıklanan ve dünya ikliminde ciddi değişikliklere yol açan küresel bir sorun küresel ısınmadır. Bu sorunun temelinde ise yeryüzünün sıcaklığının geçmiş dönemlere kıyasla giderek yükselmesi yer almaktadır. İnsan faaliyetleri sonucunda atmosfere salınan gazların birikmesi bu sıcaklığın en önemli sebeplerindendir. Ayrıca, bu gazların etkisini dengeleme potansiyeline sahip ormanların yok edilmesi süreci daha da hızlandırmaktadır.¹⁴⁶ Çünkü ormanlar, küresel ısınmayla mücadelede kritik bir rol oynamaktadır.

Küresel ısınma, yalnızca doğal çevreyi değil insan sağlığını ve ekosistemleri de ciddi şekilde tehdit eden bir sorun haline gelmiştir. Bu sorunun çözümü, atmosfere salınan sera gazlarının azaltılması ve ormansızlaşmanın önüne geçilmesi gibi adımların atılmasını zorunlu kılmaktadır.

1.2.4.3 Çölleşme

Çölleşme, *“kurak, yarı-kurak ve az yağışlı alanlarda, iklim değişiklikleri ve insan faaliyetleri de dahil olmak üzere çeşitli faktörlerden kaynaklanan toprak bozulması”* anlamına gelmektedir.¹⁴⁷ Çölleşme sorunu genellikle insan faaliyetlerinden kaynaklanan ormansızlaşma, yanlış tarım teknikleri, su kaynaklarının tükenmesi gibi nedenlerle süreci hızlandırmaktadır.

Küresel bir çevre sorunu olan çölleşmenin çözümü için hem uluslararası hem de ulusal düzeyde iş birliği önemlidir. Bu kapsamda 17 Haziran 1994 tarihinde kabul edilen BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (UNCCD) 26 Aralık 1996’da yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise 11 Şubat 1998 tarihinde 4340 sayılı yasanın Resmî Gazetede yayımlanmasıyla sözleşmeye taraf olmuştur.¹⁴⁸ Bu sözleşme, çölleşme kavramını çevre sorunu olmasıyla yetinmeyip ekonomik ve sosyal bir mesele olarak da değerlendirmekte ve kurak bölgelerde sürdürülebilir kalkınmayı hedeflemektedir.

¹⁴⁶ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 6.

¹⁴⁷ “Özellikle Afrika’da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Çevre ve Dışişleri Komisyonları Raporları (1/533)” (Erişim Tarihi 27.11.2024), <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d20/c045/tbmm20045053ss0258.pdf>

¹⁴⁸ “UNCCD”, (Erişim Tarihi 27.11.2024), <https://cem.csb.gov.tr/unccd-i-112518>

1.2.4.4 Ormansızlaşma

Ormansızlaşma en önemli çevre sorunlarından biridir.¹⁴⁹ Orman tanımlarındaki farklılıklar nedeniyle ormansızlaşmanın kesin bir tanımı yapılamamakla birlikte, genel olarak orman alanlarının insan faaliyetleri sonucunda başka arazi kullanım türlerine dönüştürülmesi, yani ormanlık alanların yok edilmesi veya bozulması şeklinde tanımlanabilir.¹⁵⁰ Ormanların yok edilmesi veya bozulması neticesi olan ormansızlaşma ise, öncelikle gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkacaktır. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde tarım, sanayileşme, nüfus artışı gibi yetersiz çevre politikaları gerçekleşmektedir.¹⁵¹ İklimin elverişsizliği, engebeli dağınık olmasından dolayı arazinin uygunsuzluğu, nüfusun artışı, toplumun ormanlık alanları tarımsal ve mekânsal olarak işlevlerde bulunması gibi durumlarla Türkiye’de ormansızlaşma ile karşı karşıya kalmaktadır.¹⁵²

Orman ekosisteminin tahrip edilmesi durumunda küresel boyutta çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olunmaktadır.¹⁵³ Nüfus artışıyla birlikte barınma, ısınma, yol yapımı, tarım gibi ihtiyaçlar bu süreci hızlandırmıştır. Süreci, ayrıca kapitalist ekonomik sistemin etkisi ve uluslararası baskılar tetiklemiştir. Sonuçta, ormansızlaşmanın en önemli etkileri arasında erozyon, iklim değişiklikleri, biyolojik çeşitlilik kaybı yer almaktadır. Bu olumsuz etkiler ekosistemlerin yok olmasına insanların yaşadıkları yerleri terk etmesine ve çevresel mülteciliğe yol açmaktadır.¹⁵⁴

Ormanlar hem doğal süreçlerin hem de insan kaynaklı faaliyetlerin baskısı altında ciddi zararlar görmektedir. İklim koşulları ne olursa olsun, dünyanın her köşesinde ormanların yok edilmesi ve sorumsuzca kullanımı gözle görülür şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum çevrenin tahrip olmasına, yerel halkların yaşam biçimlerinin ve geçim kaynaklarının bozulmasına, dolayısıyla refah ve sağlıklarının zarar görmesine yol

¹⁴⁹ Michael B Saunders, “Valuation And International Regulation Of Forest Ecosystems: Prospects For Global Forest Agreement”, *Washington Law Review*, 66/3 (1991): 871.

¹⁵⁰ H. Gyde Lund, “Orman Nedir? Tanımlar Farklı Sonuçlar Doğurur Türkiye Örneği”, *Avrasya Terim Dergisi*, 2/1 (2014): 13.

¹⁵¹ Richard T. Wright ve Dorothy F. Boorse, *Environmental Science: Toward a Sustainable Future*, (Boston: Pearson, 2011), 172.

¹⁵² Lütfullah Türkmen, “Ekolojik Konu ve Sorunlar”, içinde *Çevre Eğitimi*, ed. Orçun Bozkurt, (Ankara: Pegem Akademi, 2024), 132-133.

¹⁵³ Saunders, “Valuation And International”, 891.

¹⁵⁴ Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuk*, 5-6.

açmaktadır.¹⁵⁵ Ayrıca, zorunlu tahliyelerle toprak, su kaynakları ve diğer yaşam alanlarından mahrum bırakılmama hakkını kapsayan mülkiyet hakkının korunmasının önemi de göz ardı edilmemelidir.¹⁵⁶ Zira ormansızlaşma ve çevresel tahribata neden olan faaliyetlerin engellenmesi hem bireysel hakların savunulması hem de ekosistemlerin sürdürülebilirliği için hayati bir gerekliliktir.

Ormansızlaşma gibi çevresel tahribatların önlenmesi ise, hem doğal kaynakların uzun vadeli kullanılabilirliğini sağlar hem de ekosistemleri koruyarak toplumsal ve çevresel dengeyi sürdürür. Çevresel dengenin yitirilmemesi için, sürdürülebilir kalkınma ve orman yönetimi ile Türkiye’de de ormansızlaşmanın engellenmesi gerekmektedir. Bunun için araziye ve iklim şartlarına uygun yerlerde ormanlaştırma çalışmaları, nüfus artışının orman alanlarına baskı olmayacak şekilde dağılımının sağlanması, ormanların daraltılmasına yönelik tesis kurulmasına yahut alan açmaya müsaade edilmemesine veya devletin kontrolünde müsaade edilmesine, orman alanların yangın ile karşılaşması sonrasında ekonomik ve toplumsal ihtiyaçlar için tarımsal kullanıma yahut turizme açılmasının önüne geçilmesi yer almaktadır.¹⁵⁷

Birleşmiş Milletlerin Ormancılık Prensipleri, sürdürülebilir orman yönetimini teşvik ederek ormansızlaşmanın ve çevresel tahribatın önlenmesine yönelik küresel bir çerçeve sunmaktadır. Prensipler; ormanların ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerini korumayı hedeflerken özellikle biyolojik çeşitliliğin korunması, karbon depolama kapasitelerinin artırılması ve yerel toplulukların haklarının gözetilmesi gibi temel ilkeleri vurgulamaktadır. Ayrıca uluslararası iş birliğini teşvik ederek doğal kaynakların adil ve verimli kullanımını sağlamak için ülkeler arasında bilgi paylaşımını ve teknolojiyi desteklemektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 43.

¹⁵⁶ Ksentini, *İnsan Hakları ve Çevre*, 61.

¹⁵⁷ Ruşen Keleş ve Can Hamamcı, *Çevre Politikası* (Ankara: İmge Yayınları, 2005), 140-141.

¹⁵⁸ “Birleşmiş Milletler Ormancılık Prensipleri”

1.3 Ormanlar

1.3.1 Orman Kavramı

Ormanı tanımlayabilmek için, bu kavramın neyi kapsayıp neyi kapsamadığının açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Çünkü ormanın kapsamının belirlenmesi, orman suçlarının maddi unsurunu oluşturan fiillerin tespitinde temel bir rol oynar. Bu sınırların net olarak çizilmesi, suçun varlığı ve niteliği açısından hukuki bir zorunluluk olup, kanunilik ilkesi gereğince büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, her bilim dalı orman kavramını kendi perspektifinden ele almaktadır.¹⁵⁹ Bunun için de çalışma konusunu esasa alan 6831 sayılı Orman Kanunu çerçevesinde ormanı incelemek yerinde olacaktır.

Orman Kanunu'nda doğrudan bir orman tanımı bulunmamakla birlikte, orman sayılan ve orman sayılmayan yerlerin sınıflandırılması ile ormanın hukuki kapsamının ne olduğuna dair çerçeveyi ortaya koymaktadır. Orman Kanunu'nun ilk maddesinde öncelikle orman sayılan yerler, daha sonra ise orman sayılmayan yerler açıklanmıştır. Orman Kanunu'nda orman sayılan yerler için *“Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları ile bunların bulunduğu alanlar orman sayılır”* ifadesi kullanılmıştır. Orman sayılmayan yerler ise on iki bentle ayrı ayrı değinilmiştir. İlk bendinde, bataklıkta kısa süreli ömürlü olan otsu bitkilerin alanları olan sazlıklar orman sayılmamaktadır. İkinci bendinde, ağaçsız, yazın kuruyan toprakları düzenli ve seyrek şekilde örten bitki örtüsü olan step nebatları orman sayılmamaktadır. Üçüncü bendinde, stepten sonra cılız ve tekdüze görünüme sahip olan odunsu bitkiler olan dikenler orman sayılmamaktadır. Dördüncü bendinde, köy ve şehirlerde beldeye estetik görünüm kazandıran ve halkın dinlenmesine olanak sağlayan kamu idarelerince düzenlenen ağaçlandırılmış yerler olan parklar orman sayılmamaktadır. Bunlar ağaç topluluklarını oluşturuyor olsa da tahsis amacı estetik ve dinlenmedir. Lakin milli parklar, tabiatı koruma alanları ve mesire yerleriyle karıştırılmamalıdır. Bu yerler estetik ve dinlenme amacıyla değil özel statüye sahip orman sayılan alanlardır. Beşinci bendinde, ölümlerin defnedildiği alan olan mezarlıkların bir kısmı orman sayılmazken bir kısmı orman sayılmaktadır. Buna göre, köylerde başlangıcı bilinmeyen mezarlıklar ile tescil edilmiş şehir mezarlıkları orman sayılmazken, şartları varsa yeni kurulmuş köy mezarlıkları ile tescil edilmeyen terk

¹⁵⁹ Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Aytuğ Akesen ve Abdi Ekizoğlu, *Ormancılık Politikası*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1996), 3.

edilmiş mezarlık alanları orman sayılmaktadır. Altıncı ve on ikinci bentler arasında ise tapu veya tapu hükmündeki belgelerle sahipli alanlar ağaç topluluklarını oluşturuyor olsa da orman sayılmayacağı düzenlenmiştir. Buna göre; sahipli araziler, meyveli ağaçlar, zeytinlik, fıstıklık, sakızlık, harnupluklar, funda, maki alanları orman sayılmamaktadır.¹⁶⁰ Ormanın kapsamından ziyade, orman kapsamı dışında kalan alanların ayrıca ve açıkça belirtilmiş olması, Orman Kanunu'nda yapılan tanımın bilimsel değil, hukuki bir tanım olduğunu göstermektedir.¹⁶¹

Orman Kanunu'nun ilk maddesi, orman sayılan ve sayılmayan alanlara göre; insan müdahalesiyle ya da kendiliğinden oluşan belirli bir yoğunluk ve yükseklikteki ağaç ve ağaççık topluluklarıyla bunların bulunduğu alanları kanunda belirtilen istisnalar dışında orman olarak ifade etmektedir.¹⁶² Kanunda ormanın kapsamından çok, ormanın sınırları kapsamı dışına çıkarak orman sayılmayan yerlerin açıklanmış olması, orman fonksiyonlarını ve korunmasını yetersiz bırakmaktadır.

1.3.2 Orman Türleri

Orman türlerine ilişkin sınıflandırmalarda farklılıklar bulunmaktadır. Kanuna göre yapılan sınıflandırma mülkiyet-idare ile vasıf-karakter bakımından iki kısma ayrılmıştır. Öğretide, yetiştirme şekline göre tabii olan emek harcanmaksızın kendiliğinden yetişen ve sun'i olan emek harcanarak kendiliğinden yetişmeyen ormanlarda bu sınıflandırmaya dahil edilmiştir.¹⁶³ Çalışma açısından ise Orman Kanunu esas alınacaktır.

1.3.2.1 Mülkiyet-İdare Bakımından

Orman Kanunu m. 4' e göre, mülkiyet-idare bakımından orman türleri üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar; devlet ormanları, kamu tüzel kişilerine ait ormanlar ve özel ormanlardır.

Devlet ormanları; mülkiyeti, yetiştirilmesi, işletilmesi vs. devlete ait olan ormanlardır. Bu ormanların diğer ormanlardan farkı, orman alanlarının tespit edilerek koruma altına

¹⁶⁰ Mehmet Ünal ve Veysel Başpınar, *Orman Hukuku* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2017), 22-28.

¹⁶¹ Bozkurt, *Ormanların Korunması*, 536.

¹⁶² Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 19.

¹⁶³ Yakup Korkmaz, "Özel Ormanlar ve Mülkiyet Açısından Değerlendirilmesi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/1(2010): 104.

alınması ve hazine adına tescilinin sağlanmasıdır. Tescil, kazanılma şeklinde değil tescil durumundan önce de var olan aleniyetin tespiti olmasından açıklayıcıdır. Kamu malı olan devlet ormanlarında işletim devlete ait olsa da kanun gereğince boşlukları ağaçlandırmak isteyenlere bu amaçla izin verilebilmektedir. Böylece ağaçlandırılan alanları yapan bireye özel orman gibi o alanı işletme hakkı verilebilmektedir. Devlet ormanlarında; ormanların korunması, imarı, yapı inşası, işletilmesi ve tasarrufu da yapılabilmektedir. Turistik tesis ve işletmeler, turizm alanı dışında kamu yararına yönelik yapılar ile yıllık otlatma planı alanları ve süresinde hayvanların planlı otlatılması uygulamasını sağlayıcı emniyetli çevirmeler şeklinde düzenlemeler ile geleneksel yaylacılık yapılabilmektedir. Ancak devlet orman alanlarında ormanların korunması için olan tasarruf ve işletilme işlemleri hariç tarla açılıp ekilemez, yerleşim ve yapı inşa edilemez. Ayrıca orman köylülerinin şahsi ihtiyaçları için yararlanma hakkının yanı sıra, bu köylülerin üçüncü kişilere satma ve kurabilecekleri tesislerde yakmaları için odun da verilebilmektedir.¹⁶⁴

Kamu tüzel kişilerine ait ormanlar; mülkiyeti, işletilmesi, yetiştirilmesi devlet dışındaki diğer kamu tüzel kişilerine ait ormanlardır. Bu ormanların yönetimi ve korunması sahiplerine ait iken kontrol ve denetimi devlete aittir. Devlet, bu yetkisi kapsamında ormanların yönetim ve işletim süreçlerini denetlerken bu alanların başkalarına satılmasını engeller ve ilgili mevzuata uyulmasını sağlar. Ayrıca devlet, bu ormanların korunması için doğal dengenin bozulmasına neden olacak eylemleri yasaklamıştır. Ormanlık alanlara ilişkin yapılan düzenlemeler, yalnızca kamu yararının sağlanması amacıyla belirli sürelerle sınırlı olacak şekilde gerçekleştirilmektedir. Örneğin yanan alanlar bireylere devredilmesi yerine bu alanların kamu yararı ihtiyaçları için kullanılmaktadır.¹⁶⁵

Özel ormanlar; mülkiyeti gerçek kişilere ait olan ve sınırları belirli ormanlardır. Özel ormanların kazanılması; bakanlık oluru, mahkeme kararı ve orman kadastro ile mümkün olmaktadır. Bu tür ormanların yönetimi ve işletilmesi ise orman sahiplerinin inisiyatifine bırakılmış fakat orman sahiplerine belirli yükümlülükler getirilmiştir. Örneğin, orman sınırlarını net şekilde işaretlemek ve yapılacak faaliyetleri ilgili kurallar çerçevesinde planlamakta orman sahipleri yükümlüdür. Bunun yanı sıra özel ormanlarda yapılan işlemlerin belirli periyotlarla kontrol edilmesi ve kurallara uygunluğunun

¹⁶⁴ Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 38-41.

¹⁶⁵ Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 41-42.

sağlanması gerekmektedir. Bunun sebebi ise ormanların sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır.¹⁶⁶

1.3.2.2 Vasıf ve Karakter Bakımından

Orman Kanunu m. 4'e göre, intifa ve işletme tarzına göre vasıf ve karakter bakımından orman türleri üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar; muhafaza, milli parklar ve istihsal ormanlardır.

Muhafaza ormanları; çevresel tehditlere karşı korunması gereken ormanlardır. Bu ormanlar; arazi kayması, yangın, su baskını, çığ gibi doğal afetler nedeniyle oluşacak tehditlere yönelik özel olarak tespit edilir ve korunur. Bu alanların korunması noktasında kanunda sayılı hallerin varlığı ile sürekli veya geçici muhafaza ormanları olarak ayrılması gündeme gelmektedir. Örneğin geçici olarak tahribat gören devlet ormanları geçici olarak istihsal ormanına dönme sürecinde muhafaza ormanı olmaktadır. Geçici olan muhafaza ormanında bu yerler imar ve ıslah edilerek kazanım sağlanmaya çalışılacaktır. Ayrıca bu ormanlarda orman suçunun işlenmesinde verilecek cezalarda iki kat arttırım gündeme gelecektir.¹⁶⁷

Milli parklar; doğal alanların korunması, bilimsel araştırmaların yapılması, turizmin desteklenmesi, toplumun dinlenmesi gibi amaçlarıyla oluşturulan alanlardır. Bu alanlar orman niteliğinde olmasalar da orman mevzuatına dahil edilerek korunması sağlanmaktadır. Zira muhafaza ormanları gibi bu alanlarda işlenen orman suçlarının cezalarında da iki kat arttırım söz konusu olmaktadır. Bunun amacı, doğal yapının bozulmasını önleyerek çevreye günümüzde ve gelecekte verilebilecek zararların önüne geçmektir.¹⁶⁸

İstihsal ormanlar; orman ürünleri elde etmek amacıyla işletilen ormanlardır. İstihsal ormanlarının işletilmesi noktasında ise mülkiyeti devlete, kamu tüzel kişilere, özel kişilere ait olarak bir ayırım yapılmamaktadır. Bu ormanlardan çıkarılan orman ürünleri, orman köylerinin kalkınması için öncelikli olarak yerel halk ve kooperatifler aracılığıyla toplanmaktadır. Ormana zarar veren kökler ise orman idaresinin kontrolünde kesilerek

¹⁶⁶ Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 43.

¹⁶⁷ Sinan Bayındır, *Orman Suçları*, (İstanbul: Legal Yayınevi, 2016), 20-21.

¹⁶⁸ Bayındır, *Orman Suçları*, 21-23.

toplanmaktadır. Orman ürünlerinin çıkarılmasında bireylerden tarifeye uygun para alınırken zarar veren köklerden kurtulmasını sağlayan bireylerden para alınmamaktadır. Ayrıca istihsal ormanları; asli orman ürünleri olarak doğrudan ormandan elde edilen ekonomik değeri olan sanayi odunu, kâğıt odunu, reçine, çıra gibi ürünleri içerirken tali orman ürünleri olarak ormanın diğer yan ürünlerinden elde edilen orman ekosisteminden yararlanılarak toplanan düşük ekonomik değeri olan orman balı, kekik, kozalak, mantar, zeytin gibi ürünleri içermektedir.¹⁶⁹

1.3.3 Ormanların Hukuki Rejimi

Ormanların tâbi olduğu hukuki rejim anayasa başta olmak üzere birçok mevzuatta yer aldığından kamusal nitelik taşımaktadır. Buna göre nitelik açısından iki çeşit sonuç bulunmaktadır. Birincisi, söz konusu hukuki kuralların ormanlara uygulanması zorunlu olmasından kaynaklı bu kurallara aykırı sözleşmeler kesin hükümsüzlükle sakattır. Bu nedenle, ormanlara yönelik tasarruf işlemlerinin ve yönetiminin devlete ait olması sebebiyle bireyler arasında yapılan sözleşmeler geçersiz sayılmaktadır. İkincisi, ormanların tabi olduğu hukuki rejimlerin bütünlüğüdür. Bu nedenle, ormanlara yönelik kuralların bir kısmının uygulanıp bir kısmının uygulanmaması gerekmektedir.¹⁷⁰ Ormanların tabi olduğu hukuki rejim buna göre kamusal nitelikli olmasından kamu malı olarak sayılırken bu rejime tabi olmayanlar ise ayrıca orman mevzuatında sayılmıştır.¹⁷¹

Kamu malı statüsündeki ormanlar; özel mülkiyete geçirilemez, haczedilemez, rehin konusu yapılamaz, kamulaştırılamaz ve tescile tabi değildir. Lakin ormanlar kamu malı sayılıyor olsa bile, diğer kamu mallarından ayrı hususi korumaya tabi tutulmaktadır. Kadastro Kanunu m. 16'ya göre, “devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ormanlar, bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde özel kanunların hükümlerine tabidir.” hükmü ile bu tespit doğrulanmaktadır. Ayrıca koruma noktasında orman türü ne olursa olsun devlete ait olduğu ise Orman Kanunu m.6'ya göre, “Devlet ormanlarına ve Devlet ormanı sayılan yerlere ait her çeşit işler Orman Genel Müdürlüğünce yapılır ve yaptırılır. Devletten başkasına ait olan bütün ormanlar, bu Kanunun hükümleri dairesinde Orman

¹⁶⁹ Bayındır, *Orman Suçları*, 23-24.

¹⁷⁰ Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 57.

¹⁷¹ Sedat Ayanoğlu, “Anayasa Hükümleri Karşısında Orman Mevzuatımız” *Türkiye Çevre Vakfı Yayını*, (1999): 17.

Genel Müdürlüğünün murakabesine tabidir.” hükmüne göre de bu tespit doğrulanmaktadır.

Ormanların hukuki rejiminin kamusal niteliği doğrultusunda kamu malı olduğu kabul edilmekle birlikte, bu malların hangi tür kamu malı olduğu konusu tartışmalıdır. Öğretide ormanlar; sahipsiz mal, orta malı veya hizmet malı gibi çeşitli ayrımlara tabi tutulmaktadır. Yargıtay ise ormanların sahipsiz kamu malı niteliğinde olduğu görüşündedir.¹⁷² Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 1981 yılında verdiği bir kararda, *"Sahipsiz bir kamu malı niteliğinde olan ormanların özel mülkiyete konu olacak biçimde tespit ve tescili mümkün değildir. Ormanlar tapulamanın konusu dışındadır ve tümüyle kamu hukukuna tabidir."* ifadelerine yer verilmiş ve ormanların sahipsiz kamu malları arasında yer aldığı açıkça belirtilmiştir.¹⁷³

1.3.3.1 Orman Rejimi İçine Alınma

Orman Kanunu kapsamında, belirli alanların orman olarak korunması ve sürdürülebilir şekilde korunması esasına dayanması orman rejimidir. Orman rejimine alınan alanlar; coğrafi özellikleri, ekolojik değerleri ve ekonomik katkıları göz önüne alınarak tespit edilmektedir. Bu alanlar; toplum sağlığı, çevresel dengenin korunması, su kaynaklarının sürdürülebilirliği ve biyolojik çeşitliliğin devamlılığı açısından kritik öneme sahiptir. Orman Kanunu m. 3’e göre; rejime dahil edilen ormanlar, tarımsal faaliyetlere, yapılaşmaya ve ekonomik sömürüye karşı koruma altına alınmış olup, her türlü tasarruf ve kullanım ancak kanun hükümlerine uygun olarak Cumhurbaşkanınca gerçekleştirilmektedir. Orman Kanunu m. 111’e göre ise, orman rejiminin ihlal edilmesi, çevresel tahribatında hukuki yaptırımlar öngörmektedir. Örneğin orman alanlarında yasa dışı kullanım veya tahribatlar neticesinde ağır cezai sorumluluklar hem anayasada hem kanunda uygulanmaktadır. Orman rejimi ayrıca anayasa da bir devlet görevi olarak belirtilirken bu alanların herhangi bir şekilde özel mülkiyet olmasını yasaklamaktadır. Bu

¹⁷² Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 57-61.

¹⁷³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 30.09.1981, E. 1981/1-167, K. 1981/656, hukuki.net/ictihat/1981/Yargıtay_Hukuk_Genel_Kurulu_1981-1_167.php#google_vignette, Erişim Tarihi 25.07.2025

kapsamda ise ormanların sadece devletin tasarrufu altında olduğu ve toplumsal yararı artırmak için farklı hukuki düzenlemelerle koruma altına alındığı gösterilmektedir.¹⁷⁴

1.3.3.2 Orman Alanı Dışına Çıkarma

Orman alanlarının orman rejimi dışına çıkarılması, Orman Kanunu m. 2’de düzenlenmiştir. Bu düzenleme, orman niteliğini tamamen kaybetmiş veya kamu yararı gereği farklı kullanım alanlarına dönüştürülmesi gereken yerlerin hukuki statüsünün değiştirilmesine olanak tanımaktadır. Ancak bu süreç, 1982 Anayasa ormanları koruma yükümlülüğüyle çelişmemesi için sıkı kurallar çerçevesinde yürütülmektedir. Orman rejimi dışına çıkarılacak alanlar, genellikle geçmişte tarımsal faaliyetler veya yerleşim alanları olarak kullanılan üzerinde yoğun insan etkisi bulunan bölgelerden seçilmektedir. Bu süreçte, orman sınırlarının yeniden belirlenmesi için Orman Kadastro Komisyonları görev alır ve çıkarma işlemleri, tapuya tescil edilerek tamamlanır. Ancak bu düzenleme, yalnızca orman vasfını tamamen yitirmiş alanları kapsamaktadır.¹⁷⁵

Orman Kanunu 2A maddesi, özellikle köy halkının yerleşim ihtiyacını karşılamak, tarımsal üretimi teşvik etmek veya sosyal faydayı artırmak amacıyla orman özelliğini kaybetmiş, tamamen çıplak hale gelmiş veya tarımsal faaliyetler sonucu başka bir niteliğe bürünmüş alanları kapsar. Bu alanlar, genellikle kamu yararı gözetilerek orman rejimi dışına çıkarılır. Orman Kanunu’nun 2A maddesi kapsamında yapılan düzenlemeler, köylülerin sosyal ve ekonomik kalkınmasını hedeflemektedir. Ancak bu yerlerin tahsis edilmesi sürecinde doğanın korunmasına ve çevresel etkilerin minimize edilmesine dikkat edilmesi zorunludur. Bu tür düzenlemeler, Anayasa’nın ormanları koruma amacına aykırı olmayacak şekilde gerçekleştirilir.

Orman Kanunu 2B maddesi, orman vasfını yitirmiş ve üzerinde tarımsal, ticari veya yerleşim amaçlı faaliyetlerin yürütüldüğü; bağ, bahçe, zeytinlik veya tarım arazisi olarak kullanılabilecek nitelikteki alanları kapsar. Bu alanlar, genellikle kadastro çalışmaları sonucunda belirlenir ve orman sınırları dışına çıkarılır. Orman sınırı dışına çıkarılan bu alanlar, sosyal faydayı artırmak ve ekonomik gelişmeyi desteklemek amacıyla hak sahiplerine tahsis edilir. Tahsis sürecinde öncelik, bu alanlarda yaşayan ve faaliyet

¹⁷⁴ Bayındır, *Orman Suçları*, 11-12.

¹⁷⁵ Bayındır, *Orman Suçları*, 12-13.

gösteren köylülere tanınır. Devlet, bu yerlerin tapu tahsis işlemlerini tamamladıktan sonra, bedelli olarak hak sahiplerine devreder. Ancak bu düzenlemenin temel amacı, orman niteliğini yitirmiş yerlerin doğaya zarar vermeden çevresel dengeyi koruyarak halkın yararına kullanılmasını sağlamaktır.

1.3.4 Ormanların Önemi

Ormanlar, ekosistemlerin en önemli bileşenlerinden biri olarak doğanın dengesini koruma konusunda kritik bir rol oynamaktadır. Ağaçlar, atmosfere salınan karbondioksiti emerek iklim değişikliğiyle mücadele eder ve oksijen üretirler. Ormanlar yer yüzeyini koruyarak erozyonu engeller, su döngüsüne katkı sağlar ve birçok canlıya yaşam alanı sunar. Bu bağlamda ormanların biyolojik çeşitliliği, farklı bitki ve hayvan türlerinin varlığını sürdürebilmesi için vazgeçilmezdir. Bu nedenle de insan sağlığı açısından ormanlar önemli faydalar sağlamaktadır. Doğal alanlar olarak stres azaltıcı etkilere sahip olan ormanlar, insanların ruhsal ve fiziksel sağlığına olumlu katkılar sunar. Böylece ormanlardan elde edilen doğal kaynaklar, gıda, ilaç ve odun gibi pek çok ihtiyaç için insan yaşamını destekler. Ormanların korunması ve sürdürülebilir kullanımı, gelecek toplumların sağlıklı bir çevrede yaşamalarını sağlayarak doğal dengenin devamlılığını temin etmektedir.

1.3.5 Sürdürülebilir Kalkınma ve Orman Yönetimi

Birleşmiş Milletler tarafından 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED), sürdürülebilir kalkınmayı küresel gündem haline getirmiştir. Konferansta, 1987 yılında yayımlanan ve sürdürülebilir kalkınma kavramını dünyaya kazandıran Braundtland Raporu'nun tanımı temel alınmıştır. Bu rapor, sürdürülebilir kalkınmayı *“bugünün ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmayan kalkınma”* olarak tanımlamış ve bu anlayış, uluslararası politikaların merkezine yerleşmiştir. UNCED, çevresel dengenin korunması ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir şekilde yürütülmesi gerektiğini vurgulayarak, küresel çevre politikalarında önemli bir dönüm noktası olmuştur.¹⁷⁶ Bu politikalar, ormanların korunması ve yenilenmesi için

¹⁷⁶ “Çevre, İklim Değişikliği ve Suyu Dair Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”, (Erişim Tarihi 28.11.2024), <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa>

hazırlanmış ve doğanın dengesi gözetilmiştir. Avrupa’da sürdürülebilir orman yönetimi, ormanların karbon tutması, canlı çeşitliliğinin korunması ve toprak ile suyun sağlıklı kalması gibi amaçları içermektedir. Ayrıca, yerel halkın orman yönetimine katılması ve sosyal faydaların sağlanması da önemsenmiştir. Böylece ormanlar sadece ekonomik bir kaynak olarak değil, doğa ve insanlar için önemli bir varlık olarak korunmaktadır.

Sürdürülebilir orman yönetimi, 1992’de düzenlenen UNCED konferansı ile küresel ölçekte önem kazanmış ve ormanların sürdürülebilir şekilde yönetilmesi gerekliliği anlayışını güçlendirmiştir. Konferansın ardından Pan-Avrupa sürecinde ormanların korunmasına yönelik tartışmalar 1993 yılında Helsinki’de düzenlenen Avrupa Ormanların Korunması Konferansı ile derinleşmiştir. Tartışmalar, 1993 Helsinki Konferansı ile bir sonuca ulaşarak tüm Avrupa ülkelerince kabul edilen sürdürülebilir bir orman yönetiminin kabul görmesi sağlanmıştır.¹⁷⁷ Bu bağlamda sürdürülebilir orman yönetimi, *“ormanların, çok yönlü orman değerleri ve işlevlerinin muhafazası ve geliştirilmesi suretiyle, korunması ve kullanımı”* olarak ifade edilmiştir.¹⁷⁸ Böylece ormanların biyolojik çeşitliliğini korurken orman ürünlerinin ekonomik olarak kullanılması, yerel toplulukların refahını artırma gibi çok boyutlu hedefleri sürdürülebilir orman yönetimi gerçekleştirmektedir.

Sürdürülebilir orman yönetimi, ormanların biyolojik çeşitliliği, ekosistem sağlığı ve üretim kapasitesinin korunmasını amaçlayan bir yaklaşımdır. 1993 Montreal Konferansı, 7 temel kriter belirleyerek ormanların sürdürülebilirliği için önemli bir adım atmıştır. Avrupa’daki Helsinki, Lizbon ve Viyana Konferansları ise bu kriterleri geliştirerek ormanların ekolojik, ekonomik ve sosyal işlevlerini dengelemeyi amaçlayan göstergeler ortaya koymuştur. Ayrıca Amazon Süreci gibi bölgesel girişimler ormanların küresel düzeyde korunmasını sağlamak için benzer kriterler geliştirmiştir. Bu süreçler, ormanların uzun vadede sürdürülebilir yönetimini ve yerel kalkınmayı desteklemeyi hedeflemektedir.¹⁷⁹ Bu nedenle sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan orman kaynaklarını dengeleyerek yönetme noktasında; ormanların sağlığını koruma, biyolojik çeşitliliği

¹⁷⁷ Hasan Tezcan Yıldırım ve Nimet Velioğlu, “Sürdürülebilir Orman Yönetiminde Kriter ve Göstergelerin İrdelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1/56 (Ocak 2006): 133.

¹⁷⁸ “Sürdürülebilir Orman Yönetimi”, (Erişim Tarihi 30.11.2024), https://webdosya.csb.gov.tr/db/cem/icerikler/ogm_surduruleb-l-r-ormanc-l-k-20240924150835.pdf

¹⁷⁹ Yıldırım ve Velioğlu, “Sürdürülebilir Orman Yönetiminde”, 134-137.

yönetme, orman ürünlerinde süreklilik sağlama işlev unsurlarını içermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde bu amaç; ağaç dikim alanları kurma, koruma alanlarını belirleme, odun dışı orman ürünlerinin değerleri nedeniyle koruma altına alınma, ormanları kültürel miras olarak değer verme, ormanlara zarar ve tehlike oluşturmaktan turistik merkezlere çevirme, orman ürünlerinin kontrolünü orman köylülerine bırakma şeklinde toplumun ihtiyaçları nezdinde dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁸⁰ Bu bağlamda ormanların korunması ve geleceğe aktarılması noktasında ormanı anlamak oldukça önemlidir. Bu yüzden öncelikle ormanı tanımak daha sonrasında ise ormanın yasal düzenlemeler zemininde uygulama sorunlarını incelemek gereklidir.

¹⁸⁰ Wright ve Boorse, *Environmental Science*, 174-176.

İKİNCİ BÖLÜM

6831 SAYILI ORMAN KANUNUNDA SUÇLAR VE KABAHAATLER

2.1 Ormanlara İlişkin Düzenlemelerin Tarihsel Süreci

Ormanlar, bir ülkenin doğal zenginlikleri arasında yer almakla birlikte ekonomik, sosyal ve çevresel faydalarıyla toplumlar için hayati bir öneme sahiptir. Bu nedenle ormanların korunması, kullanımı ve sürdürülebilir yönetimi tarih boyunca çeşitli hukuki ve idari düzenlemelerin konusu olmuştur. Türkiye’deki bu düzenlemeler, cumhuriyet öncesinde toplumun kısa vadeli ihtiyaçlarına yönelikken, cumhuriyet sonrasında sürdürülebilirlik ilkesine odaklanmıştır.

Cumhuriyet öncesi dönemde, Osmanlı Devleti’nde 1839 Tanzimat Fermanı ile devlet orman politikalarında sistematik bir dönem başlamıştır. Bu süreçte Fransa’dan ormancılık uzmanları getirilmiş, ormancılık eğitimi veren okullar açılmış ve Ticaret Bakanlığı’na bağlı bir Orman Müdürlüğü kurulmuştur. Ormanlara ilişkin ilk hukuki düzenleme ise, 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanunla ülke toprakları mülk araziler, miri araziler, vakıf araziler, terk edilmiş araziler ve ölü araziler olmak üzere beş kategoriye ayrılmıştır. Bu sınıflandırma, ormanların mülkiyet ve tasarruf şekillerini belirlemiştir. Ayrıca bu dönemde cibali mübaha ormanları olarak adlandırılan, herkesin serbestçe faydalandığı ormanlar da bulunmaktaydı. Ancak bu serbest kullanım, ormanların hızla tahrip olmasına ve doğal kaynakların azalmasına neden olmuştur. 1868 tarihli Orman Nizamnamesi, ormanlarla ilgili ilk müstakil düzenleme olup ormanların korunması ve kullanımını düzenlemeye yönelik hükümler içermektedir. Bu düzenleme, ormanların gelişigüzel kullanımını engellemek amacıyla hazırlanmış ancak uygulamada yeterli olmamıştır.¹⁸¹

¹⁸¹ Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 8-11.

Cumhuriyet sonrası dönemde ormanlar, kapsamlı reformlardan geçerek yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde ormanlara ilişkin ilk hukuki düzenleme, 1937 yılında kabul edilen 3116 sayılı Orman Kanunu'dur. Bu kanuna göre, ormanların devlet mülkiyetinde olması gerektiği vurgulanmış, devletin ormanları koruma ve işletme yükümlülüğü ortaya konmuştur. Kanun, yirmi yıla yakın sürede çıkarılan kanunlarla değişimlere uğramıştır. Bu süreçte en önemli değişiklik ise ormanların mülkiyeti konusunda olup, 1945 yılında çıkarılan 4785 sayılı Kanun ile hemen hemen tüm ormanlar devletleştirilmiştir. 1950 yılında 5658 sayılı Kanuna kadar işlem ve bildirim yapılmaksızın devletleştirilen ormanların maliklerine bir bedel ödenmezken, sonrasında devletleştirilen ve bu suretle devlete intikal etmiş olan ormanların bir kısmı sahiplerine iade edilmiştir. 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanunu, 3116 sayılı Kanunun yerini almıştır. Bu Orman Kanunu, ormanların tanımını yeniden yapmış, orman rejimine tabi alanların düzenlenmesini sağlamış, ormanlara karşı işlenen suçların cezalarını kapsamlı şekilde belirlemiş ve günümüzde hâlâ yürürlükte olan temel kanun olarak uygulanmaya devam etmektedir.¹⁸²

2.2 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun Genel Çerçevesi

Bugün halen yürürlükte olan 31 Ağustos 1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanunu ile 3116 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış ve böylelikle Türk orman rejiminde yeni bir döneme geçilmiştir. Önceki orman kanunlarından farklı olarak yeni kanunla geniş kapsamlı bir orman tanımı yapılmıştır. Hukuki olarak ise orman sayılmayan yerler detaylı şekilde düzenlenmiştir.¹⁸³

6831 sayılı Orman Kanunu Türkiye'de ormanların korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir yönetimini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Kanun ile ormanların tanımı, sınırlarının belirlenmesi, korunması ve işletilmesi gibi temel konular hükme bağlanırken aynı zamanda orman köylülerinin kalkındırılması ve ormanların kamu yararına kullanımını hedeflenmektedir. Bu da Türkiye'nin orman varlığını koruma ve gelecek toplumlara aktarma konusundaki kararlılığını göstermektedir.

¹⁸² Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 12-15.

¹⁸³ Özdoğan, İstanbullu, Akesen ve Ekizoğlu, *Ormancılık Politikası*, 9.

6831 sayılı Orman Kanunu yürürlüğe girdiği günden itibaren AYM kararları ve KHK'ler ile sürekli değişikliğe uğramış ve hemen hemen bütün maddeleri değişmiştir. Bu da ormanların sağlıklı, tek, düzenli bir kanunun inşa edilmesi yerine ihtiyaçlara göre sürekli yenilenmesi Türk orman rejimine sorunlar getirmiştir. Bu nedenledir ki, en kısa zamanda yeni bir Orman Kanunu'nun oluşturulması elzemdir. Aksi takdirde günü kurtaracak düzenlemelerle ne sağlıklı bir orman rejimi tesis edilebilecek ne de önemi her geçen gün daha da artan ormanlarımızın korunması sağlanabilecektir.

2.3 Orman Kanunu'nda Suçlar ve Kabahatler

2.3.1 Orman Suçu ve Kabahati Kavramı

Orman kavramında olduğu gibi, orman suçları konusunda da literatürde net bir tanım bulunmamaktadır; zira suç ve kabahatler, devletin politikalarına bağlı olarak zamanla şekillenmekte ve değişime uğramaktadır. Ancak genel bir tanım gerekirse orman suçu, orman varlığını korumaya yönelik doğrudan veya dolaylı olarak orman ekosistemine zarar veren yahut verecek olan tehlikeli durumları orman alanı içinde veya dışında işlenen yasal düzenlemelerde yer alan ve yaptırımları olan eylemlerdir.¹⁸⁴

Kanunda orman suçları tanımı olmadığı gibi, ormanın önemini ortaya koyan bir tanım da bulunmamaktadır. Bu da ormanların korunması hususunda eksikliklerin temelidir. Zira ormanların tanımı olmamasından, suçun neye karşı, nasıl, ne şekilde işleneceği belirlenememektedir. Şüphesiz bu husus ceza hukuku ile önlemlerin alınmasından önce toplumsal bilincin oluşturulmasıyla yaptırımlar yerine önleyici ve eğitici yaklaşımların ön planda tutulmasıyla çözüme kavuşturulabilir. Bu sayede bireylerin sorumluluk bilinciyle hareket etmesini sağlayarak suç oranlarını düşürmede etkili bir yöntemle sürdürülebilir çözümler sunulabilir.

Orman kabahatleri için literatürde bir tanım bulunmasa da 5326 sayılı Kabahatler Kanunu m. 2'ye göre, kanun karşısında hukuka aykırı eylemlere karşı idari yaptırımlar öngörülen durumlar kabahat olarak tanımlamıştır. Buna göre orman kabahatlerinin, suç teşkil etmeyen ancak toplum düzenine ilişkin genel ahlakı ve kamu güvenliğini bozan, ormanlara karşı gerçekleştirilen eylemler olduğu söylenebilir. Orman kabahatleri, orman

¹⁸⁴ Bayındır, *Orman Suçları*, 25.

suçlarından farklı olarak daha hafif ancak ekolojik dengeyi bozan ihlalleri yargı sisteminde aşırılığı engelleyen pratik ve esnek çözümler sunan uygulamalardır.

2.3.2 Orman Suçlarının ve Kabahatlerinin Nedenleri

Ormanlar hem canlılar hem cansızlar için hayati öneme sahip ekosistem hizmetleri sunan vazgeçilmez kaynaklardandır. Lakin bu kaynağa karşı insan eliyle gerçekleşen çeşitli faaliyetler nedeniyle ormanlar her geçen gün tahrip edilmekte ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle orman suçlarının temelinde insan faktörü yer almakta ve bu suçların etkileri giderek büyümektedir. Bu suçların nedenlerini ekonomik, idari, sosyal ve kültürel, hukuki ve psikolojik boyutlarda değerlendirmek mümkündür. Her bir neden, ormanların korunmasındaki eksiklikleri ve karşılaşılan zorlukları daha iyi anlamamızı sağlamaktadır.

Orman suçlarının ve kabahatlerinin temelinde, büyük ölçüde ekonomik sebepler yer almaktadır. Zira Türkiye’de orman içinde yahut ormana bitişik köylerde yaşayan orman köylülerinin büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. Kötü yaşam koşulları, işsizlik, düşük gelir seviyesi, arazilerin olmayışı gibi nedenler orman köylülerinin ormanlara yönelmesini ve orman suçlarının işlenmesine kapı aralamaktadır. Bu nedenle; tarıma elverişli arazilerin yetersiz olması, toprağın verimsiz olması, geleneksel yöntemlerin kullanılması, köylülerin tarla açması, barınak inşa etmesi, ağaç kesmesi, yakacak edinmesi gibi eylemler neticesinde orman suçlarının işlenmesinin ekonomik sebepleri ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁵

Türkiye’de orman sınırlarının belirlenmesine yönelik çalışmaların tamamlanmaması, mülkiyet sorunlarını ve kullanım haklarına dair anlaşmazlıkları arttırarak orman suçlarının yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Ayrıca orman köylülerinin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanmaması, ekonomik zorluklar nedeniyle yaşa dışı faaliyetlere yönelmelerine yol açmaktadır. Orman alanlarının geniş ve dağınık yapısı karşısında orman muhafaza memuru sayısının yetersizliği ve orman koruma

¹⁸⁵ Bayındır, *Orman Suçları*, 36.

teşkilatındaki eksiklikler, suçlarla mücadelede etkinliği azaltmaktadır. Bu durumlar doğrultusunda ise orman suçlarının idari sebepleri ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁶

Kırsal bölgelerdeki toplulukların yaşam şekilleri ile tarihsel alışkanlıkları orman suçlarının sosyal ve kültürel sebepleridir. Zira eğitim ve sağlık alanındaki yetersizlikler, sert iklim koşulları, suya erişim ve ulaşım zorlukları sonucunda köylerden kentlere göç oranı önemli oranda artmış ve bu durum da ormancılığı etkilemiştir. Geçimlerini büyük ölçüde orman kaynaklarından sağlayan bu topluluklar, geleneksel olarak ormanları bir geçim kaynağı olarak görmeye devam etmesinin yanı sıra eğitim seviyesinin düşük olması, düşük gelir seviyesi, alternatif gelir kaynağının yetersizliği, işsizlik vs. nedenler bu toplulukların orman suçlarına ve kabahatlerine karışma ihtimalini arttırmaktadır. Toplumda çevre bilincinin ve ormanların korunması gerektiğine dair farkındalığın eksikliği, sosyal ve kültürel nedenlerin orman suçları üzerindeki etkisini daha da arttırmaktadır.¹⁸⁷

Mevzuat eksikliği ile uygulama sorunları orman suçlarının ve kabahatlerinin artmasına neden olan hukuki sebeplerdir. Orman sınırlarının belirlenmesine yönelik çalışmaların tamamlanmamış olması ve mülkiyet davalarının uzun sürmesi bu alanların korunmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca mevcut yasal düzenlemelerin caydırıcılık etkisinin düşük olması ve yaptırımların uygulanmasındaki yetersizlikler orman suçlarının ve kabahatlerinin artmasına zemin hazırlamaktadır. Hukuki düzenlemelerin güncellenmesi ve daha etkili denetim mekanizmasının kurulması sorunların çözümünde önemli rol oynamaktadır.¹⁸⁸

Orman suçları ve kabahatleri, bireylerin çevresel bilince dair tutum ve algılarından etkilenmektedir. Özellikle ekonomik zorlukların ve yoksulluğun bireylerde yarattığı umutsuzluk ve çaresizlik duyguları, bireyleri eylemlere yöneltme ihtimalini arttırmaktadır. Bunun yanında orman kaynaklarının tükenmeyeceği düşüncesi ve toplumsal sorumluluk bilincinin eksikliği, bireylerin çevreye yönelik tutumlarında olumsuz bir etki yaratmaktadır. Toplumda çevre bilincinin geliştirilmesi ve bireylerin bu

¹⁸⁶ Metin Özdönmez, *Türkiye’de Orman Suçları, Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Üzerine Araştırmalar*, (İstanbul: Dizerkonca Matbaası, 1965), 100.

¹⁸⁷ Özdönmez, *Türkiye’de Orman Suçları*, 95.

¹⁸⁸ Gökhan Şen ve Sabri Ünal, “Orman Suçlarının Nedenleri Üzerine Bir Araştırma” (Karadere Orman İşletme Müdürlüğü Örneği), *Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi Dergisi*, 1-2 (2003), 47-48.

konuda bilinçlendirilmesi psikolojik faktörlerin etkisini azaltmada önemli bir adım olacaktır.¹⁸⁹

Ormanlara karşı gerçekleştirilen eylemler; hukuki ve çevre bilincinin yetersizliğinden kaynaklanan eğitim eksikliği, geçim sıkıntısı ya da ekonomik kazanç sağlama amacıyla ortaya çıkan ekonomik sebeplerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, koruyucu yasaların yetersizliği ve mevcut yasaların etkin bir şekilde uygulanmaması ile denetim eksikliği de bu eylemleri artıran önemli etkenler arasındadır. Zarar verici geleneksel uygulamalardan doğan toplumsal alışkanlıklar da ormanlara karşı suç ve kabahatleri tetiklemektedir. Bunun yanında, bireylerin öfke, ihmal ya da risk alma eğilimi gibi psikolojik etkenler de bu tür eylemlere neden olabilmektedir. Bu nedenler ortadan kaldırılmadığı sürece çevrenin korunması mümkün olmayacak; ekolojik denge ise geri dönüşü olmayan zararlarla karşı karşıya kalacaktır.¹⁹⁰

2.3.3 Orman Suçlarının ve Kabahatlerinin Ortak Özellikleri

Orman suçları ve kabahatlerine ilişkin literatürde yapılan çalışmalarda, bu eylemlerin benzer özellikler taşıdığı görülmekte; ancak bu benzerliğe rağmen ortak bir sınıflandırmanın yapılamadığı da dikkat çekmektedir. Bu nedenledir ki ormana yönelik eylemleri çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Örneğin; işlendiği yere göre orman alanı içinde yahut dışında, konusuna göre ormanın varlığına ilişkin, orman vasfına ilişkin devlet ormanında yahut diğer ormanlarda işlenen eylemler gibi sınıflandırmalar mümkündür.¹⁹¹ Ormanlarda işlenen eylemlerin, ceza normları konusunda bütünlüğü ve uygunluğu olmamasından eylemlerin ortak özelliklerine göre ceza normları çerçevesinde sınıflandırılrsa da her bir eyleme suçlar ve kabahatler bölümünde ayrıca bakılacaktır.

2.3.3.1 Korunan Hukuki Değer

Kanun koyucunun ceza kurallarını oluştururken göz önünde bulundurduğu temel soyut çıkar, hukuki değerdir.¹⁹² Orman suçları ve kabahatlerinde korunan hukuki değer her ne

¹⁸⁹ Bayındır, *Orman Suçları*, 37.

¹⁹⁰ Elif Bekar, “Kabahatler Kanunu’nun Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 69/1-2 (2011), 1035-1039.

¹⁹¹ Özdoğan, *Türkiye’de Orman Suçları*, 70-111.

¹⁹² Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 118.

kadar net bir tanıma kavuşmamış olsa da bu değer genel olarak orman ekosisteminin bütünlüğünün korunması ve orman varlığının sürdürülebilir şekilde devam ettirilmesi şeklinde ifade edilebilir. Bu hukuki değer yalnızca ormanların fiziksel unsurlarıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda ekosistem içindeki biyolojik çeşitliliği, doğal dengeyi ve ormanların çevreye sağladığı ekosistem hizmetlerini de kapsamaktadır.¹⁹³ Bu nedenle, eylemin orman kapsamına girmeyen bir alanda gerçekleşmesi durumunda, korunan hukuki değer orman statüsünden yoksun olacağı için Orman Kanunu değil, Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri uygulama alanı bulacaktır.¹⁹⁴

Ormanları sadece ağaç topluluklarından ibaret sanmak, korunan hukuki değerini kapsamını daraltabilir ve suçların etkilerini değerlendirme sürecini sınırlandırabilmektedir. Bundan dolayı ormanların çok yönlü işlevlerinin ve toplumsal yararlarının göz önünde bulundurulmasıyla orman ekosistemini çevresel ve sosyal faydalarıyla birlikte değerlendirmek bu suçlarla mücadelenin temel dayanağı olmaktadır.

2.3.3.2 Maddi Unsurlar

Ceza kurallarına göre suçlarda maddi unsurlar; fail, mağdur, konu, hareket, netice, illiyet bağı şeklindedir.¹⁹⁵ Bu unsurların, genel suç teorisi açıklamaları ile orman suçları özelinde değerlendirilmesi yapılacaktır.

Fail, suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştiren kişidir. Buna göre ceza kanunlarında düzenlenen suçlar kural olarak tüzel kişiler hariç herkes tarafından işlenebilmektedir. Ancak bazı durumlarda faillik vasfında belli nitelikler taşıyan ve o kişilerce işlenebilen özgü suçlarda bulunmaktadır.¹⁹⁶ Orman suçlarında fail, genellikle özel bir nitelik aranmadığından herkes olabilir. Lakin bazı orman suçlarında, özel orman sahibi olma gibi failde bir nitelik olduğu durumlarda temel cezaya göre cezanın arttırılması gereken nitelikli hallerde kanunda düzenlenmiştir.

Mağdur, suç işlenmesinden dolayı haksızlığa uğrayan gerçek kişidir. Tüzel kişiler ise suç işlenmesinde mağdur değil hakkı zedelenmiş suçtan zarar görendir.¹⁹⁷ Orman suçlarında

¹⁹³ Bayındır, *Orman Suçları*, 27-28.

¹⁹⁴ Celal Aras, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009), 703.

¹⁹⁵ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 112.

¹⁹⁶ Artuç ve Gökcan, *Türk Ceza Kanunu Açıklamalı*, 191.

¹⁹⁷ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 226-227.

mağdurluk, orman ekosisteminin tehlikeyle karşılaşması durumunda tüm yaşayan ve yaşayacak canlıların zarar görmesinden etkilenen herkeştir. Ancak tüzel kişiliği olanlar orman suçlarında suçtan zarar gören sıfatına haizdir. Failin durumunda olduğu gibi, bazı durumlarda mağdurun niteliği de suçun nitelikli hali olarak değerlendirilmekte ve bu farklılık hukuki süreçte dikkate alınmaktadır. Örneğin, özel orman sahibi olma halinde herkes değil özel orman sahibi mağdur olmakta yahut kamu tüzel kişilerine ait ormanlar açısından ise kamu tüzel kişisi suçtan zarar gören sıfatına haiz olmaktadır.¹⁹⁸

Konu, failin hukuka aykırı eylemi yöneltmek suretiyle fiilin üzerinde gerçekleştirdiği suçun icrasındaki somut şeydir.¹⁹⁹ Orman suçlarında konu, orman varlığıdır. Lakin suç tiplerine göre suçun nitelikli halleri gündeme gelmektedir. Örneğin ağaç kesme suçunda konu fidansa temel cezaya göre cezanın arttırılması söz konusu olacaktır.²⁰⁰

Netice, fiilin dış dünyada meydana getirdiği değişikliktir.²⁰¹ Orman suçlarında netice, orman ekosistemine zarar verilmesi, orman varlığının yok edilmesi, çevresel dengenin bozulmasıdır.

İllyet bağı, failin hareketi ile netice arasındaki bağıdır. Örneğin ormanda izinsiz ateş yakılması halinde yangın çıkmasıyla ormanın zarar görmesi hususunda ateş yakma hareketi ile yangın neticesi arasında illyet bağı kurulmaktadır.

Nitelikli haller, suçun daha ağır koşullarda işlenmesi nedeniyle cezanın kanunda belirtilen şekilde arttırılmasına yol açan durumlardır.²⁰² Orman suçları açısından çoğu suçta geçerli olan nitelikli hal de Orman Kanunu m. 111'de bulunmaktadır. Ormanlık alanlarda veya koruma altına alınmış bölgelerde işlendiğinde genellikle orman suçları daha ağır yaptırımlar doğurur. Özellikle milli parklar, sit alanları veya kamuya ait ağaçlık bölgelerde bu suçun işlenmesi durumunda suçun ağırlığı gereğince cezası iki kat arttırılması gerekmektedir.

¹⁹⁸ Bayındır, *Orman Suçları*, 28.

¹⁹⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 222.

²⁰⁰ Bayındır, *Orman Suçları*, 28.

²⁰¹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 193.

²⁰² Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 230-231.

Ceza kurallarına göre kabahatlerde maddi unsurlar, suçların maddi unsurlarına benzemektedir. Ancak fail bakımından tüzel kişiler, suçlar karşısında yaptırımla karşı karşıya kalmasa da kabahatler bakımından yaptırımlarla karşı karşıya kalmaktadır.²⁰³

2.3.3.3 Manevi Unsurlar

Ceza kurallarına göre suçun manevi unsurları; kast, olası kast, bilinçli taksir, bilinçsiz taksir şeklindedir. Manevi unsur, failin suç işleme iradesini ortaya koymaktadır.²⁰⁴ Orman suçlarının tamamına yakını kasten işlenebilen suçlardır. Kasten işlenebilen suçların nitelikli hallerini de kanun koyucu düzenleyerek temel cezanın arttırılması durumlarını da belirlemiştir. Orman suçları bakımından, bazı suç tiplerinin taksirli hali düzenlenirken bazıları bakımından bir düzenleme yapılmamıştır. Örneğin orman yakmanın taksirli hali olsa da ağaç kesmenin taksirli hali yoktur. Ancak failer ağaç kesme hareketini her zaman bilerek değil bilmeden de gerçekleştirmektedir.²⁰⁵

Ceza kurallarına göre kabahatin manevi unsurları ise kast ve taksir şeklindedir. Suçta olduğu gibi olası, bilinçli, bilinçsiz ayırımı girilmemiştir. Kabahatler Kanunu'nda açıkça belirtilmediği sürece eylemlerin hem kasten hem taksirle işlenebileceği düzenlenmiştir. Buna göre ise TCK m. 22 hükümleri dikkate alınacaktır.

2.3.3.4 Özel Görünüş Şekilleri

Ceza kurallarında suçun işleniş biçimi ve failin hareketlerinin sonuçlarına göre farklı değerlendirmelerin ortaya çıktığı durumlar suçun özel görünüş şekilleridir. Bunlar; teşebbüs, içtima ve iştiraktır.

Teşebbüs, kasten işlenebilen suçun tamamlanmadan önce yarıda kalması durumunda ortaya çıkmaktadır.²⁰⁶ Orman suçlarında teşebbüs genellikle suçun fiilen başlatılması ancak tamamlanamaması halinde söz konusu olmaktadır. Örneğin ağaç kesmeye başlanmış ancak ağaç tamamen kesilmeden hareketin durdurulmuş olması durumunda teşebbüs hükümleri uygulanabilir. Bundandır ki cezalandırmak için suçun neticeye

²⁰³ İsmail Yalçın, *Tüm Yönleriyle Kabahatler Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007), 61.

²⁰⁴ Koca ve Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 145.

²⁰⁵ Bayındır, *Orman Suçları*, 29.

²⁰⁶ Mustafa Artuç ve Hasan Tahsin Gökcan, *Türk Ceza Kanunu Açıklamalı* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 177

ulaşması şart değildir.²⁰⁷ Kural olarak ceza hukukunda fiil sayısının suç oluşmaktadır. Ancak bu durumun istisnası içtima halidir.

İştirak, suçun niteliği gereğince tek kişi tarafından işlenebilen bir suçun birden fazla kimsenin aralarında yaptıkları irade birliği doğrultusunda fiilin oluşumuna illi değeri haiz katkıda bulunulmasıyla suçun işlenmesidir. İştirak halinde suç değerlendirilmesi her bir failin kendi eylemi esas alınarak cezalar buna göre belirlenir.²⁰⁸ Orman suçlarında iştirakin her durumu mümkündür. Örneğin ağaç kesimi sırasında başka birinin yardım etmesi halinde iştirak söz konusu olarak her fail kendi eyleminden sorumlu olacaktır. Orman suçlarında en çok karşılaşılan suçun özel görünüş şekli iştiraktır. Zira sarp, engebe, emvalin taşınması, vahşi hayvanlar gibi nedenlerin bulunması orman suçlarının iştirak halinde işlenmesinde etkili olan sebeplerdir.²⁰⁹

İçtima, birden fazla suçun bulunduğu durumlarda genel olarak her bir suçtan sorumluluk yerine birden çok suçun tek suçta toplanması halidir. Öyle ki içtima hallerinde suçlar da ya eylem sayısı kadar suç ve ceza uygulanması yoluna gidilir ya eylem tek bir suç olarak kabul edilir ve cezada arttırmaya gidilir ya da işlenen suçlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan failin cezalandırılması yoluna gidilmektedir.²¹⁰ Orman suçlarında bir eylem birden fazla suç tipine girebilir. Ancak ceza hukuku sisteminde genellikle fail yalnızca bir kez cezalandırılmaktadır. Örneğin kaçak ağaç kesimi sırasında hem orman varlığına zarar verilmiş hem de doğal hayatın korunmasını engelleyici bir fiil işlenmiş olabilir. Bu durumda failin cezalandırılması en ağır suç üzerinden yapılmaktadır.²¹¹

Ceza kurallarında suçun özel görünüş şekilleri olan teşebbüs, iştirak ve içtima halleri kabahat kapsamında da bulunmaktadır. Suçlardan farklı olan kıstaslar dikkate alınarak kısaca açıklama yapılacaktır.

Kabahatlerin teşebbüs halinde, cezalandırılmaya tabi olmadığı ancak hüküm bulunan hallerde TCK hükümlerine göre cezalandırılabilceği kanunda yer almaktadır. Buna göre orman kabahatlerine teşebbüs uygulanabilmesi için kasten kabahat eyleminin

²⁰⁷ Bayındır, *Orman Suçları*, 29.

²⁰⁸ Koca ve Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 451.

²⁰⁹ Bayındır, *Orman Suçları*, 30.

²¹⁰ Artuç ve Gökcan, *Türk Ceza Kanunu Açıklamalı*, 216-244.

²¹¹ Bayındır, *Orman Suçları*, 30.

gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İştirak halinde kasten ve hukuka uygun olmayan eylem olan kabahati gerçekleştiren her fail de özel nitelik aransa dahi bu husus dikkate alınmadan fail olarak ayrı ayrı idari yaptırımla karşı karşıya kalmaktadır. İçtima halinde ise bir fiil ile birden fazla kabahatin işlenmesi, aynı kabahatin birden fazla işlenmesi, kesintisiz şekilde işlenen kabahatler, bir eylemin hem kabahat hem de suç olarak tanımlanması şeklinde dört farklı durum söz konusu olmaktadır. Bir eylem birden fazla kabahat işlenmesi halinde her biri sadece idari para cezası uygulanmasını söylüyorsa en ağırı esas alırken başka idari yaptırımlar var ise her bir idari yaptırımın uygulanmasına karar verilmektedir. Eylemi birden fazla gerçekleştirilmişse her bir eylem kesintisiz gerçekleştirilen eylemlerse her biri tek kabahat olarak kabul edilmek suretiyle ayrı ayrı yaptırıma tabi olacaktır. Eylem tespit edilene kadar hukuki kesinti olmadan fail devam ediyorsa tespit edilene kadar ortada tek eylem kabul edilir ve tek yaptırım uygulanmakta tekrar tespit halinde yeniden yaptım uygulanacaktır. TCK hükümlerine göre zincirleme suç gereğince arttırım söz konusu olmamaktadır. Eylem hem kabahat hem suç ise sadece suçtan, eğer suçtan uygulanmaması hali var ise kabahatten yaptırım uygulanacaktır. Ancak fail tüzel kişi ise ona kabahatten yaptırım uygulanacaktır.²¹²

2.3.3.5 Hukuka Uygunluk Sebepleri

Hukuka uygunluk, bir fiilin hukuka aykırı olmasını ortadan kaldırarak hukuka uygun olmasını sağlayarak fiilin cezalandırılmasını ortadan kaldırmaktadır. Hukuka uygunluk sebepleri ise TCK'da kanun hükmünü yerine getirme, meşru savunma, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası olarak düzenlenmiştir.²¹³

Orman suçlarında ve kabahatlerinde hukuka uygunluk halleri düzenlenmediğinden TCK'da olan genel hükümler uygulama alanı bulmaktadır. Örneğin ağaç kesme kanunen suç sayılmakta ancak ağaçları gençleştirme çalıştırmaları nedeniyle kanun tarafından bir yetkinin kullanılması halinde ağaç kesme hukuka uygun sayılarak cezalandırılmayacaktır.²¹⁴

²¹² Yalçın, *Tüm Yönleriyle Kabahatler Hukuku*, 78-87.

²¹³ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 275.

²¹⁴ Bayındır, *Orman Suçları*, 31.

2.3.3.6 Zamanaşımı

Zamanaşımı, devletin suçu ve kabahati cezalandırma hakkını ortadan kaldıran sebeptir. Bu kavram belirli bir sürenin geçmesiyle cezalandırma durumunun ortadan kalkmasını sağlayan bir uygulamadır.

Suçlar kapsamında zamanaşımı, TCK'da dava ve ceza zamanaşımı şekillerinde düzenlenmiştir. Dava zamanaşımı, kanundaki belirli süresi içinde dava açılmadığında dava hakkının sona ermesidir. Ceza zamanaşımı, suç işlendiği halde cezai yaptırımın belirli bir süre içinde uygulanmaması durumunda cezanın geçersiz hale gelmesidir.²¹⁵ Orman suçlarında zamanaşımı ceza hukukunun ilkelerinden farklı düzenlemelere sahiptir. Orman Kanunu'nda suçun işleniş biçimi zamanaşımı sürelerinin başlangıç tarihini etkileyen önemli husus olmasından belirtilen zamanaşımı süreleri, suçun yapısına göre farklılık göstermektedir. Örneğin, yapılaşmaya yönelik orman suçlarında zamanaşımı süresi, suç teşkil eden ağaç emvalinin yapının inşasında kullanıldığı tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır. Bu tür suçlarda zamanaşımı uzun bir süreyi kapsar; dolayısıyla, ağaç emvali yapıda kullanıldığında, ağaç kesme suçu ile kaçak emval kullanma suçlarının zamanaşımı süreleri ayrı ayrı değerlendirilir. Ayrıca suç eyleminin bir süreç gerektirdiği durumlarında zamanaşımı süresinin başlangıcı, sürecin tamamlandığı tarih olarak kabul edilmektedir.²¹⁶

Kabahatler kapsamında zamanaşımı, Kabahatler Kanunu m. 20 ve 21, soruşturma ve yerine getirme şekillerinde zamanaşımı düzenlenmiştir. Soruşturma zamanaşımı, eylemin gerçekleştirilmesi ya da neticenin ortaya çıkmasından itibaren işlemeye başlar. İdari para cezalarında bu süre genellikle iki ile beş yıl arasında değişirken, nispi idari para cezalarında sekiz yıl olarak belirlenmiştir. Örneğin, orman alanlarında izinsiz hayvan otlatılmasının tespit edilmesi halinde, tespit tarihinden itibaren en geç iki yıl içinde soruşturma başlatılması gerekmektedir. Ayrıca eylem, kabahatin yanı sıra da suç oluşturuyorsa zamanaşımı olarak dava zamanaşımı hükümleri uygulanacaktır. Yerine getirme zamanaşımı, kararın kesinleşmesinden itibaren başlamaktadır. İdari para cezalarına göre üç ve yedi yıl arasında olarak düzenlenmiştir. Örneğin orman alanlarında

²¹⁵ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 757-758.

²¹⁶ Bayındır, *Orman Suçları*, 33.

izinsiz hayvan otlatılmasının tespiti üzerine verilen idari para cezası kesinleşmesinden itibaren üç yıl içinde gerçekleştirilmemesi halinde yerine getirilmesi aranmayacaktır. Ancak kanun hükmü yerine idari yaptırımların yerine getirilememesi halinde zamanaşımı işlemeyecektir.²¹⁷

2.3.3.7 Af Kurumu

Af, toplum barışını sağlamak ve cezaların etkisini azaltmak amacıyla başvurulmuş bir ceza hukuku kurumudur. Ceza hukukunda af, genel af ve özel af olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. TCK m. 65'te, kamu davasını ve cezaları, mahkûmiyetin bütün neticelerini ortadan kaldıran ve suçun hukuki varlığını silen af, genel af olarak adlandırılırken; yalnızca cezanın infazını sona erdiren, ceza süresini kısaltan ya da cezayı adli para cezasına çeviren af ise özel af olarak tanımlanmaktadır. Af uygulamalarında önemli olan affın kapsamına giren kişi sayısından ziyade affın toplumsal etkisidir. Af kanunları olumlu düşüncelerle barışı tesis etme amacıyla olsa da suça teşvik etme, suçluluğu artırma şekillerinde olumsuz sonuçlara da sebep olabilmektedir.²¹⁸

Cumhuriyetin ilanından bugüne kadar orman suçlarıyla ilgili yedi af kanunu çıkarılmıştır. 1923-1950 yılları arasında üç af kanunu çıkarılmıştır ve bunlar genel af niteliğindedir. 1950-1958 yılları arasında çıkarılan dört af kanunu ise münhasıran orman suçlarının affına yönelik düzenlemelerdir. Çeşitli af düzenlemeleri, Türkiye'nin orman politikalarındaki belirsizliği ve tutarsızlığı gözler önüne sermektedir. 1961 Anayasa m. 131, "*Orman suçları için genel af çıkarılamaz*" hükmüyle bu tür suçlara yönelik af uygulamalarını yasaklamıştır. 1961 Anayasası m. 131, hükmüyle bu uygulamayı durdurmuştur. 17.4.1970 tarihli 1255 sayılı Kanun²¹⁹ ile 1961 Anayasası m. 131 anayasadan çıkarılmış ve af yolunun yeniden açılmasını sağlanmıştır. Bu uygulama gereğince 1951-1960 dönemi suç miktarları daha değişken ve artış eğilimindeyken, 1961-1970 arasında daha stabil bir seyir izlenmiştir. 1970'lerde orman suçlarında belirgin azalma olsa da 1970'li yıllarda çıkarılan yeni af, devletin net bir orman politikasına sahip

²¹⁷ Yalçın, *Tüm Yönleriyle Kabahatler Hukuku*, 125-126.

²¹⁸ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 751-757.

²¹⁹ "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 131 inci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun", (Erişim Tarihi 14.1.2025), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc053/kanuntbmmc053/kanuntbmmc05301255.pdf

olmadığını göstermektedir. Ayrıca bundan dolayı, af kanunlarının orman suçları üzerindeki etkisi, suç oranlarının artış ve azalış dönemleriyle doğrudan ilişkilidir. Anayasal düzenlemeler ve politik amaçlarla çıkarılan af kanunları, suç miktarları üzerinde belirleyici rol oynamıştır. 1972’de *"Bazı orman suçlarının affına ve bunlardan kaynaklı idari şahsi hakların düşürülmesine dair kanun"* hazırlanmış ancak ormanların korunması ilkesine aykırılık gerekçesiyle reddedilmiştir. Tekrar görüşülen kanun da Cumhurbaşkanı tarafından iade edilmiştir.²²⁰

1961 Anayasası’ndan farklı olarak, 1982 Anayasası m. 169 ile orman suçları için genel ve özel af çıkarılamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır. Anayasal düzeyde getirilen bu sınırlama, ormanların korunmasına yönelik politikaların güçlendirilmesi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu madde, ormanların korunması ve geliştirilmesi amacını taşımaktadır.²²¹ Dolayısıyla son dönemde orman suçlarına ilişkin bir af söz konusu değildir. Bu suçlar, anayasal düzenlemeler gereği af kapsamı dışında tutulmaktadır.

23.4.1999 tarihli 4616 Sayılı Kanun’daki m. 5/f²²² ile Orman Kanunu m. 91, 94, 104, 114. gibi bazı maddeleri af kapsamı dışında bırakılmakla birlikte genel af durumunda orman suçlarının da affedilebileceği belirtilmektedir. Ancak ormanları yakmak, yok etmek veya daraltmak gibi ciddi suçlar af kapsamına alınamaz. Bu düzenleme, hangi orman suçlarının af kapsamında olduğu konusunda belirsizlik yaratmakta ve suçun manevi unsurunun göz ardı edilmesi, ormanların korunmasına yönelik katı tedbirlerin yeterince uygulanmadığı eleştirilerine yol açmaktadır.²²³ Zira orman suçları ile ormanlara verilen zararların telafisi ya olmamakta ya da çok uzun süreler almaktadır. Orman suçlarına ilişkin olarak çıkarılan af kanunları cezaların caydırıcı olma fonksiyonunu ortadan kaldırmış ve orman suçları faillerini yeniden suç işleme konusunda cesaretlendirmiştir. Bu bağlamda orman suçlarının her ne şekilde olursa olsun af düzenlemelerinin kapsam dışında bırakılması orman suçları ile mücadele açısından önemlidir.

²²⁰ Metin Özdönmez, “Orman Suçları ile İlgili Af Kanunları ve Sonuçları”, *Orman Fakültesi Dergisi*, 23/2, (1973), 53-57.

²²¹ Sedat Ayanoglu ve Yusuf Güneş, *Orman Suçları*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, 2003), 11.

²²² “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”, (Erişim Tarihi 14.1.2025), https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc086/kanuntbmmc086/kanuntbmmc08604758.pdf

²²³ Bayındır, *Orman Suçları*, 34-35.

Orman kabahatlerine karşı ise af kurumunun genel olarak bulunmadığı söylenebilir. Çünkü kabahatler 1982 Anayasası m. 87 ve Kabahatler Kanunu gereğince genel af kapsamını dışında kalmaktadır. Lakin özel kanuni düzenlemeler ve yapılandırmalar çerçevesinde yahut idarenin alacaktan vazgeçmesi durumunda orman kabahatlerinde af uygulamasının bulunduğu söylenebilmektedir. Zira yakın zamanda olan 12.3.2023 tarihli 7440 sayılı Kanunun m. 10/8 gereğince 31.12.2022 tarihinden önce verilen idari para cezaların yaptırım kapsamına alınmasıyla orman idari para cezaları da dahil olmak üzere idari para cezalarına yaptırım uygulanması af kurumunun kabahatlerde özel bir düzenleme olarak yer aldığı söylenebilmektedir.

2.3.3.8 Yargılama ve Karar Verme Usulü

Orman suçları kamu davası niteliğinde cumhuriyet savcıları tarafından kendiliğinden yürütülmektedir. Suçların takibi ise orman muhafaza memurları tarafından yasal düzenlemelerdeki yasak eylemlerin gerçekleştirilmesinde tutanak ile başlamaktadır. Tutanakta failin kimlik, yerleşim yeri, suçu meydana getiren fiile ilişkin bilgileri yer almaktadır. Orman suçlarına ilişkin en önemli delil olan bu tutanak aksi ispatlanıncaya kadar geçerli olmaktadır.²²⁴ Bu kapsamda orman suçlarına ilişkin davaların acele işlerden sayılacağı da göz önünde bulundurulmalıdır. Zira, davaların adli tatilde de görülebileceği ve kanun yollarına ilişkin sürelerin adli tatil sürecinde de işlemeye devam edeceği hususu, ilgili yasal düzenleme olarak Orman Kanunu m. 83/2 ile hükme bağlanmıştır. Buna göre, adli tatilde orman davalarına ilişkin süreçler devam ederken yasal süreler işlemeye devam eder ve Cumhuriyet savcısı, gerekli suç tespitini yaptıktan sonra iddianamesini düzenleyerek kamu davasını açmalıdır.²²⁵

Basit yargılama usulü, CMK m. 251 de gösterilmiştir. Bu kapsamda iki yıl veya daha az hapis cezası gerektiren suçlarda mahkeme duruşma yapmaksızın taraflara yazılı beyanlarını almak için süre tanınmasıyla dosya üzerinden karara çıkmaktadır. Lakin gerekli hallerde genel yargılama usulüne geçilmektedir. Zira bu usulle yargılamayı hızlandırmak ve masrafları azaltmak amacı yer almaktadır.²²⁶ Yargılamayı hızlandırmak

²²⁴ Ayanoğlu ve Güneş, *Orman Suçları*, 149.

²²⁵ Erhan Günay, *Orman Ceza Davaları Usul ve Esasları* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2001), 24.

²²⁶ “Basit Yargılama Genel Bilgiler”, (Erişim Tarihi 7.1.2025), <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/ortadetay/genel-bilgiler-basit-yargilama>

ve masrafları azaltmak suretiyle orman suçlarının bazılarında bu uygulama usulü gündeme gelmektedir.²²⁷ Ancak ormanlara karşı eylemlerin yaptırımlarının az olmasından kaynaklı bu uygulamanın gündeme gelmesi yargıda kolaylık sağlasa da bilakis ekolojik dengeye müdahalenin de kapısını da aralamaktadır.

Ceza yargılamasında bazı suçların daha hızlı çözümlendirilmesi ve mahkemelerin iş yükünün azaltılması hususunda iki alternatif çözüm olan seri muhakeme usulü ve ön ödeme usulü gündeme gelmektedir. Seri muhakeme usulü, CMK m. 250’de gösterilmiştir. Soruşturma evresi sonunda cumhuriyet savcısı tarafından kamu davası açılması için yeterli şüpheye ulaşıldığı ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde uygulanan usul, seri muhakeme usulüdür. Bu usul, muhakeme sürecinin kısaltılmasını sağlamaktadır. Lakin bu usul her suçta değil belirtilen bazı suçlarda uygulanmaktadır. Ancak seri muhakeme usulüne tabi bir suçla tabi olmayan bir suç aynı anda sübut bulmuşsa, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik durumu varsa, şüpheliye hiçbir şekilde ulaşılamıyorsa yahut iştirak halinde işlenen suçta şüphelinin biri kabul etmemişse seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Uygulanamaması halinde genel yargılama süreci yürütülecektir. Bu noktada Orman Kanunu m. 93/1 seri muhakeme usulüne tabi olsa da somut olaya göre değerlendirme yapılmak suretiyle usule uygun karar verilecektir.²²⁸ Ön ödeme usulü, TCK m. 75’te gösterilmiştir. Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç sadece adli para cezası gerektiren haller ile üst sınırı altı ayı geçmeyen hapis cezalarında kanunen gösterilen belli bir miktar paranın belirli bir sürede şüpheli tarafından ödenmesi halinde davanın açılmasını ya da kamu davasının düşürülmesini sağlayan usul, ön ödeme usulüdür. Bu usul muhakeme sürecini kısaltmaktadır. Lakin bu usul her suçta değil belirtilen bazı suçlarda uygulanmaktadır. Ancak bu usul için TCK m. 75/6’da belirtilen suçların beş yıl içinde tekrar işlenmesi durumunda şüpheli hakkında tekrar ön ödeme hükümleri uygulanmaz. Ayrıca kamu davasının açılmaması yahut kaldırılması, müsadere ile kişisel hakların geri istenmesi durumları etkilenmemektedir.²²⁹ Bu noktada, Orman Kanunu 98, 104 ve 108.

²²⁷ “Basit Yargılama Usulüne Tabi Suçlara İlişkin Liste”, (Erişim Tarihi 7.1.2025), <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/ortadetay/basit-yargilama-usulune-tabi-su%C3%A7lara-ili%C5%9Fkin-tablo>

²²⁸ “Seri Muhakeme Genel Bilgiler”, (Erişim Tarihi 7.1.2025), <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/ortaDetay/genel-bilgiler-2>

²²⁹ “Ön Ödeme Genel Bilgiler”, (Erişim Tarihi 7.1.2025), <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/ortaDetay/genel-bilgiler>

maddeleri ön ödeme usulüne tabi olup her madde kapsamında düzenlenen para cezaları, somut olayın şartlarına uygun şekilde değerlendirilerek usule ilişkin karar verilecektir.

Orman kabahatlerine ilişkin durumlarda idari yaptırım hükümleri uygulanmaktadır. Buna göre, ormanlara karşı gerçekleştirilen eylemler tespit edildiğinde, ilgili yetkili idari makam tarafından —örneğin orman işletme şefleri ya da şartlar oluştuğunda mahallin en büyük mülki amiri tarafından— idari yaptırım uygulanır. Cumhuriyet savcısı, kabahat işlendiğini öğrendiğinde ilgili kuruma bildirebileceği gibi, kendisi de idari yaptırım kararı verebilir. Soruşturma aşamasında eylemin suç değil kabahat olduğunun tespit edilmesi durumunda, ilgili kurum idari yaptırım kararını uygulamazsa, Cumhuriyet savcısı devreye girerek karar verebilir. Kovuşturma aşamasında ise eylemin kabahat olduğunun belirlenmesi halinde mahkeme, görevsizlik kararı vermeden idari yaptırım kararı verebilir. Bu nedenle, karar hükümleri dikkate alınarak eylem nedeniyle hem beraat kararı hem de idari yaptırım değil, yalnızca idari yaptırım kararı uygulanmalıdır.²³⁰

2.3.3.9 Görevli ve Yetkili Mahkeme

Mahkemelerin görevlerinin kanunla ihdas edileceği CMK m. 3 ile belirlenmiştir. Mahkemelerin yerlerinin tespiti ise CMK m. 12’de düzenlenmiştir.

Orman Kanunu m. 83 ile orman suçlarına ilişkin görevli mahkemeler belirtilmiştir. Buna göre m. 110/3 gösterilen suçlarda asliye ceza mahkemeleri, m. 110/4 gösterilen suçlarda ağır ceza mahkemeleri, m. 110/5 gösterilen suçlarda CMK m. 250 gereğince ağır ceza mahkemeleri görevlidir. Bu suçlar dışında kalan tüm suçların ise sulh ceza hâkimliklerinde görüleceği düzenlenmiştir. Ancak 06.03.2014 tarihli 28933 (Mükerrer) no’lu RG ilişkin 6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu ilk maddesi doğrultusunda CMK mülga madde 250/1 kapsamında görevlendirilen ağır ceza mahkemelerine yapılmış atıflar doğrudan ağır ceza mahkemesine yapılmış sayılmasıyla Orman Kanunu m. 110/5 de gösterilen suçlara ilişkin davalar ağır ceza mahkemelerinde görülecektir. Ayrıca madde metninde her ne kadar sulh ceza hakimliği ibaresi kullanılsa da 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri

²³⁰ Mustafa Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 195-198.

Hakkında Kanunu m. 8 ve 9²³¹ ile 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu m. 46 ve 47’de yapılan değişiklikler sonucu sulh ceza hâkimliklerinin sadece soruşturma evresindeki yetkileri bulunduğu, kasten orman yakma suçuna ilişkin davaların ağır ceza mahkemelerinde, onun dışında kalan davaların ise asliye ceza mahkemelerinde görüleceği düzenlenmiştir. Bu haliyle yürürlükteki Orman Kanunu’nun yeterli ve sistematik bir yasal düzenleme sunmadığı ortadadır.²³²

Orman suçlarının hangi mahkemede görülmesi gerektiğine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır; bu nedenle genel hükümlere göre, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 12 uygulanmaktadır. Buna göre, davaya bakmakla asıl yetkili mahkeme, suçun işlendiği yer mahkemesidir. Ancak, teşebbüs aşamasındaki suçlarda son eylemin gerçekleştirildiği, kesintisiz suçlarda kesintinin meydana geldiği, zincirleme suçlarda ise son suçun işlendiği yer mahkemeleri yetkilidir. Bu bağlamda, orman suçlarında suç tipi ve eylem tespit edilerek yetkili mahkeme belirlenmektedir.

Kabahat eylemlerinde görevli ve yetkili mahkemeler yerine idari kurum ve kuruluşlar yetkilidir. Ancak, orman kabahatlerine itiraz edilmesi durumunda mahkemeler devreye girmektedir.²³³ Orman kabahatlerine yapılan itirazlarda görevli mahkeme sulh ceza hâkimlikleri olup, yetkili mahkeme ise orman suçlarının yetkili mahkemesiyle aynıdır.

2.3.4 Orman Suçları

Doğal kaynaklarımızın korunması ve sürdürülebilir bir çevrenin sağlanması açısından orman suçları büyük önem taşımaktadır. Ormanlara yönelik usulsüz kesimler, izinsiz yapılaşmalar ve yangınlara sebebiyet verme gibi eylemler çevresel dengeleri ciddi şekilde tehdit etmekte olup, bu tür ihlaller hukuki yaptırımlara konu olmaktadır. 2024 yılı verilerine göre Türkiye genelinde toplam 3.797 orman yangını meydana gelmiş, bu yangınların yaklaşık %60’ı insan kaynaklı yani kasıtlı ya da ihmali davranışlar sonucu ortaya çıkmıştır. Aynı yıl, ormanlık alanlarda tesis yapımına ilişkin izin sayısı da dikkat çekici bir artış göstermiştir. 2024 itibarıyla verilen toplam izin sayısı 69.843’e ulaşmış ve

²³¹ “Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun”, (Erişim Tarihi 7.1.2025), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5235.pdf>

²³² Mustafa Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), 231.

²³³ Osman Devrim Elvan, “Ormanlarda Otlatma Kabahatinin Hukuki Açısından İncelenmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2 (2010): 56.

bu izinler 440.535 hektarlık orman alanını etkilemiştir; bu alan yaklaşık 630 bin futbol sahasına denk gelmektedir.²³⁴ Bu veriler, yalnızca suç teşkil eden eylemlerin değil, aynı zamanda hukuki görünümlü izin süreçlerinin de orman varlığı üzerinde ciddi bir tehdit oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, ormanların korunmasına yönelik mevcut yasal düzenlemelerin yeniden değerlendirilmesi ve daha etkili önlemler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, ormanların karşı karşıya olduğu hukuki ve fiilî tehditler göz önünde bulundurularak 6831 sayılı Orman Kanunu çerçevesinde orman suçlarının kapsamlı şekilde incelenmesi, çalışmanın amacına katkı sağlayacaktır.

2.3.4.1 Ağaç Kesme

Orman Kanunu m. 14'te yasaklanan ve 91'de yaptırımlara bağlanan suç oluşturan eylemler altı fıkra halinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde yer alan ayrımlar, ilgili maddeler genellikle ağaç kesme suçu başlığı altında toplanmıştır. Ancak kanuni düzenlemeye göre suçun oluşması için ağaç kesmek eylemi tanımlanmış olsa da suç sadece ağaçları değil, fidanları da kapsamaktadır. Bu nedenle, suçun sadece ağaç kesme olarak isimlendirilmesi doğru değildir ve daha kapsayıcı bir ifadeyle değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yasaklanan eylemler orman türleri bakımından kanun maddesine göre devlet ormanı olarak ayrıma gitmemiş tüm orman türlerini kabul etmiştir. Orman Kanunu 14, 49 ve 56. maddelerine göre kamu tüzel kişilerine ait ormanlarla özel ormanlarda bu düzenlemelere tabidir. Buna göre ilgili eylemlerin, orman sayılan herhangi bir yerde işlenmesi durumunda ağaç kesme eylemi kapsamında suç teşkil etmektedir. Orman sayılmayan herhangi bir yerde işlenmesi durumunda sanığın kastına göre hırsızlık yahut mala zarar verme suçunu oluşturmaktadır.²³⁵

Görünüşte özgü suçlarda suçun temel halinde herkes fail olabilirken nitelikli halinde özel faillik sıfatında olanlar fail olarak bu suçu işleyebilmektedir.²³⁶ Bu nedenle fail bakımından, ağaç kesme suçu temel şekliyle herhangi bir özellik aranmaksızın herkes tarafından işlenebilir. Ancak Orman Kanunu'nun m. 91/6'da düzenlenen m. 14 A ve B bentlerine aykırı davranan özel orman sahipleri için farklı bir yaptırım öngörülmüştür.

²³⁴ Berkan Özyer, "Türkiye'deki Ormancılık İstatistikleri Ne Anlatıyor?", (Erişim Tarihi 04.08.2025), <https://www.greenpeace.org/turkey/blog/turkiyedeki-ormancilik-istatistikleri-ne-anlatiyor/>

²³⁵ Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*, 47.

²³⁶ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 474.

Özel orman sahibi bakımından, doğal olarak yetişmiş özel ormanlarda yapılan izinsiz kesimler suç teşkil ederken; tohum ekmek veya fidan dikmek suretiyle emekle yetiştirilen ormanlarda yapılan kesimler suç kapsamında değerlendirilmemektedir.²³⁷ Mağdur bakımından, temelde ağaçlar mağdur olsa da orman türlerine göre birey, devlet veya kamu tüzel kişileri de zarar gören kişi olarak yer almakla toplumun geneli mağdur olmaktadır. Bu nedenle ağaç kesme suçunun mağduru, genellikle kamu veya doğanın kendisi olarak kabul edilir. Bundan dolayı ormanlar geniş anlamda yorumlanırsa herkes, dar anlamda yorumlanırsa gerçek kişiler mağdurdur.²³⁸ Eylem bakımından, kanun maddesine bakıldığında ağaç ve fidanları kesmek, sökmek, bozmak, boğmak, yaralamak, koparmak, götürmek gibi birçok seçimlik hareketleri bulunmaktadır. Bu anlamda bu suçun işlenmesinde kanunda sayılmış hareketlerden birini seçmesi halinde fail suçun eylemini icrai veya ihmali hareketle gerçekleştirmiş olmaktadır. İcrai hareket, kesim işçilerinin izin verilen kısım haricinde ağaç kesim işlemini gerçekleştirmesi ya da kesim işçilerinin izin verilen kısım haricinde ağaç kesiminde dikkatsizlikten makul sayıda ağaç kesim işlemini gerçekleştirmesi durumudur. İhmali hareket, çobanın sürüsünü ormanlık alanda bırakarak ağaç ve fidanlara zarar vermesine neden olması durumudur.²³⁹ Failin eylemi, kamuya ya da özel bir kişiye ait ağaç veya fidan üzerinde gerçekleştiğinde, suçun konusu bu ağaç veya fidan olmaktadır. Özel mülkiyet, kamu mülkiyeti ya da koruma altına alınmış alanlarda bulunan ağaç veya fidanlar suçun konusu olabilir. Her somut olayda, bilirkişi tarafından mahallinde keşif yapılarak suçun konusu olan emvalin ağaç mı yoksa fidan mı olduğu tespit edilir. Eğer ağaç ise, ayrıca yapacak mı yoksa yakacak mı nitelikte olduğu da belirlenir.²⁴⁰ Suçun konusu emvalin koruma altındaki ormanlık alanlarda işlenmesi hâlinde ise, bu eylemler 6831 sayılı Orman Kanunu m. 111 kapsamında daha ağır yaptırımlara tabi tutulmaktadır.

Ağaç kesme suçun manevi unsuru, kasten işlenebilen suçtur. Orman Kanunu'nda taksirli hali düzenlenmemesinden fail somut olayda taksirli hareket etmesi durumunda bu suç oluşmamaktadır. Ağaç kesme suçunun taksirli halinin kanunda yer almaması ormanların

²³⁷ Ramazan Özkepir ve Erdem Küçükbiçakçı, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), 465.

²³⁸ Bayındır, *Orman Suçları*, 55.

²³⁹ Melek Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında Ormanların Ceza Yoluyla Korunması*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 82-84.

²⁴⁰ Özkepir ve Küçükbiçakçı, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu*, 458.

ihmallerle yok edilmesine karşı hukuki korumayı zayıflatmaktadır. Yargıtay, somut olaylar nezdinde taksirli eylemlerin kasten olabileceğine yönelik değerlendirmeleri ışığında ağaç kesme eylemini cezalandırabilmektedir. Gerekli dikkat ve özen göstermemesinden işçilerin makul sayıda ağaç kesimi cezalandırılmazken sayının artması durumunda ağaç kesimi cezalandırılmaktadır.²⁴¹

Özel görünüş şekilleri bakımından ağaç kesme suçu incelendiğinde, teşebbüs, iştirak ve içtima hükümleri farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Teşebbüs bakımından, ağacın hayatiyetini kaybedip kaybetmemesi ile failin kastı dikkate alınmalıdır. Suçun oluşması için kasti hareketin başlaması yeterli olup, ağacın henüz hayatiyetini kaybetmemesi halinde teşebbüs hükümleri uygulanır. Ancak ağacın hayatiyetini kaybetmesi durumunda teşebbüsten söz edilemez. Bu nedenle, ağaç kesme eylemi başlamış ancak tamamlanmamışsa, failin kusuru ve ortaya çıkan zarar dikkate alınarak cezada indirim yapılabilir. İştirak bakımından, suç ağaç kesme suçunun işlenmesinde irade birliği ile birden fazla kişinin eyleme katılması halinde, suça iştirak eden herkes cezai sorumluluk taşır. İçtima açısından, fail birden fazla suçtan sorumlu tutulabilir. Ağaç kesme suçunda, makul bir süre içinde birden fazla ağacın kesilmesi halinde tek suç söz konusudur ve ceza verirken cezaların alt sınırından uzaklaştırılması gerekir. Ancak makul süre aşılmışsa, TCK m. 43 kapsamında zincirleme suç hükümleri uygulanmalıdır. Ayrıca, ağaç kesme suçunda hem yapacak hem yakacak nitelikte emvalin kesilmesi veya farklı nitelikte ağaçların kesilmesi durumunda, fail daha ağır olan suçtan ceza alması gerekmekte olup TCK m. 44 fikri içtima hükümlerine gidilmelidir.²⁴²

Hukuka uygunluk sebepleri arasında yer alan kanun hükmü ile hakkın kullanılması, ağaç kesme suçu bakımından da uygulama alanı bulabilmektedir. Ormanların sürdürülebilirliği ve toplumun bazı kesimleri için önemli bir ihtiyaç olması sebebiyle, belli şartlar çerçevesinde ağaç kesimine kanun hükmü ile hukuka uygunluk sebebi tanınmıştır. Bu kapsamda, Orman Kanunu 26, 40 ve 44. maddeleri ile Orman Emvalinin İstihsaline Ait Yönetmelik gereğince, yasal düzenlemeler eşliğinde izin verilmektedir. Buna göre, devlet ormanlarında ormanların nasıl ve ne ölçüde kullanılacağı, sürekliliğinin sağlanması bakımından Bakanlık tarafından planlanmakta; ağaç kesimi yoluyla ürün elde edilmesi,

²⁴¹ Mehmet Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu ve İlgili Mevzuat* (Ankara: Yayın, 2009), 793.

²⁴² Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*, 55-56.

bu ürünlerin satışı ve imtiyazlı köylülerle üçüncü kişilerin hak ve yükümlülükleri kanun hükümleriyle düzenlenmektedir. Ormanların bakımı ve sürdürülebilirliği dışında, ormandan emval elde edilmesi amacıyla yapılacak yasak eylemler, Orman Kanunu m. 15 gereğince orman idaresinin izniyle gerçekleştirilen ağaç kesme işlemi kapsamında hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, tohum ve fidan yetiştiren özel orman sahipleri, Orman Kanunu m. 56 ile 14/A ve 14/B bentlerinde belirtilen yasak eylemlerden muaf tutulmuştur. Bu kapsamda, yasak eylemler belirli şartlar altında, özel orman sahiplerinin rızasıyla üçüncü kişiler tarafından da gerçekleştirilebilmekte olup bu durum da hakkın kullanılması kapsamında değerlendirilir.²⁴³

Ağaç kesme suçuna ilişkin hukuki değerlendirmeler sonrasında, ağaç kesme eylemlerinin bazı hallerinin suç kapsamından çıkarılarak kabahat kapsamına alındığı ortadadır. Nitekim, Orman Kanunu m. 91 ile düzenlenmiş olsa da 14.04.2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanun m. 11 ile Orman Kanunu m. 91/5. fıkrası değiştirilmiştir. Bu değişiklikle birlikte bazı fiiller suç olmaktan çıkarılmış ve kabahat rejimi içinde değerlendirilmiştir. Buna göre Orman Kanunu m. 91/5 fıkrasına göre 14 A ve B bentlerinde yasak edilen ve bu maddeye dahil edilmeyen eylemler bu kapsamda yer almaktadır. Ağaçların hayatiyetlerini kaybetmeyecek şekilde tepe ve dallarının budanması, zarar görmesi, kabuklarının, reçinelerinin, katranlarının, sakızlarının ve öz yağlarının alınması, ayrıca devrilmiş veya yatık ağaçlarının kesilmesi ya da taşınması, pırnal meşesi, sakız, sandal gibi boyu uzamayan yayvan genişleyen uzun ömürlü odunsu bitkilerin kesilmesi, sürgünlerinden budanması, kurumuş fidanları budamak, devrilen ağaçlardan dal sağlamak, odunları bir araya getirmek, rüzgar ya da kar sebebiyle düşen veya hasar gören ağaçları kesmek ya da toplamak kanunen ve içtihatlarca kabul edilen eylemlerdir. Bu eylemlerin değerlendirilmesi ise ağacın hayatiyetine göre değerlendirilmektedir. Eğer kesim sonucunda ağaç hayatiyetini kaybetmişse 91/1 iken kaybetmemişse 91/5 maddelerinin uygulanması gerekmektedir. Ayrıca ağaççıklarda bu fıkranın uygulanması için sürgünlerinde gerçekleşmesi ve kökten kesilerek hayatiyetlerini kaybetmemeleri gerekmektedir.²⁴⁴

²⁴³ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 95.

²⁴⁴ Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*, 53-54.

2.3.4.2 İzin Almadan Ormanlarda Maden Ocağı Açma veya İşletme

Orman Kanunu m. 92, 08.02.2008 tarihli 5728 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu kabahat kapsamından çıkarılarak suç kapsamına alınmıştır. Ancak, bazı hükümleri bakımından hâlâ kabahat rejimine tabi uygulamalar söz konusudur. Bu suçun oluşumunu engellemek amacıyla Orman Kanunu m. 16, devlet ormanlarında, kamu tüzel kişilerine ait ormanlarda ve özel ormanlarda madencilik faaliyetlerinin belli şartlar çerçevesinde izin alınmasına bağlamıştır. Burada dikkat edilmesi gereken iki temel husus bulunmaktadır. Birincisi, devlet ormanlarında yürütülecek faaliyetlerde, özellikle tohum yetiştirme sahaları, gen koruma alanları, özel statülü koruma bölgeleri, orman içi piknik ve dinlenme yerleri, yöreye özgü bitki habitatları, ekolojik açıdan hassas alanlar, muhafaza ormanları ve millî park alanları için ilgili bakanlığın açık muvafakati gereklidir. Diğer alanlarda ise faaliyet izne bağlı olarak yürütülebilmektedir. İkincisi ise, kamu tüzel kişilerine ait ormanlar ile özel ormanlarda madencilik faaliyetleri kapsamında gerekli olan yapı ve tesislerin inşası da izne tabi tutulmuş olup, bu alanlarda da orman idaresinin izni olmadan faaliyette bulunulması hukuka aykırılık teşkil etmektedir.²⁴⁵

Tüm orman türlerinde gerçekleştirilecek madencilik faaliyetlerinin ilgili bakanlığın iznine tabi olması, fail bakımından özel bir düzenleme getirmiştir. Her ne kadar suçun faili açısından özel bir şart aranmamış olsa da yetkisiz bir şekilde çevreye zarar verecek şekilde ormanlarda madencilik faaliyeti yürüten herkes, izinsiz maden ocağı açma veya işletme suçunun faili sayılır. Mağdur bakımından, bu suçun mağduru da kamu yararı gözetilerek devlet ya da toplumdur. Dolayısıyla, ağaç kesme suçuna ilişkin mağduriyet değerlendirmesi bu suç bakımından da geçerlidir. Eylem bakımından, gerekli yasal izinler alınmaksızın ormanlarda maden aranması veya işletilmesi, dolayısıyla maden ocağı açılması ya da işletilmesi hukuka aykırı eylemler niteliğindedir. Bu suçun oluşabilmesi için yalnızca izinsiz faaliyette bulunmak yeterli olmayıp, aynı zamanda verilen izinlerin kapsamının dışına çıkılması (örneğin ruhsat süresinin dolmasına rağmen faaliyete devam edilmesi veya ruhsat sınırlarının aşılması) hâlleri de suçun konusunu oluşturur. Konu bakımından, izinsiz madencilik faaliyetinin yürütüldüğü yer orman arazisidir. Maden ocağının açılması veya işletilmesi sonucunda bu arazi üzerinde oluşan fiilî durum, orman işgali niteliği taşır. Nitekim, orman sınırları içinde yer alan bir alanın üzerinde bitki örtüsü

²⁴⁵ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 189.

bulunmasa bile bu alan orman sayılır. Dolayısıyla, maden ocağı açmak veya işletmek için bu tür bir alanda faaliyet gösterilmesi hâlinde, ağaçların varlığına bakılmaksızın suç oluşur. Ancak eğer bu faaliyet sırasında ormandaki ağaçlara da zarar verilmiş ya da ağaç kesimi gerçekleştirilmişse, bu durumda izinsiz madencilik suçu ile ağaç kesme suçu da oluşur. Bu nedenle, ağaçlar doğrudan bu suçun konusu değilse de diğer suçlarla birleşmesi mümkündür.²⁴⁶

İzin alınmaksızın ormanlarda maden ocağı açılması ve işletilmesi suçu, yalnızca kastla işlenebilen bir suçtur. Madencilik faaliyetlerinin orman sayılan alanlarda gerçekleştirilmesi durumunda, failin söz konusu alanın orman olduğunu ve Orman Kanunu hükümlerinin uygulanacağını bilmemesi yahut orman sayılmayan bir alanda faaliyette bulunması hâlinde Madencilik Kanunu hükümlerinin uygulanacağını bilmemesi, mazeret olarak kabul edilemeyeceği gibi hukuki hata kapsamında da değerlendirilemez. Bu nedenle, izin almadan maden ocağı açma veya işletme suçunun taksirle işlenmesi mümkün değildir. Gerek hiç izin alınmaması gerekse alınan iznin süresinin veya sınırlarının aşılması, failin bu eylemleri bilerek ve isteyerek gerçekleştirdiğini gösterir. Dolayısıyla, bu suçun manevi unsuru sadece kasttır.²⁴⁷ İzin süresinin sona ermesinden veya izin sınırlarının aşılmasından sonra yeniden başvuru yapılmış olsa dahi, ilgili bakanlığı ya da yetkili idare tarafından yeni bir izin verilmeden maden ocağı faaliyetlerine devam edilmesi, kastı ortadan kaldırmaz. Bu durumda, faaliyetin hukuka aykırılığı açık olup failin eylemi bilerek ve isteyerek gerçekleştirdiği kabul edilerek suç kastının varlığı benimsenmelidir.²⁴⁸

Özel görünüş şekilleri bakımından, izin almadan ormanlarda maden ocağı açılması ve işletilmesi suçu incelendiğinde, suçun teşebbüs, iştirak ve içtima hükümleri çerçevesinde farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Teşebbüs açısından, failin doğrudan maden ocağını açma veya işletmeye yönelik icra hareketlerine başlamış olması gerekmektedir. Haritalandırma, yol veya haberleşme tesisleri inşası gibi hazırlık aşamasındaki eylemler ise teşebbüs kapsamında değerlendirilmez. Ancak, madenin bulunduğu alanın üst tabakasındaki toprak ve bitki örtüsünün kaldırılması, kazı

²⁴⁶ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 192-197.

²⁴⁷ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 198-199.

²⁴⁸ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 896.

çalışmalarına başlanması veya kuyu açılması gibi doğrudan maden işletmeye yönelik adımlar atıldığında, teşebbüs aşamasında olduğu kabul edilir. Bu tür durumlarda failler, ormanlarda izinsiz maden ocağı açma veya işletme suçuna teşebbüsten dolayı cezai sorumluluk taşır. İştirak bakımından, suç tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir ve bu açıdan özel bir durum söz konusu değildir. Suçun oluşumu için failin maden ocağının izinsiz açıldığını veya işletildiğini bilerek hareket etmesi yeterlidir. Bu nedenle, suça azmettiren, yardım eden veya iştirak eden kişilerin de bu bilinçle hareket etmeleri halinde cezai sorumlulukları doğar. İçtima bakımından ise gerçek içtima, fikri içtima ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkündür. Özellikle suçun icrası sırasında ağaç kesme eylemleri de söz konusu olduğunda, bu eylemler ayrı suçlar oluşturacağından, gerçek içtima hükümleri uygulanarak faillerin her bir suçtan ayrı ayrı sorumlu tutulması gerekecektir.²⁴⁹ Orman Kanunu m. 92/2 ile 91'e ilişkin açık bir atıf yaparak bu hususu netleştirmiştir. Bunun yanı sıra madencilik faaliyetleri sırasında yapılan altyapı, yol ve haberleşme tesisleri gibi işlemler her zaman ormanlarda izinsiz maden ocağı açma veya işletme suçunun icra hareketleri kapsamında değerlendirilemez. Bu tür eylemler, suçun icra hareketlerinden bağımsız nitelikte olduğundan şartların oluşması halinde ayrıca işgal ve faydalanma suçu kapsamında değerlendirilir. Buna göre de hem ormanlarda izinsiz maden ocağı açma ve işletme suçu hem de işgal ve faydalanma suçunu oluşturması halinde bu iki suç arasında fikri içtima hükümleri uygulanabilecektir.²⁵⁰ Bu durumda, fail her iki suçtan ayrı ayrı sorumlu tutulacak olup, ceza tayininde TCK m. 44 hükümleri doğrultusunda daha ağır olan ceza esas alınacaktır. Ayrıca, suçların birbirini etkilemesi durumunda ceza miktarının artırılması ya da indirilmesi gibi içtima hükümlerine göre değerlendirme yapılacaktır. Böylelikle, ormanların korunması amacıyla yapılan düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulanması ve suçların caydırıcılığının sağlanması hedeflenmektedir.

Hukuka uygunluk hususunda, izin almadan orman alanlarında maden ocağı açılması ve işletilmesi, hukuka aykırı bir fiildir. Ormanlık alanlarda maden faaliyetleri yürütülebilmesi için ilgili mercilerden gerekli izinlerin alınması zorunlu olmasından izin

²⁴⁹ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 200-204.

²⁵⁰ Günay, *Orman Ceza Davaları Usul ve Esasları*, 180.

prosedürlerine uygun hareket edilmesi halinde, bu fiil hukuka uygun hale gelerek hukuka aykırılık ortadan kalkmaktadır.

2.3.4.3 İşgal ve Faydalanma

Orman Kanunu m. 93'te kapsamlı bir orman suçu düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, Orman Kanunu m. 17 gereğince Devlet ormanlarında işgale yönelik çeşitli eylemler yasaklanmıştır. Ancak belirli şartlar çerçevesinde orman içinde bina ve tesislerin izne bağlanması, yeniden tarla açılması, yanmış orman sınırları veya orman kadastrosu sınırları içinde ormanlık alandan faydalanma, ayrıca kamu yararına kurulan tesis ve binaların amaç dışı kullanılması ya da kullanılmasına izin verilmesi gibi seçimlik fiiller de bu kapsamda suç sayılmaktadır. Ancak yerel mahkeme bir kararında, sanığın orman arazisinde izinli su ürünleri tesisine projeye aykırı ek binalar yapmasını Orman Kanunu m. 93 kapsamında suç kabul etmiş olsa da Yargıtay Ceza Genel Kurulu, fiilin izinli faaliyetin sınırlarının aşılması olduğunu, bu nedenle Orman Kanunu m. 18 kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirterek işgal ve faydalanma suçunun oluşmayacağını kabul etmiştir.²⁵¹

İşgal ve faydalanma suçunda ayrıca her ne kadar yalnızca Devlet ormanlarından söz edilse de Orman Kanunu 49 ve 56. maddeleri gereği, tüm orman türlerinde bu suçun oluşabileceği kabul edilmektedir.²⁵²

Orman Kanunu'nda bu suçla ilgili özel bir düzenleme bulunmaması nedeniyle, orman türü fark etmeksizin suçun faili herkes olabilir. Mağdur açısından ise herkes bu suçun mağduru olabilir; ancak ormanın türüne göre mağduriyet durumu değişmektedir. Devlet veya kamu tüzel kişilerine ait ormanlarda mağdur, ilgili kamu kurumları olurken, özel ormanlarda ise özel orman sahibi mağdur konumundadır. Eylem bakımından ise bu suç çok geniş bir hareket yelpazesine sahiptir. Örnek vermek gerekirse; orman içerisine her türlü barınma yerinin yapılması veya mevcut olanların kullanılması, orman ağaçlarının aşılması, orman içine yol yapılması, orman içerisine sürekli atıkların atılması, tarla açılması ve izin alınmadan izne tabi işlemlerin gerçekleştirilmesi gibi birçok farklı eylem

²⁵¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 18.03.2003, E. 2003/43, K. 2003/45, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi 02.08.2025.

²⁵² Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 205-206.

suç kapsamına girer. Suçun konusu ise, işgal ve faydalanılan alanın ormanın türü ne olursa olsun orman arazisi olmasıdır.

Kanunda taksirli hali düzenlenmediği gibi ormanlık alanda bina ve tesisin yapılması, tarla açılması, izin almadan izne bağlı işlerin gerçekleştirilmesi eylemlerinden birini yahut birkaçını bilerek ve isteyerek gerçekleştirilmesine bağlıdır. Ancak bu durumda faillerin ormanlık alanları bilmemesi gibi kabul edilebilir hata durumlarında TCK m. 30 söz konusu olabilmektedir. Böylece bu suç sadece kasten işlenebilmektedir.²⁵³ Uygulamada ise failin sahiplenme kastı bulunmadığı gerekçesiyle suçun manevi unsurunun oluşmadığı yönünde kararlar verilmektedir. Oysa sahiplenme bu suçun zorunlu bir unsuru değil, sadece olası amaçlardan biridir. Suç tipinde özel bir amaç aranmadığından, farklı saiklerle işlenmesi de mümkündür. Nitekim Yargıtay, fazla fidanları orman arazisine diken sanığın sahiplenme kastı olmadığı gerekçesiyle suçun oluşmadığına karar vermiştir.²⁵⁴ Bu nedenle, failin seçimlik hareketi bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesi manevi unsurun varlığı için yeterlidir; amacı sonuca etki etmez.

Özel görünüş şekilleri bakımından işgal ve faydalanma suçu incelendiğinde suçun teşebbüs, iştirak, içtima hükümleri çerçevesinde farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Teşebbüs bakımından, kesintisiz suçlara örnek teşkil eden bu suça teşebbüs mümkündür. Zira bu suç işgal ve faydalanma durumunun gündeme gelmesi halinde işgalin yahut faydalanmanın tespit edilmesi anına kadar devam etmesinden kesintisiz hareket suçudur ve de teşebbüs mümkündür. Ancak seçimlik hareketlerin bazıları hareketin tamamlanmasıyla neticenin gerçekleşmesinden sırf hareket suçu gündeme gelecek ve teşebbüs mümkün olmayacaktır. Örneğin ormanlık alanda binanın yapılmasıyla suç tamamlanmış olacak ve teşebbüs mümkün olmayacakken bina için temelin kazılması gibi neticenin henüz gerçekleşmemiş olmasından teşebbüs mümkün olacaktır. İştirak bakımından, suç tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir ve bu açıdan özel bir durum söz konusu değildir. Bina ve tesisin yapılması, tarla açılması, izin almadan izne bağlı işlerin gerçekleştirilmesi eylemlerinden birine yahut birkaçına neticenin gerçekleşmesi anına kadar iştirak mümkün olmakla birlikte bu faillerin suça katılım

²⁵³ Aras, *Açıklamalı-İçtihatlı*, 868.

²⁵⁴ YCGK., 17.07.2007, E. 2007/3-148, K. 2007/176, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi 02.08.2025.

oranlarına göre sorumlu tutulacaklardır. İçtima bakımından, gerçek içtima, fikri içtima ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkündür. Suçun icrası sırasında ağaç kesme suçunun eylemleri söz konusu olduğunda, bu eylemler ayrı suçlar oluşturacağından gerçek içtima hükümleri uygulanarak faillerin her bir suçtan ayrı ayrı sorumlu tutulması gerekecektir. Orman Kanunu m. 93/1 ile 91'e ilişkin açık bir atıf yaparak bu hususu netleştirmiştir. Failin farklı zamanlarda orman alanında tarla açması veya açılan tarlaya ekim yapması durumunda, zincirleme suç hükümleri uygulanması gerekir. Ancak fail, tarla açma amacıyla orman alanında yakma eylemi gerçekleştiriyorsa, bu durumda fikri içtima hükümleri uygulanacaktır.²⁵⁵ Bu durumda, fail her iki suçtan ayrı ayrı sorumlu tutulacak olup ceza tayininde TCK m. 44 hükümleri doğrultusunda daha ağır olan ceza esas alınacaktır. Yakma eylemi orman arazisinin zarar görmesine ve yangın riskinin artmasına yol açtığından, suçun ağırlığı artmakta ve cezai yaptırımlar daha ciddi hale gelmektedir.

Hukuka uygunluk hususunda, izne tabi durumun izin alınarak yapılması halinde hakkın kullanılması hukuka uygun hale gelerek hukuka aykırılık ortadan kalkmaktadır. İşgal ve faydalanma suçunun seçimlik hareketleri, geçerli tapusu olan bir yerde gerçekleştirilmesi hakkın kullanılması sayılmakta ve eylemleri hukuka uygun duruma getirmektedir.²⁵⁶

2.3.4.4 İzinsiz Tesisat Kurmak, Ocaklar Açma

Orman Kanunu m. 94 ile aynı kanunun m. 18'e yollama yapmak suretiyle bir orman suçu düzenlemektedir. Bu suç, özel ormanların bakımı dışında hem devlet ormanlarında hem de kamu tüzel kişilerine ait ormanlarda işlenebilecek niteliktedir

Fail ve mağdur, işgal ve faydalanma suçunda anlatılanlar bu suç için de geçerlidir. Eylem bakımından m. 18 kapsamındaki; balık üretim tesisi kurmak, mantar ve tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliği yapmak, fabrika kurmak, kireç, taş ve m. 92 dışında kalan kömür vb. ocaklar kurmak gibi faaliyetler bu suç kapsamındaki eylemlerdir. Seçimlik hareket ve sırf hareket suçları olmasından suçun oluşması için yeterli olmasının yanı sıra hukuki kesinti gerçekleşene dek suç devam etmektedir.²⁵⁷

²⁵⁵ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 229-232.

²⁵⁶ Bayındır, *Orman Suçları*, 60.

²⁵⁷ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 245.

Manevi unsur bakımından, söz konusu suç yalnızca kastla işlenebilir. Bu yönüyle, daha önce açıklanan benzer orman suçlarından farklı bir özellik taşımamaktadır.

Özel görünüş şekilleri bakımından izinsiz tesisat kurmak, ocak açmak suçu incelendiğinde suçun teşebbüs, iştirak, içtima hükümleri çerçevesinde farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Teşebbüs bakımından, izinsiz tesisat kurmak veya ocak kurmak hukuki kesinti gerçekleşene dek suçun devam etmesinden teşebbüse elverişli suç tipidir. Örneğin, ilgili tesisin veya maden ocağının inşasına başlanmış ancak tamamlanmadan önce yakalanılmış olması ya da tespit edilene kadar izinsiz şekilde mantar yetiştiriciliği yapılması, suçun gerçekleştiği ve devam ettiği durumlara örnek teşkil eder. İştirak bakımından, suç tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir ve bu açıdan özel bir durum söz konusu değildir. Suçun tespiti yapılana kadar suça katılan her fail suça katılım oranlarına göre sorumlu tutulacaklardır. İçtima bakımından, gerçek içtima, fikri içtima ve zincirleme suç hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Suçun icrası sırasında ağaç kesme suçunun eylemleri söz konusu olduğunda, bu eylemler ayrı suçlar oluşturacağından gerçek içtima hükümleri uygulanarak faillerin her bir suçtan ayrı ayrı sorumlu tutulması gerekecektir. Orman Kanunu m. 94/1 ile 91'e ilişkin açık bir atıf yaparak bu hususu netleştirmiştir. Bu suçun işlenilmesi durumunda eğer işgal ve faydalanma suçunun seçimlik hareket eylemlerini gerçekleştirirse fikri içtima hükümleri uygulanması gerekirken mantar yetiştiriciliği zamanla genişletilmesi halinde zincirleme suç hükümleri söz konusu olacaktır.²⁵⁸

Hukuka uygunluk hususunda, izne tabi durumun izin alınarak yapılması halinde hakkın kullanılması hukuka uygun hale gelerek hukuka aykırılık ortadan kalkmaktadır.

2.3.4.5 Damgalama Kurallarına Aykırılık ve Damga Taklidi

Orman Kanunu m. 97, 23/3/2023 tarihli ve 7442 sayılı Kanun ile madde yeniden güncellenmiştir. Yapılan değişiklik neticesinde bu kanunun m. 27/1'e göre damgalı ağaçları hukuka aykırı şekilde kesme durumunda her kesilen ağaç için altmış TL olan idari para cezası beş yüz TL olarak düzenlenmiştir. Her yıl yeniden değerlendirme oranına göre artırılan idari para cezalarına rağmen, yapılan bu yasal düzenleme ile ormanların

²⁵⁸ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 252-253.

korunması ve izinsiz ağaç kesimlerinin önlenmesi amacıyla caydırıcılığın artırılması hedeflenmiştir. Orman Kanunu m. 97/2'e göre, orman damgasının taklit edilmesi hâlinde, Türk Ceza Kanunu m. 202/2'e göre düzenlenen mühür bozma suçu kapsamında cezai işlem uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda, Orman Kanunu m. 97/1'de düzenlenen fiiller suç niteliği taşıırken; kanunun m. 97/2'de belirtilen eylemler ise kabahat kapsamında değerlendirilmelidir.

Fail ve mağdur bakımından özel bir nitelik bulunmadığından, bu yönüyle söz konusu suç ya da kabahat, diğer orman suçları ve kabahatlerinden farklılık göstermez. Eylem yönünden ise iki ayrı hukuki değerlendirme söz konusudur: Orman idaresi tarafından kesilmesi gereken ağaçların damgalanması ve hangi ağaçların ne şekilde kesileceğinin belirlenmesi durumunda, bu kurallara aykırı kesim yapılması sırf hareket kabahati niteliğindedir. Buna karşılık, orman idaresince yapılan resmi damgaların taklit edilmesi veya taklit olduğunu bilerek bu damgaların kullanılması hâli, seçimlik hareketli bir suç teşkil eder. Her iki durumda da eylemin konusu, damga olup; damgalama kurallarına aykırılık ya da damga taklidi söz konusudur. Damganın şekli, içeriği, rengi ve diğer unsurlarına ilişkin düzenlemeler ise Damga Yönetmeliği m. 4 ile hüküm altına alınmıştır. Anılan maddeye göre, damgalarda Türkiye Cumhuriyeti, Orman Umum Müdürlüğü veya Orman Dairesi ibareleri ile damga numarası yer almalı; bu ibareler ve şekiller damgaları birbirinden ayıran temel unsurları oluşturmalıdır.²⁵⁹

Manevi unsur hususunda maddenin iki fıkrası ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Maddenin ilk fıkrası kabahat olarak düzenlenirken ikinci fıkrası suç olarak düzenlenmiştir. Kabahat hükümleri dikkate alındığında, Orman Kanunu m. 97/1 fiilin taksirle mi yoksa kastla mı işlenebileceği açıkça belirtilmemiştir. Ancak, TCK m. 22/1 gereğince, bir fiilin taksirle cezalandırılabilmesi için bunun kanunda açıkça düzenlenmiş olması gerekir. Bu nedenle, Orman Kanunu m. 97/1'de yer alan fiiller hem kastla hem taksirle işlenebilir nitelikte olsa da taksirle işlenmeleri hâlinde cezalandırılabilmeleri için açık bir düzenleme bulunmadığından, sadece kast hâlinde cezai sorumluluk doğar.²⁶⁰ Buna göre damga taklidi olan suçun mühür bozma hükmüne göre cezalandırılması için failin kasten hareket etmesi gerekmektedir. Maddenin ikinci fıkrası olan damgaların taklit edilmesi taksirle

²⁵⁹ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 293-295.

²⁶⁰ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 185.

işlenilemeyecek eylem olsa da ilk fıkrası olan damgalı ağaçların kesilmesi hem kasten hem taksirle işlenebilmektedir. Zira ağaç kesim hususunda orman idaresi tarafından gerekli izin alınan ağaç kesiminde ağacın damgalı olduğunun gözden kaçırılması gündeme gelmekte ve taksir söz konusu olabilmektedir.

Özel görünüş şekilleri bakımından, maddenin iki fıkrası ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Birinci fıkra, teşebbüs, iştirak ve içtima açısından; izinsiz hayvan sokulması veya başıboş hayvanın ormana girmesine neden olma kabahatine ilişkin hükümler geçerlidir. İkinci fıkra ise, hareketlerin bölünebilir olması nedeniyle teşebbüs mümkündür. İştirak bakımından özel bir istisna bulunmamakta olup, suç tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir. İçtima açısından ise, damga taklidinin aynı zaman dilimi içinde birden fazla ağaca yapılması hâlinde zincirleme suç oluşurken, bu fiiller farklı zamanlarda gerçekleştirilirse zincirleme suç oluşmayacaktır.²⁶¹

Hukuka uygunluk bakımından yapılan değerlendirmede, somut olayda hukuka uygunluk sebeplerinden herhangi birinin varlığı tespit edilmemiştir. Bu bağlamda, söz konusu eylem hukuka aykırı sayılmakta olup failin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldıracak veya sınırlandıracak bir hukuka uygunluk hali mevcut değildir.

2.3.4.6 Orman Emvalini Tahsis Amacına Aykırı Kullanım

Orman Kanunu m. 98 ile bu kanunun 31, 32 ve 33 maddelerine yollama yaptığı devlet ormanları için geçerli olan orman suçudur. Bu kapsamda bu madde de işlenen fiillerin cezai sorumluluğu, anılan maddelerdeki suç hükümleri doğrultusunda değerlendirilir ve uygulanır.

Orman idaresince köylülere verilen emvalini tahsis amacına aykırı kullanma hakkı bulunan hak sahipleri tarafından amaca aykırı hareket etmek suretiyle işlenebilen gerçek özgü suç niteliğindedir. Buna göre fail, Orman Kanunu'nda m. 31, 32 ve 33'te sayılan orman köylerinde ikamet eden veya özel koşullarla hak sahibi olanlardır. Mağdur bakımından, herkes bu suçun mağduru olurken orman idaresi gibi tüzel kişiliği olanlar suçtan zarar gören olarak bulunmaktadır. Eylem bakımından, hükümlerince köye veya köylüye ihtiyaçları hususunda orman emvali tahsis edilmesinde aykırı davranarak hareket

²⁶¹ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 296-298.

edilmesinde bu suçun eylemi gerçekleştirilmektedir. Suçun konusu, hak sahibi olanlara verilen yapacak nitelikteki orman emvali ya da bu emvalin yerine geçen nakit ödemelerdir. Bu suç, orman kaynaklarının yanı sıra kamu güvenini suistimal eden hukuk ihlalidir.²⁶²

Kanunda özel bir düzenleme bulunmadığından taksirle işlenmesi mümkün değildir. Bu nedenle bu suç ancak kasten işlenilmesi halinde cezalandırılabilir.

Özel görünüş şekilleri bakımından orman emvalinin tahsis amacına aykırı kullanım suçu incelendiğinde suçun teşebbüs, iştirak, içtima hükümleri çerçevesinde farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Teşebbüs bakımından, suçun eylemlerinin bazı durumları teşebbüse mümkündür. Örneğin, emvalinin elden çıkarılmasında köyden başka yere nakletme de nakletmeden yakalanılması halinde teşebbüs mümkünken köyden çıkarılması aykırılık kabul edilmesinden çıkarılmasıyla suçun eylemi gerçekleşeceğinden teşebbüs mümkün olmayacaktır.²⁶³ İştirak bakımından, bu suç tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir. Ancak özgü suç niteliğine sahip olan bu suçta yalnızca özgü nitelik taşıyan kişiler fail olarak kabul edilir; özgü nitelik taşımayan kişiler bu suçun faili olamazlar. Buna göre, orman emvalinin usule aykırı kullanımı halinde, fiili gerçekleştiren fail dışındakiler ancak azmettiren veya yardım eden sıfatıyla, suçun şartları olduğu takdirde sorumlu tutulacaktır.²⁶⁴ İçtima bakımından, fikri içtima söz konusu olacaktır. Orman emvalinin tahsisine aykırı davrananlar bu suçun işlenmesinde aynı eylemde başka bir suçu oluşturmada en ağır suçtan cezalandırılacaktır. Örneğin, yakacak olarak verilen emvalin niteliği değiştirilmesinde yakacak emval suçu olan Orman Kanunu m. 91 gündeme gelerek en ağır olan ağaç kesme suçunun ikinci fıkrası söz konusu olacaktır.²⁶⁵

Hukuka uygunluk hususunda, izne tabi durumun izin alınarak yapılması halinde hakkın kullanılması hukuka uygun hale gelerek hukuka aykırılığı ortadan kaldırmaktadır.

²⁶² Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 257-262.

²⁶³ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1076.

²⁶⁴ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 492.

²⁶⁵ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1076.

2.3.4.7 Orman Yangınlarını Haber Vermemek, Orman İdaresine Ait İletişim Eşyalarına Zarar Vermek

Orman Kanunu m. 104 ile bu kanunun m. 68'e yollama yaptığı orman yangınlarını haber vermemek ile orman idaresine ait iletişim eşyalarına zarar vermek şeklindeki orman suçudur. Dolayısıyla, söz konusu maddeye ilişkin fiiller cezai hükümler kapsamında ele alınacaktır.

Özel bir nitelik şartı bulunmayan ve genel nitelikteki bu suçun faili, toplumda yer alan herkes olabilir. Mağdur ise, toplumu oluşturan tüm bireylerdir. Orman türüne göre; özel ormanlarda özel orman sahibi, devlet veya kamu tüzel kişiliğine ait ormanlarda ise devlet veya ilgili kamu tüzel kişisi mağdur olarak kabul edilir. Maddenin birinci fıkrasında düzenlenen ihmal fiili, ateş veya yangın belirtisini yetkili makamlara bildirmeme yükümlülüğünün ihlali olup, ihmali bir hareket olarak değerlendirilir. İkinci fıkra ise, orman idaresine ait iletişim araçlarına zarar vermek suretiyle işlenen icrai bir hareket suçudur. Her iki eylemin zarara ya da somut bir tehlikeye yol açması aranmaz; bu nedenle suç, soyut tehlike suçu niteliğindedir. Suçun konusu ise, birinci fıkra açısından kamu güvenliği ve çevre; ikinci fıkra açısından ise eşyadır.²⁶⁶

Manevi unsur bakımından, önceki suçlar hakkında yapılan açıklamalar haricinde burada farklı bir durum bulunmamaktadır. Zira orman yangını gördüğü halde haber vermeme halinde ve orman idaresine ait iletişim eşyalarına zarar vermek failin bilerek hareket etmesini gerektirdiğinden kasten gerçekleştirilebilen eylemlerdir. Ayrıca kanun düzenlemesinde de taksirle işlenebileceği düzenlenmemiştir.

Özel görünüş şekilleri bakımından, orman yangınlarını haber vermemek ya da orman idaresinin eşyalarına zarar vermek suçu incelendiğinde suçun teşebbüs, iştirak, içtima hükümleri çerçevesinde farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Orman yangınlarını haber vermemek suçu teşebbüs bakımından, ihmali ve sırf hareket suçu olmasından teşebbüse elverişli değildir. Çünkü bildirimin yapılmamasıyla tamamlanan bu suçta fiil bölünemez. Buna karşı, orman idaresine ait iletişim eşyalarına zarar verme suçu icrai nitelikte olup eylemin bölünebilir nitelikte olmasından teşebbüse

²⁶⁶ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 124-128.

elverişlidir. Her iki suç tipi de tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir ve bu açıdan özel bir durum söz konusu olmamaktadır. İctima bakımından, ilk eylem hukuki kesintiye uğrayabilen eylem olmadığı için her eylem ayrı cezalandırılacakken ikinci eylem hukuki kesintiye uğrayabilen eylem zincirleme suç hükümlerine uğrayacaktır. Orman idaresine ait iletişim eşyalarına zarar verme suçunda fikri ictima hükümleri de uygulanabilir. Orman yangını sırasında, orman idaresine ait iletişim eşyalarının zarar görmesinde daha ağır cezayı gerektiren suç orman yangını esas alınır.²⁶⁷

Hukuka uygunluk bakımından yapılan değerlendirmede, somut olayda hukuka uygunluk sebeplerinden herhangi birinin varlığı tespit edilmemiştir. Bu bağlamda, söz konusu eylem hukuka aykırı sayılmakta olup failin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldıracak veya sınırlandıracak bir hukuka uygunluk hali mevcut değildir.

2.3.4.8 Orman Yangınının Söndürülmesinden Kaçınmak

Orman Kanunu m. 105, 23/3/2023 tarihli ve 7442 sayılı kanun ile güncellenmiş olup bu kanunun m. 69'a yollama yaptığı orman yangınlarının söndürülmesinden kaçınma eylemi orman suçu olarak düzenlemiştir. Dolayısıyla söz konusu maddeye ilişkin fiiller cezai hükümler kapsamında ele alınacaktır.

Fail bakımından bu suç, yalnızca orman idaresinde görevli olanlar ile kamu kurumunda çalışan kişilerce işlenebildiğinden özgü suç niteliğindedir. Bu kişiler; orman teşkilatındaki personeller, en büyük mülki amir, mülki amirin talimatıyla görevlendirilen kamu kurumundaki personeller ile orman sahipleridir. Mağdur bakımından, diğer tüm suç ve kabahatler gibi toplumu oluşturan tüm bireylerdir. Orman türüne göre özel orman sahibi mağdur olurken devlet ya da kamu tüzel kişiliğine ait ormanlar ise suçtan zarar görendir. Orman yangınlarının olduğu yerde orman yangınına şahit olunmasına rağmen harekete geçmeme bu suçun eylemidir. Bu yönüyle suç, gerçek ihmali bir suç olup herhangi bir neticenin meydana gelmesi aranmaksızın yalnızca yükümlülüğün yerine getirilmemesi suçun oluşması için yeterlidir. Suçun konusu, yangın yerine yardım

²⁶⁷ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 130-140.

etmemeden kaynaklı orman yangınıdır. Yangından dolayı sorumluluk yüklenen faillerin bu yükümlülüğü yerine getirip getirmediği suçun oluşumunda etkilidir.²⁶⁸

Manevi unsur bakımından, önceki suçlar hakkında yapılan açıklamalar haricinde farklı bir durum bulunmamaktadır. Zira ormanlarla ilgili yükümlülüğü olanlar, orman yangınına gördüğü halde yükümlülüğünü yerine getirmeyenler gerekli dikkat ve özensizlik nedeniyle değil bilerek ve isteyerek sorumluluklarından kaçınmaktadırlar. Suçun eylemi ihmali hareketle söz konusu olmaktadır ve kanunda taksirle işlenebileceği düzenlenmemiştir.

Özel görünüş şekilleri bakımından, orman yangınının söndürülmesinden kaçınma suçu incelendiğinde suçun teşebbüs, iştirak, içtima hükümleri çerçevesinde farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Teşebbüs bakımından değerlendirme yapıldığında, diğer ormana yönelik suçlardan farklı olarak, bu suçta eylemin somut bir tehlike oluşturması ve bu somut tehlikenin varlığının cezalandırılma için zorunlu bir şart olması nedeniyle teşebbüs kabul edilmemektedir. Yani, fiilin henüz tamamlanmamış ya da gerçekleşmemiş aşamasında, somut bir tehlike ortaya çıkmadığı için, suçun tamamlanmış olması ve bu tehlikenin ortaya çıkması gerekir. Bu durum, soyut tehlike suçlarında teşebbüsün mümkün olması ile karışıklık arz eder. Dolayısıyla, teşebbüs aşamasında olan eylemler henüz cezai sorumluluğu doğurmaz. Bu kural, somut tehlikenin varlığını cezai sorumluluğun temel unsuru olarak gören suç tiplerine özgüdür ve ilgili orman suçları açısından da bu şekilde uygulanmaktadır.²⁶⁹ İştirak bakımından, suç tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir ve bu açıdan özel bir durum söz konusu değildir. Suçun tespiti yapıldıkça kadar suça katılan her fail suça katılım oranlarına göre sorumlu tutulacaklardır. İçtima bakımından, gerçek içtima, fikri içtima ve zincirleme suç hükümleri söz konusu olmaktadır. Yükümlülüğü olanların birden fazla yangına müdahale etmemesi durumunda zincirleme şeklinde bu suçun işlenmesi mümkündür. Ancak burada failin aynı suçu işleme iradesi ve suçların arasındaki zaman aralığı analiz edilmelidir. Eğer bu suçun işlenmesinde hem yangına yardım edilmemesi hem de görevi kötüye kullanma suçlarının işlenmesi halinde özel hüküm niteliğinde olan yangına yardım etmeme suçu esas alınmaktadır. Yangına müdahale edilmemesi sonucunda ihmali

²⁶⁸ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 144-149.

²⁶⁹ Artuç ve Gökcan, *Türk Ceza Kanunu Açıklamalı*, 1019.

davranışla öldürme ya da yaralama gibi ağır neticelerin meydana gelmesi durumunda ise fikri içtima hükümleri gereğince daha ağır olan öldürme ya da yaralama suçu esas alınmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta eğer fail tek bir eylem ile birden fazla eylem gerçekleştirmesinde her eylemden ayrı ayrı cezalandırılabilmesi gibi en ağır eylemden cezalandırılabilmesi somut olaya göre Yargıtay kararlarında değerlendirilmektedir.²⁷⁰

Hukuka uygunluk bakımından yapılan değerlendirmede, somut olayda hukuka uygunluk sebeplerinden herhangi birinin varlığı tespit edilmemiştir. Bu bağlamda, söz konusu eylem hukuka aykırı sayılmakta olup failin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldıracak veya sınırlandıracak bir hukuka uygunluk hali mevcut değildir.

2.3.4.9 Orman Kanunu'na Muhalefet

Orman Kanunu m. 106 ile bu kanunun m. 72 ve 73'ün yollama yaptığı orman kanununa muhalefet eylemi orman suçu olarak düzenlenmiştir. Buna göre, söz konusu maddenin kapsamındaki fiillerin cezai değerlendirilmesinde, ilgili suç hükümleri uygulanacaktır. Ancak bu suçun cezai değerlendirilmesi yapılamayacaktır. Çünkü, 19/4/2018 tarihli ve 7139 sayılı kanun ile m. 72 gereğince orman yangınlarında görevli çalışanlarının çalışma süresi düzenlenirken m. 73 mülga edilmek suretiyle kanuni düzenleme yapılmıştır. Böylece, bu madde ile düzenlenen orman kanuna muhalif hareket etme eylemi kanuni düzenleme öncesi bulunan orman yangınları için telgraf çekme ve söz konusu yere görevli sevk etme durumu hususunda geçerlidir. Geçerli olan bu madde, aynı kanunun m. 75 ile 23/3/2023 tarihli ve 7442 sayılı kanun kapsamında düzenlenmiştir. Bu nedenle, m. 72 ve 73'te yapılan düzenlemelerin ardından Orman Kanunu'na aykırılık oluşması halinde, yeni bir kanun ihtiyacı tekrar gündeme gelmektedir

2.3.4.10 Kaçak Orman Emvali

Orman Kanunu'nda orman ürünlerine ilişkin tüm işlemler, kanuni düzenlemelerle açıkça belirlenmiştir. Buna göre, orman istihsaline aykırı gerçekleştirilen fiiller sonucu elde edilen emval, kaçak olarak kabul edilmektedir. Ayrıca orman emvali hukuka uygun elde edilse bile nakliyesine dair kanuni düzenlemelere aykırı olarak belgesiz hareket

²⁷⁰ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 152-154.

edilmesinde de emval kaçak olarak kabul edilmektedir. Böylece Orman Kanunu m. 108 kaçak orman emvali orman suçu olarak düzenlemiştir. Ayrıca bu kanunun m. 100/1 ve 3 fıkraları da kaçak orman emvali hükümlerine tabidir. Buna göre bu maddeler için suç hükümleri geçerli olacaktır.

Özel orman sahiplerinin kendi ormanlarından tohum ekme veya fidan dikme gibi istisnalar dışında hukuka aykırı şekilde orman emvali elde etmeleri durumunda bu kişilerde dahil olmak üzere fail bakımından, özel bir nitelik aranmamakta ve bu suç herkes tarafından işlenmektedir. Ayrıca orman emvali ticaretiyle uğraşan ya da bu ürünleri işleyerek satan kişilerce suçun işlenmesi durumunda failin cezasının artırılması öngörülmüştür. Suçun mağduru, herkes olurken kamu tüzel kişiliği olanlar suçtan zarar gören olarak bulunmaktadır. Eylem bakımından, m. 108’de taşımak, satmak, satın almak vs. ile m. 100’de damgasız, işaretsiz, belgesiz vs. suçun oluşması hususunda birden fazla seçimlik hareket bulunmaktadır. Kesintisiz nitelikteki bu seçimlik hareketler, hukuki ya da fiili bir kesinti ile sona erer. Suçun konusunu ise, her türlü orman emvali oluşturur. Emvalin niteliği değil değeri suç açısından önemli olup kanunla cezanın indirilmesi öngörülmüştür.²⁷¹

Manevi unsur bakımından bu suç sadece kastla işlenmektedir. Kanunun hükmüne göre, suçun oluşabilmesi için seçimlik hareketlerden birinin gerçekleşmesi ile failin bilerek ve isteyerek gerçekleşmesi gerekmektedir. Buna karşılık, failin kasti olarak hareket etmemesinde cezalandırmama hükmü değil hata hükümlerinden faydalanılması gündeme gelmektedir.²⁷² Yargıtay’ın yerleşik uygulamasına göre, nakliye işiyle uğraşan kişilerin, araca yüklenen eşyanın cinsini, miktarını bilmek ve denetlemek gibi bir yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu nedenle, nakliyecilerin suça konu orman emvalinin kaçak olduğundan haberdar olmadıklarını ya da araca yüklenmesinden habersiz olduklarını ileri sürmeleri, kast unsurunu ortadan kaldırmaz. Failin kastının varlığı, bu bilgi ve denetim yükümlülüğüne dayandırılarak değerlendirilir. Dolayısıyla, nakliyecilerin bu savunmaları, suçun manevi unsurunun reddi için yeterli değildir.²⁷³

²⁷¹ Bayındır, *Orman Suçları*, 94-99.

²⁷² Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 282-283.

²⁷³ Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*, 145.

Özel görünüş şekilleri bakımından, kaçak orman emvali suçunun teşebbüs, iştirak, içtima hükümleri çerçevesinde farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Teşebbüs bakımından, eylemlerin bölünebilir hukuki kesintiye uğrayabilir durumlarında teşebbüs gündeme gelecektir. Örneğin kaçak emvalin ormandan çıkarılması noktasında çıkarılmadan yakalanması halinde teşebbüs söz konusu olacaktır.²⁷⁴ Ancak eylemin bulundurmak gibi doğrudan neticenin olduğu durumda teşebbüs gündeme gelmeyecektir. İştirak bakımından, suç tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir ve bu açıdan özel bir durum söz konusu değildir. Lakin burada iki hususa dikkat edilmelidir. Biri kaçak emvalin nakledilmesinde araca yüklenmesinde bulunanlar yardım eden sıfatını haiz iken araca yüklenmenin yanında nakledilmesinde de bulunursa müşterek fail olarak cezalandırılma söz konusu olacaktır.²⁷⁵ Diğeri maddenin ikinci fıkrasında kaçak emvalin nitelikli hali olan ticari amaçla failin orman emvalinin ticaretinin yapılmasında fiile iştirak edenlerin cezalandırılması maddenin ilk fıkrasına göre olacaktır.²⁷⁶ Suçun tespiti yapıldıktan sonra suça katılan her fail suça katılım oranlarına göre sorumlu tutulacaklardır. İçtima bakımından, suçların konusu ve fiil unsurları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Kaçak orman emvali farklı zamanlarda ancak aynı suç iradesiyle ormandan çıkarılmışsa zincirleme suç hükümleri uygulanır. Ancak, aynı emval birden fazla seçimlik hareket gerçekleştirilmişse ortada tek bir suç olduğundan zincirleme suç hükümleri uygulanmaz. Kaçak emval suçu, ağaç kesme suçu ile gündeme geldiğinde iki farklı eylem ve suçun konusu olduğundan gerçek içtima uygulanarak hem kaçak emval suçundan hem de ağaç kesme suçundan hüküm kurulmalıdır. Zira ağaç kesme suçu ağacın kesilmesiyle tamamlanırken kaçak emval suçunda taşımak, biçmek, işlemek gibi farklı fiiller yer almaktadır. Dikkat edilmesi gereken husus her iki suçta yer alan kesme eyleminin doğal veya hukuki anlamda tek eylem olarak değerlendirilmediğidir. Orman Kanunu'nda düzenlenen kabahatler kaçak emval suçuna vücut verebilir. Örneğin, devrik ağaçları izinsiz götürmek hem kabahat hem de kaçak emval suçunu oluşturabilir. Bu durumda fıkri içtima hükümleri gereğince yalnızca kaçak emval suçundan sorumluluk doğmalıdır. Zira suç kabahate göre daha ağır ihlal neticesi doğurmaktadır.²⁷⁷

²⁷⁴ YCGK., 01.05.2001, E. 2001/63, K. 2001/82, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi 02.08.2025.

²⁷⁵ Aras, *Açıklamalı-İçtihatlı*, 939.

²⁷⁶ Aras, *Açıklamalı-İçtihatlı*, 1035.

²⁷⁷ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 288-290.

Hukuka uygunluk hususunda, orman ürünlerinin hukuka aykırı elde edilmesi kanuni düzenleme gereğince suçun maddi unsurudur. Bu nedenledir ki hukuka uygunluk nedenlerinin bulunması durumunda suç oluşmayacak ve oluşmayan suç konusunda da hukuka uygunluk nedenleri gündeme gelmeyecektir.²⁷⁸

2.3.4.11 Orman Yakma

Orman Kanunu'nda kast ve taksir ayrımı yapılarak düzenlemesi yapılan tek suç orman yakma suçudur.²⁷⁹ Orman yakma suçu farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, yangının ormanlık alanda meydana gelmesidir. Zira bu durumda suçun niteliği gereği hangi kanunun uygulama alanı olacağı tespit edilmelidir. Ormanlık alanın olması halinde genel ve özel kanun çatışması sonucu görünüşte içtima kuralları uyarınca özel kanun niteliğinde olan Orman Kanunu hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.²⁸⁰ Eğer ormanlık alanda suç gerçekleşmiyorsa TCK'ya göre genel güvenliği kasten tehlikeye sokma, genel güvenliği taksirle tehlikeye sokma yahut mala zarar verme suçlarının hükümlerine göre değerlendirme yapılarak fail cezalandırılacaktır.

Orman Kanunu'nda orman yangınlarına ilişkin çeşitli düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemelerde, orman yangınlarının hareket ve neticesine göre farklı değerlendirmeler düzenlenmiştir. Her bir madde, ayrı bir orman yangınına sebebiyet verdiği için, konu anlatımı tek bir başlık altında değil, maddeler bazında ayrı ayrı ele alınacaktır. Böylece, Orman Kanunu m. 110/1 hariç diğer maddeleri genel anlamda orman suçu kapsamında değerlendirilecek ve bu maddelere ilişkin suç hükümleri uygulanacaktır.

2.3.4.11.1 Ormanlarda Yangın Çıkmasına Sebebiyet Verme

Orman Kanunu m. 110/1 ve 2 fıkralarında düzenlenen ormanlarda ateş yakmak suretiyle ormanlarda yangın çıkmasına sebebiyet verme faaliyeti orman yangınlarına kapı aralayan eylemlerdir. Eylemler ise Orman Kanunu m. 76'da düzenlenen dört bent halindedir.

²⁷⁸ Bayındır, *Orman Suçları*, 101.

²⁷⁹ Bayındır, *Orman Suçları*, 29.

²⁸⁰ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 174.

Maddenin ilk bendinde bulunan kabahat iken diğer bentlerinde bulunanlar suçtur. Buna göre ormanlarda ateş yakmak eyleminin cezai değerlendirilmesi yapılacaktır.

Ormanlarda yangın çıkmasına sebebiyet veren tüm eylemlerde, fail bakımından özel bir nitelik aranmamakta olup, bu suç herkes tarafından işlenebilir. Mağdur açısından ise, toplumun tüm bireyleri mağdur konumunda bulunurken, tüzel kişiliğe sahip olanlar suçtan zarar gören sıfatını taşımaktadır. Bu bağlamda, orman idaresi suçtan zarar gören olarak davalarda müdahil olma hakkına sahiptir. Suçun soyut tehlike suçu niteliğinde olması nedeniyle, orman memurları tehlikeyi önlemek amacıyla ormanları çeşitli tehditlerden koruma görevi ve yetkisine sahiptir.²⁸¹ Seçimlik hareketlerin zarar doğmasını aramaması ve yangın tehlikesine sebep olabilecek eylemlerini cezalandırması dolayısıyla Orman Kanunu m. 76 tehlike suçudur. Kanun koyucu, orman yangını çıkmasına sebebiyet verecek ateş yakma eylemini yeterli bulduğundan suç soyut tehlike suçudur.²⁸² Eylem bakımından, m. 110/1, aynı kanunun m. 76/a bendinde kabahat eylemi, m. 110/2 ise aynı kanunun m. 76/b, c, d. bentlerinde suç oluşturan eylemleri düzenlemiştir. Orman Kanunu m. 110/1’de bulunan eylem, orman idaresi tarafından belirlenen yerlerde konaklamak dışındaki yerlerde konaklamaktır. Bu eyleminin değerlendirilmesinde konaklamanın süreklilik arz edip etmediğine göre bir değerlendirilme yapılmalıdır. Eğer fail yerleşmek veya sahiplenmek gibi iradelerle konaklamada sürekli şekilde hareket ediyorsa işgal ve faydalanma suçuna sübut verirken sürekli şekilde hareket etmiyorsa bu kabahate sübut verecektir.²⁸³ Orman Kanunu m. 110/2’de bulunan eylemler, ormanlarda müsaade edilen alanlar dışında ateş yakılması yahut yakılan ateşin söndürülmeden gidilmesi, ormanlarda yangına sebebiyet verebilecek maddelerin atılması, ormanlara dört kilometrelik mesafelerde yahut belirtilen orman köylerinde dikili haldeki anız veya bitki örtüsünün yakılmasıdır.²⁸⁴ Orman Kanunu m. 76/d bendinde anız ve bitki örtüsünün yakılmasında ormanlara dört kilometre mesafenin kuş uçuşu ölçümü değil arazi üzerinden şüpheye düşürmeyecek ölçümü olduğuna dikkat edilmelidir.²⁸⁵ Suçun konusu ise ağaçlar değil

²⁸¹ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1174.

²⁸² Osman Devrim Elvan, “Orman Yangınlarının Hukuksal Analizi”, içinde *Orman Yangınları: Sebepleri, Etkileri, İzlenmesi, Alınması Gereken Önlemler ve Rehabilitasyon Teknikleri*, ed., Taşkın Kavzaoğlu, (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2021), 389-390.

²⁸³ Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*, 189-190.

²⁸⁴ Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 08.09.2015, E. 2015/7228, K. 2015/3923, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi 02.08.2025.

²⁸⁵ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1174-1175.

ormanın varlığıdır. Bu nedenle yangınların ağaçlara zarar verip vermemesine göre değil ormanlık alan kapsamındaki yerlere yangının zarar vermesidir.²⁸⁶ Böylece orman sayılmayan alanlarda yangının çıkması TCK'da yer alan genel güvenliği kasten yahut taksirle işlenme suçu kapsamında değerlendirilecektir.

Kabahat niteliğindeki maddenin ilk fıkrasında, kanunda açık bir hüküm bulunmaması nedeniyle eylemler hem kast hem de taksirle işlenebilir. Ancak, eylemin doğası itibarıyla tehlike oluşturmaması ve sadece hareketle tamamlanması sebebiyle genel olarak kasten gerçekleştirilmesi beklenir. Maddenin ikinci fıkrasında ise suç niteliğinde bir eylem düzenlendiği ve taksirli hali kanunda belirtilmediği için, bu fıkra kapsamındaki fiillerin taksirle işlenmesi mümkün değildir. Ayrıca, her iki fıkradaki eylemler, soyut tehlike ve sırf hareket suçları olmaları nedeniyle esasen kasten işlenir. Buna karşılık gerekli özeni göstermemek suretiyle eylemi gerçekleştiren faillerin cezai sorumluluğunun değerlendirilmesinde doğrudan cezalandırmama ilkesi değil, somut olayın özelliklerine göre hata ve zorunluluk hali gibi hukuki sebepler dikkate alınmalıdır.²⁸⁷

Özel görünüş şekilleri bakımından ormanlarda yangın çıkmasına sebebiyet verme suçu incelendiğinde suçun teşebbüs, iştirak, içtima hükümleri çerçevesinde farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Teşebbüs bakımından, her iki fıkra da tehlike ve sırf hareket suçu olmasından ancak icra hareketleri bölünmesi durumunda teşebbüs mümkün olabilecektir.²⁸⁸ İştirak bakımından, suç tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir ve bu açıdan özel bir durum söz konusu değildir. Kabahat eyleminde her fail kendi kabahatinden sorumlu tutulurken suç eyleminde suçun tespiti yapılana kadar suça katılan her fail suça katılım oranlarına göre sorumlu tutulacaktır. İçtima bakımından, iki fıkra ayrı değerlendirilmelidir. İlk fıkrada, yer alan eylem hukuki kesintiye uğrayabilen eylem olmadığı için her eylem ayrı idari yaptırımla cezalandırılacaktır. İkinci fıkrada, yer alan eylemler için gerçek içtima, zincirleme suç ve fikri içtima hükümleri uygulanabilmektedir. Gerçek içtima bakımından aynı maddenin altıncı fıkrasına bakılmalıdır. Eğer orman yangını çıkmasına yönelik eylemlerin gerçekleştirilmesinde ölüm ya da yaralama meydana gelirse fail her iki eyleminden ayrı ayrı cezalandırılır.

²⁸⁶ Aras, *Açıklamalı-İçtihatlı*, 10884-1085.

²⁸⁷ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 162.

²⁸⁸ Bayındır, *Orman Suçları*, 120.

Lakin ölüm ya da yaralama halinde failin taksirli eylemi dolayısıyla gerçekleşmesinde failin kişisel ve ailevi mağduriyeti doğmasından TCK m. 22/6 gereğince ölüm ya da yaralamadan ceza verilmez. Ancak fail bilinçli taksirle ölüm ya da yaralamaya sebebiyet vermişse cezasında indirim yapılabilir.²⁸⁹ Burada failin hem kişisel hem de ailevi durumu aynı anda var olması ile kendisinin mağdur olduğu göz önüne alınmaktadır.²⁹⁰ Örneğin, ormanlara dört kilometre mesafe de tarla da anız yakılmasında rüzgâr nedeniyle tarladaki birinin yaralanmasına neden olunmasında fail hem taksirle yaralamadan hem de ateş yakmaktan cezalandırılırken yanan kişi eşi olması halinde failde şahsi cezasızlık nedeni oluşarak sadece ateş yakmaktan cezalandırılır.²⁹¹ Zincirleme suç kapsamında, farklı zamanlarda ormanlık alanlara yanıcı madde atılması ve ormanda ateş yakılması eylemleri tek bir eylem olarak kabul edilmekte, buna göre faile ceza artırımı uygulanarak hüküm verilmektedir. Fikri içtima bakımından, ormana dört kilometre mesafe de ya da orman köyünde anız veya bitki örtüsünün yakılmasında orman yanmaması halinde anız yakma suçu oluşurken ormanın yanmasına sebebiyet verilmesinde daha ağır cezayı gerektiren taksirle orman yakma suçundan fail cezalandırılır. Eğer çıkan yangın orman sahasında değilse lakin failin kastı varsa genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu olan TCK m. 170/1-a hükmünden ya da mala zarar verme suçu olan TCK m. 152 hükmünden, failin taksirli hareketi varsa genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması suçu olan TCK m. 171/1-a hükmünden cezalandırılmasına karar verilir.²⁹²

Hukuka uygunluk hususunda, orman yangınlarının çıkmasına yönelik ateş yakılmasında her eylem hukuka aykırıdır. Lakin ormanda ateş yakılmasından ya da yakılan ateşin söndürülmemesinden dolayı cezayı kaldıran ya da azaltan nedenler olabilmektedir. Örneğin ormanda ısınmak için yakılan ateşin vahşi hayvan saldırısına uğramalarından dolayı ateşin söndürülmeden gidilmesinde zorunluluk hali bulunmasından faillere ceza verilmez ya da cezalarında indirim yapılır.²⁹³

²⁸⁹ Artuç ve Gökcan, *Türk Ceza Kanunu Açıklamalı*, 84-85.

²⁹⁰ Gülsün Ayhan Aygörmöz, “Orman Yakma Suçları (Orman K. M. 110)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (2021): 51.

²⁹¹ Şeyma Sert, “6831 sayılı Orman Kanunu’nda Düzenlenen Orman Yakma Suçları”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/2, (2023), 444-445.

²⁹² Bayındır, *Orman Suçları*, 120.

²⁹³ Sert, “6831 sayılı Orman”, 445.

2.3.4.11.2 Taksirle Orman Yakma

Orman Kanunu m. 110/3'te düzenlenen orman yangının çıkarılmasına yönelik taksirle orman yakma eylemi orman suçu olarak düzenlemiştir. Dolayısıyla, söz konusu maddeye ilişkin fiiller cezai hükümler kapsamında ele alınacaktır.

Fail bakımından özel bir nitelik aranmamakta olup, suç herkes tarafından işlenebilir. Mağdur açısından ise, herkes bu suçun mağduru olurken, tüzel kişiliğe sahip olanlar suçtan zarar gören sıfatını taşımaktadır. Eylem bakımından, gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi nedeniyle ormanlık alanların yanmasına sebebiyet veren her eylemin yangın boyutuna gelmesi bu suçun oluşmasına sebebiyet vermektedir. Eylemlerin hareket noktasından ziyade neticesi önemlidir. Netice olarak gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesinden ormanlık alanındaki bitki örtüsünün kısmen ya da tamamen yanması bu suçun oluşması için yeterlidir. Örneğin ormanlık alanda yakılan ateşin yahut ormanlık alan dışında yakılan ateşin kıvılcımlarının rüzgâr nedeniyle ormandaki bitki örtüsüne sıçraması neticesiyle kısmen veya tamamen yanması taksirle orman yakma suçunu oluşturan eylemlerdir.²⁹⁴ Suçun konusu ormanlardır. Ormanda olmaması halinde ise TCK m. 171/1 genel güvenliği taksirle tehlikeye sokma suçu söz konusu olacaktır.

Suça sübut veren durum gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesidir. Gösterilmeyen dikkat ve özen nedeniyle failin fiili ile ortaya çıkan zarar arasında nedensellik bağlantısı olmalıdır. Zira ormanın yanmasında bir zarar ortaya çıkmakta ve bunun failin eyleminden kaynaklı olması gerekmektedir. Failin eyleminin bilinçli veya bilinçsiz gerçekleşmesi, cezalandırma açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, tanık beyanları ile eylemin nerede, ne zaman ve nasıl meydana geldiği ve amacının ne olduğu gibi unsurların titizlikle araştırılması, taksir derecesinin belirlenmesinde büyük önem arz etmektedir.²⁹⁵

Özel görünüş şekilleri bakımından taksirle orman yakma suçu incelendiğinde suçun teşebbüs, iştirak, içtima hükümleri çerçevesinde farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Teşebbüs ve iştirak açısından, söz konusu suçun taksirli şekilde işlenmesi nedeniyle teşebbüs ve iştirak mümkün değildir. Çünkü teşebbüs ve iştirak, ancak kasten işlenen suçlarda söz konusu olabilir. Bu bağlamda, eylemin

²⁹⁴ Sert, "6831 sayılı Orman", 423.

²⁹⁵ Bayındır, *Orman Suçları*, 112.

gerçekleşmesinde gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi sonucu suç oluşmakta ve her fail kendi fiilinden sorumlu tutulmaktadır.²⁹⁶ İçtima bakımından, suçun taksirle işlenmesi nedeniyle zincirleme suç hükümleri uygulanmazken, gerçek içtima ve fikri içtima hükümleri, ormanda ateş yakma suçuna ilişkin düzenlemelerle paralellik arz etmektedir. Ancak anız yakılması durumunda, bazı hallerde Kanunun ikinci ve üçüncü fıkraları aynı anda gündeme gelebilmektedir. Bu ayırmada, anız veya bitki örtüsünün ormana dört kilometrelik mesafe içinde ya da orman köylerinde yakılması halinde, failin kastının ormanın yanmasına yönelik olup olmadığı araştırılmalıdır. Eğer failin ormanın yanmasına yönelik herhangi bir iradesi yoksa, taksirle orman yakma suçundan sorumlu tutulacaktır.²⁹⁷

Hukuka uygunluk açısından, taksirle orman yakma eylemi hukuka aykırı bir davranış olarak değerlendirilmekte olup, bu eylem için geçerli olan hukuka uygunluk sebeplerinden herhangi birinin varlığı söz konusu değildir. Ancak, ormanda ateş yakma suçuna ilişkin mevzuatta öngörülen ve cezayı kaldıran veya azaltan hukuki nedenler —örneğin zorunluluk hali, meşru savunma ya da resmi izin gibi— taksirle orman yakma suçunda da uygulanabilir niteliktedir. Bu bağlamda, failin taksirli davranışının hukuka uygunluk nedenleri kapsamında değerlendirilmesi için somut olayın tüm koşulları dikkatle incelenmelidir.

2.3.4.11.3 Kasten Orman Yakma

Orman Kanunu m. 110/4'te düzenlenen orman yangının çıkarılmasına yönelik kasten orman yakma eylemi orman suçu olarak düzenlemiştir. Buna göre anılan madde kapsamında suç hükümleri uygulanacaktır.

Fail ve mağdur bakımından, taksirle orman yakma suçuna ilişkin açıklamalar bu maddede de geçerlidir. Eylem açısından ise, failin amacı ve kullandığı araç önem arz etmeksizin, herhangi bir ormanda dikili bitki örtüsünü bilerek ve isteyerek yakması suretiyle gerçekleştirilen fiillerdir.²⁹⁸ Dolayısıyla devlet veya özel ormanda olmasına dikkate almadan tarla açma, işgal etme gibi herhangi bir sebepten dikili olan bitki örtüsünün

²⁹⁶ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 174-175.

²⁹⁷ Aygörmez, “Orman Yakma Suçları (Orman K. M. 110)”, 43-44.

²⁹⁸ Aygörmez, “Orman Yakma Suçları (Orman K. M. 110)”, 53.

yakılması gerekmektedir.²⁹⁹ Bu nedenle de kesilmiş ağaçların bilerek ve isteyerek yakılması halinde orman yakma suçu gündeme gelmemektedir. Yalnız eylemin değerlendirilmesi dikkatle incelenmesi yapılarak fıkralardan herhangi birinin oluşmasına sebebiyet verilebilmektedir. Suçun konusu ormanlardır. Ormanlık alanda gerçekleşmemesi halinde TCK m. 170/1 genel güvenliği kasten tehlikeye sokma suçu söz konusu olmaktadır.

Suçun sübutu açısından, eylemin bilerek ve isteyerek gerçekleştirilmesi esastır. Bilme ve isteme unsurları, failin fiili ile netice arasında nedensellik bağının bulunmasını gerektirir. Örneğin, bilerek ve isteyerek anız yakan failin eyleminin ormanlık alana sıçrayarak ormanın yanmasına yol açması durumunda; failin ormanın yanacağını bilmesi ve istemesi ya da bilmesine rağmen istememesi hallerinde, kasten hareket ettiği kabul edilir ve kasten orman yakma suçundan cezalandırılır. Ayrıca failin eylemi genel kastla olabileceği gibi olası kastla da olabilmektedir. Failin eylemini neticeyi öngörmesine rağmen devam ettirmesi durumu olası kastı gündeme getirmektedir. Örneğin, evin yukarısında ormanlık alanı olduğunu bilmesine rağmen babasına kızan çocuğun evini yakmasında yangının ormanlık alana sıçramasında kasten orman yakma suçunun olası kastla gerçekleştiğine karar verilecektir.³⁰⁰

Kasten orman yakma suçu, kast unsuru taşıması nedeniyle teşebbüs hükümlerinin uygulanabileceği bir suçtur. Fail, kasti davranışlarla orman yakma suçunun icra hareketlerine başlamış ancak bu hareketler tamamlanmamış ya da icra hareketleri tamamlanmış olsa da yangın sonucu gerçekleşmemişse, teşebbüs hükümleri uygulanır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, kasten orman yangınına yol açabilecek faaliyetlerin varlığıdır. Ormanlık alanda yangının büyüklüğü veya küçüklüğü önemli olmayıp yangının çıkmasıyla suç tamamlanmış sayılır ve teşebbüs hükümleri gündeme gelmez.³⁰¹ Kasten orman yakılmasında TCK m. 36 gereğince gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanması da mümkündür. Buna göre ormanda yangın çıkmasına neden olacak icra hareketlerinden failin vazgeçmesi yahut neticenin ortaya çıkmasını engelleyici faaliyetlerde gönüllü bulunmasında teşebbüsten sorumlu olmamaktadır.

²⁹⁹ Bayındır, *Orman Suçları*, 114.

³⁰⁰ Sert, “6831 sayılı Orman”, 436-437.

³⁰¹ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 173.

Ancak tamamlanan kısım bir suçu oluşturmada o suçun cezası gündeme gelmektedir.³⁰² Nitekim, yangın çıkmasına kasten neden olan failin, ateş yakmaktan kendi isteğiyle vazgeçmesi veya ateşi kendisinin söndürmesi gibi durumlarda, eylemin netice doğurmaması hâlinde gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanır ve fail teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz. Ancak, yakılan ateşin küçük çaplı dahi olsa bir yangına sebep olması durumunda, suç tamamlanmış sayılır ve artık teşebbüs ya da gönüllü vazgeçme hükümleri dikkate alınmaksızın fail, suçun tamamlanmış hâlinde dolaylı cezalandırılır. İştirak bakımından, kasten orman yakma suçu tüm iştirak biçimleriyle (azmettirme, yardım etme, birlikte işleme) işlenebilir; bu açıdan özel bir sınırlama söz konusu değildir. İçtima yönünden ise gerçek içtima, zincirleme suç ve fikri içtima hükümleri uygulama alanı bulmaktadır. Özellikle maddenin altıncı fıkrasında düzenlenen; yangının ölüm veya yaralanmaya neden olması yahut ormanın işgal edilmesi, faydalanılması veya ağaç kesilmesi gibi eylemlerle birlikte gerçekleştirilmesi hâlinde, faile her bir eyleminden ayrı ayrı ceza verilir. Ancak, örneğin tarla açmak amacıyla kasten orman yangını çıkarılması gibi durumlarda, fail tek bir fiille birden fazla suçu işlemiş olacağından, bu durumda fikri içtima hükümleri uygulanarak en ağır cezayı gerektiren suç olan kasten orman yakma suçundan hüküm verilir. Öte yandan, birden fazla farklı ormanlık alanın farklı zamanlarda yakılması durumunda ise zincirleme suç hükümleri gündeme gelir.³⁰³

Hukuka uygunluk açısından, kasten orman yakma eylemi açıkça hukuka aykırı bir davranış olarak değerlendirilir; zira bu eylemin meşru bir savunma, zorunluluk hali veya kanunla öngörülen başka bir hukuki gerekçe ile açıklanması mümkün değildir. Ancak ormanda ateş yakma suçunda geçerli olan ve cezanın kaldırılmasına veya azaltılmasına yol açan hukuki sebepler örneğin zorunluluk hali, meşru savunma, resmi izin veya yetki hallerinde, kasten orman yakma suçunda da aynı şekilde uygulanabilir. Bu durumda, failin davranışının hukuka uygunluk nedenleri kapsamında değerlendirilmesi için söz konusu hukuki gerekçelerin somut olaya uygunluğu ve ölçülülüğü titizlikle incelenmelidir. Sonuç olarak, hukuka uygunluk sebeplerinin varlığı halinde, kasten orman yakma suçuna ilişkin cezai sorumluluk ortadan kalkabilir veya hafifletilebilir.

³⁰² Sert, “6831 sayılı Orman”, 438.

³⁰³ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 174.

2.3.5 Orman Kabahatleri

Orman suçları kapsamında; usulsüz kesim, izinsiz yapılaşma ve orman yangınına sebebiyet verme gibi çevresel tehdit oluşturan fiiller cezai yaptırımlara tabi tutulmaktadır. Ancak ormanların korunmasında yalnızca suç teşkil eden fiiller değil, kabahat niteliğindeki eylemler de önem arz etmektedir. Orman ekosistemine zarar verme potansiyeli taşıyan bazı fiiller suç kapsamında değerlendirilmeyip kabahat olarak nitelendirilmekte ve idari yaptırımlarla karşılık bulmaktadır. Bu doğrultuda, 6831 sayılı Orman Kanunu'nda kabahat oluşturan fiillere ilişkin özel düzenlemelere yer verilmiştir. Çalışma kapsamında, orman kabahatlerinin türleri, bu fiillerin nitelikleri ve karşılığında öngörülen idari yaptırımlar incelenerek, ormanların korunmasına yönelik bütüncül bir değerlendirme amaçlanmaktadır.

2.3.5.1 İzinsiz Hayvan Sokulması yahut Başiboş Hayvan Girilmesine Neden Olma

Orman Kanunu m. 95. aynı kanunun m. 19'a yaptığı yollama ile tüm orman türleri açısından uygulanabilir nitelikte bir orman kabahatini düzenlemektedir. Bu bağlamda söz konusu eylem ceza hukuku kapsamında bir suç teşkil etmemekte; idari nitelikte bir kabahat olarak değerlendirilmekte ve idari yaptırım hükümleri çerçevesinde ele alınmalıdır.

Maddi unsurlar bakımından, yalnızca eylem unsuruna odaklanılacaktır. Tıpkı işgal ve faydalanma suçlarında olduğu gibi, fail ve mağdur yönünden özel bir nitelik aranmamakta olup bu kabahatte herkes fail olabilmekte, mağdur ise kamusal yarar dolayısıyla dolaylı olarak toplumun tamamıdır. Kabahatin konusunu ise orman arazisi oluşturmaktadır. Eylem yönünden, Orman Kanunu m. 19 kapsamında yangın görmüş, gençleştirme çalışmaları yürütülen veya ağaçlandırma faaliyetlerinin gerçekleştirildiği orman sahalarına her türlü hayvanın sokulması yasaklanmıştır. Bu kapsamda, hayvanların bilerek bu alanlara sokulması kadar, başiboş bırakılarak bu alanlara girmelerine neden olunması da yasak kapsamındaki eylemler arasında yer almaktadır. Söz konusu eylemlerin gerçekleşmesi hâlinde, idari nitelikte bir kabahat oluşmuş olur ve bu doğrultuda kabahat sorumluluğu doğar.

Kabahatler Kanunu m. 9'a göre kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde hem kastla hem taksirle eylemin gerçekleşebileceği düzenlenmiştir.³⁰⁴ Buna göre Orman Kanunu m. 95, hem kastla hem taksirle işlenilmektedir. Failin herhangi bir ormanlık alanda bilerek ve isteyerek hayvanların sokulması yahut başıboş hayvanların girmesine neden olması halinde kast söz konusu iken herhangi bir ormanlık alanda gerekli dikkat ve özeni gösterememesinden izin verilen alan dışında bir alana girmesi yahut hayvanlara dikkat etmemesinden izin verilen veya verilmeyen alanlara girmesine neden olma halinde de taksir söz konusu olmaktadır. Buna neden olan hayvan sahibinin hem özel hukukta hem de ceza hukukunda sorumluluğu düzenlenmiştir.³⁰⁵ Ancak kabahatlerde taksir söz konusu olması halinde önceki konu anlatımlarında da bahsedildiği üzere TCK'nın ilgili hükümleri söz konusu olmaktadır.

Özel görünüş şekilleri bakımından kabahat eylemlerinin değerlendirilmesi teşebbüs, iştirak ve içtima bakımından değerlendirilmelidir. Teşebbüs bakımından, kabahatin kasten işlenen kısmı için teşebbüs mümkündür. Örneğin ormanlık alanların birine izinsiz bir şekilde kasten hayvanlarını girdirmeye çalışan failin tespit edilmesi durumu teşebbüs haline örnektir. Bu durumda ise TCK m. 35 hükümleri dikkate alınacaktır. İştirak bakımından özel nitelik olsun ya da olmasın kabahat olan bu eylemi gerçekleştiren her birey fail olarak ayrı ayrı söz konusu idari yaptırım hükümlerine tabi olmaktadır. İçtima bakımından, ormanlık alanlardan birine izinsiz hayvan sokulması birden fazla işlenmesi durumunda hukuki kesintiyle gerçekleşen eylem olmamasından gerçekleştirilen her eylem ayrı ayrı idari yaptırım hükümlerine tabi olmaktadır.³⁰⁶

Hayvan sokulması veya başıboş hayvanların orman sahasına girmesine izin verilmesiyle ilgili olarak, hangi sahalarda, hangi hayvan türleri için, hangi zaman ve süre zarfında bu eylemlere izin verileceği, ilgili yönetmeliklerle belirlenmekte ve yetkili idare tarafından ilgililere duyuru yapılmak suretiyle bildirilmekte; bu şekilde uygulama şeffaf ve öngörülebilir hale getirilmektedir. Hukuka uygunluk bakımından ise, izne tabi bir fiilin, ilgili idari makamdan alınan geçerli bir izin doğrultusunda gerçekleştirilmesi durumunda, söz konusu fiil artık hakkın kullanılması kapsamında değerlendirilir. Bu durumda fiilin

³⁰⁴ Bekar, "Kabahatler Kanunu'nun Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi", 1044.

³⁰⁵ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 84.

³⁰⁶ Bekar, "Kabahatler Kanunu'nun Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi", 1047-1049.

hukuka aykırılık unsuru ortadan kalkacağından, kabahat sorumluluğu doğmaz. Başka bir ifadeyle, usulüne uygun alınmış izin hukuka uygunluk sebebi teşkil eder.³⁰⁷

2.3.5.2 Otlaklardan ve Meralardan Usulsüz Faydalanma

Orman Kanunu m. 96 aynı kanunun m. 20 ve 21'e yaptığı yollama ile özel ormanlar dışındaki devlet ormanları ve kamu tüzel kişilerine ait ormanlar açısından geçerli olan bir kabahat düzenlemesi içermektedir. Bu nedenle, m. 96 kapsamında değerlendirilecek fiiller suç değil, idari nitelikte kabahat olup idari yaptırım hükümleri çerçevesinde ele alınmalıdır.

Maddi unsur bakımından yalnızca eylem yönü değerlendirilecektir. Tıpkı işgal ve faydalanma suçlarında olduğu gibi, fail ve mağdur açısından özel bir nitelik aranmamaktadır. Bu kabahatin konusunu ise, üzerinde mülkiyet hakkı kurulamayacak olan orman arazileri oluşturmaktadır. Eylem yönünden bakıldığında; Orman Kanunu m. 20 gereğince, hayvanlarla veya hayvansız olarak bizzat otlak ve meralardan geçmek isteyen kişilerin, orman idaresi tarafından belirlenmiş yollar dışında geçmeleri yasaklanmıştır. Aynı şekilde, Orman Kanunu m. 21'e göre orman içi otlaklarda hayvan otlatılmasına ancak orman idaresinden alınacak izin doğrultusunda izin verilmektedir. Bu düzenlemelere aykırı hareket eden kişiler, ilgili kabahati işlemiş sayılmaktadır. Bu kabahat, seçimlik hareketle değil; tek bir hareket biçimiyle, yani hayvanların ormanlık alana sokulması veya başıboş olarak girmelerine neden olunması suretiyle oluşmaktadır. Fiilin gerçekleşmesiyle birlikte kabahat tamamlanmış sayılır ve idari yaptırım uygulanabilir hâle gelir.³⁰⁸

Manevi unsur hususunda, kabahat hükümleri gereğince açıkça belirtilmemesinden hem kastla hem taksirle bu kabahat işlenilmektedir. Ancak orman idaresinden izin alınmaksızın otlaklardan ve meralardan faydalanma eylemi gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesinden değil ancak bilerek ve isteyerek kasten işlenebilmektedir.³⁰⁹

³⁰⁷ Nuray Kahyaoğlu, Engin Güvendi ve Murat Han Ertuğrul, "Türkiye'deki Orman Suçlarının Değerlendirilmesi", *Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 5/1 (2022): 118.

³⁰⁸ Kahyaoğlu, Güvendi ve Ertuğrul, "Türkiye'deki Orman Suçlarının Değerlendirilmesi", 118.

³⁰⁹ Elvan, "Ormanlarda Otlatma Kabahatinin Hukuki Açısından İncelenmesi", 48.

Özel görünüş şekilleri hususunda, teşebbüs, iştirak ve içtima bakımından izinsiz hayvan sokulması yahut başıboş hayvan girilmesine neden olma anlatımları geçerli olacaktır.

Hukuka uygunluk bakımından, izinsiz hayvan sokulması yahut başıboş hayvanların ormanlık alana girmesine neden olunması şeklindeki fiiller, kural olarak hukuka aykırı olup idari yaptırıma konu teşkil etmektedir. Ancak bu eylemler, izin alınarak gerçekleştirildiği takdirde, hakkın kullanılması çerçevesinde hukuka uygunluk kazanır. Dolayısıyla orman idaresi tarafından verilmiş açık ve geçerli bir iznin varlığı halinde, fiil artık hukuka aykırı sayılmaz ve bu kapsamda kabahat sorumluluğu doğmaz. Bu değerlendirme, Orman Kanunu m. 20 ve 21 ile bağlantılı olarak, aynı kanundaki m. 96 kapsamında düzenlenen kabahatler açısından da geçerlidir. Ormanlık alanlara hayvan sokulmasına veya otlatılmasına ilişkin yasak, mutlak bir yasak niteliğinde olmayıp idarenin takdirine bağlı olarak izin verilebilir bir düzenleme içermektedir. Bu nedenle, usulüne uygun olarak alınmış bir idari izin fiilin hukuka aykırılık niteliğini ortadan kaldırarak yaptırımsızlık sonucunu doğurur.

2.3.5.3 İzin ve Tedbirlerin İhlali

Orman Kanunu m. 99 ile bu kanundaki m. 37'ye yollama yaptığı devlet ormanları için geçerli olan orman kabahatidir. Buna göre bu madde kabahat hükümleri çerçevesinde değerlendirilmelidir. Ancak sadece orman kabahatinin eylemine değinilecektir. Zira bu madde diğer orman kabahatleri anlatımları ile paralel nitelikte olup özel bir durumu bulunmamasından aynı anlatımlar konunun akışında tekrara düşmesine neden olacaktır. Buna göre eylem bakımından, devlet ormanlarında yıllık üretim programı dışında orman emvalinin çıkarılması halinde bu kabahatin eylemi gerçekleşmektedir.

2.3.5.4 Orman Emval Taşıma Belgesini Değiştirmeden yahut Damgasız ve İşaretsiz Nakletme

Orman Kanunu m. 100, 23 Mart 2023 tarihli ve 7442 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle birlikte, nakliye tezkeresi yerine taşıma belgesi teriminin kullanılmasına olanak tanıyacak şekilde güncellenmiştir. Bu değişiklik, uygulamada karşılaşılan tereddütleri gidermek ve taşıma işlemlerinin takibini daha etkin hâle getirmek amacıyla yapılmıştır. Madde metnine göre; üretim yeri ve kaynağı belli olan orman emvallerinin nakledilmesi

sürecinde taşıma belgesinin değiştirilmesi, kullanılmaması veya taşıma işleminin damgasız ve işaretsiz şekilde yapılması hâlinde, maddenin son fıkrası gereğince idari nitelikte bir kabahat oluşur. Bu kabahat, Orman Kanunu m. 100/4 kapsamında değerlendirilmekte olup idari yaptırıma tabi tutulur. Buna karşılık, üretildiği yer ve kaynağı belli olmayan orman emvalinin taşıma belgesi olmaksızın, damgasız ve işaretsiz şekilde nakledilmesi hâlinde ise durum artık kabahat sınırlarını aşmakta ve Orman Kanunu m. 108’de düzenlenen kaçak orman emval suçu kapsamına girmektedir. Bu ayırım hem hukuki nitelendirme hem de uygulanacak yaptırım bakımından önem arz etmektedir. Söz konusu karışıklığın önüne geçmek ve değerlendirmeyi netleştirmek adına, bu başlık altında yalnızca Orman Kanunu m. 100/4 çerçevesinde kabahat niteliğindeki eylemler ele alınacaktır.

Orman Kanunu m. 100/4, taşıma belgesine sahip olan kişiler tarafından işlenebilen özgü bir suç niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, bu maddenin faili sadece taşıma belgesi sahibi gerçek veya tüzel kişilerdir. Mağdur bakımından ise, genel olarak herkes bu suçun mağduru olabilmekle birlikte, tüzel kişilikler özellikle orman idaresi ve kamu kurumları suçtan zarar gören taraf olarak kabul edilmektedir. Eylem açısından, kabahat; orman emvalinin taşıma belgesinin değiştirilmeden nakledilmemesi, yani belirtilen güzergâh dışındaki yolların kullanılması veya ormandan kesilen ağaçların damgalı ve işaretli olması gerekirken, damgasız ve işaretsiz olarak orman idaresine ait depolara taşınması durumunda ortaya çıkar. Suçun konusu, kaçak olmayan, yani yasal yollardan elde edilmiş orman emvalidir. Öte yandan, orman emvalinin kaçak olması hâlinde, bu durum Orman Kanunu m. 108’de düzenlenen kaçak emval suçunu oluşturur ve ayrı bir hukuki değerlendirmeye tabi tutulur.³¹⁰

Manevi unsur açısından, kabahat hükümlerinde açık bir düzenleme bulunmaması nedeniyle bu kabahat hem kast hem de taksirle işlenebilmektedir. Örneğin, failin bilerek ve isteyerek orman emvalini taşıma belgesiyle belirlenen güzergâh dışında başka bir yere götürmesi kasıtlı eyleme örnek teşkil ederken, gerekli dikkat ve özeni göstermeyerek taşıma belgesi dışındaki güzergâhın kullanılması taksirli davranış kapsamında

³¹⁰ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1087.

değerlendirilir. Böylece hem bilinçli hem de ihmal sonucu gerçekleşen hareketler kabahat kapsamında suç teşkil etmektedir.

Özel görünüş şekilleri bakımından kabahat eylemleri teşebbüs, iştirak ve içtima açısından değerlendirilmelidir. Teşebbüs bakımından, orman emvalinin taşıma belgesinde belirtilen güzergâh dışına nakledilmesi ve bu durumun bilerek ve isteyerek gerçekleştirilmesi halinde teşebbüs mümkündür; ancak gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi halinde teşebbüs söz konusu olmayacaktır. İştirak bakımından ise, bu suç tüm iştirak şekilleriyle işlenebilir. Ancak, özgü suç niteliği taşıması nedeniyle sadece suçun özgü niteliğine sahip olanlar fail olarak kabul edilir ve özgü nitelik taşımayan kişiler ise bu suçun faili olamazlar.³¹¹ Böylece, bireye tahsis edilen orman emvalinin usule aykırı kullanımı durumunda, fail dışındaki kişilerin koşullarının gerçekleşmesi halinde, azmettiren ve yardım eden sıfatıyla suçtan sorumlu tutulmaları mümkündür. İçtima bakımından ise, her ayrı eylem için ayrı idari yaptırım uygulanmakta olup, bu durum cezai sorumluluğu etkilememektedir.³¹²

Hukuka uygunluk bakımından yapılan değerlendirmede, somut olayda hukuka uygunluk sebeplerinden herhangi birinin varlığına rastlanmamıştır. Bu durum, gerçekleştirilen eylemin hukuka aykırı olduğunu ortaya koymakta olup, failin hukuki sorumluluğunu kaldıran veya sınırlandıran herhangi bir hukuka uygunluk hali mevcut değildir. Dolayısıyla, söz konusu eylem hukuken yasaklanmış olup, failin bu eyleminden dolayı sorumluluğu tam anlamıyla devam etmektedir.

2.3.5.5 Özel Orman Sahiplerinin Orman Sınırlarını Belirlememesi

Orman Kanunu m. 101 ile aynı kanunun m. 50'ye yaptığı atıfla, özel orman sahiplerine yönelik orman kabahatlerini düzenlemektedir. Bu nedenle, söz konusu madde kapsamında kabahat hükümleri uygulanacaktır. Ancak bu bağlamda, yalnızca kabahatin eylem ve konusu üzerinde durulması yeterli görülmüştür; çünkü madde, diğer orman kabahatlerine ilişkin düzenlemelerle büyük oranda paralellik taşımakta olup özel veya farklı bir durumu içermemektedir. Bu nedenle, gereksiz tekrarların önüne geçilerek metnin akıcılığı ve bütünlüğü korunmaya çalışılmıştır. Eylem açısından

³¹¹ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 492.

³¹² Bekar, “Kabahatler Kanunu’nun Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, 1047-1049.

değerlendirildiğinde, tebligata rağmen özel orman sahibinin orman sınırını belirlememesi, sırf hareket niteliğinde olup bu hareket kabahat eyleminin oluşmasına yol açmaktadır. Kabahatin konusu ise, orman sınırlarının belirlenmemiş olması durumudur ve bu durum, orman hukukunun etkin uygulanmasını engelleyen önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

2.3.5.6 Özel Orman Sahiplerinin Orman Planlamasına Uygun Tedbirleri Almaması

Orman Kanunu m. 102, aynı kanunun m. 51'e yaptığı yollama ile özel orman sahiplerine yönelik bir diğer orman kabahatini düzenlemektedir. Öncelikle, Orman Kanunu'nun 102. maddesinin özel orman sahiplerine yönelik olduğu ve kabahat hükümlerine tabi bulunduğu vurgulanmalıdır. Değerlendirmenin yalnızca eylem ve konu açısından yapılmasının nedeni, maddenin diğer orman kabahatlerine paralel nitelikte olup özel bir durum içermemesidir. Bu kapsamda, eylem ve kabahatin konusu net bir şekilde ortaya konmalıdır. Eylem bakımından, özel orman sahibinin ağaçlandırma, zararlı böceklerle mücadele gibi harita ve amenajman planlamalarını yapmaması sırf hareket niteliğinde bir kabahat eylemi olarak değerlendirilir. Kabahatin konusu ise özel orman arazisidir. Maddenin orman türünü özel olarak belirtmesiyle, konunun sınırlandırılması sağlanmıştır. Böylece, kanuni düzenlemenin kapsamı ve değerlendirme sınırları açıkça belirlenmiş olur.

2.3.5.7 Orman Alanlarına Aykırı Davranmak yahut Zarar Vermek

Orman Kanunu m. 103 ile aynı kanunun m. 67'ye yaptığı atıf ile yeniden orman yetiştirme alanlarına zarar verilmesini kabahat olarak düzenlemektedir. Bu kapsamda, özellikle ormanların korunması ve sürdürülebilirliği açısından önemli olan yeniden yetiştirme sahalarına yönelik zarar verici eylemler değerlendirilmektedir. Eylem bakımından, orman yetiştirmek amacıyla tahsis edilen alanlarda ya da doğal afetler sonucu açıklık kalan ormanlık sahalarda yapılan doldurma, satış, geçici tohum ekimi veya fide dikimi gibi uygulamalara zarar verilmesi söz konusu kabahatin oluşmasına neden olmaktadır. Bu alanların yeniden orman yetiştirme amacıyla kullanılması, kabahatin konusunu teşkil etmekte olup, hukuki düzenleme bu tür zarar verici davranışların önlenmesini

amaçlamaktadır. Böylece, ormanların yenilenmesine engel olacak her türlü müdahale kabahat kapsamında değerlendirilmekte ve yaptırıma tabi tutulmaktadır.

2.3.5.8 Kuraklık veya Yangın Sonrası Tedbirlere Aykırılık

Orman Kanunu m. 107, aynı kanundaki m. 74'e yaptığı yollama ile kuraklık veya yangın sonrası alınması gereken tedbirlere aykırılık eylemini orman kabahati olarak düzenlemiştir. Bu kapsamda, madde için kabahat hükümleri uygulanacaktır. Ancak, madde diğer orman kabahatleriyle paralel nitelikte olduğu için değerlendirme yalnızca eylem ve konu açısından yapılmalıdır. Eylem bakımından, kuraklık veya yangın gibi doğal afetler sonrasında en büyük mülki amirin aldığı tedbirlere uyulmaması bu kabahati oluşturmaktadır. Alınması gereken bu önleyici tedbirler, orman güvenliğini sağlama amacına yönelik olup, kabahatin konusu da orman güvenliğidir. Bu şekilde değerlendirme, kanun maddesinin kapsamı ve niteliği çerçevesinde özlü ve net tutulmuştur.

2.3.5.9 Orman İşaret ve Sınırlarını Bozma

Orman Kanunu m. 109, 23/3/2023 tarihli ve 7442 sayılı Kanun ile güncellenerek orman işaret ve sınırlarını bozma eylemini orman kabahati olarak düzenlemiştir. Bu nedenle, madde kapsamında kabahat hükümleri uygulanacaktır. Değerlendirmenin yalnızca eylem ve konu açısından yapılmasının sebebi, maddenin diğer orman kabahatleriyle benzer nitelikte olması ve özel bir durum içermemesidir. Eylem bakımından, orman sınırları, işaretleri ve damgalarının kırılması, kaldırılması, bozulması veya değiştirilmesi gibi davranışlar kabahat oluşturur. Kabahatin konusu ise orman sınırlarının ve işaretlerinin korunmasıdır. Bu nedenle, değerlendirmenin kapsamı sınırlandırılarak konunun özüne odaklanılması amaçlanmıştır.³¹³ Orman sınırlarını belirlemeye yönelik işaretler ve sınırlar ise kabahatin konusudur.

³¹³ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1171.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

6831 SAYILI KANUNUNDAKİ YAPTIRIMLARIN ETKİNLİĞİ ve UYGULAMA SORUNLARI

3.1 Ormanlara Yönelik Eylemlerin Yaptırımları

Orman Kanunu'nda ormanların korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir şekilde kullanılması amacıyla çeşitli yaptırımlarla ormanlara karşı yapılacak yahut yapılan eylemlere karşı caydırıcılık öngörmektedir. Bunun içinse hukuk sisteminde adli ve idari yaptırımlar öngörülmüştür. Her iki yaptırım, hukuka aykırı eylemler karşısında kamu düzenini sağlamaktadır. Ancak bu durum farklı uygulama sürecine tabidir.

3.1.1 Adli Yaptırımlar

Adli yaptırımlar, ceza yargılaması sonucunda mahkeme tarafından suç işlediği sabit görülen bireyler hakkında uygulanan hukuki sonuçlardır.³¹⁴ Bu yaptırımlar, suçla orantılı bir şekilde uygulanmak üzere düzenlenmiştir. TCK m. 45 gereğince hapis cezası ve adli para cezası, cezalandırma amacı güden yaptırımlar olarak yer alırken; müsadere gibi güvenlik tedbirleri de suçtan elde edilen kazançların ortadan kaldırılmasını amaçlayan adli yaptırımlar arasında sayılmaktadır. Bu yaptırımların temel amacı, suçun toplum üzerindeki zararını gidermek ve failin yeniden suç işlemesini önlemektir.³¹⁵ Böylece ceza adaleti sistemi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde caydırıcılığı ve güvenliği sağlamayı hedeflemektedir.

³¹⁴ Murat Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 931.

³¹⁵ İzzet Özgenç ve İlhan Üzülmüş, *Ceza Genel Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 167.

3.1.1.1 Cezalar

Ceza hukukunda, suç işleyen bireylere uygulanan yaptırımlar farklı şekillerde ortaya çıkar. Cezalandırma amacı güden adli yaptırımlar, temel olarak hapis cezası ve adli para cezası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hapis cezası, bireyin özgürlüğünden yoksun bırakılması esasına dayanır ve TCK'ya göre ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve süreli hapis cezası şeklinde sınıflandırılmaktadır. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, hükümlünün hayatı boyunca daha sıkı infaz rejimi altında cezaevinde tutulmasını öngören en ağır hapis cezasıdır. Müebbet hapis cezası, kişinin ömrü boyunca ceza infaz kurumunda kalmasını öngörmekle birlikte, infaz süresine göre belirli şartlarla koşullu salıverme imkânı tanıyabilen süresiz bir ceza türüdür. Süreli hapis cezası ise belirli bir yıl aralığında uygulanan ceza olup, genellikle bir yıldan az ve yirmi yıldan fazla olmayacak şekilde belirlenir.³¹⁶ TCK'ya göre bu üç hapis cezası türü esas alınarak cezalandırma yapılmaktadır. Orman suçlarında ise uygulanan hapis cezası genellikle süreli hapis cezası şeklindedir. Sürenin belirlenmesinde; suçun işleniş biçimi, amacı, işlendiği yer ve zaman, failin kast derecesi ile kusurunun ağırlığı gibi unsurlar dikkate alınmakta ve bu değerlendirme TCK m. 61 kapsamında yapılmaktadır.³¹⁷ Diğer yandan adli para cezası, bireylerin mal varlığına yönelik uygulanan bir yaptırım türüdür. Bu ceza, bazı suç tipleri için kanunda doğrudan miktar olarak belirlenmişken, bazı suçlarda yalnızca alt ve üst sınırlar belirtilmiş; bu durumda cezanın miktarı hâkimin takdirine bırakılmıştır. Orman suçları bakımından da benzer bir durum söz konusudur. Eğer ilgili suç tipinde adli para cezasının alt ve üst sınırları açıkça belirtilmişse, hâkim bu sınırlar dâhilinde cezanın miktarını belirler. Ancak sınırlar belirtilmemişse, TCK m. 52 devreye girer. Bu durumda, adli para cezası en az beş, en çok yedi yüz otuz gün olacak şekilde belirlenmekte; her bir gün için ise en az yüz, en çok beş yüz Türk lirası esas alınarak cezanın toplam tutarı hesaplanmaktadır.³¹⁸

3.1.1.2 Müsadere

Güvenlik tedbirlerinden biri olan müsadere, suçla bağlantılı malvarlığı değerlerinin kamuya geçirilmesini amaçlayan bir yaptırım türüdür. Bu doğrultuda müsadere, suçun

³¹⁶ Özgenç ve Üzülmüş, *Ceza Genel Hukuku*, 168.

³¹⁷ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 1005-1006.

³¹⁸ Özgenç ve Üzülmüş, *Ceza Genel Hukuku*, 176-178.

işlenmesi sırasında kullanılan, suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçun işlenmesiyle elde edilen eşya ve kazançların devlete aktarılmasını sağlayan bir hukukî müeyyidedir. Müsaderenin amacı, suçla ilişkili malvarlığı unsurlarının bireysel mülkiyette kalmasını önleyerek, suçtan elde edilen ekonomik avantajların ortadan kaldırılması ve suçla etkin mücadele sağlanmasıdır.³¹⁹ 3.7.2004 tarihli 5192 sayılı Kanunla Orman Kanunu m. 108 ile müsadere hususu düzenlenerek eşyanın kime ait olduğu önemsiz sayılarak suçta kullanılan her türlü eşyanın müsadere edilmesine imkân verilmiştir. Ancak 23.1.2008 tarihli 5728 sayılı Kanun ile müsadereye ilişkin işlemlerin TCK hükümlerine göre yapılacağı belirtilmiştir. Bundan dolayı TCK 54 ve 55. maddeleri Orman Kanunu hükümleri çerçevesinde orman suçlarında müsadere işlemlerini, suçta kullanılan eşyanın kime ait olduğuna bakılması yerine suçta kullanılan eşyanın faile ait olması ya da suçta kullanılacağını bilen yani iyiniyetli olmayan üçüncü kişilere ait olma halinde yahut suçun işlenmesiyle elde edilen eşya hakkında müsadere kararı verilecektir. Müsadere kararı verilemiyorsa canlı veya cansız her türlü eşyanın değeri kadar para alımına hükmedilir.³²⁰

Müsadere kararları, TCK m. 54 ve 55'te eşya müsaderesi ve kazanç müsaderesi olarak düzenlenmiştir. Eşya müsaderesi, suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun konusu olan eşyaların devlete geçirilmesini kapsarken; kazanç müsaderesi, suçtan elde edilen ekonomik faydanın kamuya aktarılmasını amaçlar. Ayrıca, söz konusu eşya bölünebilir nitelikteyse yalnızca bir kısmı hakkında da müsadere kararı verilebilir. Benzer şekilde paylı mülkiyete konu olan eşyalarda da sadece suça iştirak eden kişinin payı müsadere edilebilir, diğer paydaşların hakları bu karardan etkilenmez.³²¹ Bu noktada, TCK m. 54/3 özel bir önem taşımaktadır. Bu hükme göre, suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesi hâlinde ortaya çıkacak sonuç, işlenen suçla kıyaslandığında orantısız biçimde ağırsa, mahkeme hakkaniyete aykırılık gerekçesiyle müsadere kararı vermekten kaçınabilir. Bu düzenleme, cezalandırmada ölçülülük ve adil yargılama ilkeleri doğrultusunda bir denge gözetilmesini sağlar.³²² Dolayısıyla, müsadere uygulamaları hem suçla mücadelede caydırıcılığı sağlamak hem de temel hakları koruyarak adaletli bir infaz sistemi oluşturmak açısından titizlikle değerlendirilmelidir.

³¹⁹ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 1022.

³²⁰ Aras, *Açıklamalı-İçtihatlı*, 942.

³²¹ Özgenç ve Üzülmüş, *Ceza Genel Hukuku*, 182-184.

³²² Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 238.

Orman Kanunu m. 84/1 ve 2 fıkralarında müsadere kararının verilmesi halinde uygulanmasının nasıl olacağı düzenlenmiştir. Buna göre, orman suçları için kullanılan eşyalar orman ürünüyse emvali muhafaza edilmek üzere orman depolarına yoksa fiilin işlendiği yerde belediye sınırlarındaysa belediyeye, köy sınırlarındaysa köy muhtarına ancak muhtar yoksa vekiline o da yoksa ihtiyar heyetinden birine yediemin olarak teslim edilmektedir. Böylelikle teslim olunan mallar en kısa vakitte orman depolarına idarece nakledilir. Bunların çürüme, bozulma, yok olma tehlikelerine karşı CMK m. 132/1 ve 2 fıkralarında derhal satılarak elden çıkarılması gerekir. Bundan dolayı müsadere olunan mallar OGM kaydedilmesiyle aynen muhafaza edilebilir, ihtiyaç halinde ormancılık ve diğer kamu hizmetlerine tahsis edilebilir, satılabilir ve OGM hesabına satış bedeli kaydedilebilir yahut yok edilebilir.³²³ Uygulamada suç eşyaları, müsadere kararı verilene kadar emanete alınır. Müsadere kararı ise esas dava sırasında verilir ve iddianamede mutlaka yer almalıdır. İddianamede bulunmazsa karar verilmez, ancak ek savunma ile bu hata düzeltilebilir. Ancak bunun için CMK m. 226/2 gereğince müsadere hususunun ilk defa duruşma sırasında ortaya çıkması gerekmektedir. İddianame doğrultusunda yahut ilk duruşma esnasında ortaya çıkmasında müsadere kararı çıkmaktadır. Eğer, esas hükümle müsadere kararı verilmemişse CMK m. 256 gereğince Cumhuriyet savcısı ya da katılan, ilgili mahkemeye başvurabilir. Bu durumda yetkili mahkeme, asıl davaya bakan mahkeme olarak CMK m. 257 gereğince müsadere kararını duruşmalı şekilde uygulamalıdır. Dolayısıyla mahkeme bu kararı yalnızca dosya üzerinden veremez. Bu nedenle duruşmaya CMK m. 257/2’de belirtilen kişiler çağrılmalıdır. Duruşmaya çağrılan kişiler gelmese bile CMK m. 195 ve 257/3 doğrultusunda yargılamaya yokluklarında devam edilebilir ve karar verilebilir. Bu husus duruşma sırasında karar verilmeden önce sanık ölürse müsadere hususunda duruşma devam ederek müsadere edilecek eşya için hak sahibi olan sanığın mirasçılarıyla duruşmaya davetiye çıkarılacak ve onlarla devam edecek ve mirasçılar duruşmaya davet edilmelerine rağmen duruşmaya gelmese de yokluklarında karara çıkacaktır. Bu nedenle duruşmaya davetiyede “*Duruşmaya katılmadığınız takdirde yokluğunuzda duruşmanın yapılacağı ve karara çıkılacağı*” ibaresinin yer alması gerekmektedir.³²⁴ Yapılan yargılama sonucunda orman suçunun işlendiğine hükmedilirse suç konusu eşyaların da müsaderesine karar verilir. Eşyalar

³²³ Ünal ve Başpınar, *Orman Hukuku*, 239-241.

³²⁴ Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*, 208-210.

satılmışsa bedelleri dikkate alınarak hüküm kurulur ve suça kıyasla müsadere daha ağır sonuçlar doğuruyorsa müsadere uygulanmaz. Suçun işlenmediğine karar verilirse eşya iade edilir. Açıklanan belli şartlar ve usuller çerçevesinde müsadere kararı alınması gerekmektedir. Alınan müsadere kararı, CMK m. 256 ve 258'e göre istinaf yoluna gidilebilmektedir.

3.1.2 İdari Yaptırımlar

İdari yaptırımlar, ceza yargılaması gerektirmeksizin yetkili idari merciler tarafından kabahati işleyen kişiye uygulanan hukuki sonuçlardır. Kabahatler Kanunu m. 16 ve 32'ye göre, idari para cezası, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve kanunlarda belirtilen diğer tedbirler, idari yaptırımlar arasında yer almaktadır.³²⁵

3.1.2.1 Cezalar

İdari yaptırım cezaları, idari para cezası ve idari tedbirlerden oluşur. Belirli bir eylem karşısında kamu düzenini ve hukuk sistemini korumak amacıyla idari makamlar tarafından uygulanan bu yaptırımlar, kabahatler açısından suçlara karşı öngörülen cezalara karşılık gelir.

İdari para cezası, idari tedbir sınırlarını aşarak muhatabı cezalandırmayı amaçlayan bir yaptırımdır. Bu ceza türü, alt ve üst sınırları belirlenmiş olabileceği gibi, maktu veya nispi şekilde de düzenlenebilir. Alt ve üst sınır uygulamasında, cezanın uygulanabileceği en düşük ve en yüksek miktar kanunla belirlenir. Hâkim ya da yetkili idari merci tarafından, belirlenen miktar sınırları arasında takdir kullanılarak ceza belirlenir. Maktu idari para cezası, herkes için sabit bir tutar olarak uygulanır. İhlalin ağırlığına ya da failin durumuna bakılmaksızın tek bir rakam öngörülür.³²⁶ Lakin bu durum, özellikle günümüzdeki yüksek enflasyon ortamında idari para cezalarının etkinliğini ve caydırıcılığını zayıflatma riski taşımaktadır. Türk parasının enflasyon karşısında caydırıcılığını koruyabilmesi için, bu alanda kanun koyucu tarafından bir düzenleme getirilmiştir. Söz konusu düzenleme uyarınca, kanunen belirlenen idari para cezaları Kabahatler Kanunu m. 17/7 uyarınca her yıl Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesi çerçevesinde ilan edilen yeniden

³²⁵ Korhan Yeğrim, *Kabahatler Hukuku*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 163-164.

³²⁶ Levent Korkut ve Cengiz Otacı, *Türk Kabahatler Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022), 34.

değerleme oranı doğrultusunda artırılarak uygulanmaktadır.³²⁷ Nispi idari para cezası, genellikle ihlalin ekonomik değerine, meydana gelen zararın büyüklüğüne veya ihlal konusu unsurların miktarına göre belirlenir. Bu tür cezalar, ihlalin ağırlığına göre değişkenlik gösterir ve daha orantılı bir yaptırım sağlamayı amaçlar. Örneğin, Orman Kanunu m. 19 uyarınca ormanlara izinsiz hayvan sokulması durumunda uygulanacak ceza, hayvanın türüne ve sayısına göre belirlenmektedir. Bu durum, nispi idari para cezasına örnek teşkil eder. Zira cezanın miktarı sabit olmayıp, ihlalin kapsamına göre farklılık göstermektedir.³²⁸

İdari tedbirler, kamu hizmetinin aksamasını ve kamu düzeninin bozulmasını önlemeye yöneliktir. Bu tedbirler, hizmetin düzgün işleyişini olumsuz etkileyebilecek ihlalleri engelleyici ve durdurucu nitelik taşır.³²⁹ Kabahatler Kanunu'nda, idari tedbirler kapsamında doğrudan sadece mülkiyetin kamuya geçirilmesinden bahsedilmekte; diğer idari tedbirler ise ilgili özel kanunlara bırakılmıştır. Bu nedenle, idari tedbirler sadece tek bir alana değil, çeşitli düzenlemelere dayanmaktadır. Örnek olarak, meslek veya sanat icrasının yasaklanması, işyerinin kapatılması ya da ruhsat ve ehliyetlerin geri alınması gibi uygulamalar diğer idari tedbirlere dahildir. Bu tür tedbirler, esas olarak cezalandırma amacı taşımaktan çok, kamu yararını ve düzenini koruma işlevi görür.³³⁰ Bu kapsamda, orman kabahatlerine ilişkin idari para cezaları ise işletme şefleri tarafından her yıl belirlenen yeniden değerlendirme oranı doğrultusunda gerçek veya tüzel kişilere uygulanmaktadır. Ayrıca, orman kabahatlerinde idari para cezası verilmesi gereken durumların mahkemeye intikal etmesi halinde, mahkeme görevsizlik kararı vererek dosyayı orman işletme şefliğine gönderir ve idari yaptırımların uygulanması sağlanır.³³¹

3.1.2.2 Tazminat

Ormanlar, ekolojik dengenin korunması ve sürdürülebilir çevre için hayati öneme sahiptir. Ancak hukuka aykırı kullanımlar nedeniyle ormanların tahrip edilmesi hem

³²⁷ “2025 İdari Para Cezaları”, (Erişim Tarihi 21.1.2025), <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/mevzuat-sitesi/Talimatlar/2025%20Y%C4%B1%C4%B1%20%C4%B0dari%20Para%20Cezalar%C4%B1.pdf>

³²⁸ Yeğrim, *Kabahatler Hukuku*, 174-175.

³²⁹ Korkut ve Otacı, *Türk Kabahatler Hukuku*, 29.

³³⁰ Yeğrim, *Kabahatler Hukuku*, 186-187.

³³¹ Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 22.10.2018, E. 2015/34928, K. 2018/10692, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi 02.08.2025.

ekosistemi hem de doğal yaşamı tehdit etmektedir. Bu nedenle ormanlara karşı işlenen suçlar ve kabahatlerin ortaya çıkardığı zararların tespiti ve tazmini süreçleri hukuk mahkemelerinde Orman Kanunu'nun 112, 113 ve 114. maddelerinde düzenlenmektedir.

Orman Kanunu m. 112'ye göre, orman suçları nedeniyle dikiliden ağaç kesme dışında hukuka aykırılıktan doğan zararların karşılanmasını orman idaresi talep etmektedir. Örneğin orman yangını kasten yahut taksirli olsun zarar gören ormanın gerçek zarar üzerinden tespiti genel hükümlere göre hukuk mahkemelerinde yapılmaktadır.³³² Buna göre doğan zararlar, suçun gerçekleştiği anda geçerli olan tazminat cetvellerine göre ödeme sürecindeki yasal faiz de dikkate alınarak hesaplanır lakin orman idaresinin tazminat isteğinden fazla olamaz. Orman idaresince, her yıl geçerli tazminat cetvelleri her merkez için ayrı tespit ve tazmin edilerek kendi bölgelerindeki mahkeme ve savcılıklara gönderilir. Gerçek zarara ilişkin tazminata ise bu cetveller göre karar verilmektedir. Tazminat belirlenirken ise müsadere edilen orman ürünleri üzerinde herhangi bir değer kaybettirici işlem yoksa tazminat söz konusu olmaz. Ancak değer kaybettirici işlem varsa azalan kıymet miktarınca gerçek tazminata hükmedilmesi gerekmektedir.³³³

Dikiliden ağaç kesme suçlarına ilişkin olarak, Orman Kanunu m. 113 kapsamında özel bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre, kesilen ağaçların tazminatı, mahalli rayiç bedeli esas alınarak hesaplanmaktadır. Dikiliden kesilen ağaçların emvali, kesildiği andaki çapı ve bulunduğu bölgedeki mahalli rayiç değeri dikkate alınarak belirlenir. Mahalli rayiç bedeli, gerçek zarara paralel şekilde her merkez için ayrı ayrı tespit edilmekte ve ilgili bölgelerdeki mahkemeler ile savcılıklara yargılamadan önce o yıla ait cetvel olarak gönderilmektedir. Böylece tazminat kararları, bu cetvele göre verilmekte ve uygulanmaktadır. Ancak tazminata yalnızca ilgilinin talebi halinde hükmedilmektedir.³³⁴

Ormanların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla, Orman Kanunu m. 114'e göre, tahrip edilen alanlar için ağaçlandırma bedelinin ödenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu madde, aynı zamanda Orman Kanunu m. 112'nin son fıkrası açısından da uygulama alanı bulur. Tahrip edilen orman alanının büyüklüğü ve içerisinde yer alan

³³² Aygörmez, Orman Yakma Suçları (Orman K. M. 110)", 55.

³³³ Günay, *Orman Ceza Davaları Usul ve Esasları*, 253-255.

³³⁴ Hüseyin Ayaz ve Sevim İnanç, "Orman Suçlarında Tazminat ve Ağaçlandırma Bedeli Hesabı", *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 19/2, (2018), 181.

ağaç türleri dikkate alınarak, ağaçlandırma bedeline ilişkin bir cetvel orman idaresi tarafından hazırlanmakta ve her merkez için ayrı ayrı tespit edilmektedir. Hazırlanan bu cetvel, o bölgedeki mahkemelere ve savcılıklara gönderilmekte ve yargılama sürecinde esas alınmaktadır. Ağaçlandırma gideri, kendiliğinden karara bağlanabilir. Ancak bu bedele yasal faiz uygulanmamaktadır. Genelde ağaç kesilmesinin yegâne içgüdüyle ağaçlandırma gideri işgal ve faydalanma suçu ile orman yangını suçlarında ortaya çıkmaktadır. Böylece ağaç kesmenin yanı sıra orman sahasının diri bitki örtüsü de tahrip edilmişse ağaçlandırma bedeli tahrip edilen alan değil orman sahasının bütünü üzerinden hesaplanmaktadır. Bu hesaplamalar, suçun işlendiği andaki geçerli olan ağaçlandırma bedelleri esas alınmaktadır.³³⁵

Ormanlara yönelik hukuka aykırı müdahalelere karşı bir koruma mekanizması sunmakla birlikte, bu düzenlemeler bazı önemli eksiklikleri de beraberinde getirmektedir. Zira tazminat hesaplamaları çoğunlukla kesilen ağaçların maddi değeri üzerinden yapılmakta; ancak bu durum, ekosistemde meydana gelen bütüncül tahribatı göz ardı etmektedir. Oysa ormanlar yalnızca ağaçlardan ibaret olmayıp, canlı ve cansız varlıkların birlikte oluşturduğu karmaşık bir ekolojik sistemdir. Bu nedenle, tazminat uygulamalarında yalnızca maddi zarar değil, ekosisteme verilen gerçek zarar da dikkate alınmalı; bu zarar, bilimsel yöntemlerle tespit edilerek daha bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, sürdürülebilir orman yönetimi anlayışının yerleşebilmesi için, tazminat sisteminde ekosistem temelli değerlendirme ölçütlerinin esas alınması ve mevcut düzenlemelerin bu doğrultuda güncellenmesi gerekmektedir.

3.1.2.3 Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi

Güvenlik tedbirlerinden biri olan mülkiyetin kamuya geçirilmesi, kabahatle bağlantılı malvarlıklarının devlete aktarılmasını amaçlayan bir önlemdir. Kabahatler Kanunu'nda güvenlik tedbiri olarak düzenlenen bu kurum, kamu düzenini korumaya ve benzer nitelikteki ihlallerin önüne geçmeye yönelik bir işlev görmektedir. Bu tedbir kapsamında, kabahatin işlenmesinde kasıtlı olarak kullanılan veya kabahatle doğrudan ilişkilendirilen araç ve eşyaların, mahkeme kararıyla kamu mülkiyetine geçirilmesi öngörülmektedir.

³³⁵ Günay, *Orman Ceza Davaları Usul ve Esasları*", 267-268.

Böylece, kabahatten etkilenmiş araçların ileride tekrar aynı amaçla kullanılmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Ancak, araçların mülkiyetinin kamuya geçirilmesi, yalnızca kanunda açıkça öngörülen durumlarda mümkün olmaktadır. Bu tür bir karar verilirken; aracın kullanılamaz hale gelmesi, niteliğinin değiştirilmesi ya da belirli şartlar altında kullanılabilme olasılığı gibi unsurlar da değerlendirme konusu yapılabilir. Ayrıca, mahkeme kararının kesinleşmesinden önce söz konusu araç, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına teslim edilebilir ya da koruma altına alınabilir. Bununla birlikte, mülkiyetin kamuya geçirilmesi kararları, kararın kesinleştiği tarihten itibaren on yıllık zamanaşımı süresi içinde uygulanmalıdır. Bu sürenin dolması halinde ise artık güvenlik tedbiri olarak bu uygulama hayata geçirilemeyecektir.³³⁶

Orman kabahatlerine ilişkin mülkiyetin kamuya geçirilmesi, özellikle orman alanlarında işlenen eylemlerle ilgilidir. Orman kabahatleri kapsamında, örneğin ormanlık alanda izinsiz kesim veya orman ürünlerinin yasa dışı şekilde elde edilmesi durumunda eylemle bağlantılı araçların mülkiyeti kamuya geçirilir. Bu tür durumlarda eylemin işlendiği araçlar orman kabahatleri ile ilişkilendirilerek kamuya devredilir. Ayrıca, bu tür eylemlerde orman ürünlerinin yasa dışı kullanımı, mülkiyetin kamuya geçirilmesi yahut değeri tespit edilerek değerinin kamuya geçirilmesini temel teşkil etmektedir. Devletin müdahalesi ile eylemin bağlantılı eşyayı en uygun şekilde değerlendirebilir.

3.1.2.4 Diğer İdari Tedbirler

Kabahatlere uygulanan yaptırımlar yalnızca idari para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesiyle sınırlı olmayıp, diğer idari tedbirleri de kapsamaktadır. Bu tür tedbirler, kabahatlerin önlenmesini ve tekrarının engellenmesini hedefleyen daha geniş kapsamlı ve etkili önlemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Uygulanan idari tedbirler, kabahatin türü, niteliği ve ciddiyetine bağlı olarak; kişilerin bazı eylemlerini kısıtlamayı, belirli malvarlığına el koymayı ya da ilgili bireyi bazı haklardan yoksun bırakmayı amaçlayabilir. Böylece, kamu düzenini bozabilecek fiillerin önlenmesi için daha dinamik ve duruma özgü müdahaleler mümkün hale gelmektedir.³³⁷

³³⁶ Yeğrim, *Kabahatler Hukuku*, 188-193.

³³⁷ Yalçın, *Tüm Yönleriyle Kabahatler Hukuku*, 99.

Orman kabahatlerine ilişkin diğer idari tedbirler, orman kaynaklarının korunması ve yasa dışı faaliyetlerin önlenmesi amacıyla, kabahatlerin kendi zemininde belirlenmiştir. Bu tedbirler arasında orman alanlarında izinsiz kesim yaparak orman ürünleri elde eden kişilere yönelik işyerinin kapatılması, orman ürünlerine el konulması gibi yaptırımlar yer almaktadır. Ayrıca, orman işletmelerine ruhsat iptali gibi önlemler de uygulanarak eylemlerini hukuka aykırı şekilde sürdüren bireylerin daha fazla zarar vermesini engellemeye çalışılmaktadır. Orman kabahatleri ile mücadelede yalnızca idari para cezası değil aynı zamanda bu tür idari tedbirlerin birlikte uygulanması ormanların korunması hususunda etkili olanak tanımaktadır.

3.2 Ormanlara Yönelik Yaptırımların Etkinliği

Tüm varlığı tehdit eden çevresel sorunların engellenmesi ve çözümüne ilişkin durumların etkinliği için denetim mekanizmalarının bulunması gerekmektedir. Bu durum ise bireylerin, toplumun, kamu kurum ve kuruluşlarının yeterli hak ve yetkilere sahip olmasıyla sağlanır. Zira çevre düzeni, önleme ve cezalandırma gibi denetim mekanizmaları tarafından sağlanmış olacaktır. Gelişen dünyada çevrenin korunması kapsamında siyasi, idari, hukuki birçok koruma araçları bulunmaktadır. Güncel kanuni düzenlemeler, çevre bilinci konusunda eğitim programları, çevresel sorunlarla ilgilenecek idari kurumların yetkilendirilmesi ve görevlendirilmesi gibi çeşitli koruma araçları bulunsun da özellikle yaptırımların varlığı ve etkinliği çevresel zararların azalması hususunda somut ölçülebilir sonuçlar doğuran araçlar önemli unsurlardır.³³⁸

Çevre hakkının varlığının idame ettirilmesi için ekosistemi korumaya yönelik araçlardan biri yasal düzenlemelerdir. Bu bağlamda 6831 sayılı Orman Kanun düzenlemesi, ormanların korunması ve sürdürülebilirliği için çeşitli hükümler içermektedir. Ormanların devletin tasarrufu altında olduğu ve kamu yararı adına korunduğu kanunda belirtilmiştir. Ormanlara yönelik kaçak kesim, izinsiz imara açma, yangın gibi çevreye zarar verecek eylemleri engellemek hususunda yaptırım ve tedbirler öngörülerek ekosistemin dengesini tehdit eden durumların caydırıcılığının sağlanması açısından yasal düzenlemeler şeklindeki hukuki araçlar etkilidir. Lakin ülkemizde yaptırımların etkinliğinin artırılması ile caydırıcılığın sağlanması hususunda yasal düzenlemelerin

³³⁸ Mehmet Hatipoğlu, “Çevrenin Korunmasında İdari Yaptırımların Caydırıcılık Açısından Değerlendirilmesi”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 1 (2016): 110-112.

bulunması yeterli değildir. Bu noktada yaptırımların varlığı kadar etkinliği ile toplumsal etkisinin de dikkate alınması gerekmektedir. Böylece Orman Kanunu'ndaki yaptırımların etkinliği hususunda yalnızca kanunda öngörülen adli ve idari yaptırımların varlığı değil bu yaptırımların kişilerdeki davranış değişikliği dikkate alınarak orman suçlarını önleyip önlemediği değerlendirilmelidir.³³⁹

Yasaklanan eylemler ve bu eylemlerin sonuçları konusunda kamuoyunun bilgi düzeyinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Zira caydırıcılık, bireylerin konuyla ilgili farkındalık ve bilinç düzeyiyle doğru orantılıdır. Bu nedenle kanuni düzenlemeler konusunda suçun ve cezanın ne olduğu ve nelerle karşılaşabileceği hususunda bireylerin anlayabilecekleri düzeyde bilgilendirmenin yapılması gerekmektedir. Çevrenin ve ormanların korunmasında yaptırımların yalnızca cezalandırıcı olmaması bunun yanı sıra, eğitici ve önleyici işlevleri de taşıması gerekmektedir. Böylece çevresel farkındalık arttırılarak sürdürülebilirlik sağlanmaktadır.³⁴⁰

Yaptırımların etkisi ayrıca değerlendirilme ihtiyacından, yaptırımların etkinliği uzun vadeli verilerle sosyoekonomik etkenler ve uygulama pratiklerine bağlıdır. Her yaptırımın etkisi ise muhatapların toplumsal duyarlılık seviyesine göredir. Yaptırımların sonuç vermemesi halinde ise hedefe uygun olmasına yönelik halkın desteğinin artmasına ilişkin etkenler dikkate alınmalıdır.³⁴¹ Nitekim ormanların korunması ve sürdürülebilir kalkınması için 6831 sayılı Orman Kanunu'nda ormanlara yönelik suçlardan caydırılması için yaptırımlar düzenlenmiştir. Caydırıcılık düzeyinin etkinliğini arttırmak için en önemli madde Orman Kanunu m. 111'dir. Orman rejimi altına alınan yerler, muhafaza ormanları yahut milli parklar olarak ayrılmış ormanlarda yasak eylemlerin gerçekleştirilmesinde verilecek cezanın iki kat arttırılmasına hükmedilecektir. Sebebi ise ormanların biyolojik çeşitliliğin korunması, ekosistemin devamlılığı ve toplumun refahı hususlarında önemli olmalarıdır.

³³⁹ Ayşe Füsün Arsava, "Uluslararası Hukuk Sujelerine Uygulanan Yaptırımların Sınırları ve Etkileri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 73/1 (2024): 549.

³⁴⁰ Abdurrahman Recep Sezgin ve Yaşar Selman Gültekin, "Orman Suçlarının Mekânsal ve Sosyoekonomik Analizi: Yığılca İlçesi Örneği", *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 10/3 (2022): 1297.

³⁴¹ Arsava, "Uluslararası Hukuk Sujelerine Uygulanan Yaptırımların Sınırları ve Etkileri", 549-551.

3.2.1 Orman Suçlarında Yaptırımların Etkinliği

Orman suçlarına yönelik yaptırımların etkinliğinde, caydırıcılık durumu uygulamadaki süreklilik ve kararlılığa bağlıdır. Bu bağlılıkta etkin bir yaptırım sistemi hem suçun tekrarlanmasını önlemeli hem de orman ekosisteminin korunmasına katkı sağlamalıdır. Bunun için orman suçlarının adli yaptırımlarındaki ceza miktarları ile değil, cezaların uygulanma oranı ve yargı süreçlerinin etkinliği de önem arz etmektedir.

3.2.1.1 Ağaç Kesme

Orman Kanunu m. 91’de ağaç kesme eyleminin cezalandırılmasında hem adli hem de idari yaptırımlar öngörülmüştür. Öngörülen yaptırımlar eylemlerin türüne göre farklılıklar içermektedir. Ancak bu farklılıklar cezaların miktarlarına ilişkin olup yaptırımların uygulanma şekilleri ve yargı süreçleri hakkında anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Bu nedenle kanunda, ağaç kesme suçunun cezalandırılmasında yaptırımların etkinliğini zedeleyici durumlar bulunmaktadır.

Ağaç kesme eyleminin cezalandırılmasının ilk fıkrasında, yaş ve kuru ağaçta olması hususunda ayrıma gidilmemiştir. Bu da hakkaniyete uygun olmayan yaptırımdır.³⁴² Ağaçta yapılmayan yaş ve kuru ayırım maddede fidanlar için yapılmaktadır. Buna göre fail, yaş olan fidanın hayatiyetini kaybetmesine neden olmasında m. 91/2’den cezalandırılırken kuru olan fidanın hayatiyetini kaybetmesine neden olmasından m. 91/5’ten cezalandırılmaktadır.³⁴³ Suç konusunun fidan olması halinde yaş fidanlar için adli yaptırım, kuru fidanlar içinse idari yaptırım hükümlerinin uygulanması düzenlenmiştir. Ancak suç konusunun ağaç olması halinde böyle bir ayırımın olmaması hem yasal düzenlemenin tutarsızlığını hem de yaptırımların caydırıcılığını zedelemektedir. Maddenin beşinci fıkrasında da ülkenin çoğunluğunu oluşturan ağaççık vasfındaki defne, ahlat, mazı meşesi, pırnal meşesi gibi cinslerin korunmasını sağlayacak yaptırımların caydırıcılığı bulunmamaktadır.³⁴⁴ İdari yaptırım uygulamasına tabi olan bu fıkra, iki yüz elli TL’den iki bin TL’ye kadar idarî para cezası öngörmektedir. Ancak bu eylemlerin, Orman Kanunu m. 3 gereğince orman rejimi altına alınan yerlerde veya

³⁴² Osman Devrim Elvan, “Ağaç Kesme Suçunun Orman Kanunu Açısından İncelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 55/2 (2014): 255.

³⁴³ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 771-773.

³⁴⁴ Elvan, “Ağaç Kesme Suçunun Orman Kanunu Açısından İncelenmesi”, 255.

23, 24 ve 25. maddeleri gereğince muhafaza ormanı veya milli park olarak ayrılmış ormanlarda işlenmesi halinde idarî para cezasının beş yüz TL'den az olamayacağı hükme bağlanmıştır. İdari para cezalarının miktarı her yıl yeniden değerlendirilme oranına göre her ne kadar değişim olsa da öngörülen miktarlar çok düşüktür.³⁴⁵ Bu nedenle ormanların çoğunluğunu oluşturan ağaççıklara yönelik eylemler caydırıcı nitelikte değildir. Ayrıca suç tarihine göre cezaların ihdas edilmesinde, davaların uzun sürmesi para cezalarının düşük kalmasına yol açmaktadır. Bu para cezaları ise suçun işlenmesini engellemeye yönelik değildir.³⁴⁶

3.2.1.2 İzin Almadan Ormanlarda Maden Ocağı Açma veya İşletme

Orman Kanunu m. 92'de izin almadan ormanlarda maden ocağı açma veya işletme eyleminin cezalandırılmasında hem adli hem de idari yaptırımlar öngörülmüştür. Suç tipine bağlı olarak yaptırımda görülen değişiklikler, esasen cezanın ağırlığına ilişkindir. Ancak, bu farklılık yalnızca yaptırımın niteliği veya süresi üzerinde etkili olmakta; yaptırımların uygulanma biçimi ve yargılama usulleri bakımından genel olarak bir değişiklik görülmemektedir. Başka bir ifadeyle, suçun türü yaptırımın içeriğini etkilerken, uygulanma süreci ve hukuki prosedürler açısından benzerlikler korunmaktadır.

5728 sayılı Kanun ile bazı eylemler kabahat kapsamından çıkarılarak suç kapsamına alınmıştır. Bu değişiklik, yaptırımların etkinliğini artırma ve caydırıcılığı sağlama amacı taşımaktadır. Özellikle orman alanlarında izinsiz maden ocağı açılması ya da işletilmesi gibi eylemler, 8 Şubat 2008 tarihinden sonra işlendiğinde artık suç olarak değerlendirilmekte ve ceza yargılamasına konu olmaktadır. Bu durum, idari para cezası gibi nispeten hafif yaptırımlardan uzaklaşarak cezai yaptırımların devreye girmesini sağlamıştır. Suç tarihi 8.2.2008 öncesine dayanıyorsa, eylem halen kabahat kapsamında değerlendirilmekte ve yalnızca idari para cezası uygulanmaktadır. Bu gibi durumlarda yargılamaya gerek görülmemekte, dosya ilgili idareye gönderilerek idari işlemler sonuçlandırılmaktadır. Ancak bu ayrım, özellikle yaptırımın caydırıcılığı bakımından önemli bir kırılma noktasıdır. Çünkü aynı eylem, suç tarihi farkı nedeniyle farklı sonuçlar

³⁴⁵ “2025 İdari Para Cezaları”

³⁴⁶ Elvan, “Ağaç Kesme Suçunun Orman Kanunu Açısından İncelenmesi”, 255.

doğurmakta; bu da cezaların caydırıcılığı açısından çelişkili bir görünüm arz etmektedir. Öte yandan, suçun konusunu oluşturan maden ocağı orman alanında ve Türkiye Kömür İşletmelerinin imtiyaz sahasında yer alıyorsa, izinsiz maden işletmeciliği suçuna ek olarak hırsızlık suçu da gündeme gelebilmektedir. Ancak bu noktada alanın orman vasfı taşıyıp taşımadığı belirleyicidir. Eğer eylem orman alanı içinde gerçekleşmişse esas olarak orman suçlarına ilişkin hükümler uygulanır; aksi durumda ise genel ceza hukuku kapsamında hırsızlık suçu değerlendirilir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, yaptırım türleri ve cezalandırma süreçleri arasında belirgin bir farklılık bulunmakta; bu da suçun işlendiği tarih ve yer gibi unsurların, yaptırımların etkinliğini ve genel anlamda caydırıcılık fonksiyonunu doğrudan etkilediğini göstermektedir.³⁴⁷

3.2.1.3 İşgal ve Faydalanma

Orman Kanunu m. 93'te işgal ve faydalanma eyleminin cezalandırılmasında adli yaptırımlar öngörülmüştür. Orman suçlarında yaptırımların etkinliği, yalnızca cezaların varlığıyla değil, bu cezaların suç işlenmesini engelleyecek şekilde uygulanmasıyla ölçülür.

İşgal ve faydalanma suçu, yalnızca hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülmüş olup, adli para cezası gibi alternatif yaptırım türlerine yer verilmemiştir. Orman Kanunu'na göre bu suç için altı aydan iki yıla kadar hapis cezası öngörülmüş olsa da mevcut düzenlemenin caydırıcılık etkisinin sınırlı olduğu görülmektedir. Nitekim, uygulamada cezanın ertelenmesi, denetimli serbestlik gibi yollarla cezanın infaz edilmemesi ya da gecikmeli uygulanması, suçun tekrarlanmasına zemin hazırlamakta ve ormanların etkin şekilde korunmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, mevzuatın öngördüğü yaptırımın amacına ulaşmasında ciddi yetersizliklere neden olmaktadır.³⁴⁸

İşgal ve faydalanma suçu ile ağaç kesme suçunun aynı anda işlenmesi durumunda içtima hükümleri suçun farklı boyutlarının kapsamlı değerlendirilmesini ve cezanın artırılmasını sağlar; ancak bu durum caydırıcı olmaktan uzaktır. Zira yaptırımların varlığıyla değil, cezaların zamanında ve hakkaniyetle uygulanması sayesinde caydırıcılık anlam kazanır.

³⁴⁷ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 886.

³⁴⁸ Osman Devrim Elvan, "Ormanı İşgal ve Ormandan Faydalanma (Yararlanma) Suçunun Hukuki Olarak İncelenmesi", *Legal Hukuk Dergisi*, 20/240 (2022): 4550.

İşgal ve faydalanma suçunda süreklilik esas alınarak eylemin kesintiye uğratılması veya suç tarihinin doğru tespiti, suçun etkin takibini mümkün kılar. Yine de uygulamada yaşanan aksaklıklar, suçun devam etmesine sebep olmaktadır. Ağırlaştırıcı unsurların varlığında cezanın artırılması, suçun ekonomik kazanç amacıyla işlenmesini engellemeye yönelik önemli bir caydırıcı unsurdur; fakat pratikte bu önlemler her zaman etkili olmamaktadır. Örneğin yanmış orman alanları veya kadastro sınırları içinde yeni tarla açılması gibi ağırlaştırıcı durumlarda temel cezanın artırılması ise suçun ekonomik kazanç amacıyla işlenmesini engellemeye yönelik güçlü bir caydırıcı unsurdur.³⁴⁹

Orman suçları, toplum ve ekosistem için büyük zararlar doğurduğundan, orman yakma suçu gibi daha şiddetli ve etkin yaptırımlarla karşılanmalıdır. Yanmış orman sahalarının hızlı ağaçlandırılması ve özel koruma altına alınması sağlanırken, işgal ve faydalanma yoluyla tahrip edilen alanların kalıcı zarar görme riski yüksektir.³⁵⁰ Yaptırımların etkinliği, hukuki düzenlemelerin yanı sıra adli ve idari makamların koordinasyonu, suçun tespiti ve takibinde etkinlik, toplumda bilinç oluşturma ve önleyici tedbirlerin uygulanması gibi çok boyutlu bir yaklaşımı gerektirir. Bu şekilde yaptırımlar sadece cezalandırıcı değil, aynı zamanda koruyucu ve önleyici işlev görerek ormanların korunmasında gerçek bir etki yaratır.

3.2.1.4 İzinsiz Tesisat Kurmak, Ocaklar Açma

Orman Kanunu m. 94'te izinsiz tesis kurma ve ocak açma hem adli hem idari yaptırımlar öngörmek suretiyle ormanların korunmasını hedeflemektedir. Ancak uygulamada yetki karmaşası, yaptırımların geç tahsil edilmesi, idari makamlar arası koordinasyon eksikliği gibi sorunlar, düzenlemenin etkinliğini önemli ölçüde azaltmaktadır.

Orman Kanunu m. 14/F bendinde ormanlara atık veya çöp bırakılması, 7442 sayılı Kanun ile 2023 yılında güncellenerek cezalandırılması, TCK m. 181'e bağlanmıştır. Bu düzenleme, çevrenin kasten kirletilmesi suçu kapsamında hapis ve para cezaları öngörmektedir. Ancak bu durum, orman suçlarının korunmasında Orman Kanunu'nun yeterli olmadığına işaret etmektedir. Orman suçlarının önemli bir bölümünün TCK'ya devredilmesi, yaptırımların uygulanmasında mevzuat bütünlüğünü zedeleyerek etkinliği

³⁴⁹ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 891-894.

³⁵⁰ Elvan, "Ormanı İşgal ve Ormandan Faydalanma (Yararlanma)", 4551.

azaltmaktadır. Bu durum, ormanların ekolojik dengesinin korunması için yaptırımların kapsamlı ve uyumlu bir şekilde düzenlenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yakın zamanda gelen bu maddenin cezalandırılması, ekolojik denge için ormanları koruyuculuğunu ve sürdürülebilirliğini gündeme getirirse de Orman Kanunu yerine TCK'da gösterilmesi kanunun eksikliğini ve yeterli olmadığını gündeme getirmektedir. Dolayısıyla, yaptırımların etkinliği, mevzuatın tutarlılığı ve uygulama mekanizmalarının güçlendirilmesiyle artırılabilir.

3.2.1.5 Damgalama Kurallarına Aykırılık ve Damga Taklidi

Orman Kanunu m. 97'ye göre, damgalama kurallarına aykırılık ve damga taklidinde bulunma eylemi hakkında hem adli hem idari yaptırım öngörmektedir. Lakin adli yaptırım türü Orman Kanunları hükmünde değil, TCK hükmünde gösterilmiştir. Ormanlara yönelik işlenen suçların değerlendirilmesinin genel nitelikteki TCK gibi bir kanun içerisinde yer alması, özel kanun uygulamasının etkinliğini zedelemektedir. Damga veya benzeri araçların taklidi eylemleri, TCK m. 202/2'de resmî mühürde sahtecilik suçu kapsamında değerlendirilmekte ve faile 1 yıldan 6 yıla kadar hapis cezası verilmektedir. Bu yaptırım uygulamada, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ile erteleme gibi seçeneklerle hüküm açıklanmaz ve kişi denetim süresine tabi tutulur.³⁵¹ Hukuka aykırı şekilde damgalanmamış her ağaç için kanunen beş yüz Türk lirası olan idari para cezası, yeniden değerlendirme oranı ile bin yüz kırk Türk lirasına yükselmiş olsa da mevcut ekonomik koşullar ve orman ürünlerinden elde edilen haksız kazanç göz önüne alındığında caydırıcı olmaktan uzaktır. Bu nedenle, idari yaptırımın caydırıcılık seviyesi düşüktür.³⁵²

Caydırıcılığın artırılması için idari para cezalarının güncellenmesi, adli yaptırımların infazında etkinliğin sağlanması ve suçun orman hukukuna özgü yasal düzenlemesi gerekmektedir.

³⁵¹ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 603.

³⁵² “2025 İdari Para Cezaları”

3.2.1.6 Orman Emvali Tahsis Amacına Aykırı Kullanım

Orman Kanunu m. 98'e göre, orman emvali tahsis amacına aykırı kullanım eylemine karşı adli yaptırım öngörmektedir. Emvalin köy veya köylü ihtiyacı dışında kullanılması suçtur ve emvalin elden çıkarılması gerekir. Kaçak olmadığından emval veya taşıma araçları müsadere edilmez, varsa iade edilir. Emvalin tahsis amacına aykırı kullanımı örneğin, ahır için verilenin evde kullanılması suç oluşturur; ancak küçük sapmalar suç sayılmaz. Yapacak emvalin yakacak yapılması veya emval bedelinin amacı dışında harcanması da suçtur. Suçun zamanı, emvalin elden çıkarıldığı veya amaca aykırı kullanıldığı andır; tespit zor ise teslim tarihi esas alınır. Yaptırımların etkinliği, suçun doğru tespiti ve caydırıcı cezalarla sağlanır, ancak müsadere olmaması ve yaptırım belirsizliği caydırıcılığı azaltmaktadır.³⁵³

3.2.1.7 Orman Yangınlarını Haber Vermemek, Orman İdaresine Ait İletişim Eşyalarına Zarar Vermek

Orman Kanunu m. 104'e göre, orman yangınlarını haber vermemek, orman idaresinin eşyalarına zarar vermek için adli yaptırım öngörülmüştür. Orman yangınlarını yetkililere bildirmeme fiili, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 68. maddesi gereğince altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Ancak, bu suç için adli para cezasına çevrilebilme ve ön ödeme usulü gibi seçeneklerin bulunması, yaptırımın caydırıcılığını sınırlayabilmektedir.³⁵⁴ Ancak, bu tür alternatif yaptırımların varlığı, özellikle orman yangınları gibi ciddi sonuçlar doğurabilecek fiillerde, cezaların caydırıcılığını azaltmaktadır.

Orman idaresine ait eşya ve malzemelere zarar verilmesi, kamu malına zarar verme suçları kapsamında cezalandırılmaktadır. Bu suç bakımından dikkat çeken husus, eylemin orman yangınlarının yoğun yaşandığı Mayıs-Kasım ayları arasında işlenmesi hâlinde cezanın iki katına çıkarılmasıdır.³⁵⁵ Yangın dönemlerinde kamu mallarına karşı işlenen suçlarda cezayı artırarak önleyici etki yaratmayı amaçlasa da yaptırımın etkinliği bu hükmün

³⁵³ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1075.

³⁵⁴ "Ön Ödeme Genel Bilgiler"

³⁵⁵ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1097.

uygulamada ne ölçüde tatbik edildiğine bağlıdır. Ayrıca diğer eylemlerde benzer artırımın öngörülmemesi yaptırımların etkinliğini sorgulanabilir hâle getirmektedir.

3.2.1.8 Orman Yangınının Söndürülmesinden Kaçınmak

Orman Kanunu m. 105 uyarınca, orman yangınının söndürülmesinden kaçınan kişilere yönelik olarak adli yaptırım öngörülmüştür. Ayrıca, kamu görevlilerinin orman yangınına söndürme görevini yerine getirmemesi hâlinde bu eylem, TCK m. 170 kapsamında genel güvenliği kasten tehlikeye sokma suçu olarak değerlendirilmekte ve fail hakkında hapis veya adli para cezası uygulanabilmektedir. Bu yaptırımların amacı, yangınla mücadelede toplumsal sorumluluğu artırmak ve özellikle kamu görevlileri açısından caydırıcılığı sağlamaktır. Ancak, uygulamada delil yetersizliği, olay yerindeki tespit zorlukları ve bürokratik işlemlerin ağır ilerlemesi gibi nedenlerle bu düzenlemelerin etkinliği sınırlı kalabilmektedir. Bu durum, orman yangınlarıyla mücadelede hukuki yaptırımların caydırıcılık gücünü zayıflatmakta ve kamu görevlilerinin sorumluluğunun gerektiği ölçüde somutlaştırılamamasına yol açmaktadır.³⁵⁶ Ceza sürelerinin sınırlı olması ve toplumsal bilinç eksikliği de yaptırımların etkinliğini etkileyen diğer faktörlerdir.

3.2.1.9 Orman Kanunu'na Muhalefet

Orman Kanunu m. 106'ya, orman kanununa muhalefet için adli yaptırım öngörülmüştür. Lakin bu suçun yaptırım değerlendirilmesi yapılamamaktadır. Çünkü suçun anlatımı sırasında değinildiği gibi, Orman Kanunu m. 72 orman yangınlarında görevli çalışanlarının çalışma süresi düzenlenirken m. 73 mülga edilmiştir. Böylece, m. 106'da düzenlenen suç m. 75 ile ilgilidir. Bu nedenle orman kanuna muhaliflik suçunun yaptırımı konusunda görevi kötüye kullanma suçu söz konusu olmayacaktır. Belirsizlikler ve görev kötüye kullanma suçunun kapsam dışı bırakılması, yaptırımların uygulanmasını ve caydırıcılığını zayıflatmakta; bu nedenle mevzuatın tutarlı ve açık hale getirilerek etkinliğin artırılması gerekmektedir.

³⁵⁶ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 140-141.

3.2.1.10 Kaçak Orman Emvali

Orman Kanunu m. 108'e göre, kaçak orman emval eyleminde adli yaptırım öngörülmüştür. Ayrıca kanundaki m. 100/1 ve 3 fıkraları gereğince suçun eylemleri olan orman emvallerini taşıma belgesini değiştirmeden yahut damgasız ve işaretsiz nakletme durumlarında kaçak emval eylemleri yaptırımları dikkate alınmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasına göre, hukuka aykırı olarak kesilen, taşınan yahut toplanan emvalleri bilerek işleyen, kabul eden, kullanan, satan vs. kişinin bir seneye kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmektedir. Bu fıkra gereğince adli para cezası ön ödeme usulüne göre karar verilecektir.³⁵⁷ Kaçak emval suçunda, seçimlik hareketlerin gerçekleşmesi halinde faile ayrıca ağaç kesme suçundan da ceza verilmesi yaptırımların kapsamını genişleterek caydırıcılığı artırma amacını taşımaktadır. Orman alanında işlenip işlenmediği tespitinde ormanlık alanda olduğuna karar verilmesinde sadece Orman Kanunu m. 91/5 hükümleri uygulanacaktır. Orman alanı dışında olduğuna karar verilmesinde ise sadece Orman Kanunu m. 108/1 karar verilecektir.³⁵⁸ Dolayısıyla, yaptırım sisteminin etkinliği, hukuki belirsizliklerin giderilmesi ve uygulama birliğinin sağlanmasına bağlıdır.

Maddenin ikinci fıkrasına göre, ormandan kaçak emval temin eden kişiler Orman Kanunu m. 91 kapsamında cezalandırılırken, bu malzemeyi meslek edinerek kullanan marangozlar ve doğramacılar ise m. 108 kapsamında sorumlu tutulmaktadır. Kaçak emvalin ticaret amacıyla kullanılması durumunda, kaşık, oklava veya pencere gibi ürünlerin kaçak kaynaklı üretilmesi de bu kapsamda değerlendirilmektedir. Taşıma faaliyetiyle uğraşan kişiler doğrudan suç kapsamında yer almasa da taşıdıkları malların kaçak olup olmadığını araştırmakla yükümlüdürler.³⁵⁹ Yaptırımlar, suça karışan farklı faillerin caydırılması açısından önem arz etmektedir. Ancak, taşıyıcıların yükümlülüklerinin yeterince denetlenmemesi, yaptırımların caydırıcılığını azaltmakta; bu durum, kaçak emval ticaretinin önlenmesinde uygulamada ciddi zafiyetlere yol açmaktadır.

³⁵⁷ “Ön Ödeme Genel Bilgiler”

³⁵⁸ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1101.

³⁵⁹ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1103-1104.

Faile mahkûmiyet kararı verildiğinde, kaçak emvalin yanı sıra nakil vasıtalarının ve suçta kullanılan araçların da müsadereğine hükmedilmesi maddenin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmesi, cezanın caydırıcılığını artırıcı niteliktedir. Ancak müsadere kararının orantılı olup olmadığı ve hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurup doğurmadığı her somut olay özelinde dikkate alınmalıdır. Özellikle taşıma suçlarında nakil aracının müsaderesinde, aracın suçta kullanılıp kullanılmadığı, araç sahibinin iyiniyetli üçüncü kişi olup olmadığı ve araç değerinin suça konu emval ile kıyaslanabilirliği gibi kriterler önem arz etmektedir. Faile beraat veya davanın düşmesi hâlinde ise kaçak olduğu tespit edilen emval orman idaresine bırakılmakta, kaçak olmadığı anlaşılanlar ise sahibine iade edilmektedir. Bu kapsamda, müsadere uygulamalarının hakkaniyet ve orantılılık ilkelerine uygun şekilde gerçekleştirilmesi, yaptırımların hem adalet duygusunu zedelemeyecek biçimde uygulanmasını hem de etkinliğini artırarak caydırıcılık mümkün kılınmaktadır.³⁶⁰

3.2.1.11 Orman Yakma

Ekolojik denge için en önemli husus, ormanlardır. Bu nedenle ormanlara yönelik gerçekleştirilen orman yakma eylemi insanın canını, malını, sağlığını tehlikeye atmasından ziyade yaşanan ve yaşanılacak anlara zarar vererek ekosistemin yok olma tehlikesini gündeme getirmektedir. Bu sebeple, mevzuatta caydırıcılığı esas alan yaptırımlara yer verilmiştir. Orman Kanunu m. 110/1 hariç eylemlerde adli yaptırım düzenlenmiştir. Öngörülen yaptırımlar da cezai arttırmalar ise 23/3/2023 tarihli ve 7442 sayılı Kanun ile getirilmiştir.

Orman Kanunu m. 76/a bendinde, belirlenen alan dışında konaklayanlara idari para cezası uygulanmaktadır. Her ne kadar bu yaptırım doğrudan ateş yakma eylemini hedef almamakta ise de uygulamada bu tür konaklamaların sıklıkla ateş yakma gibi yangına sebebiyet verebilecek davranışlara zemin hazırladığı görülmektedir. Bu nedenle söz konusu düzenleme, dolaylı olarak orman yangınlarının önlenmesine hizmet etmekte ve önleyici yönüyle caydırıcılık sağlamaktadır.

³⁶⁰ Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*, 142-143.

Orman Kanunu m. 76/b, c ve d bentleri gereğince ormanlarda müsaade edilen alanlar dışında ateş yakılması yahut yakılan ateşin söndürülmeden gidilmesi, ormanlarda yangına sebebiyet verebilecek maddelerin atılması, ormanlara dört kilometrelik mesafelerde yahut belirtilen orman köylerinde dikili haldeki anız veya bitki örtüsünün yakılması eylemleri hakkında hapis ve adli para cezasına karar verilmektedir. Cezanın seri muhakeme usulü uygulanamaması da bu suçların sıradanlaştırılmaması gerektiği yönündeki yasal iradeyi yansıtmaktadır. Ancak tüm bu düzenlemelere rağmen yaptırımların etkinliği yalnızca norm düzeyinde kalmamalı; uygulamada da etkin soruşturma, hızlı yargılama ve orantılı cezalandırma ilkeleriyle desteklenmelidir. Aksi hâlde, normatif olarak caydırıcı görünen bu düzenlemelerin pratikte etkisini yitirmesi riski doğacaktır.³⁶¹

Anız yakma fiili, hem orman yangınlarına yol açma riski hem de çevre kirliliğine neden olması sebebiyle Orman Kanunu ile Çevre Kanunu'nda ayrı ayrı düzenlenerek yaptırımlara bağlanmıştır. Orman Kanunu m. 76/d gereğince, ormanlara dört kilometre mesafede veya orman köylerinde anız yakılması eylemine hapis ve adli para cezası öngörülmüş, böylece bu fiilin ciddi sonuçları olan bir suç olarak ele alınması sağlanmıştır. Öte yandan, orman alanları dışında kalan yerlerde gerçekleştirilen anız yakma fiilleri için Çevre Kanunu m. 20/1 gereğince idari para cezası uygulanmaktadır. Özellikle orman, sulak alanlar ve yerleşim yerlerine bitişik bölgelerde anız yakılması durumunda cezanın beş katına çıkarılması, cezanın orantılılık ve caydırıcılık ilkeleriyle güçlendirildiğini göstermektedir. Ancak, idari para cezalarının uygulamadaki takibi ve tahsil kabiliyeti sınırlı kaldığında, yaptırımların caydırıcı etkisi zayıflayabilmektedir. Bu nedenle, anız yakma fiiline ilişkin hem cezai hem idari yaptırımların etkin denetim, kamu bilinci oluşturma ve yaptırımların kararlılıkla uygulanması gibi araçlarla desteklenmesi gerekmektedir. Aksi halde, mevcut olan yaptırımların sahada etkili sonuçlar doğurması mümkün olmayacaktır.³⁶²

Orman Kanunu m. 110/3, taksirle orman yangını çıkaranları cezalandıran tek düzenlemedir ve failin kastı olmasa dahi orman yangınının ağır sonuçları göz önünde bulundurularak yüksek caydırıcılık hedeflenmiştir.³⁶³ Failin yangının söndürülmesine

³⁶¹ Sert, “6831 sayılı Orman”, 445.

³⁶² Bayındır, *Orman Suçları*, 119.

³⁶³ Bayındır, *Orman Suçları*, 29.

yönelik çabaları veya meydana gelen zararın azlığı durumunda cezada indirim yapılmasına olanak tanınmakla birlikte, bu iki durum birlikte değil, ayrı ayrı değerlendirilmelidir; yani yangını söndürme çabaları ile yangının neden olduğu zarar miktarı birbirinden bağımsız olarak ele alınır. Zararın tespitinde sadece yanan ağaçlar ve bitki örtüsünün ekonomik değeri değil, orman alt tabakasındaki canlıların yok olması ve topraktaki humus tabakasının yanması sonucu oluşan verimlilik kaybı gibi gerçek ve somut zararlar da dikkate alınır. Buna karşılık, yangının söndürülmesi için yapılan masraflar veya sonradan yapılan ağaçlandırma giderleri zararın hesaplanmasına dahil edilmez. Bu yaklaşım, yaptırımların daha adil ve orantılı olmasını sağlarken, orman yangınlarının önlenmesinde caydırıcılığın artmasına katkıda bulunur.³⁶⁴ Böylece hem çevrenin korunması hem de failerin sorumluluk bilincinin geliştirilmesi amaçlanmış olup, bu düzenleme ormanların ve ekosistemin korunmasında önemli bir hukukî araç olarak yaptırımların etkinliğini güçlendirmektedir.

Orman Kanunu m. 110/4 ve 110/5'te kasten orman yakma eylemine öngörülen ağır yaptırımlar, suçun önlenmesi ve failerin cezalandırılmasında önemli bir caydırıcı etkiye sahiptir. Suçun ağırlığını ve çevreye verdiği zararın ciddiyetini yansıtmaktadır. Ayrıca, devletin güvenliğine karşı suç işleyen örgütler kapsamında işlenen orman yakma eylemlerinde, yaptırımların kapsamını ve etkisini genişletmektedir. Bu yaptırımlar, suçu işleyenlerin hukuki sorumluluğunu artırmakta ve toplum nezdinde suçun kabul edilemez olduğunu net şekilde göstermektedir. Ayrıca, Anayasa'da orman suçlarına af çıkarılamayacağı hükmü, suçluların yaptırımlardan kaçmasını önleyerek yaptırımların etkinliğini artırmaktadır. Tutuklama nedeni sayılması da suçun soruşturulmasında ve failin kontrol altında tutulmasında etkili bir mekanizma oluşturmaktadır.³⁶⁵ Tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, kasten orman yakma suçuna yönelik yaptırımlar, hem suçu işleyenler üzerinde caydırıcı bir etki yaratmakta hem de ormanların ve doğal çevrenin korunmasında güçlü bir hukuki koruma sağlamaktadır.

Buna ek olarak, Orman Kanunu madde 110/5'te orman yakma eylemi, 12.4.1991 tarihli ve 371 sayılı Terörle Mücadele Kanunu m. 4/1-c gereğince terör suçu olarak kabul edilmektedir. TMK'ya göre terör suçlarını işleyenler hakkında verilecek cezalarda

³⁶⁴ Aygörmöz, "Orman Yakma Suçları (Orman K. M. 110)", 51-52.

³⁶⁵ Sert, "6831 sayılı Orman", 439-440.

artırımlar yapılması zorunludur ve bu artırımlar üçte ikiden az olamaz. Ancak, kasten orman yakma suçunun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi hali, Orman Kanunu'nda nitelikli hal olarak düzenlenmiş olup, burada öngörülen ceza artırımını zaten üçte ikiden fazladır. Bu nedenle, TMK gereğince ayrıca bir ceza artırımı yapılmasına gerek kalmamaktadır.³⁶⁶ Öte yandan, eğer failin terör amacı tespit edilemiyorsa, bu nitelikli hal uygulanamaz.³⁶⁷ Bu durum, hem ceza hukukunda çifte ceza yaptırımını engellemekte hem de mevcut yaptırımların caydırıcılığını ve etkinliğini korumaktadır. Tüm bu düzenlemeler, ormanların korunmasında hukuki yaptırımların gücünü ve etkinliğini artırmakta, suç işleme ihtimalini azaltmakta ve toplumun doğaya karşı sorumluluğunu pekiştirmektedir.

Orman yakma suçunun cezalandırılmasında maddenin son fıkrasında, orman yangını fiilleri sonucunda ölüm veya yaralanma meydana gelmesi hâlinde, failin bu neticelerden ayrıca cezalandırılması için en azından taksirle hareket etmesini öngörerek yaptırımların ağırlığını artırmaktadır. Böylece, sadece çevreye değil insan yaşamına da zarar verilmesi durumunda daha ağır cezalara hükmedilmesi sağlanarak, orman yangınlarına karşı caydırıcılık güçlendirilmiştir. Bu düzenleme, çevre suçlarının toplumsal boyutunu da dikkate alarak yaptırımların etkinliğini artıran önemli bir hükümdür.³⁶⁸

Orman yangını eyleminde, yangının meydana geldiği alanın ormanlık olup olmaması, uygulanacak ceza hükmünü doğrudan etkiler. Eğer yangın orman sayılan bir alanda çıkmışsa, çevresel etkileri ve kamu düzenine verdiği zarar nedeniyle özel düzenlemelere tabi olan özel kanun niteliğindeki Orman Kanunu m. 110 hükümleri uygulanır. Ancak yangın orman niteliği taşımayan bir alanda meydana gelmişse, bu durumda TCK m. 170 ve 171 kapsamındaki genel güvenliği tehlikeye sokma suçu söz konusu olur.³⁶⁹ Öte yandan yangın ormanlık alanda çıkmış ve hem çevreye hem de insanlara zarar vermişse, bu durumda TCK m. 44'te düzenlenen fikri içtima hükümleri gereğince hem Orman Kanunu m. 110'daki düzenleme hem de örneğin yaralama ya da ölüme neden olunmuşsa ilgili TCK hükümleri birlikte değerlendirilerek en ağır ceza hükmü uygulanır. Bu

³⁶⁶ Sert, "6831 sayılı Orman", 436.

³⁶⁷ Aygörmöz, "Orman Yakma Suçları (Orman K. M. 110)", 54.

³⁶⁸ Yaşar, *6831 Sayılı Kanun Kapsamında*, 174.

³⁶⁹ Sert, "6831 sayılı Orman", 444-445.

yönüyle, orman yangınının işlendiği alanın hukuki niteliği, uygulanacak ceza normunun belirlenmesinde ve yaptırımların etkinliğinde belirleyici bir rol oynamaktadır.³⁷⁰

Orman suçlarında en güçlü caydırıcılık mekanizması orman yangını suçlarında öngörülmüştür. Bunun nedeni, yangınların genellikle geniş alanlarda geri döndürülemez ekolojik ve ekonomik tahribata yol açmasıdır. Ancak diğer orman suçlarının (örneğin izinsiz kesim, işgal, yapılaşma) çoğu zaman telafi edilebilir olarak değerlendirilip daha hafif yaptırımlara tabi tutulması, uygulamada sorun yaratmaktadır. Çünkü her türlü orman suçu, doğaya verilen zarar açısından çoğu zaman geri döndürülemez niteliktedir. Bu nedenle sadece yangın suçlarına özgü yüksek caydırıcılığın, diğer orman suçlarına da genişletilmesi gerektiği açıktır.

3.2.2 Orman Kabahatlerine Yönelik Yaptırımların Etkinliği

Orman kabahatlerine yönelik yaptırımların etkinliğinde, idari yaptırımlar ihlallerin ağırlığı ile doğru orantılı ve uygulanabilir olması caydırıcılık açısından kritik önemdedir. Ancak genellikle idari yaptırımların düşük ekonomik etkisiyle sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda, kabahatlerin yaptırımlarının etkinliğini arttırmak için hem yasal düzenlemeler güncellenmeli hem de denetimler güçlendirilmelidir.

3.2.2.1 İzinsiz Hayvan Sokulması yahut Başboş Hayvan Girilmesine Neden Olma

Orman Kanunu m. 95'te, izinsiz hayvan sokulması eylemleri idari yaptırımlarla karşılanmakta olup, bu suçların kabahat olarak düzenlenmesi yaptırımların etkinliği açısından tartışmalıdır. Her ne kadar kamu yararı ve ormanların korunması amacıyla hayvan otlatılmasına sınırlı izin verilebileceği öngörülmüşse de ceza miktarlarının düşük ve caydırıcılıktan uzak olması, özellikle yangın görmüş veya ağaçlandırma yapılan alanlarda orman ekosistemine verilen zararın önlenmesinde yetersiz kalmaktadır. Kanunda yer alan artırım hükümleri örneğin, orman dışı köylüler için cezanın iki kat hassas bölgeler içinse yine cezanın artırılması gibi düzenlemeler orman içi yerleşimlerin korunması hedefiyle anlamlı olsa da hem eylemin yarattığı zarar hem de ormanların yenilenemez yapısı karşısında bu yaptırımların etkinliğini sağladığını söylemek güçtür.

³⁷⁰ Yaşar, 6831 Sayılı Kanun Kapsamında, 174.

Bu nedenle, sadece sembolik idari para cezaları yerine, orman ekosisteminin bütünlüğünü esas alan daha güçlü ve caydırıcı mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

3.2.2.2 Otlaklardan ve Meralardan Usulsüz Faydalanma

Orman Kanunu m. 96’da otlaklardan ve meralardan usulsüz faydalanılması eylemi için idari yaptırım öngörmektedir. Ancak otlatma kabahatine ilişkin idari yaptırımların etkili olabilmesi için sadece kanunda cezanın yer alması yetmez; bu cezanın zamanında, yetkili kişiler tarafından eksiksiz ve caydırıcı şekilde uygulanması gerekir.

Orman işletme şeflerine doğrudan ceza verme yetkisi verilmesi uygulamada işleri hızlandırırsa da personel eksikliği, coğrafi zorluklar ve bölgesel ekonomik nedenler nedeniyle yaptırımların etkisi azalmaktadır. Bazı bölgelerde cezaların tahsil edilememesi, ihlallerin tekrar etmesi ve yargı süreçlerinin uzun sürmesi, yaptırım sisteminin gücünü zayıflatıyor. Bu nedenle, sadece cezaya güvenmek yeterli değil; toplumsal farkındalık oluşturmak, yerel iş birliğini artırmak ve denetimlerin sürekli yapılmasını sağlamak da önemlidir. Aksi halde, kanunda güçlü görünen kurallar sahada etkisini yitirmektedir.³⁷¹

3.2.2.3 İzin ve Tedbirlerin İhlali

Orman Kanunu m. 99’ta, izin ve tedbirlerin ihlali eylemi hakkında idari yaptırım öngörmektedir. Madde, bu kanundaki m. 37’e atıf yapma yoluyla, devlet ormanlarından yıllık üretim programı dışında orman emvali çıkarılması hususunda verilen izin ve tedbirlere riayet edilmemesinde etmeyenlere iki yüz TL idari para cezası verilmektedir. İdari para cezalarının miktarı her yıl yeniden değerlendirme oranına göre dört bin sekiz yüz yirmi üç TL olsa da öngörülen miktarlar çok düşüktür. Ancak, yaptırımların caydırıcılığı, cezanın düzenli uygulanması ve etkin tahsil edilmesine bağlıdır; aksi takdirde caydırıcılık etkisi zayıflamaktadır.³⁷²

³⁷¹ Elvan, “Ormanlarda Otlatma Kabahatinin Hukuki Açısından İncelenmesi”, 55-56.

³⁷² “2025 İdari Para Cezaları”

3.2.2.4 Orman Emvalini Taşıma Belgesini Değiştirmeden yahut Damgasız ve İşaretsiz Nakletme

Orman Kanunu m. 100/4, orman emvalinin taşıma belgesiz, damgasız veya işaretsiz şekilde usule aykırı taşınmasına idari para cezaları öngörmektedir. Ancak bu cezaların etkinliği, denetim sıklığı, görevsizlik kararlarının hızlı uygulanması ve cezaların tahsil edilip edilmemesine bağlıdır. Taşınan emval kaçak olmasa bile belgesiz veya damgasız nakliyyeye ceza verilmesi hukuki caydırıcılık açısından önem taşır. Buna karşın, yüksek tutarlı cezaların fiilen uygulanmaması, normun yaptırım gücünü zayıflatmakta ve usulsüz taşımacılığın devamına zemin hazırlamaktadır.³⁷³

3.2.2.5 Özel Orman Sahiplerinin Orman Sınırlarını Belirlememesi

Orman Kanunu m. 101'te, özel orman sahiplerinin orman sınırlarını hakkında idari yaptırım öngörmektedir. Özel orman sahiplerine yönelik kademeli idari para cezaları öngörülse de yaptırımın etkinliği cezaların uygulanması kadar, mükellefi sınırlama belirlemeye fiilen zorlayıp zorlamadığıyla ölçülmelidir. Cezaların artan biçimde düzenlenmesi olumlu olsa da sınırların hâlâ belirlenmemesi halinde son çare olarak idarece belirleme yapılması, yaptırımın caydırıcı değil, tamamlayıcı bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Bu durum, idari yaptırımların bazı hallerde yalnızca şeklen uygulanabildiğini, amaca ulaşmada sınırlı kaldığını ortaya koyar.

3.2.2.6 Özel Orman Sahiplerinin Orman Planlamasına Uygun Tedbirlerini Almaması

Orman Kanunu m. 102'te, özel orman sahiplerinin harita ve amenajman planlarını yapmamaları halinde uygun tedbirlerin alınmaması durumuna idari yaptırım öngörmektedir. Maddenin ilk fıkrasında, bu yükümlülüğe aykırı davrananlara idari para cezası uygulanacağı belirtilmiştir. İkinci fıkrada ise, cezanın verilmesinden sonra orman sahibine süre tanınarak yükümlülüğünü yerine getirmesi beklenmekte; buna rağmen ihlalin devamı halinde, ilgili planlamaların orman idaresince doğrudan ve masrafi orman sahibinden tahsil edilmek üzere yapılacağı düzenlenmiştir. Bu bağlamda, yaptırım mekanizması ilk bakışta kademeli ve çözüm odaklı görünse de,

³⁷³ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1087.

ceza sonrası tanınan yeni süre ve idarenin doğrudan uygulamaya geçebilmesi, yaptırımın caydırıcılığını gölgede bırakmakta; orman sahiplerine yükümlülüklerini erteleme alanı yaratmaktadır. Sonuç olarak, bu düzenlemenin uygulamadaki etkinliği sınırlı kalmakta; daha çok idarenin sorunu çözmeye yönelik teknik bir aracı olarak işlev görmektedir.³⁷⁴

3.2.2.7 Orman Alanlarına Aykırı Davranmak yahut Zarar Vermek

Orman Kanunu m. 103'te, özel orman sahiplerinin orman alanlarına aykırı davranışları veya bu alanlara zarar vermeleri hâlinde idari para cezası uygulanmasını öngörmektedir. Bu madde, 67. maddeye atıf yaparak, orman yetiştirme amacıyla belirlenen alanlar ile doğal afetler sonucu açıklık kalan sahalarda geçici olarak tohum ekilen veya fidan dikilen alanlara verilen zararları da kapsamaktadır. Günümüz için belirlenen ceza miktarları, belirtilen alanlarda 72.341 TL, diğer alanlarda ise 24.114 TL olarak tespit edilmiştir.³⁷⁵ Ancak, bu idari para cezalarının caydırıcılığı tartışmalıdır. Cezanın miktarı kadar, bu cezaların etkin bir şekilde uygulanması ve tahsil edilmesi de caydırıcılık açısından önemlidir. Uygulamada karşılaşılan denetim eksiklikleri ve tahsilat sorunları, cezaların caydırıcı etkisini azaltmaktadır. Bu nedenle, sadece ceza miktarlarının artırılması değil, aynı zamanda denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve cezaların etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

3.2.2.8 Kuraklık veya Yangın Sonrası Tedbirlere Aykırılık

Orman Kanunu m. 107'de, kuraklık veya yangın sonrası alınan tedbirlere uymayanlara idari yaptırım uygulanmasını öngörmekte olup, bu yaptırım Kabahatler Kanunu m. 32 gereğince en büyük mülki amirin kararıyla idari para cezasıdır. Bu düzenleme hızlı müdahale ve yerel uygulama imkânı sunsa da cezanın az olması nedeniyle insanları caydırmamaktadır. Ayrıca, yaptırımların uygulanması yetkililerin tutumuna göre değişebilmekte; bu da bazen tutarsızlıklara ve keyfi kararlara yol açabilmektedir.

3.2.2.9 Orman İşaret ve Sınırlarını Bozma

Orman Kanunu m. 109'da orman işaret ve sınırlarını bozma eylemi hakkında da idari yaptırım öngörmektedir. Ormandaki işaretlerin, sınırların veya damgaların kırılması,

³⁷⁴ Mestav, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman*, 1095.

³⁷⁵ “2025 İdari Para Cezaları”

kaldırılması, değiştirilmesi gibi eylemler suç teşkil etmediği durumlarda uygulanmakta ve belirli bir tutarda idari para cezası ile sonuçlanmaktadır. Ancak diğer kabahatlerdeki gibi yaptırımın etkinliği, cezanın caydırıcı olup olmaması ve uygulamadaki tutarlılıkla doğrudan ilişkilidir.

3.3 Ormanlara Yönelik Uygulama Sorunları

Ormanlara yönelik eylemlerin yaptırımlarının uygulanmasında bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar ormanlara yönelik eylemler olarak ormanın tahribata uğramasına neden olmakta ve orman ekosistemine verilen zararın etkin şekilde cezalandırılmasını zorlaştırmaktadır.

3.3.1 Hukuki Sorunlar

Ormanlara yönelik zararlı eylemler hukuki düzenlemelerle kontrol altına alınmaya çalışılsa da mevcut mevzuatta önemli sorunlar mevcuttur. Bunların başında, Orman Kanunu'nun yaklaşık yetmiş yıllık eski bir düzenleme olması gelir. Kanun, zaman içinde toplumun ve kamu düzeninin değişen ihtiyaçlarına yanıt vermek amacıyla birçok kez değiştirilmiş, ancak bu değişiklikler genellikle bütüncül bir revizyon yerine parçalı ve kısmi eklemeler şeklinde olmuştur. Bu durum, kanunun sistematik bütünlüğünü zedeleyerek uygulamada belirsizliklere ve tutarsızlıklara yol açmaktadır. Özellikle suç ve yaptırımlar açısından, kanun günümüz ve geleceğin çevresel tehditlerine, ormanların korunması ve sürdürülebilirliğine yeterince karşılık verememektedir. Sonuç olarak, orman suçlarının önlenmesi ve cezalandırılmasında caydırıcılık düzeyi yetersiz kalmakta, bu da ormanların etkin korunmasını zorlaştırmaktadır.

Yeni yasal düzenlemelerle kıyaslandığında, Orman Kanunu'nun eski yapısı nedeniyle ormanlara yönelik eylemler ve bu eylemlere ilişkin ceza hukukundaki yaptırımların etkinliğini azaltan uygulamalar ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan biri, bireyde caydırıcılığı zayıflatan HAGB uygulamasının orman suçlarında da yer almasıdır. CMK m. 231 uyarınca, daha önce kasıtlı suç işlemiş olmayan ve iki yıl veya daha az hapis cezası ile adli para cezası hükmedilen fail için HAGB uygulanabilir. Bu durumda, failin uğrattığı zararı gidermesi ve mahkemenin kişinin bir daha suç işlemeyeceğine kanaat getirmesi halinde hüküm açıklanmaz ve kişi denetim süresine tabi tutulur. Ancak, bu uygulama

orman suçlarında caydırıcılık etkisini azaltabilmektedir.³⁷⁶ Orman suçlarının önlenmesi açısından sadece yasal düzenlemeler yetmez, ayrıca yasal düzenlemelerin yapısal değişiklikleri gözden geçirilmeli ve cezaların arttırılması gerekmektedir.

Ormanlara yönelik eylemler hususunda, HAGB şartlarında dikkat edilmesi gereken şart zararın giderilmesidir. Zira HAGB kararının verilebilmesi için orman idaresinin uğradığı zararın giderilmesi şartı aranmakta ve zarar ilgili durum Orman Kanunu m. 112’de yer almaktadır. Orman suçlarında özellikle işgal ve faydalanma suçları ile kaçak emval bulundurma suçları önem arz etmektedir. İşgal ve faydalanma suçlarında, orman alanına izinsiz girilmesi veya kullanılması her zaman idarenin doğrudan zarar gördüğü anlamına gelmemekte zararın gündeme gelmesi için zamanaşımına uğramayan diri bitki örtüsünün tahrip edilmesi ve bir zararın ortaya çıkması gerekmektedir. Aksi halde işgal ve faydalanma suçlarında zarar şartı konu dışında bırakılarak diğer şartların oluşmasında HAGB kararının verilmesi gerekecektir. Kaçak emval suçlarında, emvalin kaçak olup olmadığının araştırılması sonrasında emvalin kaçak emval olduğunun tespiti ile suça konu emvalin müsaderesine karar verilmesinde orman idaresinin zararı gündeme gelmeyecektir. Böylece zarar şartı konu dışında bırakılarak diğer şartların oluşmasında HAGB kararının verilmesi gerekecektir. Ayrıca HAGB kararının verilmesinde denetim süresinde olan fail, denetim süresince CMK m. 231/8 fıkrası gereğince üç şekilde yükümlülük yüklenmekte ve bunlar dışındaki yükümlülükler hukuka aykırı bulunmaktadır. Buna göre, Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararında,³⁷⁷ denetim süresi tedbirlerine aykırı olarak faile ormanlarda ağaç ve fidan dikme cezası verilemeyeceğine hükmetmiştir. Çünkü bu uygulamanın para harcaması yoluyla yerine getirilmesi, yasanın amacına uygun olmadığı ve failin ıslahına katkı sağlamadığı değerlendirilmiştir. Bu nedenle, mahkemeler HAGB kararlarında ağaç ve fidan dikme hükmü tesis edemeyecektir.³⁷⁸ Orman suçlarında HAGB uygulanması, failerin yaptırımlardan kaçınmasına imkân sağladığından yaptırımların caydırıcılığı azalmaktadır. Bu nedenle, ormana yönelik gerçekleştirilen eylemlerin bu uygulama kapsamında çıkarılması suç işleme eğilimini azaltmasının yanı sıra cezaların caydırıcılığını arttırabilir.

³⁷⁶ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 603.

³⁷⁷ YCGK., 03.05.2011, E. 2011/4-61, K. 2011/79, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi 02.08.2025.

³⁷⁸ Toprak, *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*, 233-235.

Ormanlara yönelik eylemlerin kabahat kapsamında olması durumunda ise yaptırımların etkinliğini artırmak gerekmektedir. Orman kabahatlerinde idari para cezalarının yükseltilmesi, bazı suçların kabahatlerin kapsamına eklenerek daha hızlı cezalandırılması yahut yargı süreci devam ederken ilgili taşınırlara yönelik müsadere veya tasfiye kararlarının beklenmeden uygulanması önerilmektedir. Caydırıcılık bakımından ayrıca suç tutanağı düzenlenen veya hakkında işlem yapılan orman sahalarının, köy muhtarlıklarında ilan edilmesi suretiyle halkın bilgilendirilmesi ile ağaçlandırma ve tazminat masraflarının arttırılması şeklindeki tedbirlerin alınması önemlidir.³⁷⁹

Orman suçlarıyla mücadelede yaptırımların etkinliğinin arttırılması ile uygulamada sorunlarla karşılaşılması için, cezaların ağırlaştırılması ve denetim mekanizmalarının sürekli olarak güçlendirilmesi gerekmektedir.

Orman Kanunu kapsamında, orman dışına çıkarma işlemleri ve orman suçlarına ilişkin af düzenlemeleri ile ilgili çok sayıda kanun değişikliği uygulamada sorunlara neden olmaktadır. Orman dışına çıkarma işlemleri, orman kadastrounun sürekli yenilenmesine neden olarak orman sınırlarının istikrarsızlaşmasına ve kamuoyunda orman arazilerinin kalıcı şekilde kazanabileceği algısı oluşturmaktadır. Ancak bu durum, hukuka aykırı olarak işgallerin ve amaç dışında ormanların kullanımını teşvik etmektedir. Orman dışına çıkarılan arazilerin tarım, ticaret, yapılaşma gibi amaçlarla kullanımı orman bütünlüğünü tehlikeye düşürmektedir.³⁸⁰ Orman suçlarına ilişkin af düzenlemelerinin genellikle seçim dönemlerine denk gelmesi ve sadece bu suçlara özgülenmesi affın siyasal amaçlarla kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle af, orman suçlarında caydırıcılığı zayıflattığı gibi orman suçlarında artışa neden olmaktadır. Orman dışına çıkarma işlemleri ve orman suçlarına ilişkin af düzenlemeleri, idarenin denetim gücünü zayıflatırken yasal düzenlemelerin ormanların korunmasında tutarsız ve geçici olduğu izlenimini göstermektedir.³⁸¹

Orman suçlarının önlenmesi ve yaptırımların etkinliği için yasal düzenlemelerin daha sert ve uygulanabilir olması gerekmektedir. Bundan dolayı ise ormanların ihtiyaçlarını

³⁷⁹ Sezgin ve Gültekin, “Orman Suçlarının Mekânsal”, 1297.

³⁸⁰ Şule Bal Yıldız, “Orman Alanlarında Daraltma ve Düzce Örneği”, (Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2006), 35.

³⁸¹ Özdoğan, “Orman Suçları ile İlgili Af Kanunları ve Sonuçları”, 60.

karşılayabilen, ormanların korunmasını sağlayan ve orman suçlarıyla etkin mücadele edebilen mevcut kanunun bütünsel bir reforma tabi tutulması gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar neticesinde ise çevre hukuku perspektifine uygun güncel bir orman kanunu düzenlenmelidir.

3.3.2 İdari Sorunlar

Orman Kanunu'nun uygulamalarında idari sorunlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu sorunlar, ormanların etkin korunması ve yönetimi sürecinde aksamalara yol açmakta, hukuki düzenlemelerin tam anlamıyla hayata geçirilmesini güçleştirmektedir.

Genel kolluk kuvvetleri ile orman idaresi arasındaki görev ve yetki sınırlarının belirsizliği, orman suçlarına müdahalede zaman kaybına ve görev çatışmalarına yol açan önemli idari sorunlardan biridir. Ayrıca, kolluk kuvvetlerinin orman suçları konusundaki bilgi ve uzmanlık eksikliği, müdahalelerin etkinliğini azaltmaktadır.³⁸² Bunun yanı sıra, ara teknik eleman eksikliğinin bulunması orman idaresinde sorunlara neden olmaktadır. Orman kaynaklarının sürdürülebilir şekilde yönetilmesi, arazi çalışmaları, ölçüm ve denetim gibi uygulamaların yetersiz personel nedeniyle işlemlerde kesinti gözlemlenmektedir.³⁸³

Orman muhafaza memurlarının çalışma koşulları, görev tanımları ve kurumsal destek eksiklikleri idari sorunlardan bir diğeridir. Görevlerini kırsal ve riskli bölgelerde sürdüren bu personel, güvenlik ve lojistik desteklerden yetersiz şekilde yararlandığından görevlerini tam anlamıyla yerine getirememektedir.³⁸⁴

Ormanların mülkiyetinin belirsizliği ile kamulaştırılması durumlarında yasal düzenlemenin geç yapılması ve bireylere bilgilendirmenin yapılmaması da orman hukukunda idari sorunlara neden olmuştur. Zira orman kadastro çalışmalarının zamanında ve yeterli düzenlemelere tabi olmaması ve bu alanların kullanım ve tapuların halk tarafından kurumların verdiği tapu belgeleriyle edinmesinde zamanla devletle sorun

³⁸² Osman Devrim Elvan, "Genel Kolluk Kuvvetlerinin Ormanların Korunmasında Görev ve Yetkileri," *İstanbul Üniversitesi Ormancılık Dergisi*, 55/2 (2005): 92.

³⁸³ Hasan Alkan ve Güler Erol Uğur, "Ormancılıkta Ara Teknik Eleman Sorununa Yönelik Çözümler", *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 17/2 (2016): 134-135.

³⁸⁴ Atakan Öztürk, "Orman Muhafaza Memurlarının Sorunları Üzerine Bir Araştırma", *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 14/2 (2013): 262-263.

yaşamasına neden olmuştur. Ormanların kamulaştırılması sonrası eski sahiplerine yahut mirasçılara iadesinde belirli hukuki sorunlar olmuştur. Sorunun ise yargıya gidilmeden çözümlenmesi hem bireylerin hem de kurumların yükünün azalması için önemlidir. Özel mülkiyete ait tapulu orman, devlet ormanının içinde bütünlüğü bozacak ve hizmetleri aksatacak alanda ise kamu yararı kapsamında kamulaştırma bedeli bireye tahsis edilerek kamulaştırılacaktır. Eğer özel mülkiyete ait tapulu orman, tarım alanında ve küçük parçalı ise devletin mülkiyetine alınmadan bireyin mülkiyetinde ancak bireyin bu alanda ticari faaliyetlerde bulunmaması hususunda devletin kontrolünde olacak şekilde tahsis edilecektir. Böylece orman mülkiyetin belirsizliğinde yasal düzenlemelerin geri kalmışlığı bireylerde zorluk ve tehdit yaratmadan çözümlenecektir.³⁸⁵

3.3.3 Teknik Sorunlar

Orman alanlarında hukuka aykırı faaliyetler, ormanların zarar görmesine ve yok olmasına yol açarak ciddi çevresel tahribatlara sebep olmaktadır. Bu tür olumsuzluklarla mücadelede idarenin etkinliği büyük önem taşımaktadır. Ancak, teknik altyapı eksiklikleri ve personel yetersizliği gibi sorunlar, ormanlara yönelik suçların artmasına zemin hazırlamaktadır. Teknoloji ve yöntemlerdeki gelişmelere rağmen, orman idaresindeki altyapı ve donanım yetersizlikleri denetim faaliyetlerinin etkinliğini azaltmaktadır.

Teknik sorunların başında, orman muhafaza memurlarının sayısının yetersizliği ve görev kapsamlarının geniş olması yer almaktadır.³⁸⁶ Orman muhafaza memurları, denetim yapacakları alanlarda sayıca yetersiz olmalarının yanı sıra çalışma saatlerinin sınırlı olması ve geniş görev kapsamları nedeniyle önemli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu durum, özellikle nitelikli ve tecrübeli personelin iş yükünün artmasına yol açmakta ve performanslarını doğrudan etkileyerek işin verimliliğini düşürmektedir. Sonuç olarak, denetimlerde önleyici tedbirlerin yetersiz kalması orman suçlarının artmasına neden olmaktadır.³⁸⁷ Ayrıca, orman muhafaza memurlarının çalışma kıyafetinin mevsim

³⁸⁵ Hüseyin Ayaz ve Cantürk Gümüş, "Türkiye'de Orman Mülkiyeti, Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 2/2 (2016): 230-231.

³⁸⁶ Alkan ve Erol Uğur, "Ormancılıkta Ara Teknik Eleman Sorununa Yönelik Çözümler", 136.

³⁸⁷ Mehmet Pak, Osman Nuri Akçay ve Arif Okumuş, "Ormancılık Faaliyetlerinde Karşılaşılan Teknik, Ekonomik ve Sosyal Sorunların Belirlenmesi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)", *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 5/1 (2021): 253.; Elvan, "Genel Kolluk Kuvvetlerinin Ormanların Korunmasında Görev ve Yetkileri," 88.

koşullarına uygun olmaması gibi basit ancak verimliliği etkileyen teknik sorun, yetersizliklerin bir başka boyutunu oluşturmaktadır.³⁸⁸

Teknik sorunların bir diğeri, teknolojik araçların yetersizliğidir. Zira gelişen teknoloji dünyasında teknolojik araçlardan mahrum olan orman muhafaza memurları suçların tespiti ve önlenmesinde engellerle karşılaşmaktadır. Bu nedenle orman muhafaza memurlarının foto-kapan, uçan göz, termal kameralar gibi teknolojik araçlarla donatılması Netcad gibi yazılımlar ile denetimlerinin daha etkili hale getirilmesinde yarar sağlanabilecektir.³⁸⁹

Teknik sorunlarından bir diğeri ise, orman yol ağının coğrafi bölgeye göre standartların dışında olmasıdır. Coğrafi bölgelere bakıldığında İç Anadolu bölgesinde yer alan ormanın ulaşım yolu ile Doğu Anadolu bölgesinde yer alan ormanın ulaşım yolu bir değildir. Bu nedenle, ormanda yapılacak çalışmalara yahut orman suçlarının tespiti ve engellenmesinde engebeli arazi şartlarına sahip Doğu Anadolu bölgesi gibi coğrafi şartları zor olan sahaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle orman çalışmalarının etkinliği hususunda orman yollarının standartlara uygun hale getirilmesi teknik sorunlardan birini önleyebilecektir.³⁹⁰

Teknik sorunlardan bir diğeri de orman alanlarının ve sınırlarının bilinmemesidir.³⁹¹ Orman tanımının açıklamasının yapılmasında ormanın ne olduğu hususunda net bir tanımdan ziyade ne olmadığı kanunen belirtilmiştir. Bu nedenle de orman alanlarının ne olduğu ve hangi sınırlara tabi olduğu genelde bilinmemektedir. Böylece orman alanlarına ilişkin düzenlemelerin yapılmaması, ormanın göz ardı edilmesi ve bu alanlara müdahalelerde yasal düzenlemelerin dikkate alınmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

3.3.4 Ekonomik ve Sosyal Sorunlar

Orman suçlarına yönelik yaptırımların etkinliğini doğrudan etkileyen bir diğer faktör orman köylülerinin karşılaştığı ekonomik ve sosyal sorunlardır. Orman köylülerinin genelinin geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olması nedeniyle orman kaynaklarına

³⁸⁸ Öztürk, “Orman Muhafaza Memurlarının Sorunları Üzerine Bir Araştırma”, 268.

³⁸⁹ Sezgin ve Gültekin, “Orman Suçlarının Mekânsal”, 1297.

³⁹⁰ Pak, Akçay ve Okumuş, “Ormancılık Faaliyetlerinde Karşılaşılan” 260.

³⁹¹ Yıldız, “Orman Alanlarında Daraltma ve Düzce Örneği”, 35.

bağımlılıkları bulunmaktadır. Bu durum ise ormanlar açısından ciddi bir tehdit oluşturmakta ve orman köylülerinin hukuka uygun olmayan faaliyetlere yönelmesine sebebiyet vermektedir.

Çevresel sorunları önlemede toplumsal bilinç düzeyinin seviyesi ülkede yaşanan coğrafi bölgeye, bölgelerde yaşayan bireylerin yaşı, cinsiyeti, aylık gelirleri, ormandan faydalanma amaçlarına göre ekonomik ve sosyal sorunları gündeme getirmektedir.

Türkiye genelinde orman faaliyetlerinde karşılaşılan en büyük ekonomik sorun, OGM tarafından her bölgenin yerel yapısına göre belirlenen birim fiyatlarıdır. Bu durum, piyasada yaşanan değişikliklere uyum sağlama hususunda engellerle karşılaşmakta hem bireylerin hem de kurumların zarar etmesine neden olmaktadır. Orman faaliyetlerinde ağaçlandırma ödeneklerinin arazi yapısı, alanı, çeşidi, toprak türü gibi değişkenlerin göz ardı edilmesi orman verimliliğinin ekonomik etkinliğini azaltmaktadır.³⁹²

Bireylerin, ormanların sadece geçim kaynağı olarak görülmesi durumları ormanların ekolojik ve sosyal faydalarının dikkate alınmamalarıyla sonuçlanmaktadır. Yetersiz gelir ve düşük eğitim seviyesi, köylülerin ormanlardan kaçak kesim yahut orman alanlarını ihlal ederek tarım yapılması gibi faaliyetlerle geçimlerini sağlamaya çalışmaları ormanların hızla tahrip olmasına ve çevresel sorunların büyümesine yol açmaktadır. Orman köylülerine desteklerin artırılması ile yaşam standartlarının iyileştirilmesi orman suçlarının önlenmesinde ve yaptırımların etkinliğinin sağlanmasında önemli bir adımdır.³⁹³

Ekonomik sorunlardan biri de güvenlik tehditleri ile karşılaşılan coğrafi bölgelerin bulunmasıdır. Güvenlik tehdidi bulunan riskli bölgelerin olduğu alanlardaki ormanlık alanlarda görev yapan orman muhafaza memurlarının diğer bölgelerde görev yapan meslektaşlarına göre aynı maaşla aynı işe daha zor şartlarda görevlerini yerine getirmesi çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle OGM, maaş düzenlemesi ve ek ödemelerle dengeyi sağlayarak çalışanların performanslarında verim elde ederek orman hizmetlerinin artışını sağlayabilir.³⁹⁴

³⁹² Pak, Akçay ve Okumuş, “Ormancılık Faaliyetlerinde Karşılaşılan” 260-261.

³⁹³ Sezgin ve Gültekin, “Orman Suçlarının Mekânsal”, 1296.

³⁹⁴ Pak, Akçay ve Okumuş, “Ormancılık Faaliyetlerinde Karşılaşılan” 261.

Türkiye genelinde orman faaliyetlerinde karşılaşılan sosyal sorunlar coğrafi bölgelere göre farklılık arz etmekle birlikte, genel anlamda en önemli sorun eğitim seviyelerinin yetersizliğidir. Eğitim düzeyi düşük olan bireyler, çevresel konularda bilgi eksikliği yaşamaktadır; bu durum da yasal düzenlemelerden geri kalmalarına ve bilinçsizce hareket etmelerine yol açmaktadır. Ancak, bireylerin kanunları bilmemesi sorumluluktan kaçmak için geçerli bir gerekçe olamaz. Özellikle orman köylülerinin eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle, orman suçları ve bu suçlara ilişkin yaptırımlar konusunda bilgilendirilmeleri, ormanların korunması açısından hayati önem taşımaktadır.³⁹⁵ Örneğin, ekonomik açıdan orman emvallerinin işletilmesine kooperatifler aracılığıyla köylülerin etkin katılımının sağlanması, köylülerin ekonomik durumunun iyileştirilmesine ve ormandan suç işlemek yerine gelir elde edebileceklerinin farkına varmasına yardımcı olur. Ayrıca, müsadere kararlarının daha açıklayıcı hale getirilmesi; müsadereye konu olan malların imha edilip edilmeyeceği ya da hazineye gelir olarak kaydedileceğinin netleştirilmesi; zamanaşımına uğrayan veya yargıda uzun süren davaların süreçlerinin hızlandırılması gibi tedbirler, suçların cezasız kalmasının önüne geçerek ormanların korunmasına önemli katkı sağlar.³⁹⁶

Sosyal sorunlar arasında bir diğer önemli husus ise, orman köylülerinin geçimlerini sağlamak amacıyla ormanları usulsüz kullanmalarıdır. Bu durum, yeni tarım alanlarının açılmasına neden olmakta ve beraberinde erozyon gibi çevresel tehditleri doğurmaktadır. Sonuç olarak, toprak verimliliği azalmakta, bu da bölgedeki ekosistem dengesinin bozulmasına, biyolojik çeşitliliğin zarar görmesine ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin artmasına yol açmaktadır.³⁹⁷

Sosyal sorunların bir diğer önemli boyutu ise güvenlik problemleridir. Sürdürülebilir orman faaliyetleri, siyasi iradelerin müdahaleleri nedeniyle zaman zaman engellenirken, özellikle doğu bölgeler ve sınır geçiş kapılarının bulunduğu alanlarda güvenlik sorunları ormanların etkin bir şekilde korunmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, güvenlik sorunlarına yönelik kapsamlı çalışmalar yapılmalı ve bu bölgelerde yaşayanlar ile ormanlarda görev yapan personeli koruyacak özel koruma programları oluşturulmalıdır.

³⁹⁵ Mehmet Pak, Okan Özkazanç ve Arif Okumuş, “Ormanların Fonksiyonlarına İlişkin Toplumsal Bilinç Düzeyinin İncelenmesi (Kahramanmaraş İli Örneği)”, *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 5/2 (2021): 474.

³⁹⁶ Sezgin ve Gültekin, “Orman Suçlarının Mekânsal”, 1297.

³⁹⁷ Pak, Özkazanç ve Okumuş, “Ormanların Fonksiyonlarına İlişkin”, 464.

Böylece, ormanlık alanlara yönelik yasa dışı müdahalelerin önüne geçilmesi mümkün hale gelecektir.³⁹⁸

Ormanlara karşı eylemlerde hızlı ve etkili uygulama yapılmalı, sonuçları toplumda görünür hale getirilmelidir. Orman idaresinin, yerel halkla sürekli iletişim içinde olması ve orman suçlarının çevresel zararları hakkında toplumu bilinçlendirmesi, ekonomik destek verilmesi, bireyleri ormanı korumaya yönelik eylemlerde bulunmasının yolunun açılması suçların azaltılmasına katkı sağlayabilir. Bu şekilde, orman suçlarıyla mücadele hem idari hem toplumsal bir sorumluluk olarak ele alınmalıdır.

³⁹⁸ Pak, Akçay ve Okumuş, “Ormancılık Faaliyetlerinde Karşılaşılan” 262.

SONUÇ

Çevre hakkı, bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını güvence altına alırken, canlı ve cansız tüm doğal varlıkların korunmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, ekosistem dengesini sağlamak ve biyolojik çeşitliliği desteklemekle birlikte iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir rol oynayan doğal kaynaklardan biri ormanlardır. Ormanların korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla Türkiye’de 6831 sayılı Orman Kanunu bulunmaktadır. Ancak, kanun ormancılık politikalarının temelini oluşturmasına rağmen, kanunun günümüz ve geleceğe yönelik çevresel tehditler karşısında etkisi tartışmalıdır. Ormansızlaşmaya yönelik kaçak kesimler, bilinçsiz müdahaleler ve yangınlar gibi tehlikeler karşısında mevcut yasal düzenlemeler yeterli caydırıcılığı sağlayamamaktadır. Kanunun eskiyen yapısı, uygulamada yaşanan karmaşalar ve çevresel sorunlara uygun çözümler üretilmemesi gibi nedenler, çevre hakkının korunması açısından önemli eksiklikler doğurmakta ve ormanların etkin korunmasını engellemektedir. Bu nedenle, ormanların korunması adına daha işlevsel, gelişmiş ve sürdürülebilir çözümler üretebilmek için yeni bir Orman Kanunu düzenlenmesi gerekmektedir.

Ormanların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması bağlamında mevcut yaptırımların etkinliği incelendiğinde, ormanlara yönelik eylemlerin cezalarının yetersiz kaldığı görülmektedir. Kanun hem adli hem de idari yaptırımlar öngörmekle birlikte, bu cezaların uygulanmasında çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Suçların tespitindeki güçlükler, para cezalarının düşük seviyelerde kalması ve hapis cezalarının nadiren uygulanması, ormanlara yönelik olumsuz faaliyetlerin devam etmesine zemin hazırlamaktadır. Ayrıca, denetim mekanizmalarının yetersizliği ile orman köylülerinin düşük sosyal ve ekonomik koşulları, ormanlardan elde edilen gelirlerin etkin ve adil şekilde düzenlenmesini de zorlaştırmaktadır. Bu nedenle hem yaptırımların caydırıcılığı artırılmalı hem de sosyal ve

ekonomik boyutları dikkate alan kapsamlı politikalar geliştirilmelidir. Orman suçlarında; cezaların caydırıcılıktan uzak olması, suçluların cezasız kalması, yerel yönetimler ile kamu kurumlarının denetim eksiklikleri ve bireylerin ekosistem dengesini koruma bilincinin olmaması gibi yargısal, yapısal ve idari sorunlar, ormanlara müdahalelerden çekinilmeden hareket edilmesini sağlamaktadır. Her ne kadar bazı suçların yaptırımları artırılmış olsa da uygulamadaki sorunlar nedeniyle beklenen etkinlik sağlanamamaktadır. Yaptırımların uygulanmasındaki eksiklikler ise çevre hakkının hayata geçirilmesini engellemektedir. Bu bağlamda, eski ihtiyaçlara yanıt vermeyen, çevresel ve toplumsal dinamikleri dikkate almayan mevcut Orman Kanunu'nun, ormanların korunmasına yönelik ihtiyaçlara uygun güncel bir düzenlemeye tabi tutulması gerekmektedir. Yeni bir Orman Kanunu, cezai yaptırımları güçlendirerek caydırıcı olmalı; orman köylerinde yaşayan halkı da dikkate alarak sürdürülebilir orman yönetimini desteklemelidir.

Çalışmada yapılan incelemeler doğrultusunda mevcut yasal düzenlemenin güncellenmesi ve daha kapsamlı bir çevre yasasının oluşturulması, çevre hakkının korunması ve orman ekosisteminin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından zorunludur. Bu ihtiyaçların, günümüz ve geleceğin çevresel sorunlarına uyumlu, düzenli, caydırıcı ve etkin bir yaptırım sistemi ile karşılanmalıdır. Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşlarının koordinasyonunun ve bilgi düzeyinin artırılması, denetimlerin güçlendirilmesi ve toplumda çevre bilincinin yükseltilmesi, ormanların ve genel olarak çevrenin korunması için büyük önem taşımaktadır. Yaptırımların etkinliğinin artırılması ve uygulamadaki sorunların çözümüne yönelik adımlar, çevre hakkının ihlal edilerek doğal yaşam alanlarının tahribini engelleyecek ve ekolojik dengenin geri dönülemez biçimde bozulmasının önüne geçecektir. Böylece, ekosistem merkezli, sürdürülebilirliği esas alan, çevresel dengeyi savunan yasal bir sistem oluşturulabilecektir.

KAYNAKÇA

- Alkan, Hasan ve Güler Erol Uğur. “Ormancılıkta Ara Teknik Eleman Sorununa Yönelik Çözümlemeler.” *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 17/2 (2016): 132–141.
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı. “Basit Yargılama Genel Bilgiler”. (Erişim Tarihi 7.1.2025). <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/ortadetay/genel-bilgiler-basit-yargilama>
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı. “Basit Yargılama Usulüne Tabi Suçlara İlişkin Liste”. (Erişim Tarihi 7.1.2025). <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/ortadetay/basit-yargilama-usulune-tabi-su%C3%A7lara-ili%C5%9Fkin-tablo>
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı. “Ön Ödeme Genel Bilgiler”. (Erişim Tarihi 7.1.2025). <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/ortaDetay/genel-bilgiler>
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı. “Seri Muhakeme Genel Bilgiler”. (Erişim Tarihi 7.1.2025). <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/ortaDetay/genel-bilgiler-2>
- Aras, Celal. *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.
- Arsava, Ayşe Füsün. “Uluslararası Hukuk Süjelerine Uygulanan Yaptırımların Sınırları ve Etkileri”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 73/1 (2024): 535-554.
- Artuç, Mustafa ve Hasan Tahsin Gökcan. *Türk Ceza Kanunu Açıklamalı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Ayanoğlu, Sedat. “Anayasa Hükümleri Karşısında Orman Mevzuatımız”. *Türkiye Çevre Vakfı Yayını*. (1999): 11-39
- Ayanoğlu, Sedat ve Yusuf Güneş. *Orman Suçları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, 2003.
- Ayaz, Hüseyin ve Sevim İnanç. “Orman suçlarında Tazminat ve Ağaçlandırma Bedeli Hesabı”. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 19/2 (2018): 175-185.
- Ayaz, Hüseyin ve Cantürk Gümüş. “Türkiye’de Orman Mülkiyeti, Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. ” *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*. 2/2 (2016): 212-236.
- Aydın, Alper. *Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesinde Hukuksal Araçlar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Aygörmez, Gülsün Ayhan. “Orman Yakma Suçları (Orman K. M. 110)”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (2021): 21-58.
- Bayındır, Sinan. *Orman Suçları*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016.
- Bekar, Elif. “Kabahatler Kanunu’nun Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 69/ 1-2 (2011): 1033-1050.
- Bilgili, Muhammed Yunus. “Anayasal Bir Hak Olarak Çevre Hakkı”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6/2 (2015): 563-584.
- Boyar, Oya ve Kama Işık. “Dördüncü Kuşak Haklar ve Bilişim Teknolojilerinin Doğuşunda Mahremiyet Kavramına Karşılaştırmalı Bir Bakış”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 25/2. (2019): 602-623.

- Bozkurt, Fatma Duygu. Ormanların Korunması: Devletin Anayasal Sorumluluğuna İlişkin Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/2 (2022): 527-558.
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. “2872 Sayılı Çevre Kanunu Uyarınca Verilecek İdari Para Cezaları”. (Erişim Tarihi 15.2.2025). https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/menu/2025-idari-para-cezolari-aciklamali_20250109033825.pdf
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. “Sürdürülebilir Orman Yönetimi”. (Erişim Tarihi 30.11.2024). https://webdosya.csb.gov.tr/db/cem/icerikler/ogm_surduruleb-l-r-ormanc-l-k-20240924150835.pdf
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. “UNCCD”. (Erişim Tarihi 27.11.2024). <https://cem.csb.gov.tr/unccd-i-112518>
- Dadak, Kemal. “Yeni Kuşak Hak Olarak Çevre Hakkı”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*. 5 (2015): 309-326.
- Diamond, Jared. *Çöküş; Toplumlar Başarısızlığı Ya Da Başarıyı Nasıl Seçerler*. İstanbul: Pegasus Yayınları, 2019.
- Dışişleri Bakanlığı. “Çevre, İklim Değişikliği ve Suya Dair Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”. (Erişim Tarihi 28.11.2024). <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa>
- Dogaru, Lucretia. "The Importance Of Environmental Protection And Sustainable Development" *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93 (2013): 1344-1348.
- Durul, Ferzan, Kemal Er ve Umut Solmaz. “Kuşak Hakları Bağlamında İnsan Hakları Ölçeği”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 32/2 (2022): 753-768.
- Dülger, Murat Volkan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Elvan, Osman Devrim. “Ağaç Kesme Suçunun Orman Kanunu Açısından İncelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 55/1 (2014): 237-260.
- Elvan, Osman Devrim. “Genel Kolluk Kuvvetlerinin Ormanların Korunmasında Görev ve Yetkileri.” *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 55/2 (2005): 85–98.
- Elvan, Osman Devrim. “Ormanı İşgal ve Ormandan Faydalanma (Yararlanma) Suçunun Hukuki Olarak İncelenmesi”. *Legal Hukuk Dergisi*. 20/240 (2022): 4509-4564.
- Elvan, Osman Devrim. “Orman Yangınlarının Hukuksal Analizi”, *İçinde Orman Yangınları: Sebepleri, Etkileri, İzlenmesi, Alınması Gereken Önlemler ve Rehabilitasyon Teknikleri*, editör Taşkın Kavzaoglu, 365-399. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2021.
- Elvan, Osman Devrim. “Ormanlarda Otlatma Kabahatinin Hukuki Açısından İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 2 (2010): 37-58.
- Erdoğan, Gülnur. “Çevre Politikalarının Ulusal ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi ve Çevre Sorunları”, *İzmir Barosu Dergisi*, 73/2 (2009): 1-46.

- Gökpınar, Mahmut. “Bir Kavram Olarak İnsan Hakları ve Çeşitli Açılardan Sınıflandırılması”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 120 (2015): 11-72.
- Gözler, Kemal. *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*. Bursa: Ekin Basım Yayın, 2015.
- Gözler, Kemal. *Hukukun Temel Kavramları*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2012.
- Gözler, Kemal. *Türk Anayasal Hukuk Dersleri*. Bursa: Ekin Basım Yayın, 2015.
- Günay, Erhan. *Orman Ceza Davaları Usul ve Esasları*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2001.
- Güneş Gürseler, “İnsan Hakları, Çevre, Anayasa”, *Türk Barolar Birliği Dergisi*. 75 (2008): 199-208.
- Hatipoğlu, Mehmet. “Çevrenin Korunmasında İdari Yaptırımların Caydırıcılık Açısından Değerlendirilmesi”. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 1 (2016): 77-118.
- Jeffery, Michael I. Environmental Governance: A Comparative Analysis of Public Participation and Access to Justice, *Osgoode Hall Law Journal*. 47/3 (2009): 595-601.
- Kabaoğlu, İbrahim Ö. “İnsan Haklarının Gelişmecî Özelliği ve Anayasa Yargısı (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nden Günümüze)”. *Anayasa Yargısı Dergisi*. 9 (1993): 121-136.
- Kahyaoğlu, Nuray, Engin Güvendi ve Murat Han Ertuğrul. “Türkiye’deki Orman Suçlarının Değerlendirilmesi”. *Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 5/1 (2022): 115-123.
- Kalelioğlu, Uğur ve Noyan Özkan. *Türkiye’nin Taraf Olduğu Uluslararası Çevre Sözleşmeleri*. (İzmir: İzmir Barosu Yayınları), 2000.
- Kama, Özge. “Küreselleşen Dünyada Çevre ve Mülkiyet İlişkisi”. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. 1/1 (2009): 13-27.
- Kayaer, Mesut. “Hukuksal Araçlarla Çevrenin Korunması”. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2012.
- Keleş, Ruşen ve Birol Ertan. *Çevre Hukukuna Giriş*. Ankara: İmge Kitabevi, 2002.
- Keleş, Ruşen, Can Hamamcı ve Aykut Çoban. *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Yayınları, 2015.
- Keleş, Ruşen ve Can Hamamcı. *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Yayınları, 2005.
- Koca, Mahmut ve İlhan Üzülmaz. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Korkmaz, Yakup. “Özel Ormanlar ve Mülkiyet Açısından Değerlendirilmesi”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 14/1 (2010): 101-124.
- Korkut, Levent ve Cengiz Otacı. *Türk Kabahatler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022.
- Ksentini, Fatma Zohra. *İnsan Hakları ve Çevre*. Birleşmiş Milletler: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 1994. <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/Ksentini-Raporu.pdf>, 77.

- Kuzu, Burhan. "Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşam Hakkının Gelişim Süreci". *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 20 (2011): 143-152.
- Lund, H. Gyde. "Orman Nedir? Tanımlar Farklı Sonuçlar Doğurur Türkiye Örneği". *Avrasya Terim Dergisi*. 2/1 (2014): 9-16.
- Mestav, Mehmet. *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu ve İlgili Mevzuat*. Ankara: Yayım, 2009.
- Mevzuat Bilgi Sistemi. "Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun". (Erişim Tarihi 7.1.2025). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5235.pdf>
- Orman Genel Müdürlüğü. "2025 İdari Para Cezaları". (Erişim Tarihi 21.1.2025). <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/mevzuat-sitesi/Talimatlar/2025%20Y%C4%B1%C4%B1%20%C4%B0dari%20Para%20Cezalar%C4%B1.pdf>
- Özdek, Yasemin. *İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı*. Ankara: TODAİE, 1993.
- Özdönmez, Metin, Turhan İstanbullu, Aytuğ Akesen ve Abdi Ekizoğlu. *Ormancılık Politikası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1996.
- Özdönmez, Metin. "Orman Suçları ile İlgili Af Kanunları ve Sonuçları". *Orman Fakültesi Dergisi*. 23/2 (1973): 53-57.
- Özdönmez, Metin. *Türkiye'de Orman Suçları, Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Dizerkonca Matbaası, 1965.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Özgenç, İzzet ve İlhan Üzülmüş. *Ceza Genel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Özkepir, Ramazan ve Erdem Küçükbaşakçı. *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Öztürk, Atakan. "Orman Muhafaza Memurlarının Sorunları Üzerine Bir Araştırma." *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 14/2 (2013): 253-271.
- Özyer, Berkan. "Türkiye'deki Ormancılık İstatistikleri Ne Anlatıyor?". (Erişim Tarihi 04.08.2025), <https://www.greenpeace.org/turkey/blog/turkiyedeki-ormancilik-istatistikleri-ne-anlatiyor/>
- Pak, Mehmet, Osman Akçay ve Arif Okumuş. "Ormancılık Faaliyetlerinde Karşılaşılan Teknik, Ekonomik ve Sosyal Sorunların Belirlenmesi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)". *Türkiye Ormancılık Dergisi*. 5/1 (2021): 246-265.
- Pak, Mehmet, Okan Özkazanç ve Arif Okumuş. "Ormanların Fonksiyonlarına İlişkin Toplumsal Bilinç Düzeyinin İncelenmesi (Kahramanmaraş İli Örneği)". *Türkiye Ormancılık Dergisi*. 5/2 (2021): 462-477.
- Pallemarts, Marc. "Stockholm'den Rio'ya Uluslararası Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım Mı?". *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakülte Dergisi*. 52/1 (1997): 613-632.
- Rahmstorf, Stefan ve Hans Joachim Schellnhuber. *İklim Değişikliği Teşhisi, Tahmini, Çözümü*, İstanbul: Runik Kitap, 2020.

- Saunders, Michael B. "Valuation And International Regulation Of Forest Ecosystems: Prospects For Global Forest Agreement". *Washington Law Review*. 66/3 (1991): 871-892.
- Sert, Şeyma. "6831 sayılı Orman Kanunu'nda Düzenlenen Orman Yakma Suçları". *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 6/2 (2023), 419-448.
- Semiz, Yasemin. "Çevre Hakkı Kavramı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Çevre Hakkına Yaklaşımı", Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2016.
- Sezgin, Abdurrahman Recep ve Yaşar Selman Gültekin. "Orman Suçlarının Mekânsal ve Sosyoekonomik Analizi: Yığılca İlçesi Örneği". *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 10/3 (2022): 1287-1301.
- Şen, Gökhan ve Sabri Ünal. "Orman Suçlarının Nedenleri Üzerine Bir Araştırma (Karadere Orman İşletme Müdürlüğü Örneği)". *Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi Dergisi*. 1/2 (2003): 41-51.
- Tarım ve Orman Bakanlığı. "Ormancılıkla İlgili Sözleşmeler ve Uluslararası Kuruluşlar". (Erişim Tarihi 25.10.2024). <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/Ormanc%C4%B1l%C4%B1kla%20%C4%B0lgili%20Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar.pdf>
- Toprak, Mustafa. *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.
- Toprak, Mustafa. *Açıklamalı-İçtihatlı Orman Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Turhan, Aydın. "İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 4/2 (2013): 357-378.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun". (Erişim Tarihi 14.1.2025). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc086/kanuntbmmc086/kanuntbmmc08604758.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. "Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Çevre ve Dışişleri Komisyonları Raporları (1/533)". (Erişim Tarihi 27.11.2024). <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d20/c045/tbmm20045053ss0258.pdf>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 131 inci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun". (Erişim Tarihi 14.1.2025). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc053/kanuntbmmc053/kanuntbmmc05301255.pdf
- Türkmen, Lütfullah. "Ekolojik Konu ve Sorunlar". İçinde *Çevre Eğitimi*, editör Orçun Bozkurt, 119-144. Ankara: Pegem Akademi, 2024.
- Ünal, Mehmet ve Veysel Başpınar. *Orman Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2017.
- Velioğlu, Nimet. "Orman Sınırları Dışına Çıkarma İşleminin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi". *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 58/2 (2008): 53-79.

- Yalçın, İsmail. *Tüm Yönleriyle Kabahatler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007.
- Yaşar, Melek. *6831 Sayılı Kanun Kapsamında Ormanların Ceza Yoluyla Korunması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Yeğrim, Korhan. *Kabahatler Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Yeşilçayır, Celal. “İnsan Haklarında Kuşaklar Tartışması ve Bir Çözüm Denemesi”. *Temaşa Felsefe Dergisi*. 13 (2020): 73-85.
- Yıldırım, Buğra ve Harun Aslan. “İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet: Ortak Bir Kader Mümkün Mü? Nasıl Bir İlişki, Ne Çeşit Bir Etkileşim?”. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 30/2 (2022): 643-664.
- Yıldırım, Hasan Tezcan ve Nimet Velioğlu. “Sürdürülebilir Orman Yönetiminde Kriter ve Göstergelerin İrdelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 56/1 (2006): 129-140.
- Yıldız, Şule Bal. “Orman Alanlarında Daraltma ve Düzce Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2006.
- Yılmaz Turgut, Nükhet. *Çevre Politikası ve Hukuk*, Ankara: İmaj Yayınevi, 2009.
- Yokuş Sevük, Handan. *Çevre Hukuku: Doğal Çevrenin Korunması*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.
- Wright, Richard T. ve Dorothy F. Boorse. *Environmental Science: Toward a Sustainable Future*. Boston: Pearson, 2011.
- “2025 İdari Para Cezaları”, (Erişim Tarihi 21.1.2025), <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/mevzuat-sitesi/Talimatlar/2025%20Y%C4%B1l%C4%B1%20%C4%B0dari%20Para%20Cezalar%C4%B1.pdf>
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu. K. 1981/656 (30 Eylül 1981). hukuki.net/ictihat/1981/Yargitay_Hukuk_Genel_Kurulu_1981-1_167.php#google_vignette
- Yargıtay Ceza Genel Kurulu. K. 2011/79 (3 Mayıs 2011). <https://karararama.yargitay.gov.tr/>
- Yargıtay Ceza Genel Kurulu. K. 2003/45 (18 Mart 2003). <https://karararama.yargitay.gov.tr/>
- Yargıtay Ceza Genel Kurulu. K. 2007/176 (17 Temmuz 2007). <https://karararama.yargitay.gov.tr/>
- Yargıtay Ceza Genel Kurulu. K. 2001/82, (02 Ağustos 2025). <https://karararama.yargitay.gov.tr/>
- Yargıtay 19. Ceza Dairesi. K. 2015/3923, (08 Ekim 2015). <https://karararama.yargitay.gov.tr/>
- Yargıtay 19. Ceza Dairesi. K. 2018/10692, (22 Ekim 2018). <https://karararama.yargitay.gov.tr/>